28255

182

KATEKEZE

PO RAZREDBI PITANJA

DIECEZANSKOGA KATEKIZMA ZAGREBAČKOGA.

IZRADIO

DR. DOMINIK GUDEK,

PROFESOR-KATEHET U P.

III. DIO. SREDSTVA MILOSTI.

PRVA KNJIGA:

MILOST. SAKRAMENTI. KRŠTENJE, POTVRDA I EUHARISTIJA.

S DOPUŠTENJEM NADBISKUPSKE DUHOV. OBLASTI U ZAGREBU
28. VELJAČE 1928. BR. 1877.

BIBLIOTEKA REZIDENCIJE
D. I.
ZAGREB
PALMOTIĆEVA 33

ZAGREB 1928.

VLASTITA NAKLADA, ZAGREB, PALMOTIĆEVA UL. 3.

TISAK NADBISKUPSKE TISKARE.

KAZALO.

BIBLIOTEKA REZIDEN
D. I.
ZAGREB
PALMOTIĆEVA 3

		Strana
I.	Bez Boga ništa. Potreba milosti	1
II.	Radi s Božjim talentima. Milost djelujuća	8
III.	Svadbeno ruho. Milost posvećujuća	13
IV.	Poslenici u vinogradu. Zaslužna djela	19
V.	Sve na slavu Božju. Dobra nakana	23
VI.	Znakovi spasenja. Sakramenti uopće	29
VII.	Broj i dioba sakramenata	37
VIII.	Kupelj preporođenja. Krštenje	43
IX.	Bez krštenja nema spasenja	49
X.	Tko može i tko se može krstiti?	57
XI.	Obredi krštenja	65
XII.	Pečat Duha Svetoga. Sakramenat potvrde	72
XIII.	Sakramenat euharistije	80
XIV.	Hljeb živi. Krist u euharistiji	87
XV.	Pretvorba bez primjera	93
XVI.	Žrtva sv. mise	100
XVII.	Obredi sv. mise. Odijelo i posuđe	108
XVIII.	Obredi sv. mise do prikazanja. Katekumenska misa	113
XIX.	Prikazba u svetoj misi	120
XX.	Kanon mise ili glava mise	125
XXI.	Pričešćivanje i svršetak mise	131
XXII.	Sveta pričest. Dužnost i milosti	135
XXIII.	Priprava i zahvala. Svagdašnja pričest	143

J 60a

BIBLIOTEKA RE
D. I
ZAGR
PALMOTIĆI

Nauk kršćanski.

Glava treća.

Sredstva, kojima dobivamo milosti Božje. Uvod. Milost uopće.

I. BEZ BOGA NIŠTA. POTREBA MILOSTI.

(Diecezan. katekizam 1.—3.)

I. Priprava. U prvom članku vjere učimo se, da je Bog stvorio čovjeka i obdario ga naravskim i svrhunaravskim darovima, da postigne svoju zemaljsku sreću i vječno blaženstvo. Vječno je blaženstvo svrhunaravsko dobro, koje nadvisuje čovječje naravske sile, te se ne može postići nego svrhunaravskim pomagalima. Zato je Bog prvoga čovjeka stvorio u milosti posvetnoj, da u toj milosti ostane i pomagan drugim milostima drži zapovijedi Božje i zasluži sreću u nebu. To je bila milost Stvoriteljeva, koja je dolazila od njegove dobrote. — No čovjek je prestupio zapovijed Božju, učinio grijeh, izgubio milost posvetnu i svrhunaravska pomagala, da dobije život vječni. I on se sam svojim silama ne bi mogao izbaviti od grijeha i spasiti se, da nije došao Spasitelj Isus Krist, koji je opet ljudima povratio izgubljenu milost i otvorio nebo. To je milost (blagodat) Spasiteljeva.

Ta je milost čovjeku za spasenje potrebita.

II. Proširivanje. Život sv. Pavla pokazuje nam, kako se čovjek može spasiti jedino pomoću milosti Božje.

Pavao (zvan i Savao) rodio se u gradu Tarsu od židovskih roditelja, koji su se strogo držali Mojsijeva zakona i tako od mladosti uzgojili sina. Bili su ugledni ljudi imajući rimsko građansko pravo, te se i Savao rodio kao rimski građanin s pravima, koje mu je davao zakon: da ga sud ne smije osuditi na šibe, raspinjanje i t. d. Kao mladić došao je u Jeru-

zalem i tu je bio učenik Gamaliela, izvrsna i ugledna učitelja, te se još više naučio zakonu otačkom ne propustivši ni svjetovne naobrazbe, koja se dobivala čitanjem grčkih književnika. Za taj Mojsijev zakon revnovao je pristajući uz farizejsku stranu. Kad su apostoli i njihovi učenici stali učiti i širiti vjeru Kristovu, on je mrzio na njih kao na otpadnike. Pristao je na smrt sv. Stjepana mučenika i čuvao haljine onih, koji su ga kamenovali. Molitva sv. Stjepana učinila je, te je Bog dao tomu gonitelju kršćanskog imena milost, te se obratio.

Poslije smrti sv. Stjepana Pavao je gonio kršćane u Jeruzalemu, zatvarao ih, mučio i silio, da se odreku vjere u Isusa. To je htio učiniti i po drugim gradovima, zato je izmolio od poglavara svećeničkoga poslanice na zbornice u Damasku, ako nađe muževa i žena od ovoga puta (vjere kršćanske), da ih svezane dovede u Jeruzalem, da ih ondje kazne.

Kad je bio na putu i približio se Damasku, o podne najedamput obasja ga svjetlost veća od sunčanoga sijanja i one, koji su išli s njim. Svi su pali na zemlju, a Pavao je jasno čuo riječi, kako mu govori glas hebrejskim jezikom: »Savle! Savle! zašto me progoniš?« A Pavao progovori: »Tko si, Gospodine?« A glas mu reče: »Ja sam Isus, kojega ti progoniš; teško ti je protiv bodila pračati se.« A Pavao drhćući i diveći se reče: »Gospodine, šta hoćeš da činim?« I Gospodin mu reče: »Ustani i uđi u grad, pa će ti se ondje kazati, što ti treba činiti.« Ljudi, koji su išli s Pavlom, vidjeli su svjetlost i čuli su doduše glas, ali nisu razumjeli, što je govorio. Savao ustade sa zemlje, ali otvorenim očima ništa nije vidio. Pratioci uzevši ga za ruku odvedoše ga u Damask.

Pavao je bio u Damasku tri dana slijep, i nije jeo ni pio. A u Damasku bijaše jedan učenik (kršćanin) po imenu Ananija. Njemu reče Gospodin u viđenju: »Ananija!« A on reče: »Evo me, Gospodine!« I Gospodin mu reče: »Ustani i idi u ulicu, koja se zove Prava, i traži u domu Judinom Savla po imenu Taršanina; jer gle, on se moli.« A Ananija reče: »Čuo sam od mnogih za toga čovjeka, koliko je zla počinio tvojim svetima u Jeruzalemu. I ovdje ima vlast od poglavara svećeničkih, da veže sve, koji prizivaju tvoje ime.« A Gospodin mu reče: »Idi, jer mi je on sud izabrani, da iznese ime moje pred pogane i kraljeve i sinove Izraelove; i ja ću mu pokazati, koliko mu valja trpjeti za moje ime.«

I pođe Ananija i uđe u kuću te metnuvši ruke na Pavla reče: »Savle, brate! Gospodin Isus, koji ti se javio na putu, kojim si išao, poslao me, da progledaš i da se napuniš Duha Svetoga.« I odmah otpade od njegovih očiju kao krljušt, i progleda. A Ananija mu reče: »Bog otaca naših izabrao te, da poznaš volju njegovu i da vidiš Pravednika i čuješ glas iz usta njegovih, jer ćeš mu biti svjedok pred svim ljudima za ono, što si vidio i čuo. I sad šta oklijevaš? Ustani i krsti se,

i operi se od grijeha svojih prizvavši ime njegovo.« I Savao ustade te se krsti. A onda jede i okrijepi se.

Tu je bio nekoliko dana s učenicima, koji su bili u Damasku. I odmah po zbornicama propovijedaše Isusa, da je Sin Božji. A svi, koji su slušali, divili su se i govorili: »Nije li ovo onaj, koji je u Jeruzalemu progonio one, koji su prizivali ime ovo, i ovamo je zato došao, da ih povezane vodi glavarima svećeničkim?« A Savao sve većma siljaše i zabunjivaše Židove, koji su stanovali u Damasku, dokazujući, da je ovo Krist.

III. Poređivanje (združivanje). 1. Pavao je imao velike duševne sposobnosti: dobru pamet i jaku volju. Bio je naučen u svjetskoj mudrosti i u Zakonu Mojsijevu; držao se strogo zapovijedi toga Zakona. No nije mogao ni po naravskim silama svojega razuma ni po Zakonu Mojsijevu doći do vjere u Spasitelja i svojega spasenja, da ga nije rasvijetlila svjetlost s neba, da ga nije obasjala milost Božja.

A što je na sebi iskusio, to je kasnije učio, osobito u poslanici Rimljanima i u poslanici Galaćanima. Što je veći dio naroda židovskoga odbacio vjeru u Krista, bio je razlog, što su se uzdali u svoja djela, koja su činili po Zakonu Mojsijevu, a ne u milost Božju. A neznabošci, koji se nisu uzdali u svoja djela, dobili su milost te su postali pravednici po vjeri Isusovoj (Rim. 9, 30. 31). »Dakle ne stoji (spasenje) do onoga, koji hoće ni do onoga, koji trči, nego do Boga, koji se smiluje (daje milost. Rim. 9, 16).

Za apostolom Pavlom ide najbolji pisac kršćanski o milosti, sv. Augustin, koji ovako govori (u razlaganju poslanice Galaćanima, predgovor 4. Brev. Dom. III. post Epiph. II. Noct.): »Razlog, zašto Apostol piše Galaćanima, jest ovaj: da razumiju, kako milost Božja čini, da nisu već pod Zakonom (nego u vjeri Kristovoj). Kad se naime propovijedala milost evanđelja, bili su neki od obrezanja (Židovi), premda po imenu kršćani, ali još nisu držali samo dobročinstvo milosti, nego su još htjeli biti pod bremenom Zakona, što ga je Bog metnuo ... nepravednim ljudima, da im pokaže njihove grijehe, a ne uzme. Jer ništa ne uzima grijeha nego milost vjere, koja radi preko ljubavi (Gal. 5, 6) ... Tako je i pitanje u poslanici Rimljanima, gdje rješava prepirku, koja je nastala među vjernicima došlim iz židovstva i poganstva: oni iz židovstva držali su, da im je evanđelje dano kao nagrada za zasluge, što su činili djela Zakona; a oni iz poganstva uzvisivali su se nad Židovima kao ubojicama Gospodnjim.«

Nisu dakle Židovi mogli djelima svojim doći do vjere i do spasenja.

A da i drugi ljudi ne mogu ništa činiti za svoje spasenje bez milosti Božje, uči apostol na drugim mjestima. Tako piše učeniku Titu (3, 4. 5.): »I mi smo bili nekad grešni. Ali se pokazala dobrota i čovjekoljubljе Spasitelja našega Boga; ne za djela pravedna, koja mi učinismo, nego n a s j e s p a s i o p o s v o j e m m i l o s r d u.« A u poslanici Efežanima našire govoreći o tom, kako je Bog pokazao milost onima, koji su bili u grijesima veli: »Milošću ste spaseni kroz vjeru, i to nije od vas: jer je dar Božji. Ne djelima, da se nitko ne može ponositi. Jer smo njegovo sazdanje stvoreni po Kristu Isusu (od njega i po njemu) za dobra djela, koja je Bog unaprijed pripravio, da hodimo u njima« (Ef. 2, 8. 9.). Sva dakle dobra djela, što ih činimo za spasenje, dolaze od Božje milosti.

Za spasenje pak treba vjerovati i zapovijedi držati. Za jedno i drugo treba nam milost Božja. Treba nam milost za vjeru, kako smo dosad vidjeli, i kako kaže apostol (I. Kor. 4, 7): »Tko tebe odlučuje (priziva k vjeri od neznaboštva)? A što imaš, da nisi primio? Ako si pak primio, što se hvališ kao da nisi primio?« A da ni zapovijedi Božjih ne možemo držati sami po sebi, svojim silama, da nam to držanje bude za spasenje, kažu druge riječi: »Tako i Duh pomaže slabosti našoj. Jer što da molimo, kako treba, ne znamo, nego sam Duh traži za nas (uči nas tražiti) neiskazanim uzdisajima« (Rim. 8, 26). Kad dakle ne možemo moliti, ako nas Duh Sveti ne pomaže, ne ćemo moći ni drugih spasonosnih djela izvršiti. Zato je sv. Pavao sva svoja dobra djela pripisivao Bogu veleći: »Milošću Božjom jesam, što jesam; i milost njegova ne bi u mene uzalud, nego sam se obilnije trudio od svih; ali ne ja, nego milost Božja sa mnom« (I. Kor. 15, 10).

O svemu tomu govori sv. Augustin (u knjizi o milosti i slobodnoj volji gl. 6. Brev. Comm. S. Pauli Ap. II. Noct.): »Bez sumnje vidimo kod apostola Pavla, da je postigao milost Božju bez ikakih dobrih zasluga, dapače kraj mnogih zasluga zlih. I gledajmo, što veli, kad mu se već približiše muke, pišući Timoteju: Ja se već žrtvujem, veli, i vrijeme je mojemu rasulu nastalo. Dobar sam boj bio, trku sam svršio, vjeru sačuvao. Te dobre svoje zasluge zaista spominje, da poslije dobrih zasluga postigne vijenac, kako je poslije zlih zasluga postigao milost. Napokon pazite, što ide zatim: Ostaje mi, veli, vijenac pravde, koji će mi dati Gospodin u onaj dan pravedni sudac. Komu bi dao vijenac pravedni sudac, da nije dao milost milosrdni otac? I kako bi bio to vijenac pravde, da nije prije došla milost, koja opravdava nepravedna? Kako bi se dao dužni vijenac, da se nije prije darovala nezaslužna milost? Zato dalje gledajmo same zasluge apostola Pavla, za koje veli, da će dati vijenac pravedni sudac i vidimo, jesu li to z a s l u g e n j e g o v e kao njega samoga, to jest od samoga njega pribavljene, ili su d a r o v i B o ž j i? Dobar sam

— veli — boj bio, trku sam svršio, vjeru održao. Ponajprije ta dobra djela ne bi bila nikakva, da ih nisu pretjecale dobre misli. Pazite dakle što o samim mislima kaže. Pišući Korinćanima veli: Ne kao da smo sposobni misliti što od sebe, kao od samih sebe; nego je dostatnost naša od Boga. Potom ogledajmo pojedinosti. Dobar sam boj bio, kaže. Pitam, čijom se jakošću borio? onom, što je imao od sebe ili onom, koja mu je dana odozgo? Ne daj Bože, da toliki učitelj ne bi znao zakon Božji, koji govori u Ponovljenom zakonu: Ne reci u svojem srcu: Hrabrost moja i jakost moje ruke načinila je, da sam ovako silan; nego se opominji Gospodina Boga svojega, jer t i o n s a m d a j e h r a b r o s t, da budeš silan. A što koristi dobar boj, ako po tom ne dođe pobjeda? A tko daje pobjedu nego onaj, o kojem sam kaže: Bogu hvala, koji nam d a j e p o b j e d u kroz Gospodina našega Isusa Krista?«

Tako se sv. Pavao životom svojim i naukom držao onih riječi Spasiteljevih, što ih je rekao učenicima svojim na zadnjoj večeri: »Kao što loza ne može donositi roda sama od sebe, ako ne ostane na trsu, tako i vi, ako u meni ne ostanete... Ja sam trs, vi loze. Tko ostane u meni, i ja u njemu, on donosi mnogi rod; jer bez mene ne možete ništa činiti« (Iv. 15, 1 sl.).

Mi dakle s a m i o d s e b e n e m o ž e m o v j e r o v a t i i z a p o v i j e d i d r ž a t i i s p a s t i s e, n e g o n a m z a t o t r e b a p o m o ć i i l i m i l o s t i B o ž j e.

2. Milost je po svemu onome, što smo čuli, d a r B o ž j i, k o j i č o v j e k n i j e z a s l u ž i o. Bog je tu milost dao prvomu čovjeku po svojoj dobroti Stvoritelja. A povraća tu milost preko S p a s i t e l j a, k o j i j e t u m i l o s t z a s l u ž i o. To se očitovalo u obraćenju Pavlovu. Pavao je vidio »Pravednika« Isusa, koji mu se javio i rekao mu što da čini. Preko Isusa, Spasitelja, dolazi sada svaka milost. To je također nauka sv. Pavla. Ovako govori on u onoj poslanici Rimljanima (3, 24 sl.): »Svi su ljudi sagriješili i nemaju slave pred Bogom; a opravdavaju se badava (bez svojih zasluga) milošću njegovom kroz otkup Isusa Krista, koga je Bog odredio za pomirnu žrtvu po vjeri u krvi njegovoj, da pokaže svoju pravednost radi praštanja prošlih prestupaka.« To znači: Bog daje ljudima oproštenje grijeha i svoju milost, ali tako, da je njegova pravednost tražila zadovoljštinu, koju je dao Sin njegov umrvši za grijehe ljudske. I dalje (8, 32): »Koji vlastitoga Sina svojega nije poštedio, nego ga je predao za sve nas: kako da nam i sve s njime ne će darovati?« A učeniku Timoteju (I. 1, 15) piše: »Pouzdana je riječ... da je Krist Isus došao na svijet, da izbavi grešnike.« Na te riječi dodaje sv. Augustin (O riječima apostolovim govor 8. Brev. Dom. V. post. Epiph. II. Noct.): »Pazi na evanđelje: Došao je Sin čovječji tražiti i spasiti što se izgubilo. Da se nije čovjek izgubio,

ne bi bio Sin čovječji došao. Dakle se čovjek izgubio; došao je Bog-čovjek i čovjek se našao. Izgubio se čovjek slobodnom voljom, došao je Bog s milošću osloboditeljicom. Tražiš, što može slobodna volja za zlo? Misli na čovjeka, koji griješi. Tražiš, što može Bog pomoći i čovjek? Gledaj u njega milost, koja oslobađa. Nikad se nije moglo tako pokazati, na što se može volja čovječja preuzeta ohološću služiti bez pomoći Božje: zlo se nije moglo jače i očitije istaći nego u prvom čovjeku. Evo, izgubio se prvi čovjek, i gdje bi sad bio, da nije došao drugi čovjek (Krist)? Jer je ono bio čovjek, zato je i ovo čovjek... Zaista nigdje se tako ne očituje dobrota milosti i darežljivost Božjega svemogućstva kao u čovjeku, posredniku između Boga i ljudi, čovjeku Kristu Isusu... Znamo i držimo, da je posrednik između Boga i ljudi čovjek Krist Isus; ukoliko je bio čovjek, bio je iste naravi, koje smo i mi... Ovu je narav primio, koju je odlučio spasiti.«

Mi dakle ne zaslužujemo milost, nego nam je Bog daje po zaslugama Isusovim.

Pavla je obasjala svjetlost s neba. To je znak, da je i milost dar s neba i za nebo. Ima i drugih darova, što ih Bog daje ljudima za ovaj svijet za tijelo i dušu kao život, zdravlje, pamet i t. d. To se zovu naravski darovi. Ali milost, o kojoj je riječ, diže čovjeka u viši red; po njoj postaje čovjek sličan Bogu, jer prima od naravi božanske, ili kako se sveti Oci ne žacaju reći: postaje na neki način Bog. I to uči sv. Pavao: »Opravdani vjerom . . . ponosimo se nadanjem sinova Božjih« (Rim. 5, 1). Kojegod Duh vodi, oni su sinovi Božji. Jer niste primili duha ropstva, da se bojite, nego ste primili Duha posinjenja, u kojem vičemo: Aba (Oče)! Jer sam Duh svjedoči duhu našemu, da smo djeca Božja« (Rim 8, 14 sl). A to smo zato, kako veli sv. Petar (II. 1, 4), jer postajemo dionici božanske naravi.

Milost je dakle svrhunaravski dar.

Pratioci Pavlovi vidjeli su svjetlost i čuli neki glas, ali nisu razumjeli što se govori. Samo je Pavao »vidio Pravednika«. Tim se očituje, da milosti ne možemo vidjeti, kao što ne možemo vidjeti duše, koju ona urešuje. Ipak ponešto možemo duševno osjećati nazočnost milosti, ako imamo veselje za Božje stvari, radujemo se svemu, što ide na slavu Božju, imamo mir dobre savjesti. ljubav k Bogu i k njegovoj Crkvi, ljubav k bližnjemu i t. d. — Ima milosti, koje se i vide. To je u prvom redu život Isusov, propovijedanje evanđelja, osnovanje Crkve. Ali ako je i to sve uređeno za naše spasenje, to su milosti izvanjske. Ali to sve može ostati izvan čovjeka, da ga ne spasava, ako nema milosti u duši.

Milost je dakle unutrašnji dar.

Ananija došavši k Pavlu rekao mu je dvoje: »Bit ćeš svjedok pred svim ljudima za ono, što si vidio i čuo«; a onda: »Krsti se i operi se od grijeha svojih«. U tim su riječima izrečene dvije vrsti milosti. U prvim je riječima označena milost apostolstva, koje je Pravednik Isus podijelio Pavlu; ali ta je milost bila za druge. A ono, kad mu je rečeno: »Operi se od grijeha svojih« bila je milost za njegovo spasenje. Bog je dao i u Novom Zavjetu ljudima milosti za dobro drugih, o kojima govori sv. Pavao Efežanima (4, 7 sl): »Svakomu se od nas dade milost po mjeri dara Kristova . . . I on dade jedne za apostole, a jedne za proroke, druge pak za evanđeliste, a druge za pastire i učitelje, da se sveti usavrše za djelo službe, dok ne stignemo svi u jedinstvo vjere . . . do čovjeka savršena«. To su dakle milosti, »da se sveti usavrše«. Te se milosti ne daju svakomu. Ali milost, koja služi čovjeku za spasenje, daje se svakomu.

Milost je dakle dar za naše vječno spasenje.

Po svemu dakle, što smo izložili dosada, možemo reći: da je milost unutrašnji, svrhunaravni dar ili pomoć, koju nam Bog radi zasluga Isusa Krista daje za naše vječno spasenje.

3. Isus se javio Pavlu, a onda mu rekao neka ide u grad, gdje će mu se kazati, što treba da čini. Ananija je rekao Pavlu neka se krsti, da se napuni Duha Svetoga. Potom vidimo, da imadu osobite dvije vrsti milosti: jedna se daje i nuka čovjeka, da čini dobro djelo; druga sama čovjeka čini dobrim, svetim i pravednim. Ona prva zove se djelujuća (djelatna), a ova druga posvećujuća (posvetna). Prvom je Pavao bio potaknut, da se obrati i krsti; drugu je dobio, kad se krstio i napunio Duha Svetoga. Ona prva milost došla je i prošla kao svjetlost; ova druga ostala je u duši Pavlovoj kao žarko stanje. Onu prvu dobio je Pavao još kao grešnik; ovu drugu imao je, kad se očistio od grijeha i postao pravednik: ta ga je milost očistila od grijeha, učinila ga pravedna; zato se također zove opravdavajuća.

Tako su dakle dvije glavne vrste milosti: djelujuća i posvećujuća.

IV. **Skupljanje (shvaćanje) sistem.** 1. Možemo li sami od sebe vjerovati, zapovijedi držati i spasiti se? Mi ne možemo sami od sebe vjerovati, zapovijedi držati i spasiti se, nego nam za to treba milosti ili pomoći Božje. — 2. Što je milost Božja? Milost Božja jest nutarnja svrhunaravska pomoć ili dar, što nam Bog radi zasluga Isusa Krista daje za naše vječno spasenje. — 3. Kolikovrsna je milost? Milost je dvovrsna: 1) djelujuća, 2) posvećujuća.

V. Primjenjivanje. Milost je, kako smo čuli, dar Božji, koji čovjek ne može zaslužiti, makar se koliko trudio, ako mu ga Bog ne da. No zato se ne treba bojati, da ne bismo dobili

milosti, jer je Bog svakomu daje, tko hoće da je primi, kako ćemo čuti u idućoj katekezi. I bolje je tako, da je milost dar Božji, a nije naša zasluga, jer je uvijek izvjesnije ono što Bog čini negoli ono, što mi radimo i oko čega se trudimo. Tako možemo tvrde vjerovati u naše spasenje.

Dijeleći milost pokazuje se Bog ono što jest: neizmjerno mogućan i dobar gospodar, pred kojim treba da se ponizimo, i što se više ponizujemo, dobit ćemo više milosti. Drzak prosjak odbija darovatelje a tko »prosi ponizno i milostivo«, imat će punu torbu. I mi smo svi pred Bogom takovi prosjaci, pa ako milosti ne možemo zaslužiti, ipak se za nju možemo pripraviti poniznošću, jer Bog »poniznima daje svoju milost« i ne će da se tko pred njim slavi.

Lijepo o tome govori sv. Gregorij papa (u knjizi o vladanju 9. gl. 2. Brev. Dom. II. Sept. II. Noct.) tumačeći riječi Jobove: »Zaista znam, da je tako, i da se ne može čovjek opravdati, kad se poredi s Bogom«. (Job. 25, 4). Jer čovjek, ako se ne poređuje s Bogom, prima pravednost, a poređen je gubi: jer tko se god poređuje s početnikom dobra, lišava se dobra, što ga je primio. Jer tko primljena dobra sebi pripisuje, s onim, što mu je darovano, bori se protiv Boga. Zato ondje, gdje se zanemareni diže, vrijedno je da se podignuti ruši. A sveti muž gledajući, da je opakost sva zasluga naše kreposti, kad je stane strogo suditi unutrašnji sudac, pravo dodaje: Ako se stane pravdati s njim, ne će mu moći odgovoriti jedno na tisuću. Što se dakle označuje ovdje jedinicom nego početak dobra življenja, a što širokom tisućom nego dovršenje?

II. RADI S BOŽJIM TALENTIMA. MILOST DJELUJUĆA. (D. K. 4—7.)

I. Dvije su glavne vrste milosti: djelatna (djelujuća) i posvetna (posvećujuća). Govorit ćemo najprije o djelatnoj milosti. Kako sama riječ kaže, milost djelatna djela ili radi u nama i s nama: pomaže nas, da činimo djela za spasenje. Da se koje djelo izvrši, potrebno je znati i htjeti: dakle razum i volja. Naš naravski razum, ako je i istočnim grijehom potamnio, može nas dovesti do nekih naravskih istina vjere; i naša volja, ako je i postala sklona na zlo, može učiniti neko dobro naravsko. Ali da naš razum spozna istine vjere, te mu ta spoznaja donese spasenje; ili da volja čini dobra i spasonosna djela: za to treba milost djelujuća; jer kako smo vidjeli u predašnjoj Katekezi, svrhunaravsko se dobro može postići samo svrhunaravskim sredstvima.

Milost je djelatna potrebna svakomu i za svako spasonosno djelo.

II. To će nam razjasniti priča Isusova o predanim talentima.

Isus govoraše ovu priču: Čovjek polazeći na put dozva sluge svoje i predade im blago svoje. I jednomu dade pet talenata, a drugomu dva, a trećemu jedan, svakomu prema njegovoj moći, i otide odmah. A onaj što primi pet talenata, otide te radi s njima, i dobi još pet. Tako i onaj, što primi dva, dobi i on još dva. A koji primi jedan, otide te ga zakopa u zemlju, i sakri novac gospodara svojega. Po dugom pak vremenu dođe gospodar tih sluga, i računi se s njima. I pristupivši onaj, koji je prinio pet talenata, donese još pet talenata govoreći: »Gospodaru! predao si mi pet talenata, evo još sam pet dobio s njima.« Reče mu gospodar njegov: »Dobro, slugo dobri i vjerni, budući da si bio u malom vjeran, nad mnogim ću te postaviti: uđi u veselje gospodara svojega!« A pristupivši i onaj, koji je primio dva talenta, reče: »Gospodaru! predao si mi dva talenta; evo još sam dva dobio.« Reče mu gospodar njegov: »Dobro, slugo dobri i vjerni, budući da si bio u malom vjeran, nad mnogim ću te postaviti; uđi u veselje gospodara svojega.« A pristupivši i onaj, što je primio jedan talenat, reče: »Gospodaru! znam, da si tvrd čovjek, žanješ, gdje nisi sijao, i kupiš, gdje nisi vijao; pa bojeći se otidoh i sakrih talenat tvoj u zemlju. Evo ti, što je tvoje.« Gospodar pak njegov odgovarajući reče mu: »Slugo zli i lijeni! Znao si, da žanjem, gdje nisam sijao, i kupim, gdje nisam vijao; trebalo je dakle novac moj da daš mjenjačima, a ja došavši uzeo bih dakako svoje sa dobitkom. Uzmite dakle od njega talenat, i podajte onomu, koji ima deset talenata! Jer svakomu, koji ima, dat će se i obilovat će; a od onoga, koji nema, i ono, što se čini da ima, uzet će se. I nekorisnoga slugu bacite u tamu najkranju; ondje će biti plač i škrgut zuba.« (Mat. 25, 14—30).

III. 1. Gospodar je dao »svoje« blago slugama, da s njim rade i da poslije »uđu u veselje gospodara svojega«. Tako je i djelatna milost nezasluženi dar Božji, koji nam Bog daje, da radimo djela potrebna za spasenje. Ono što se kaže, da je gospodar »otišao odmah«, znači, da je milost djelatna prolazna, časovita kao ono svijetlo što je obasjalo sv. Pavla.

Gospodar je svojim činom ako ne i riječima poučio sluge, što im je raditi s talentima. Zato i poslije veli lijenome sluzi: »Znao si«. Tako i nas milost djelatna prosvjetljuje, da znamo, što nam je potrebno za spasenje činiti. Za dobre čine treba najprije dobrih misli. A da i za dobre misli treba milosti Božje, veli sv. Pavao (II. Kor. 3, 4—6): »Pouzdanje (odvažnost) imamo kroz Krista u Boga, ne da smo vrsni misliti što od sebe kao od sebe, nego je vrsnoća naša od Boga, koji nas je učinio podobne sluge Novoga Zavjeta.«

Tako nam milost djelatna prosvjetljuje razum, da možemo spoznati dobro i zlo.

2. Gospodar hvali sluge dobre i vjerne, pa im obećava, da će ih »nad mnogim postaviti«. Tako ih potiče, da rade.

Ovako i milost djelatna potiče čovječju volju, da nastoji oko dobra. A to treba, da milost čini osobito sad, kad je volja čovječja iskvarena istočnim grijehom više sklona na zlo nego na dobro, te između tijela i duha, volje i razuma, traje neprestana borba, o kojoj sv. Pavao ovako govori: »Ja sam tjelesan čovjek, prodan (kao rob) pod grijeh... Jer ne činim dobro, što hoću (što razumom poznajem da je dobro), nego činim zlo, na što mrzim... Htjeti imam u sebi; ali izvršiti dobro ne nalazim. Veselim se zakonu Božjem po unutrašnjem čovjeku, ali vidim drugi zakon u udima svojim, koji se opire zakonu mojega uma... Ja nesrećni čovjek! Tko će me izbaviti od tijela ovoga smrtnoga? Milost Božja po Isusu Kristu, Gospodinu našem« (Rim. 7, 14—25).

Tako nam milost djelatna potiče volju, da na zlo mrzimo, a dobro ljubimo i činimo.

3. Da gospodar nije slugama dao novac, ne bi bili mogli početi trgovinu. I da im je kasnije uzeo novac, ne bi je mogli dovršiti. Gospodar je to znao, zato im je ostavio novac zadugo, te je tek »po dugom vremenu došao, da se računi s njima«. Bez gospodara nisu mogli svršiti računa. Tako je i milost djelujuća potrebna, da djelo počnemo, nastavimo i dovršimo. I to je nauka učitelja milosti sv. Pavla, koji piše Korinćanima (I. 1, 4—8): »Zahvaljujem Bogu svojemu svagda za vas, što vam je dana milost Božja u Kristu Isusu, te se u svemu obogatiste kroza nj u svakoj riječi i u svakom znanju... tako da nemate nedostatka ni u jednoj milosti čekajući objavljenje Gospodina našega Isusa Krista, koji će vas utvrditi do kraja, da budete bez krivice na dan dolaska Gospodina našega Isusa Krista.« To govori sv. Pavao kao da ima i on pred očima priču o talentima, i u onom gospodaru vidi Isusa, kako dolazi na sudnji dan, da se proračuni sa slugama. A Filipljanima (1, 6.) jednako govori: »Uzdam se u Gospodina Isusa, da će onaj, koji je počeo u vama dobro djelo, dovršiti ga do dana Krista Isusa.« I dalje im veli (2, 13): »Bog je, koji u vama radi, da hoćete i izvršite po dobroj volji.«

Milost je djelujuća dakle tako potrebna, da bez nje ne možemo za spasenje ništa započeti ni nastaviti ni dovršiti.

Zato se i Crkva ovako moli: »Djela naša, molimo, Gospodine, milošću svojom preteci i pomoću svojom sprovodi, da se svaka naša molitva i radnja s tobom vazda počinje i početa da se s tobom dovrši.«

4. Gospodar je svim slugama svojim dao novac, koliko je trebao, da može raditi. Talenat je bio veći novac (oko 6.000 dinara u srebru), s kojim je bilo moći trgovinu početi. Tako Bog daje svakomu čovjeku dovoljno milosti.

To uči apostol Pavao (I. Tim. 2, 1 sl.): »Molim, da se čine molitve... za sve ljude... Jer je to dobro i prijatno pred Spasiteljem našim Bogom, koji hoće da se svi ljudi spase i dođu do poznanja istine.« Ako Bog hoće, da se svi ljudi spase, a bez njegove se milosti ne mogu spasiti, onda slijedi: da Bog i daje svima ljudima milosti potrebite za spasenje.

Daje Bog grešnicima milost, da se obrate, jer ovako veli Gospod: »Ne ću smrti grešnika, nego da se grešnik vrati sa svoga puta i živi« (Ezek. 33, 11). — Ta milost obuhvata i okorele grešnike, kojima sv. Pavao govori (Rim. 2, 4.): »Eda li prezireš bogatstvo njegove dobrote, krotkosti i trpljenja? Ne znaš li, da te dobrota Božja vodi na pokajanje?« Bog daje milost pravednima, da čine dobra djela i ostanu u pravednosti. Tako veli sv. Pavao onima, koji su već opravdani (I. Kor. 10, 13): »Vjeran je Bog, koji ne će dopustiti, da budete iskušani većma nego možete (podnijeti), nego će s iskušanjem načiniti izlazak, da možete podnijeti.«

Kada koga Bog izabire za osobitu kakvu službu, daje mu za to posebnu milost. Tako govori sv. Bernardo Sienski: »Ovo je općenito pravilo za sve posebne milosti, koje se daju kojemu razumnom stvoru, kad koga Bog izabire za neku posebnu službu ili za kakav uzvišeni stalež, da mu daruje sve darove, koji su potrebni tako izabranoj osobi ili njezinoj službi« (Brev. Patroc. S. Joseph).

Bog daje dakle svakomu čovjeku dovoljno milosti, da se može spasiti.

5. Gospodar nije svim slugama dao jednaki broj talenata, nego jednomu više drugomu manje; ali ipak i onomu trećemu daje dovoljno, da može s novcem raditi. Tako i Bog, premda svim ljudima daje dovoljno milosti za spasenje, ipak daje jednomu više drugomu manje. Zašto Bog tako čini, to je njegova tajna, ali nije nikakva nepravda; jer milost je dar i ne vrijeđa ničije pravo, ako se daje jednomu više drugomu manje. Jedan ipak razlog vidimo u priči. Gospodar je dao slugama talente »prema njihovoj moći« t. j. kako je poznavao svoje sluge, da će se novcem služiti. Da je onomu trećemu dao pet talenata, bio bi ih sluga zakopao, kako je to i s onim jednim učinio, i novac bi bio ostao uzalud. Tako Bog ne da velikih milosti onome, za koga unaprijed po svojem sveznanju zna, da se milošću ne će htjeti služiti.

6. Jer — kako vidimo iz priče — onaj je sluga bio sam kriv, što nije htio raditi s novcem gospodarovim, nego ga je zakopao. Tako mnogomu čovjeku ne koristi milost, jer ne će da s njom radi, nego je zanemaruje, odbacuje. Zato ona milost, koja je dovoljna za spasenje, u takova čovjeka ostaje neplodna, uzaludna. Gospodin je Bog dao milosti apostolu Pavlu, možda manje nego drugim apostolima, ali je on radio

s tom milosti, kako sam piše (I. Korinć. 15, 1 sl.): »Napominjem vam, braćo, evandelje, da je Krist umro za grijehe naše i uskrsnuo... javio se poslije svih meni kao nedoščetu; jer sam ja najmanji među apostolima, koji nisam dostojan nazvati se apostol, jer sam progonio Crkvu Božju. Ali milošću Božjom jesam, što jesam, i milost njegova ne bi u meni uzalud, nego sam se trudio više od svih drugih.« Zato i opominje druge kršćane: »Kao pomagači (Božji) opominjemo vas, da ne primite uzalud milosti Božje, jer on govori: U vrijeme prijatno usliših te, i u dan spasenja pomogoh ti. Evo sad je vrijeme prijatno, evo sad je dan spasenja. Pokažimo se kao sluge Božje... u trudovima, u postu i t. d.« (II. Kor. 6, 1 sl.).

Da se čovjek može protiviti milosti Božjoj, to je zato, jer čovjek kraj milosti Božje ostaje slobodan. »Jeruzaleme, Jeruzaleme«, govorio je Spasitelj, »koliko sam puta htio skupiti čeda tvoja kao što kokoš skuplja piliće svoje pod krila, i nisi htio« (Mat. 23, 37).

Da čovjeku bude milost na spasenje, ne smije joj se protiviti; nego treba da s njom zajedno radi.

IV. 4. Što djeluje u nama milost djelujuća? Milost djelujuća prosvjetljuje nam razum, da možemo spoznati dobro i zlo, i potiče volju, da na zlo mrzimo, a dobro ljubimo i činimo. — 5. Je li nam djelujuća milost potrebita? Jest; djelujuća milost tako nam je potrebita, da bez nje ne možemo za spasenje ništa ni započeti ni nastaviti, ni dovršiti. — 6. Daje li Bog svakomu čovjeku dovoljno milosti, da se može spasiti? Bog daje svakomu čovjeku dovoljno milosti, da se može spasiti. — 7. Što treba da čovjek čini, da mu milost bude na spasenje? Da čovjeku bude milost na spasenje, ne smije joj se protiviti, nego treba da s njom zajedno radi.

V. Različitim načinom i različitim zgodama daje Bog čovjeku milosti. Jednom ga obaspe mnogim dobrima zemaljskim, da ga tako podsjeti na viša dobra nebeska, za kojima mu je težiti; drugiput pusti na nj kakvu nesreću, i doziva mu tim u pamet, da ne traži sreće na ovome svijetu. Zove Bog čovjeka preko propovjednika, opomena roditeljskih; progovara mu glas zvona s crkve; sjeća ga na smrt prolazeći sprovod. Ne treba onda odvraćati oči, zatisnuti uši, nego se odazvati glasu Božjem. »Danas, ako čujete glas njegov, ne dajte da otvrdnu srca vaša« (Ps. 94, 8). Nego dajmo da nas milost Božja vuče Kristu, da za njim idemo vjerom i ljubavlju. I čujmo o tom vučenju nekoliko riječi sv. Augustina (Tract. 26. in Joan. Brev. Fer. IV. inf. Oct. Pentec.): »Nemoj misliti, da si proti volji vučen; jer se duša vuče i ljubavlju. I ne treba nam se bojati, da će nas ljudi, koji paze na riječi i koji su vrlo daleko od razumijevanja navlastito božanskih stvari, prekoriti

možda radi ove evandeoske riječi u Svetom Pismu: Kako od svoje volje vjerujem, ako sam vučen? Ja kažem: Malo je da si vučen voljom, vučen si pače nasladom. Naslađuj se u Gospodu, i dat će ti što ti srce želi. Ima i naslade srca, kojemu je sladak onaj nebeski hljeb. Dalje, ako je bilo pjesniku slobodno reći: Svakoga vuče njegova naslada, ne potreba nego naslada: koliko većma moramo mi kazati, da je vučen ka Kristu čovjek, koji se naslađuje istinom, naslađuje se blaženstvom, naslađuje se pravednošću, naslađuje se vječnim životom, što je sve Krist? Da li samo tijelo osjeća svoje naslade, a duša je bez svojih naslada? Ako nema duša svojih naslada, kako se onda kaže: Sinovi će se ljudski uzdati pod zaštitom tvojih krila; opajat će se obiljem doma tvojega i napojit ćeš ih potokom svoje naslade; jer je u tebe izvor života i u svijetlu tvojem vidjet ćemo svijetlo. Zovi onoga, koji ljubi, pa će znati što govorim; dovedi željnoga, gladnoga, putnika u toj samoći, reci žednomu i koji uzdiše za izvorom vječne domovine; zovi takova, on zna, što govorim. Ako li pak hladnome govorim, ne zna, što govorim. Takvi su bili oni, koji su mrmljali među sobom. Koga povuče Otac — kaže — dolazi k meni. Čemu da vuče koga Otac, kad ga sam Krist vuče? Zašto je htio reći: koga Otac povuče? Ako nas imade tko vući, onaj treba da nas vuče, kojemu govori ona što ljubi: Trčat ćemo za mirisom tvojih pomasti. Ali što je htio da se razumije, pazimo, braćo, i shvatimo, koliko možemo. Otac vuče k Sinu one, koji zato vjeruju u Sina, jer drže, da mu je Bog Otac. Bog je naime Otac rodio sebi jednakoga Sina; i tko misli i u svojoj vjeri osjeća i razmišlja, da je jednak Ocu onaj, u koga vjeruje, njega Otac vuče k Sinu... Koga je Otac povukao? Onoga, koji veli: Ti si Krist Sin Boga živoga. Zelenu granu pružiš ovci, i povučeš je. Orahe pokažeš djetetu, i vučeš ga; i što trči, vučeno je; ljubavlju se vuče, bez tjelesne ozlede se vuče, vezom se srca vuče. Ako dakle te stvari među nasladama i požudama zemaljskim, koje se pokazuju ljubiteljima, vuku: jer je istina, da svakoga vuče njegova požuda: zar ne vuče Krist objavljen od Oca? Jer što jače duša želi nego istinu?«

III. SVADBENO RUHO. MILOST POSVEĆUJUĆA.

(D. K. 8—11. Katekizam po naredbi trident. sabora = Rimski Katekizam II. 2, 50).

I. Poslije milosti djelatne govorit ćemo o milosti posvetnoj. Ona nije tako prolazna, kao milost djelatna, nego ostaje na duši i u duši, to je neko stanje, u kojem se duša nalazi; zato se u latinskom jeziku zove habitualna od habito, obitavam, stanujem, stojim. Habitus u latinskom jeziku znači i odijelo, jer se u njem tijelo čovječje nalazi kao u kakvom

stanu. Tako je i posvetna milost neko odijelo, koje prianja duši, odijelo sjajno, svijetlo. Zato se u Svetom Pismu poređuje svadbenomu ruhu.

II. Priča o kraljevoj svadbi. Isus govoraše glavarima svećeničkim i farizejima u pričama veleći: »Kraljevstvo je nebesko kao čovjek kralj, koji je načinio svadbu sinu svojemu. I posla sluge svoje, da zovu uzovnike na svadbu, ali nisu htjeli doći. Opet posla druge sluge govoreći: »Kažite uzovnicima: Evo sam objed svoj ugotovio, junci moji i hranjenici poklani su, i sve je gotovo; dođite na svadbu.« A oni ne marivši otidoše jedan u polje svoje, a drugi k trgovini svojoj; a ostali uhvatiše sluge njegove i izruživši ih ubiše. Kad je to čuo kralj, razgnjevi se i poslavši vojsku svoju pogubi krvnike one, i grad njihov upali. Tada reče slugama svojim: »Svadba je istina gotova, ali uzovnici nijesu bili dostojni. Idite dakle na raskršća, i kojegod nadete, dozovite ih na svadbu.« Izišavši sluge njegove na putove sabraše sve, koje su našli, zle i dobre; i napuni se svadba gostiju. Ušavši pak kralj, da vidi goste, ugleda ondje čovjeka neobučena u svadbeno ruho. I reče mu: »Prijatelju! Kako si došao amo nemajući ruha svadbenoga?« A on zamuknu. Tada reče kralj slugama: »Svežite mu ruke i noge, pa ga bacite u tamu najkrajnju; ondje će biti plač i škrgut zuba; jer su mnogi zvani, ali je malo izabranih.« (Mat. 22, 1—14).

U ovoj priči svaka riječ znači nešto osobito. Kralj je Bog; sin njegov, kojemu je kralj načinio svadbu jest Sin Božji, Isus Krist. Svadba znači utjelovljenje Sina Božjega, kad se druga božanska osoba združila s čovječjom naravi i postala čovjek, da otkupi i spasi narav čovječju. Zato je vjerenica Crkva, to jest ljudi, koji vjerom pripadaju Kristu. Sluge, što ih kralj šalje, da zovu uzovnike, jesu poslanici Božji: proroci i apostoli. Uzovnici, koji se nijesu htjeli odazvati pozivu, da vjeruju u Krista Spasitelja, jesu poglavari židovski i Židovi uopće, koji su više marili za trgovinu i zemaljske stvari, to jest očekivali su Spasitelja, koji će ih učiniti sretnima na zemlji. Oni su i poslanike Božje — apostole — mnoge poubijali, koji su im naviještali Isusa Spasitelja. Bog ih je kaznio, što je došla vojska rimska, upalila grad — hram njihov i njih silno mnoštvo poubijala. Ljudi s putova i raskršća sabrani jesu neznabošci, koji su prigrlili poziv Božji, vjeru Kristovu i došli su u Crkvu. Tu mogu biti i »dobri i zli«. Ali na svadbi mogu ostati t. j. vječno blaženstvo dobiti samo oni, koji imadu svadbeno ruho, to jest milost posvetnu. Tko se nađe na času smrti bez milosti posvetne, bacit će se u tamu najkranju t. j. doći će u vječne muke. Svadbeno je ruho davao kralj svakomu, tko ga je htio primiti, i onaj, koji ga nije imao, bio je sam sebi kriv.

III. 1. Svadbeno je ruho bilo određeno za goste, koji su bili pozvani na svadbu. Tako milost posvetna čini ljude dostojne za vječno blaženstvo. To je dakle svrhunaravski dar Božji.

Svadbeno ruho nije nitko kupovao; kralj je to svakomu davao besplatno na dar. Tako nam i Bog daje milost posvetnu bez naših zasluga, to je nezasluženi dar. Tako veli sv. Pavao: »Svi su sagriješili i nemaju slave Božje, a opravdat će se badava (bez zasluge) njegovom milošću po onom otkupu, koji je u Isusu Kristu« (Rim. 3, 23. 24).

2. Svadba znači utjelovljenje Sina Božjega, kao što veli sv. Gregorij papa: »Onda je Bog Otac načinio svadbu Sinu svojemu, kad ga je združio u utrobi Djevice s čovječjom naravi« (Hom. 38. in Ev. Brev. Dom. XIX. post Pentec.). Premda su kod utjelovljenja Sina Božjega djelovale sve tri božanske osobe, ipak se taj čin osobito pripisuje Duhu Svetomu. Tako se i Duhu Svetomu pripisuje i djelo Kristovo, za koje je Sin Božji postao čovjek, to jest posvećenje i spasenje. Stoga se veli, da milost posvetnu uliva Duh Sveti u našu dušu. Zato se i to zove milost Duha svetoga, koja se izliva na nas (Dj. ap. 10, 45). I sv. Pavao veli (I. Kor. 6, 11): »Posvetili ste se i opravdali ste se u ime Gospodina našega Isusa Krista i u Duhu Boga našega.«

3. Svadbeno je ruho bilo bijelo, te je služilo za ures i ljepotu. Ta bjelina označuje čistoću duše, koja se nalazi u milosti posvetnoj. Tom milošću »peremo«, čistimo se od naših grijeha, barem teških kako kažu navedene riječi apostolove; »posvećujemo se, opravdavamo se«, postajemo pravednici. Onaj, koji na svadbi nije imao svadbenoga ruha, »zamuknuo« je, kad ga kralj pitao: kako je došao bez ruha svadbenoga. Nije se mogao opravdati, ostao je krivac, te je u nemilosti kraljevoj izagnan u tmine. Drugi pak gosti imajući svadbeno ruho opravdano su došli na svadbu i uživali milost kraljevu. Tako se i čovjek milošću posvetnom opravdava, to jest postaje od krivca pravednik, i prelazi iz nemilosti u milost i pravednost. Zato se i milost posvetna zove opravdavajuća.

No posvetna milost nije samo oproštenje grijeha, nego je osobiti ures duše. »Milost« — kako sabor tridentski uči da se ima vjerovati pod prijetnjom izopćenja (Sess. 6. de justif. c. 11) »nije samo kojom se opraštaju grijesi, nego je božanska kakvoća (odlika), koja uz dušu prianja, te je kao neki sjaj i svijetlo, koje uništava sve ljage naših duša i čini duše ljepše i sjajnije. To se jasno razabire iz Sv. Pisma (Rim. 5, 5. II. Kor. 1, 22), koje veli, da se milost razliva i obično zove milost zalogom Duha Svetoga« (R. K. II. 2, 50). Zato je duša u milosti posvetnoj nalik na zemlju, kad se nakvašena kišom pospe

šarenim cvijećem. O toj vodi govorio je Spasitelj »u posljednji dan praznika« (sjenica): »Tko je žedan, neka dođe k meni i pije. Tko vjeruje u mene, kao što veli Pismo, rijeke će žive vode poteći iz tijela njegova.« A ovo reče za Duha, kojega su imali primiti oni, koji vjeruju u njega. (Iv. 7, 37—39.).

4. Koji su obukli svadbeno ruho, bili su slični kralju, koji je bio obučen u bijelo odijelo. Tako milošću posvetnom postaje i sam čovjek svet, kao što bjelilom postane sama stijena bijela (sv. Toma Akv.). Tom milošću postajemo slični Kristu. »Svi, koji ste kršteni u Kristu«, veli apostol (Gal. 3, 27), »obukli ste se u Krista«. Postajući slični Kristu obnavlja se u nama slika Božja, te postajemo djeca Božja posinjena (I. Iv. 3, 1). Po milosti posvetnoj rađamo se kao djeca Božja, dobivamo svrhunaravski život. Djeca imadu pravo nasljedstva od oca. Zato i mi — kako veli sv. Pavao (Gal. 4, 7; 8, 17): »Ako smo djeca, onda smo i nasljednici; nasljednici naime Božji, a sunasljednici Kristovi.« Imamo pravo doći u nebo, kao ljudi sa svadbenim ruhom na kraljevsku svadbu.

Milost posvećujuća jest dakle svrhunaravski nezasluženi dar, koji Duh Sveti uliva u našu dušu, po kojem od grešnika postajemo pravednici, djeca Božja i baštinici kraljevstva nebeskoga.

5. »Prijatelju! Kako si došao amo?« pita kralj gosta neobučena u svadbeno ruho. On nije došao pravim putem. Pravim su putem došli oni, koji su dobili svadbeno ruho. Ima dakle put, po kojem dolazimo do milosti posvećujuće. Taj nam put kazuje sabor tridentski (u sjednici 6. gl. 6) na temelju riječi Sv. Pisma: »Odrasli se ljudi pripravljaju za opravdanje, kad potaknuti milošću Božjom (djelujućom) i njom pomagani primaju vjeru od slušanja (Rim. 10, 17) riječi Božje te se slobodnom svojom voljom giblju k Bogu vjerujući, da je istina, što je Bog objavio i obećao. Pisano je naime: Koji pristupa k Bogu, treba da vjeruje, da Bog jest i da je platac onima, koji ga traže (Hebr. 11, 6). Prije svega pak treba da vjeruje, da Bog grešnika opravdava svojom milošću (Rim. 3, 24), otkupljenjem, koje je u Kristu Isusu. I znajući, da su grešnici, poslije straha pred Božjom pravednošću, koji ih s korišću potresa, obraćaju se, da gledaju milosrđe Božje, te se uzdižu nadom, ufajući se u Boga, da će im biti milosrdan radi Krista, koji je rekao uzetomu: »Uzdaj se, sinko, opraštaju ti se grijesi tvoji« (Mat. 9, 2), pošto se spasonosno bojao po onoj: »Strah Gospodnji izgoni grijeh« (Crkv. 1, 27). S ufanjem je združeno, da oni, koji se k Bogu obraćaju, počinju ljubiti Boga kao izvor svake pravednosti (Ps. 41, 2). Zato se odvraćaju od grijeha nekom mržnjom i odvratnošću, to jest onom pokorom, koju treba da čine prije krštenja po riječima: »Pokoru činite i neka se svaki od vas krsti u ime Isusa Krista za oproštenje grijeha vaših, pa ćete primiti dar Duha Svetoga« (Dj. ap. 2, 38). Napokon treba da odluče primiti krštenje, započeti nov život i držati zapovijedi Božje, kao što je zapovjedio Isus apostolima: »Idući dakle učite sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga, učeći ih, da drže što sam vam zapovjedio« (Mat. 28, 19). I napokon: »Pripravite srca svoja Gospodinu« (I. Kralj. 7, 3). Za takvom pripravom dolazi samo opravdanje, koje nije samo oproštenje grijeha, nego i posvećenje i obnovljenje unutrašnjega čovjeka, koji slobodnom voljom prima milost i darove, po kojima čovjek postaje od nepravednika pravednik, od neprijatelja prijatelj, da bude nasljednik nadom u život vječni (Tit. 3, 7).

Prije sabora tridentskoga opisuju put obraćenja sveti Oci, od kojih ćemo navesti nekoliko riječi sv. Augustina (Tract. 31. in Joan. Brev. Fer. II. inf. Hebd. Pass.): »Tražit ćete me, i ne ćete me naći (rekao je Isus Židovima). Tu je već prorekao svoje uskrsnuće. Jer ga nisu htjeli priznati, dok je bio kod njih, zato su ga poslije tražili, kad su vidjeli, da već mnoštvo vjeruje u nj. Veliki su se znaci dogodili, kad je Gospodin uskrsnuo i uzašao na nebo. Tada su učenici činili velika čudesa; ali ta je čudesa činio onaj, koji je za sebe rekao: Bez mene ne možete ništa činiti. Kad je onaj hromi, što je sjedio na vratima, ustao na riječ Petrovu, te su se ljudi čudili, ovako im je Petar govorio: ne čini on to svojom silom nego moću Onoga, koga su oni pogubili. Mnogi ražalivši se rekoše: Što ćemo činiti? Vidjeli su da su učinili teški zločin, i pomisao na to zadavala im strah, te bi bili očajali, da se nije za njih Gospodin molio na križu: »Oče, oprosti im, jer ne znadu što čine«. Onima je iskao oproštenje, od kojih je primao nepravdu. Nije gledao na to što od njih umire, nego što za njih umire.« Tako su slušači bili napunjeni vjerom, strahom, ufanjem i ljubavlju k Bogu Spasitelju, te se dali krstiti.

Milost posvetnu dobiva dakle grešnik redovno u sakramentu krštenja. Ta je milost dar Duha Svetoga. Pa kao što Duh Sveti stanuje u duši pravednikovoj tako dugo, dok pravednik ne sagriješi smrtnim grijehom, tako i milost posvetnu izgubi čovjek smrtnim grijehom. Da pravednik može sagriješiti i izgubiti milost, to je istina vjere, koju uči sabor tridentski (Sess. 6. c. 14. i 23.), a nalazi se u Sv. Pismu, koje govori, da onaj, koji misli da stoji, neka pazi, da ne padne (I. Kor. 10, 12). A kod Ezekiela (33, 12) veli Bog: »Pravednik ne može živjeti u pravednosti svojoj, u kojigod dan sagriješi.« Izgubljenu milost mora grešnik opet da potraži putem, koji smo spominjali. Ali mjesto lakšega krštenja vodom, koje se ne po-

navlja, treba da podnese »mučno krštenje« t. j. može opet dobiti milost posvetnu u sakramentu pokore.

Sve što smo dosad govorili o milosti posvetnoj, izriče sv. apostol Pavao ovim riječima, koje će nam poslije svega toga razlaganja biti jasnije: »Mi bijasmo nekad grešni, ali se pokaza dobrota i čovjekoljublje Spasitelja našega Boga; ne za djela pravedna, koja mi učinismo, nego po svojem milosrđu spase nas kupelju preporođenja i obnove Duha Svetoga, kojega izli na nas obilno kroz Isusa Krista, Spasitelja našega, da opravdani milošću njegovom budemo nasljednici po nadi života vječnoga« (Tit. 3, 4—6). Tako gotovo jednako veli i katekizam:

IV. 8. Što je milost posvećujuća? Milost posvećujuća jest svrhunaravski nezasluženi dar, koji Duh Sveti ulijeva u našu dušu, po kojem mi od grešnika postajemo pravednici, djeca Božja i baštinici kraljevstva nebeskoga. — Milost posvećujuća zove se i opravdavajuća, jer se njom čovjek opravdava, to jest postaje od krivca pravednik, i prelazi iz nemilosti u milost i pravednost. — 10. Gdje dobiva grešnik milost posvećujuću? Milost posvećujuća dobiva grešnik redovno u sakramentu krštenja, a ako je već kršten, u sakramentu pokore. — 11. Kako dugo ostaje milost posvećujuća u duši pravednikovoj? Milost posvećujuća ostaje u duši pravednikovoj tako dugo, dok smrtno ne sagriješi.

V. Kako je dragocjeno blago milost posvetna! To je ono blago sakriveno u polju, koje kad čovjek nađe, sakrije i od veselja ide i proda sve što ima i kupi polje ono. To je onaj dragocjeni biser, što ga traži trgovac, pa kad nađe jedan takav dragocjeni biser, otide i proda sve, što ima i kupi ga (Mat. 13, 44—46).

Urešujmo dakle dušu tim dragocjenim biserom. Nemojmo zaostajati za trgovcem, koji proda sve, što ima, da može doći do toga bisera; nego se trudimo, da stečemo i sačuvamo milost posvetnu odričući se svega, što nas vodi u teški grijeh: bilo blago, bila čast, bila najveća naslada tjelesna. Njom možemo jedinom kupiti sebi najveće blago: vječno blaženstvo. Ako smo pak po nesreći ili bolje po svojoj krivici izgubili taj novac, koji jedini ima vrijednost pred Bogom, onda kao ona žena, koja je izgubila jedan dram, zapalimo svijeću kajanja i ljubavi Božje, pometimo kuću i izbacimo iz duše grijeh svetom ispovijeđu i tražimo milost posvetnu.

Čuvajmo sjajno svadbeno ruho milosti posvetne i cijenimo ga. Koliko je duša propalo, koje su se dale zavesti na grijeh radi jednoga odijela, oprave; koje su radi prnja ovoga svijeta izgubile presjajno bijelo ruho čistoće i svetosti, u kojem kod prijestola Božjega pravednici služe Bogu dan i noć.

IV. POSLENICI U VINOGRADU. ZASLUŽNA DJELA.

(D. K. 12—17. R. K. II. 5, 71—74).

I. Milost posvećujuća čini nas pravedne, Bogu mile, djecom Božjom. Što mi u milosti posvetnoj radimo, bit će Bogu ugodnije, milije, mnogo veće vrednote i cijene. Jer što je osoba odličnija i milija, njezina se služba više poštuje i cijeni. Drugo je nešto, kad je Isus prao učenicima noge, nego da im je to učinio sluga domaći. Prostomu radniku dat ćemo plaću običnu; učini li nam pak odličan čovjek kakvu uslugu, onda nastojimo uzvratiti i nagraditi njegovo djelo ne prema učinjenom djelu nego prema dostojanstvu njegove osobe.

Tako Bog naša dobra djela, kojima mu služimo u milosti posvetnoj, nagrađuje kao djela djece Božje prevelikom nagradom. I tako što su njegovi darovi, čini da budu naše zasluge.

II. Priča o poslenicima u vinogradu. »Kraljevstvo je nebesko kao čovjek domaćin, koji ujutro rano iziđe naimati poslenike u vinograd svoj. A pogodivši se s poslenicima po dinar na dan posla ih u vinograd svoj. I izišavši oko treće ure (po našem oko 9) vidje druge, gdje stoje na trgu besposleni i reče im: Idite i vi u moj vinograd, i što bude pravo, dat ću vam. I oni otidoše. I opet izišavši oko šeste i devete ure učini tako. A oko jedanaeste izišavši nađe druge, gdje stoje i reče im: Što stojite ovdje vas dan besposleni? Rekoše mu: Nitko nas ne najmi. Reče im: Idite i vi u moj vinograd! A kad bi uveče, reče gospodar od vinograda pristavu svojemu: Dozovi poslenike i podaj im plaću počevši od posljednjih do prvih. Došavši dakle, koji bjehu došli oko jedanaeste ure, primiše po dinar. A kad dođoše prvi, mišljahu, da će primiti više; a primiše i oni po dinar. I primivši mrmljahu na domaćina govoreći: Ovi posljednji jednu uru radiše, pa ih izjednači s nama, koji smo podnosili tegotu dnevnu i žegu. A on odgovarajući jednomu od njih reče: Prijatelju! Ja tebi ne činim krivo. Nijesi li se pogodio sa mnom po dinar? Uzmi svoje pa idi! A ja hoću i ovomu posljednjemu da dam kao i tebi. Ili zar ja nisam vlastan činiti što hoću? Zar je oko tvoje zlo, što sam ja dobar? Tako će biti posljednji prvi a prvi posljednji; jer je mnogo zvanih a malo izabranih.« (Mat. 20, 1—16).

Priču ovu tumači sv. Gregorij papa (Hom. 19 in Ev. Brev. Dom. Septuages): »Kraljevstvo nebesko, veli se, da je slično domaćinu, koji naima poslenike, da obradi svoj vinograd. Tko je pak s više prava sličan domaćinu, nego naš Stvoritelj, koji ravna one, koje je stvorio, i ima svoje izabranike na ovom svijetu kao gospodar svoje podložnike u kući? On ima vinograd, to jest Crkvu, koja od pravednoga Abela do posljednjega izabranika, što će

se roditi na koncu svijeta, koliko je iznijela svetaca, toliko je pustila loza... Jutro je svijeta doba od Adama do Noe, treća ura od Noe do Abrahama, šesta od Abrahama do Mojsija, deveta od Mojsija do dolaska Gospodnjega, jedanaesta od dolaska Gospodnjega do svršetka svijeta... Tako Gospodin nije nikad prestao zvati svoj narod, da obraduje njegov vinograd, nego je po ocevima, poslije po učiteljima Zakona i prorocima, a na posljetku preko apostola uređivao život svojega naroda. Poslenici u jutro, o trećoj, šestoj i devetoj uri narod je židovski; u jedanaestoj su pozvani neznabošci, kojima se i veli: Što stojite cijeli dan besposleni?«

III. 1. Gospodar se s poslenicima pogodio po dinar na dan, i poslije rekao pristavu, neka im dade plaću. Takodobrim djelima zaslužujemo i mi plaću kod Boga. Da tim dobrim djelima doista zaslužujemo, govore mnoga mjesta Sv. Pisma. Tako se veli (u Ps. 61, 13): »Ti češ (Bože) vratiti svakomu po djelima njegovim«. Jednako čitamo u evanđelju sv. Mateja (16, 27), kako govori Isus: »Sin čovječji doći će u slavi Oca svojega, i onda će vratiti svakomu po djelima njegovim«. Zato se i Pavao nada nagradi za dobru borbu, koju se borio (2. Tim. 4, 6).

2. Sveti Gregorij zove poslenike »izabranicima« Božjim. Tim se označuje, da zaslužna djela, kojima se zaslužuje vječno blaženstvo, mogu samo oni činiti, koji su sveti, to jest u milosti pośvetnoj. To je učio Isus u priči o trsu i o lozama govoreći: »Kao što loza ne može nositi roda od sebe, ako ne ostane na trsu, tako i vi, ako u meni ne ostanete. Ja sam trs, vi loze. Koji ostane u meni i ja u njemu, taj donosi mnogi rod, jer bez mene ne možete ništa činiti. Ako tko ne ostane u meni, izbacit će se napolje i osušit će se; i skupit će ga i u oganj baciti, i gorjet će.«

3. Plaću su dobili svi, koji su radili po danu. Tako mogu zaslužna djela činiti samo ljudi, koji su još u ovom životu. Poslije smrti ne mogu se više činiti zaslužna djela. Zato veli Sv. Pismo (Crkv. 14, 17): »Prije smrti čini pravdu«. A Isus kaže: »Dolazi noć, kad nitko ne može raditi«. (Iv. 9, 4).

4. Poslenici dobili su dinar i oni, koji su prije došli u vinograd i oni poslije. Pod dinarom razumije se vječno blaženstvo, koje zaslužuju pravednici dobrim djelima. To je onaj vijenac slave, koji se apostol Pavao nada dobiti i potiče druge, da ga nastoje steći; to je ono veselje, u koje zove gospodar vjerne i dobre sluge, koji su radili njegovim novcem. A poredimo li onu priču o talentima s ovom, vidimo, da si osim blaženstva na nebu zaslužuju pravednici i umnoženje milosti posvećujuće. Jer se veli za one, koji rade s milošću: »Koji ima, dat će mu se, i obilovat će«. A da se može milost posvetna umnožiti, kažu riječi Otkrivenja

(22, 11): »Tko je pravedan, neka bude još pravedniji, i tko je svet, neka bude još svetiji«.

A kao što se može umnožiti milost posvetna, tako i čineći što više dobrih djela možemo postići i veće blaženstvo u nebu.

5. »Mnogo je zvanih, ali malo izabranih« završuje priča. Zvani su svi, da čine dobra djela i dođu u nebo. Ali će vječno blaženstvo dobiti samo izabrani t. j. koji u milosti posvetnoj preminu s ovoga svijeta. Potom vidimo, da grešnici ne mogu činiti zaslužnih djela. Mogu činiti neka dobra djela naravska, jer i grešnike ne ostavlja Bog bez milosti (djelatne), ali im ta dobra djela ništa ne koriste za vječno spasenje. Odatle se vidi, kako je od velike štete, kad tko dugo ostane u smrtnom grijehu.

Ipak nisu dobra djela, što ih čini grešnik, bez svake koristi. Jednu korist vidimo kod Ninivljana. Niniva je bio grad velik, ali su Ninivljani bili veliki grešnici, i zloća je njihova dopirala do neba. Bog, koji ne će smrti grešnika, poslao je k njima proroka Jonu, da propovijeda ondje. Jona nije htio poslušati Boga, nego je htio u lađi pobjeći daleko na drugu stranu. No Bog je poslao oluju, te lađa nije mogla na put. Jona je rekao lađarima, da ga bace u more, jer je on tome kriv. Kad ga baciše u more, proguta ga riba i poslije tri dana izbaci na zemlju. Sad je Jona morao ići u Ninivu i tu stao propovijedati, da će Niniva propasti. Ninivljani se uplaše i stanu postiti. I Bog vidje njihova djela, gdje se vratiše sa zloga puta i smilova se, te ne učini zla, koje reče da će učiniti. Tako je Ninivljanima Bog dao milost da se obrate, i da se od njih odvrate vremenite kazne.

Tako ima dobrih djela, koja čine pravednici. O tim djelima veli prorok Ezekiel (18, 1 sl.): »Ako je tko pravedan i čini sud i pravednost, ne diže očiju ka krivim bogovima, nikoga ne cvijeli, hljeb svoj daje gladnome, po zapovijedima mojim hodi: taj je pravedan, doista će živjeti.« Takva djela, što ih čini pravednik, kojemu duša živi u milosti posvetnoj, zovu se živa. — »Ako bi se pak pravednik«, veli dalje prorok (Ezek. 18, 24 sl.), »odvratio od pravednosti svoje i činio nepravdu, hoće li živjeti? Pravedna djela njegova, što je god činio ne će se spomenuti: u prijestupu svom i u grijehu svom umrijet će.« Njegova su dobra djela umrtvena. »Ako se pak bezbožnik odvrati od bezbožnosti svoje, koju je činio, i čini sud i pravdu, on će oživiti dušu svoju.« S tim životom duše oživjet će i njegova mrtva djela, koja se zato zovu oživljena. Ali kako je to samo nauka bogoslovaca, koja nije od Crkve proglašena, a mi sa »strahom i drhtanjem treba da radimo o svojem spasenju«, ne smijemo se na to odviše zanašati. Ako ta djela Bog nama računa u zaslugu, to je njegova dobrota, po kojoj je i

gospodar vinograda dao dinar i onima, koji su samo jedan sat radili, a nije vezan da to čini po pravednosti.

6. Gospodar od vinograda ukorio je poslenike, koje je našao na trgu predvečer, da ne rade: »Što stojite ovdje vas dan besposleni?« Izgovarali su se, da ih nije nitko najmio. No mi se pred Bogom ne možemo tako izgovarati. Bog u svemu bogat svima određuje službu i posao, i tu se ne može nitko tužiti na »nezaposlenost«; jer ako je nezaposlen, sam je sebi kriv.

Bog dakle kao mudar i dobar gospodar traži, da činimo dobra djela. On kori svakoga i prijeti svima, koji ne čine dobrih djela: »Svako drvo, koje ne rađa roda dobra, isjeći će se i u oganj baciti« (Mat. 7, 19.). Na to opominje Isus svoje učenike poslije one priče o trsu i lozama: »Tim se proslavljuje Otac moj, da rod veoma mnogi rodite, i budete moji učenici. Kao što mene ljubi Otac, tako i ja vas ljubih. Ostanite u ljubavi mojoj! Ako zapovijedi moje uzdržite, ostat ćete u ljubavi mojoj, kao što i ja održah zapovijedi Oca svojega, i ostajem u ljubavi njegovoj. Ovo vam kazah, da radost moja bude u vas, i radost vaša da se ispuni« (Iv. 15, 8—11).

Krist dakle kaže, da smo dužni činiti dobra djela. Koji ne radi dobrih djela, ne može ostati u ljubavi Isusovoj, biti drag Bogu, ne može zadugo ostati u milosti posvetnoj. Pače ne može ni doći do nje, ako nema volje činiti dobra djela, kako veli Rim. Katekizam (III. 1, 8): »Jer ako se i može čovjek opravdati i postati od bezbožnika pobožnik; ali se ne može dogoditi, da bi od bezbožnika postao pravednik, tko se u dobi svojoj može služiti razumom, ako nema volje, da drži sve zapovijedi Božje.«

IV. 12. Kakova su dobra djela, što ih činimo u milosti posvećujućoj? Dobra djela, što ih činimo u milosti posvećujućoj jesu zaslužna djela. — 13. Što zaslužujemo dobrim djelima, koja činimo u milosti? Dobrim djelima, koja činimo u milosti, zaslužujemo: 1) umnoženje milosti posvećujuće, 2) vječno blaženstvo. — 14. Može li čovjek i u smrtnom grijehu činiti zaslužna djela? U smrtnom grijehu ne može čovjek činiti zaslužna djela. — 15. Jesu li dakle bez koristi dobra djela, što se čine u smrtnom grijehu? Dobra djela, što se čine u smrtnom grijehu nisu bez koristi, nego su dapače veoma korisna, jer čine, da Bog dade grešniku milost, da se obrati, a katkada da se od njega odvrate vremenite kazne. — 15. Je li svatko dužan činiti dobra djela? Jest; svatko je dužan činiti dobra djela, jer Sveto Pismo kaže: »Svako drvo, koje ne rađa dobra roda, isjeći će se i u oganj baciti«.

V. Poslušajmo zato opomenu sv. Petra (II. 1, 10): »Zato, braćo, nastojte što većma, da dobrim djelima načinite izvjesnim svoje zvanje i izabranje; jer ako to činite, ne ćete tako

lako sagriješiti. Tako će vam se širom otvoriti put u vječno kraljevstvo Gospoda našega i Spasitelja Isusa Krista.« Ne činimo li to, dogodit će nam se, da budemo izbačeni iz njegova kraljevstva, kako je to Isus kazao u priči o zlopakim vinogradarima: »Bijaše čovjek domaćin, koji posadi vinograd i ogradi ga plotom, i iskopa u njemu tijesak, i načini kulu, i dade ga vinogradarima pod zakup, i otide u tuđ kraj. A kad se približi vrijeme rodovima, posla sluge svoje k vinogradarima, da prime rodove njegove. I vinogradari pohvatavši sluge njegove jednoga izbiše, drugoga ubiše, a drugoga zasuše kamenjem. Opet posla druge sluge više nego prije, i učiniše im isto tako. A na posljetku posla k njima sina svojega govoreći: Postidjet će se sina mojega! A vinogradari vidjevši sina rekoše među sobom: Ovo je nasljednik, hodite da ga ubijemo, pa ćemo imati nasljedstvo njegovo! I uhvativši ga isturiše ga iz vinograda i ubiše. Kad dođe dakle gospodar od vinograda, šta će učiniti vinogradarima onim?« Reku mu: »Zločince će zlom smrti pomoriti, i vinograd svoj dat će pod zakup drugim vinogradarima, koji će mu davati rod u svoje vrijeme.« Reče im Isus: »Zato vam kažem, da će se od vas uzeti kraljevstvo Božje i dat će se narodu, koji donosi rodove njegove.« I čuvši glavari svećenički i farizeji priče njegove razumješe, da o njima govori. I gledahu, da ga uhvate, ali se pobojaše naroda, jer su ga držali za proroka (Mat. 21, 33—46).

Te je riječi govorio Spasitelj židovskim glavarima, kad su se spremali, da njega ubiju, kao što su mnoge proroke ubili, koji su ih opominjali, da čine dobra djela. Stigla ih je teška kazan vremenita, kad su našli zlu smrt u vrijeme razorenja grada Jeruzalema, ali je ta kazan bila samo mala slika onoga, što će trpjeti i oni i svi drugi, od kojih će se uzeti kraljevstvo Božje, da ne dođu u nebo, nego u vječne muke, jer nisu donosili rodova dobrih djela.

V. SVE NA SLAVU BOŽJU ČINITE. DOBRA NAKANA.

(D. K. 17—21. R. K. II. 5, 74).

I. U priči o poslenicima u vinogradu vidjeli smo, da je gospodar dao potpunu plaću i onima, koji su došli posljednji i samo jednu uru radili. To je zacijelo bilo zato, jer su ti poslenici marljivije radili, da ugode gospodaru; a nisu bili krivi, što su tako kasno došli na radnju. Tako Bog ne gleda samo na djelo, što smo ga učinili, nego i na prilike i svrhu djela. Kod svakoga se naime djela, da bude dobro gleda na troje: na djelo, da bude dobro; na prilike, u kojima se čini i na svrhu, zašto se radi. Oni poslenici izvršili su sve troje: dobro su djelo činili radeći u vinogradu; činili su to marljivo s trudom; imali su pred očima svrhu: da ugode gospodaru. Tako i mi

treba da činimo dobra djela, što ih Bog zapovijeda; treba da to činimo s voljom i rado; i da to činimo na slavu Božju. Sve ovo troje kod dobrih djela: djelo, prilike i svrha nalazi se protumačeno u besjedi Isusovoj na gori o namjeri kod dobrih djela.

II. »Pazite, da pravdu svoju ne činite pred ljudima, da vas oni vide; inače plaće ne ćete imati od Oca svojega, koji je na nebesima. Kad dakle daješ milostinju, ne trubi pred sobom, kao što čine licemjeri po zbornicama i po ulicama, da ih hvale ljudi; zaista vam kažem, primili su plaću svoju. A ti kad daješ milostinju, neka ne zna lijeva tvoja, što čini desna tvoja, da bude milostinja tvoja tajna, i otac tvoj, koji vidi tajno, povratit će ti. — I kad se molite, nemojte biti kao licemjeri, koji se rado po zbornicama i po ulicama stojeći mole, da ih vide ljudi. Zaista vam kažem, primili su plaću svoju. A ti kad se moliš, uđi u klijet svoju, i zatvorivši vrata moli se Ocu svojemu, koji je u tajnosti; i Otac tvoj, koji vidi tajno, platit će ti javno. — A kad postite, ne budite žalosni kao licemjeri; jer oni nagrđuju lica svoja, da ih vide ljudi gdje poste. Zaista vam kažem, primili su plaću svoju. A ti kad postiš, namaži glavu svoju i lice svoje umij, da te ne vide ljudi, gdje postiš, nego Otac tvoj, koji je u tajnosti; i Otac tvoj, koji vidi tajno, platit će ti« (Mat. 6, 1—8).

III. 1. Tu Spasitelj spominje tri osobita dobra djela: milostinju, molitvu i post. U tim su djelima sabrane sve dužnosti, što ih činimo prema Bogu, sebi i bližnjemu. Molitva označuje dužnosti prema Bogu; post kaže, kako smo se dužni vladati prema sebi, a milostinja nam veli, što treba činiti bližnjemu. Isus spominje najprije milostinju, jer »tko ljubi bližnjega, zakon je ispunio«, taj pokazuje, da ljubi i Boga.

Pa kako Isus spominje ta tri dobra djela, tako ih i Sv. Pismo na mnogo mjesta hvali i preporučuje. Ovako govori Rafael anđeo Tobiji (12, 7—12): »Dobro je kriti tajnu kraljevu, ali je časno otkriti i javiti djela Božja. Dobra je molitva s postom, i milostinja bolja nego blago u zlatu sahranjivati. Jer milostinja izbavlja od smrti i ona je, koja čisti od grijeha, i čini, da se nađe milosrđe i život vječni. A koji čine grijeh i nepravdu, neprijatelji su duše svoje. Objavljujem vam dakle istinu: kada si se molio sa suzama, i kada si ukopavao mrtve, i kada si ostavljao objed svoj, ja sam prinosio molitvu tvoju Gospodu.«

Ova tri djela spominje Sv. Pismo zajedno, jer jedno djelo drugo pomaže. Tako kaže sv. Augustin: »Ovo su dva krila molitve, kojom leti k Bogu: ako oprašta uvrediteljju i daje potrebnomu.« I opet: »Molitva je okrepa postu; smekšava tvrdoću srca; ublažuje grubоću; oslađuje post. Jer kao što ne može biti potpune okrepe bez pila, tako i post ne može dosta nahraniti dušu bez okrepe molitve.« Sveti Jeronim veli: »Postom treba iscijeliti strasti tijela, molitvom kugu duše.« Sveti Ivan Zlatousti govori: »Ništa nije jače od čovjeka, koji moli. Tko moli posteći, ima dva krila: ne luta niti se mota.« Tko posti, može lakše sabrati pamet kod molitve. Tko se moli, da mu bude Bog milostiv, opominje se, da bude i on drugima milostiv i daje milostinju.

Nebrojena su mjesta Sv. Pisma, u kojima se preporučuju ta tri dobra djela: molitva, post i milostinja. A tako čine i sv. Oci. Predaleko bi nas vodilo, da navodimo njihove riječi. Mnogo toga čut ćemo još govoreći o molitvi. A ovdje da spomenemo, što o postu govori sv. Atanasije biskup (Brev. Dom. III. Novem.): »Ako tko dođe pa ti veli, da često ne postiš, jer ćeš postati slabiji, ne vjeruj mu i ne slušaj ga. Jer preko njega to neprijatelj prišaptava. Sjeti se onoga što je pisano, kako su bila tri dječaka, Danijel i drugi mladići zarobljeni od kralja babilonskoga Nabukodonosora, te im je bilo naloženo, da jedu od kraljeva stola i piju vino. Kad nisu jeli mesa i pili vina, lica su im bila ljepša od drugih dječaka, koji su se othranjivali jedino od kraljeva stola. Vidiš li, što čini post? Iscjeljuje bolesti, suši sokove tjelesne, bijesove izgoni, tjera zle misli, rasvjetljuje pamet, čisti srce, posvećuje tijelo, i naposljetku postavlja čovjeka pred prijesto Božji. I da ne misliš, da se to govori nepromišljeno, imaš o tom svjedočanstvo, što ga u evanđelju daje Spasitelj. Kad su ga to jest pitali učenici, kako se izgone nečisti duhovi, odgovori Gospodin: »Ovaj se rod ne izgoni nego molitvom i postom«. Koga dakle nečisti duh muči, ako na to pazi i tim se lijekom služi, odmah će nečisti duh istisnut otići bojeći se posta. Jer se bijesovi vrlo naslađuju proždrljivošću i pijanstvom i ugađanjima tjelesnim. Velika je moć posta, i po njem se čine velika i slavna djela. Ta kako bi ljudi činili toliko divnih stvari i čudesa; kako bi Bog preko njih udjeljivao zdravlje nemoćnima, nego pravo radi duhovnih trapljenja i ponizivanja duha i dobroga vladanja? Post je jelo anđela; i tko se njim služi, toga treba pribrojiti redu anđelskom.«

2. Isus ne prigovara farizejima, što su javno pred ljudima davali milostinju, molili se i postili, nego im prigovara, što su to činili zato, da ih ljudi vide i hvale. Jer n. pr. u istoj besjedi gorskoj malo prije toga rekao je Isus apostolima i ovo: »Vi ste svijetlo svijetu. Ne može se sakriti grad, koji stoji na gori. Niti se užiže svijeća i meće pod sud, nego na svijećnjak, da svijetli svima, koji su u kući. Tako neka se svijetli svijetlo vaše pred ljudima, da vide vaša dobra djela i slave Oca vašega, koji je na nebesima« (Mat. 5, 14—16). Mogu dakle i treba da ljudi čine dobra djela javno i pred drugima, ali ne zato, da ih ljudi hvale, nego da hvale Oca nebeskoga.

Tako sv. Gregorij papa (Brev. Com. non Virg. III. Noct.) tumačeći onu priču Isusovu, kako je čovjek našavši u polju blago sakrio ga, veli: »Ovdje treba pribilježiti, da se nađeno blago sakriva, te se tako čuva; jer onaj ne zna dosta čuvati težnju nebeske želje od zlih duhova, koji je ne krije od ljudske hvale. U sadašnjem smo životu zaista kao na putu, kojim idemo u domovinu. A zli duhovi kao kakvi razbojnici opkoljuju naš put. Onaj dakle želi, da bude oplijenjen, koji blago javno nosi na putu. A to kažem, ne da ne bi bližnji vidjeli naših dobrih djela, jer je pisano: Neka vide vaša dobra djela i slave Oca vašega, koji je na nebesima. Nego da za to, što činimo, ne tražimo slave izvana. Tako dakle neka naše djelo bude na javi, da namjera ostane u tajnom: te i dobrim djelom damo ugled bližnjima, a ipak po namjeri, kojom nastojimo samo Bogu ugoditi, želimo vazda ostati u tajnosti.«

I sam Isus nije samo noću molio i nasamo, nego je to činio i s apostolima i pred narodom. Najveće njegovo dobro djelo muka i smrt bila je tako javna, da je nisu samo vidjeli Židovi nego je Isus to svoje djelo malo prije smrti otkrio i Grcima, koji su došli da ga vide govoreći im: »Zaista, zaista vam kažem: ako zrno pšenično padnuvši na zemlju ne umre, onda samo ostane; ako li umre mnogo roda rodi. Koji ljubi dušu svoju, izgubit će je; a koji mrzi na dušu svoju na ovom svijetu, sačuvat će je za život vječni. Tko meni služi, za mnom neka ide, i gdje sam ja, ondje će biti sluga moj. Ako tko meni služi, poštovat će ga Otac moj« (Iv. 12, 24—26.). Kao što je Isus umro iz ljubavi prema Bogu i ljudima, tako traži, da i mi svi iz ljubavi služimo njemu. I kao što on »nije tražio slave svoje«, nego je »slavio Oca svojega«, tako treba da i mi u svojim djelima imamo namjeru služiti Bogu i štovati ga. Čineći tako zaslužit ćemo, da nas Bog poštuje proslavi, kako je proslavio i Isusa.

Dobra nakana jest namjera služiti Bogu i štovati ga.

3. Farizeji su molili, postili, milostinju dijelili, ali su sva ta djela ostala bez vrijednosti, jer nisu imali dobre nakane. Do nakane naime mnogo stoji dobrota djela. To se razabire iz ovih riječi Isusovih: »Nitko ne meće zapaljene svijeće na sakriveno mjesto, nego na svijećnjak, da vide svjetlost, koji ulaze. Svijeća je tijelu tvojemu oko tvoje. Ako oko tvoje bude čisto, sve će tijelo tvoje biti svijetlo; ako li bude kvarno (zlobno), i tijelo će tvoje biti tamno. Gledaj dakle, da svijetlo, koje je u tebi, ne bude tama. Ako je dakle sve tvoje tijelo svijetlo, da nema ništa tamna, sve će biti svijetlo, i obasjavat će te kao svijetlo munje« (Luk. 11, 33—36). Pod okom, kojim čovjek gleda sebe i oko sebe, razumijeva se namjera, s kojom čini kakvo djelo. Ako je namjera zla, bit će i djelo zlo. Zlo

djelo ne postaje ipak dobro, ako se i čini s dobre namjere; jer veli sv. Pavao: »Ne činimo zla, da dođe dobro« (Rim. 3, 8).

Dobro djelo, ako se čini s dobrom namjerom, postaje vrednije i zasluţnije. Tako Isus veli za one, koji budu pomagali ma i najmanjim darom apostole zato, da mogu širiti evanđelje: »Koji god napoji jednoga od ovih najmanjih samo čašom vode u ime moje, zaista vam kažem, ne će mu propasti plaća.«

Dobrom dakle nakanom postaju i neznatna dobra djela kod Boga veoma zaslužna.

4. Što su farizeji davali milostinju, molili se, to im je olakoćivalo, jer su bili ljudi većim dijelom imućni i dokoni, pa ih ta djela nisu stajala muke. Svakako pak ono dobro djelo više vrijedi, koje je tražilo više naprezanja i muke. »Čin što stoji, to i vrijedi«.

Tako je Isus pohvalio neznatan dar siromašne udovice. Kad je Isus posljednji dan u jeruzalemskom hramu svršio propovijedanje »sjeo je prema škrinjici za priloge i gledao, kako narod meće novce u škrinjicu za priloge. I mnogi bogati metahu mnogo. A došavši jedna siromašna udovica metne dvije lepte (dvije pare), što čini kvadrant (četvrtak, četvrticu). I dozvavši učenike svoje reče im: Zaista vam kažem, da je ova siromašna udovica metnula više od svih, koji su metali u škrinjicu za priloge; jer su svi metnuli od suviška svojega, a ona je od sirotinje svoje metnula sve, što ima, svu hranu svoju.« (Mark. 12, 41—44). Mnogo je dala, kad je sve dala.

Tako kaže sv. Gregorije papa (5. in Evang. S. Mat. 4. Brev. S. Andreae Ap. III. Noct.): »Čuli ste, predraga braćo, da su na jedan glas zapovijedi Petar i Andrija ostavili mreže i otišli za Spasiteljem... Ali će možda tko šuteći kazati u misli: Na riječ Gospodnju jedan taj i drugi ribar što ili koliko je ostavio, koji gotovo nije ništa imao? Ali u ovoj stvari, predraga braćo, treba da više gledamo na volju nego na množinu. Mnogo je ostavio, koji sebi nije ništa pridržao; mnogo je ostavio, koji se svega, makar to bilo i malo, odrekao.«

5. Dapače i takva djela, koja po sebi nisu dobra ni zla, postaju dobra ili zla po namjeri, s kojom se čine. Zato veli sv. Pavao (I. Kor. 10, 31): »Ili jeli ili pili ili što drugo radili, sve činite na slavu Božju.«

Te nam riječi odmah kažu, kako možemo probuditi dobru nakanu, ovako: Bože i Gospodine! sve na tvoju slavu.

6. Znajući dakle, kako do dobre nakane stoji vrijednost svakoga djela, treba da imamo kod svojih dobrih djela dobru nakanu; zato je korisno da je probuđujemo u sebi često, osobito pak svako jutro, da u molitvi kažemo: Štogod danas uzradim, neka bude na Božju slavu.

IV. 17. Koja dobra djela preporučuje nam osobito Sveto Pismo? Sveto Pismo preporučuje nam osobito: molitvu, post i milostinju. — 18. Na što osobito gleda Bog u našim dobrim djelima? U našim dobrim djelima gleda Bog osobito na dobru nakanu, kojom postaju i neznatna dobra djela kod Boga veoma zaslužna. — 19. Što je dobra nakana? Dobra nakana jest namjera služiti Bogu i štovati ga. — 20. Kako se može ukratko probuditi dobra nakana? Dobra nakana može se ukratko probuditi ovako: Bože i Gospodine, sve na tvoju slavu. — 21. Je li korisno češće probuditi dobru nakanu? Dobru nakanu veoma je korisno češće probuditi, a osobito valja to učiniti svako jutro.

V. Na svršetku čujmo i držimo se opomene sv. Augustina glede dobre nakane. (O besjedi Gospodnjoj na gori gl. 12. d. 4. Brev. Fer. IV. Ciner.): »Očito je, da se ovim zapovijedima sva naša nakana upravlja na unutrašnje veselje: da se tražeći izvana plaću ne izjednačimo s ovim svijetom, te izgubimo obećanje blaženstva to tvrđega i postojanijega, što je više unutrašnje, po kojem nas je izabrao Bog, da budemo jednaki slici Sina njegova. Iz ovog poglavlja treba osobito opaziti, da se razmetanje može naći nesamo u sjaju i slavi tjelesnih stvari nego i u samoj žalosnoj prljavosti, koja je to pogibeljnija, što vara pod vidom služenja Bogu. Tko neumjerenom njegom tijela i odijelom ili drugim kakim sjajem blješti, lako se pozna po samim tim stvarima, da ide za slavom svijeta, i ne vara nikoga lukavom slikom svetosti. A tko kao priznavalac kršćanstva navlači na se oči ljudske neobičnim nagrđivanjem i prljavošću, kad to od svoje volje čini, a ne od nevolje: iz drugih se njegovih djela može razabrati, da li to čini, što ne mari za suvišnje njegovanje, ili što se hoće istaknuti; jer je Gospodin zapovjedio, da se čuvamo vukova i u ovčjoj koži: Po rodovima njihovim poznat ćete ih. Jer kad im se u nekom iskušanju počne ono zakraćivati ili ne davati, što su tim pokrivalom ili postigli ili žele postići, onda je nužno da se pokaže: da li je vuk u ovčjoj koži, ili je ovca u svojoj. Ne treba zato kršćanin da ublažuje oči ljudske suvišnim kićenjem, jer štedljivu nošnju i najnužniju često upotrebljavaju i licemjeri, da zavaraju neoprezne; jer i one ovce ne trebaju svoju kožu svlačiti, ako se gdjekad njome i vukovi ogrnu.«

Sveti sakramenti.

VI. ZNAKOVI SPASENJA. SAKRAMENTI UOPĆE.

(D. K. 9. 22—24. R. K. II. 1, 1—17. 23. 24. 27—29.)

I. Kod obraćenja svojega vidio je Pavao svjetlost i čuo je glas. To su bili vanjski znakovi, koji su pokazivali, što se u njegovoj duši zbiva, kako milost rasvjetljuje njegovu dušu i giblje volju, da vjeruje u Krista i služi Onomu, koga je dosad progonio.

Pavao se poslije molio i u molitvi mu se ukazao Ananija, te je položio na nj ruke. Tako i molitvom dobiva čovjek milosti.

A kad je po zapovijedi Kristovoj došao k njemu učenik Ananija, rekao je Pavlu: »Ustani i krsti se, i operi se od grijeha svojih prizvavši ime Njegovo.« Tako je Pavao dao oprati svoje tijelo i to je pranje bilo znak, da je postao na duši čist.

Tako je Bog osim molitve odredio i neke vanjske znakove, po kojima nam daje unutrašnju milost, a ti znakovi zovu se sakramenti.

II. Znak zavjeta Božjega s Abrahamom. Kad je Abramu bila devedeset deveta godina, javi mu se Gospodin i reče mu: »Ja sam Bog svemogući, živi po mojoj volji i budi savršen. I učinit ću zavjet svoj između sebe i tebe i umnožit ću te vrlo.« I Abram pade ničice. A Bog mu reče: »Ti ćeš biti otac mnogim narodima. Više se ne ćeš zvati Abram (otac visoki), nego Abraham (otac mnoštva). I dat ću tebi i potomstvu tvojemu zemlju, u kojoj si došljak i bit ću Bog njihov. Ali i ti drži zavjet moj i potomstvo tvoje. A ovo je zavjet, koji ćete držati: Svako muško od vas obrezivat će okrajak tijela svojega, da bude znak zavjeta između mene i vas. Dijete muško od osam dana neka se obreže; a tko ne bude obrezan, istrijebit će se ona duša iz naroda mojega« (I. Mojs. 17, 1—14).

III. 1. Tako je već u Starom Zavjetu naredio Gospodin Bog znak, po kojem je čovjek postao član izabranoga naroda, i sjećao je izabranike na spasenje, koje će doći u Novom vječnom Zavjetu. Taj se znak zove obrezanje, kojim se podvrgao i sam Gospodin Isus, da ispuni i dovrši Zakon.

Obrezanje se i u drugom smislu zvalo znak; onako kao što se n. pr. veli u knjizi Mudrosti (16, 6), da je zmija mjedena, što ju je podigao Mojsije u pustinji bila »znak spasenja«. Ona nje spasavala, nego je bila proročka slika (tip) smrti Isusove

na križu, kao što je to sam Spasitelj rekao (Iv. 3, 14). Pa kad se ono izvršilo, što su ti znaci unaprijed kazivali, onda su ti znaci prestali, i došli su drugi pravi »znaci spasenja« t. j. sveti sakramenti. Tako je na pr. obrezanje zamijenilo krštenje.

Da nam bude jasnije, zašto se sakramenti zovu znaci, kazat ćemo nešto o različitim vrstama znakova. Dvije su vrste svih stvari, koje primjećujemo osjetilima (očima, ušima i t. d.). Neke su stvari ljudi iznašli, da nešto njima označe; a druge su stvari, koje nisu načinjene, da označuju drugu stvar, nego su same radi sebe učinjene; a to su gotovo sve stvari, što ih vidimo u prirodi. Stvari, koje su načinjene za to, da nešto označuju, jesu na pr. imena stvari (šuštanje kosa, zmija, golub), pismo (a, b, c), zastave, slike, trublje i t. d. Jer ako oduzmeš imenu ono, što znači, onda se ne zna, čemu su riječi načinjene. To su u pravom smislu znakovi. Ono je znak — veli sv. Augustin (de doctr. Christ. 2, 1) — koji osim stvari, što je podaje osjetilima, čini također, da po njoj saznamo drugu stvar: kao što po tragu, što ga vidimo utisnuta u zemlju, lako doznajemo, da je onuda prošao netko, čiji se trag vidi.

I sakramenti su stvari, koje su za to načinjene, da nešto znače. One nam naime svojim oblikom i sličnošću ono razjašnjuju, što Bog svojom jakošću čini u našim dušama, a ne može se osjetilima obuhvatiti. Tako (da odmah bude na primjeru poznatije) krštenje, kad se uz stanovite i svečane riječi vodom izvana tko polije, znači to, da se jakošću Duha Svetoga svaka ljaga grijeha i sramota iznutra ispire, i duša se čovječja sjajnim onim darom nebeske pravednosti obogaćuje i urešuje; a ujedno to pranje tijela — kao što ćemo na svojem mjestu protumačiti, — ono čini duši, što znamenuje.

Iz Svetoga se Pisma jasno razabire, da se sakramenti imadu brojiti među znakove. Apostol na ime o obrezanju, sakramentu Staroga Zavjeta, koje je dano Abrahamu, ocu svih vjernika, ovako piše Rimljanima (4, 11): »Primio je znak obrezanja, znamenje pravednosti vjerom stečene.« I na drugom mjestu (6, 3) tvrdi, da mi svi, koji »smo kršteni u Kristu Isusu, na smrt smo njegovu kršteni.« Odatle se lako zna, da krštenje ima znamenovanje te stvari, to jest, kako veli isti Apostol (Rim. 6, 4): »mi smo krštenjem s njim ukopani u smrt« (umrli smo grijehu).

Odatle slijedi — kako može svatko lako razabrati, — da slike Svetaca, križevi i druge take stvari, premda su znaci svetih stvari nisu ipak sakramenti. Tu nauku istine lako je primjerom pokazati kod svakoga sakramenta, kako smo to pokazali kod krštenja, kad smo govorili o tom, da ono pranje tijela znači i čini svetu stvar, koja se zgađa iznutra jakošću Duha Svetoga.

Ti tajni znaci, od Boga određeni, tako su uređeni od Boga, da ne znače samo jednu stvar, nego i više njih. To se lako vidi kod pojedinih sakramenata, koji ne znače samo našu svetost i pravednost, nego i dvije stvari, koje su sa svetošću najviše združene, a to su: muka Krista Spasitelja, koja je uzrok svetosti — i život vječni ili blaženstvo vječno, kamo se ima upravljati naša svetost kao posljednjoj svrsi. To se lako razabire u svim sakramentima: zato s pravom sveti učitelji uče, da se u svakom sakramentu nalazi trojako znamenovanje: prvo, što nam doziva u pamet neku prošlu stvar; drugo, što sudi i pokazuje da je neka stvar nazočna; treće, što unaprijed kazuje neku buduću stvar. Ne treba misliti, da to oni uče tako, te se ne bi mogli dokazati svjedočanstvom Svetoga Pisma. Jer kad apostol kaže (Rim. 6. 3): »Kojigod smo kršteni u Kristu Isusu, na smrt smo njegovu kršteni,« očito pokazuje, da se krštenje zato zove znak, jer nas sjeća na muku i smrt Gospodnju. A potom kad kaže (ondje 6. 4.) »S njim smo ukopani krštenjem u smrt, da kao što je Krist uskrsnuo iz mrtvih slavom Očevom, tako i mi u novom životu da hodimo,« jasno je iz tih riječi, da je krštenje znak, kojim se razjašnjuje, da je u nas ulivena nebeska milost; a ta nam milost daje, da započevši novi život lako i dragovoljno vršimo sve dužnosti prave pobožnosti. Na posljetku kad veli: (Rim. 6,5): »Ako smo s njim sađeni u sličnost njegove smrti, bit ćemo i uskrsnuća«: jasno je, da krštenje daje dosta jasno znamenovanje života vječnoga, koji ćemo po njemu dobiti.

Osim ovih raznih vrsta znakova i razloga često se dogodi, da sakramenat ne označuje samo jednu stvar nazočnu, nego pokazuje i bilježi više njih. To može lako razumjeti, tko gleda presveti sakramenat euharistije, kojim se označuje nazočnost pravoga tijela i krvi Gospodnje, a i milost, koju dobivaju oni, koji čista srca primaju svete tajne.

Treba razjasniti i ovo: stvar vidljiva, koja se nalazi u sakramentu, nije samo jedna, premda se ima vjerovati da čini jedan znak. Dvoje je naime, što čini sakramenat: jedno se zove tvar (materija) ili počelo (elemenat), a drugo ima moć lika (forme) i zove se običnim imenom riječ. Tako primismo od Otaca. U tom je poznato i kod svih rašireno ono svjedočanstvo sv. Augustina (Tract. 80. in Io.): »Pristupi riječ uz elemenat, i postaje sakramenat.« Pod vidljivim znakom razumiju dakle tvar ili počelo, kao što je kod krštenja voda, kod potvrde krizma, kod posljednjega pomazanja ulje, što je sve vidljivo; a osim toga riječi, koje se zovu lik, te pripadaju osjećanju ušiju. Apostol je otvoreno izjavio oboje, kad veli (Ef. 5, 25 sl.): »Krist je ljubio Crkvu, i predao sama sebe za nju, da je posveti očistivši je kupelju vode riječju života.« Na tom se mjestu označuje tvar i lik.

A riječ je trebalo dodati k tvari, da bude otvorenije i jasnije znamenovanje stvari, koja se događa. Jer je jasno, da riječi među svim znakovima imadu najveću moć, i ako njih nema, bit će nejasno, što znači i pokazuje tvar sakramenta. Kad se kupa ili polijeva vodom — kako biva kod krštenja — budući da voda rashladuje i pere — pa može značiti jedno i drugo, mogao bi netko nagadati i pogoditi, koje od toga dvojega znači kod krštenja; ali se ne će nitko naći, koji bi to mogao s izvjesnošću potvrditi; ali kad se kažu riječi, odmah razumijemo, da voda ima moć i znamenovanje, da čisti.

U tom su naši sakramenti odličniji od sakramenata Staroga Zakona, jer koliko smo poučeni, nije se kod njihova dijeljenja držao propisani kaki lik; zato se i dogodilo, da su dosta neizvjesni i nejasni. A naši sakramenti imadu određeni lik riječi; pa ako se od njih odstupi, ne može biti sakramenta; zato su jasni i ne ostavljaju traga sumnji.

Sakramenat dakle mora imati vidljiv znak.

2. Treba dalje gledati, od koga smo primili ove svete i božanske tajne. Jer nema sumnje da se vrijednost nekog lijepog dara najvećma umnožava dostojanstvom i vrednotom onoga, od koga dar dolazi. To pitanje ne traži teškoga razjašnjivanja. Jer budući da Bog ljude čini pravednima, a sakramenti su neko čudesno orude, kojim se dobiva pravednost: očito je i treba priznati, da je jedan isti Bog u Kristu početnik opravdanja i sakramenata. Osim toga sakramenti imadu u sebi onu moć i djelovanje, koje dopire do nutrine duše. A budući da se samo Bog može spustiti u srca i duše ljudske, odatle se i ovo razabire, da su sakramenti od samoga Boga preko Krista naređeni. Tako isto treba izvjesno i postojano vjerovati i držati, da ih on sam iznutra podjeljuje. Sveti Ivan tvrdi, da je to svjedočanstvo o njemu primio veleći (Iv. 1, 33): »Koji me je poslao, da krstim vodom, onaj mi je rekao: Na koga vidiš da silazi Duh i ostaje na njemu, to je onaj, koji krsti Duhom Svetim.«

Ali premda je Bog naredio i dijeli sakramente, nije htio da se u Crkvi vrše (obavljaju) preko anđela nego preko ljudi. Utvrđeno je po predanju svetih otaca, da su za sakramente služitelji jednako potrebni, da se sakramenti izvrše, kao što su potrebni tvar i lik.

Sakramente je dakle naredio Isus Krist.

3. Sakramenti, kako im samo latinsko ime kaže, označuju »svetu stvar«. Pa ćemo će povratiti na ono, što sv. Augustin, o raznim znakovima oštroumno i dubokoumno raspravlja. Neki se znaci zovu naravski, koji osim sebe rađaju u nas poznavanje druge stvari (što je, kako smo prije pokazali, zajedničko svim znakovima), kao što je dim znak, po

kojem odmah razabiremo, da je i oganj ondje. Taj se znak zato zove naravski, jer dim nismo izmislili, da označi oganj, nego nas je iskustvo naučilo, da onaj, koji vidi samo dim, odmah mišljenjem i pameću shvaća i narav ognja, koja se još krije. Drugi pak znakovi nisu po prirodi nego su ih ljudi iznašli i odredili, da se uzmognu među sobom dogovarati, drugima izjaviti svoje mišljenje i opet upoznati mišljenje i namjere u drugih. Kakvih i kolikih pak takvih znakova ima, vidi se po tom, što neki pripadaju očima, drugi ušima, drugi pak ostalim osjetilima. Tako kad želimo komu što namignuti n. pr. mašući zastavom, to pripada očima; a opet glas trubalja, sviralica ne širi se samo zato, da nam ugađa, nego se daje često i zato, da nešto označi, pa to se tiče ušiju. U tom se smislu upotrebljavaju i riječi, kojima se najbolje ističu najdublje misli duše.

Ali osim onih znakova, koje su ljudi dogovorno po svojoj volji odredili, ima i nekih, koji su od Boga dani. I tih ima nesamo jedna vrst, to svi priznaju. Neki su znakovi samo zato dani ljudima, da nešto znače i na nešto opominju; takvi su znaci bila razna čišćenja po Zakonu Mojsijevu (II. Moj. 12, 15. 34, 18), beskvasan (prijesan) hljeb i mnogo drugo, što je pripadalo obredima Mojsijeva bogoslužena. Druge je pak znakove Bog odredio, da ne budu samo znaci, nego da imadu i moć učiniti; a da u ovaj red znakova treba pribrojiti i sakramente Novoga Zavjeta, to se jasno vidi. Jer to su znaci predani od Boga, a nisu ih iznašli ljudi; i zato tvrdo vjerujemo da sami u sebi imadu moć izvesti onu svetu stvar, koju označuju.

Znakovi, koji čine sakramenat, ne označuju samo milost nego i milost tvore. Voda n. pr. kod krštenja i riječi: Ja te krstim, ne znače samo, da su čovjeku oprošteni grijesi i dana mu je milost, nego ta voda i riječi doista čovjeka čiste od grijeha i daju mu milost. To se vidi iz riječi: Ako se tko ne preporodi vodom i Duhom Svetim, ne može ući u kraljevstvo nebesko. Dakle voda i riječ Božja preporađaju, daju život milosti.

To je dakle milost — ona sveta stvar, koju sakramenti znače i tvore: to je milost, koja nas čini svetima i urešuje nas odijelom božanskih kreposti. Držali su, da se ima milost nazvati svetom stvari, jer našu dušu svojim darom posvećuje Bogu i prisajedinjuje.

Dva su glavna učinka sakramenta. Prvo mjesto zauzima ona milost, koju običavaju sveti pisci zvati milost opravdavajuća (posvećujuća). Jer to nas je učio Apostol (Ef. 5, 25 sl.), kad kaže, da je Krist ljubio Crkvu i predao sama sebe za nju, da je posveti očistivši je kupelju vode u riječi života. Kako može sakramenat načiniti takovu i tako čudesnu stvar, da kao što govori sv. Augustin (Tract. 80. in Jo.), voda

tijelo opere i srce takne, to ne može razum čovječji shvatiti. To svakako stoji, da ni jedna vidljiva stvar po svojoj naravi nema te moći, da bi mogla doprijeti do duše. Ali svijetlom vjere znamo, da je u sakramentima moć svemogućega Boga, koja to čini, što svojom moći ne mogu učiniti same naravske stvari.

Zato, da ne bi nikaka sumnja ostala u duši vjernika o tom, da sakramenti tvore milost, kad su se sakramenti počeli dijeliti, htio je milostivi Bog, da se čudesnim znamenjima očituje, što sakramenti čine iznutra: da možemo tvrdo vjerovati, da se to u nutarnjosti našoj zbiva, premda izmiče našim osjetilima. Pa izostavljajući ono, kako su se nebesa otvorila kod krštenja Isusova i ukazao se Duh Sveti u slici goluba, da se opomenemo, kako se njegova milost ulijeva u našu dušu, kad nas to sveto vrelo opere, da to, kako rekosmo, izostavimo (jer se više tiče znamenovanja krštenja negoli njegova dijeljenja) — ne čitamo li, kad su apostoli na dan Pedesetnice primili Duha Svetoga, i potom postali gotoviji i jači da propovijedaju istinu vjere i idu u pogibli za Kristovu slavu — »tada ujedamput na šum s neba kao da dolazi jaki vjetar, ukazaše im se razdijeljeni jezici kao oganj (Dj. ap. 2, 2 sl.)?« Otuda se razumije, da se nama u sakramentu potvrde dijeli isti Duh i daje jakost, da se možemo hrabro opirati i protiviti tijelu, svijetu i sotoni, tim našim vazdašnjim neprijateljima. I ta su se čudesa gdjekad vidjela u početku Crkve, koja se rađala, kada su god apostoli te sakramente dijelili, dok nisu prestala, kad se Crkva vjerom utvrdila i ojačala.

Odatle dakle, što smo pokazali o prvom učinku sakramenata, to jest o milosti opravdavajućoj, jasno je, da je u sakramentima Novoga Zakona, viša i odličnija moć, nego što su je imali sakramenti Staroga Zakona, koji — budući slabi (Gal. 4, 9) i nemoćni elementi — posvećivali su nečiste (Hebr. 9, 13) za čistoću tjelesnu, a ne za čistoću duševnu. Zato su bili ustanovljeni samo kao znaci onih stvari, koje će stvari naše tajne izvesti. Sakramenti pak Novoga Zakona, koji su izišli iz boka Kristova, »koji (Hebr. 9, 14) je sebe po Duhu Svetom prinesao neokaljana Bogu, čiste našu savjest od mrtvih djela, da služimo živomu Bogu«, i tako onu milost, koju označuju, krepošću krvi Kristove tvore. Zato ako ih poredimo sa starim sakramentima, osim toga, što više mogu izvesti, daleko su korisniji i slavniji svojom svetošću.

Sakramenat nam dakle daje nevidljivu milost i nutrašnje posvećenje.

Po tomu svemu, što smo dosad izložili, jasno je, da se za sakramenat zahtijeva troje: 1) vidljiv znak, 2) nevidljiva milost, 3) naredba od Isusa Krista.

Sakramenti nam davaju milost posvećujuću kao krštenje i pokora; drugi sakramenti umnožavaju nam milost posvećujuću. Osim toga daju sakramenti i druge milosti, djelatne, za koje su određeni, kako ćemo čuti kod svakoga sakramenta napose.

Sakramenat je dakle vidljiv znak, određen od Isusa Krista, kojim nam se daje nevidljiva milost i nutarnje posvećenje.

Sakramenat je latinska riječ, pa se može reći i sveta tajna (misterij), kako se zove u istočnoj Crkvi. No kako sveta tajna znači i tajne istine vjere (koje su našemu ljudskom znanju tajne), to riječ sakramenat bolje označuje ono, što on doista jest: znak od Boga određen, koji milost Božju označuje i tvori.

Tim se ujedno kazuje i razlika, kako nam daju milost sakramenti, a kako molitva. Sakramenti rađaju milost, a molitva je ispraša; sakramenti daju veće i obilnije milosti, jer su u prvom redu za to i određeni. U sakramentima je točno određeno koje vrste milosti nam se daju u kojem sakramentu; a za molitvu nije to određeno. Zato sakramenti daju posebne određene milosti, a molitva daje sve milosti osim onih, za koje su upravo sakramenti određeni i koje se zovu sakramentalne milosti (n. pr. oproštenje istočnoga grijeha na krstu, združenje s Isusom u presv. olt. sakramentu).

4. Da se naučimo sakramentima pravo se služiti, ništa nije čini se prikladnije nego brižljivo izložiti razloge, zašto je trebalo narediti sakramente. Mnogo se može nabrojiti razloga za to. Prvi je razlog slabost čovječjega duha. Od prirode vidimo da je tako uređeno, da do poznanja onih stvari, koje shvaćamo umom i pameću ne možemo doći nego preko onih stvari, koje se nekim osjetilom prihvataju. Pa da lakše možemo razumjeti, što se tajnom moću Božjom tvori, to je premudri stvoritelj svih stvar tako učinio, da tu istu moć po svojoj dobroti k nama očituje nekim znacima, koji padaju pod osjetila. Jer — kako krasno veli Sv. Ivan Zlatousti (Hom. 82 in Mat.), kad čovjek ne bi imao tijela složenoga, ta ista dobra ne bi mu bila dana zamotana onim omotima; ali budući da je duša vezana uz tijelo, trebalo je svakako, da se služi za njihovo poznavanje pomoću onih stvari, koje se osjećaju. Drugi je razlog, što se naša duša lako ne pokreće da vjeruje ono, što nam se obećava. Zato je Bog od početka svijeta običavao često označiti riječima, što je nakanio učiniti; često pak, kad je naredio kakvo djelo, koje bi moglo svojom veličinom oteščati vjeru, dodao je riječima i druge znakove, koji su gdjekad imali sličnost s čudesima. Tako, kad je Bog slao Mojsija (II. Mojs. 3, 10 sl.), da izbavi narod izraelski, da se ne bi bojao ma i pomognut pomoću Boga, koji mu je zapovijedao, — što mu se nalaže teže breme nego ga može nositi,

i da ne bi narod uskratio vjeru Božjem obećanju i riječima: Bog je svoje obećanje potvrdio mnogim različitim znakovima. Pa kao što je u Starom Zavjetu Bog činio, te je potvrdivao znakovima veliko koje obećanje, da bude tvrdo, tako je i u Novom Zakonu Krist naš Spasitelj odredio neke znakove, koje vidimo i osjećamo, kad nam je obećao oproštenje grijeha, nebesku milost i dar Duha Svetoga: i tim nam se znakovima obvezao kao nekim zalozima (jamčevinom), da ne možemo nikad sumnjati o tom, kako će on biti vjeran u svojim obećanjima. — Treći je razlog: da budu, kako piše sveti Ambrozije (De Sacram. 1, 5. c. 4) kao pomoć i lijekovi evandeoskog Samarjanina, da nam povrate zdravlje dušama ili nam to zdravlje čuvaju. Nama treba jakost, koja izvire iz muke Kristove, to jest milost, koju nam je on na žrtveniku križa zaslužio, po sakramentima kao po nekom žlijebu u nas pretočiti; na drugi način ne možemo imati nikakve nade u spasenje. Zato je htio milostivi Bog ostaviti u Crkvi sakramente, posvećene svojom riječju i obećanjem, da nesumnjivo vjerujemo, da se njima nama dijeli uistinu plod njegove muke, samo ako svaki od nas k sebi primakne taj lijek s pobožnošću, s vjerom. — Ali ima i četvrti razlog, zašto se može vidjeti da je nužno naređenje sakramenata: da budu naime biljezi i znakovi, po kojima će se raspoznavati vjernici; jer se nikakav zbor ljudi — kako nam je predao i sv. Augustin (Cont. Faust. 1, 10. c. 11) — pod imenom bilo prave bilo krive vjere ne može skupiti u jedno tijelo, ako se ne spoje nekom vezom vidljivih znakova. Jedno i drugo daju sakramenti Novoga Zakona, koji luče štovatelje kršćanske vjere od nevjernika, a same vjernike nekom svetom vezom među sobom spajaju. — Osim toga bio je još i drugi pravedni razlog, zašto su naređeni sakramenti, kako se može pokazati onim Apostolovim riječima (Rim. 10, 10): »Srcem se vjeruje za pravdu, a priznanje ustima bude za spasenje«. Sakramentima ispovijedamo svoju vjeru pred ljudima i pokazujemo. Zato kad idemo na krštenje, javno svjedočimo, da nam moć one vode, kojom se u sakramentu peremo, daje duhovnu čistoću duši. — Nadalje imadu sakramenti veliku moć nesamo da probude i drže u našim dušama vjeru, nego da i raspale ljubav, kojom treba da jedan drugoga ljubimo, jer se sjećamo općinstvom svetih tajna, da smo najužom vezom svezani i postali udi jednoga tijela. — Napokon, što se ima osobito cijeniti u nastojanju oko kršćanske pobožnosti: sakramenti ukrućuju i ponizuju oholost ljudskog duha i vježbaju nas u poniznosti, kad smo prisiljeni da se podložimo sjetilnim elementima, da se Bogu pokorimo, od kojega smo prije bezbožno odstupili te služili elementima svijeta.

IV. 9. Čim dobivamo milost Božju? Milost Božju dobivamo osobito svetim sakramentima i molitvom. — 22. Što je sakramenat? Sakramenat je vidljiv znak, naređen od Isusa

Krista, kojim nam se daje nevidljiva milost i nutarnje posvećenje. — Svaki sakramenat ima ovo troje: 1) vidljiv znak, 2) nevidljivu milost, 3) naredbu od Isusa Krista. — 23. Kakve milosti daju nam sakramenti? Sakramenti: 1) ili davaju nam ili umnožavaju milost posvećujuću, 2) svaki sakramenat daje još i posebne milosti. — 24. Od koga imadu sakramenti svoju moć? Sakramenti imadu svoju moć od Isusa Krista, koji ih je naredio, i od njegovih zasluga.

V. Ima u svijetu različitih društva, i članovi takovih društva nose d r u š t v e n e z n a k o v e i njima se ponose. Ako članovi svjetovnih društava mnogo cijene svoje znakove, rado ih nose: koliko većma treba da kršćanin katolik cijeni svete sakramente, svete znakove svoje vjere i Crkve, slavnoga i golemoga društva, koje je rašireno po svem svijetu i postoji već dvije tisuće godina! S većom ljubavlju treba da svete sakramente prima, kad zna, da to nisu prazni znakovi, nego ono što znače, to u duši čovječjoj tvore. Mnogi nosi znakove pjevačkoga društva (liru i sviralu). Taj znak ne čini od njega pjevača, svirača i t. d. Ali znak krštenja čini od čovjeka dijete Božje, potvrda pravi od slaboga stvora junaka, pokora od nečistoga stvara čisto.

Koliki ljudi teže za znakovima, koje običavaju svjetovni vladari dijeliti i što su veći redovi, koji se dijele, to ljudi većma za njima idu i njima se slave. A nema ništa svetijega ni uzvišenijega od onoga, što znače sakramenti i tvore. Zato mnogo većma treba nama težiti za znakovima, koje nam daje Bog, vladar neba i zemlje. Hvalimo Boga, koji nam je pokazao u sakramentima svoju dobrotu; poštujmo znakove svojega spasenja i kitimo se njima primajući ih pobožno i smjerno.

VII. BROJ I DIOBA SAKRAMENATA.

(D. K. 25—32. R. K. II. 1, 19—22. 30. 31.)

I. Spominjali smo, da je više sakramenata naredio Krist. Po nauku svete katoličke nepogrešive Crkve imade ih sedam. Kako su oni sveti, tako je i broj njihov svet. U Sv. Pismu je b r o j s e d a m s v e t i b r o j. U šest dana stvorio je Bog svijet, a sedmi je dan posvetio. Po sakramentima postaje čovjek novo stvorenje Božje; pa je prikladno, da bude i broj onih sredstava sedam. U hramu je jeruzalemskom bilo sedam svijećnjaka. Sedam se veli da je sebi Mudrost isjekla stupova gradeći dom (Prič. 9, 1). Sedam imade anđela, što ih je vidio sv. Ivan u Apokalipsi, da služe Bogu. Sedam puta, rekao je Elizej Namanu, da se okupa u Jordanu, da otjera gubu.

II. S e d a m n a j p o t r e b n i j i h s t v a r i u ž i v o t u l j u d s k o m. Prva je stvar, da čovjek ugleda svijetlo života. Potom je drugo da ojača njegovanjem majčina mlijeka. Poslije toga hrani se jačom hranom, kojom mu se utvrđuje tijelo. Ako

je bolestan, treba lijeka, da se izliječi. Kad je već prebolio bolest, treba okrepe, da mu se povrate izgubljene sile. — Odrastao čovjek postaje član društva. Kao član društva ima se pokoriti nekoj vlasti, koja njim upravlja. A da se i dalje ljudski rod sačuva, treba da dođe u zajednicu sa ženom te s njom rodi i odgoji svoje potomstvo.

Sličan je tjelesnom životu i život duševni, pa će trebati i kod njega taki broj svetih stvari, koje mu daju, čuvaju i umnožavaju duševni život. I doista je prvi sakramenat krštenje, koje je kao vrata drugima. Njim se duhovnim načinom u Kristu preporadamo; po njemu nam sviće svijetlo vjere, koje nas vodi preko ovoga života u život vječni. Poslije krštenja dolazi potvrda. Ona nam milost Božju umnožava i jača nam duševni život. Kad su bili apostoli već kršteni — kako svjedoči sv. Augustin (Epist. 265) — rekao je Gospodin (Luk. 24, 49. Djel. ap. 1, 8.): »Sjedite u gradu, dok se ne obučete u silu s visine«. Potom dolazi euharistija, kojom se naš duh kao pravim nebeskim jelom hrani i izdržava. Jer o njoj je rekao Spasitelj (Iv. 6, 56): »Tijelo je moje zaista jelo, i krv je moja zaista pilo«. Na četvrtom je mjestu pokora, čijom nam se pomoću povraća izgubljeno zdravlje, nakon što smo grijehom izranjeni. Poslije pak posljednje pomazanje uklanja ostatke grijeha i obnavlja sile duševne; jer sv. Jakob govoreći o tom sakramentu ovako svjedoči (Jak. 5, 15): »I ako je u grijesima, oprostit će mu se«. Onda dolazi sveti red, kojim se daje vlast, da se obavlja u Crkvi svagda javno služenje sakramenata i vrše sveti čini. Napokon se dodaje ženidba, da se po zakonitoj i svetoj svezi između muža i žene rode djeca, koja će poštovati Boga i sačuvati rod ljudski, i da se ta djeca pobožno odgoje.

III. 1. Da imade sedam sakramenata, to znamo, po predanju, koje se sačuvalo u Crkvi. Od početka kršćanstva tako se držalo, dok nijesu došli novotari šestnaestoga vijeka; protiv kojih je sabor tridentski branio sedam svetih sakramenata: »Ako tko reče, da nije Gospodin Isus Krist naredio sve sakramente novoga zakona, ili da ih ima više ili manje nego sedam, to jest krštenje, potvrda, euharistija, pokora, posljednje pomazanje, red i ženidba; ili da koji od tih sedam sakramenata nije istiniti i pravi sakramenat, neka je izopćen.«

Pa i crkva istočna (grčka), koja se u devetom (zapravo jedanaestom) vijeku ocijepila od zapadne rimske, drži također sedam svetih tajna, u koje se pravovjernici ne usuđuju dirati.

Za svaki ćemo sakramenat napose vidjeti, da ima sve, što je potrebno za jedan sakramenat.

Isus je eto naredio sedam svetih sakramenata.

2. Premda svi sakramenti imadu u sebi božansku i čudesnu moć, ipak nijesu svi jednako potrebni; niti su svi jednakoga dostojanstva, niti imaju jednu istu moć znamenovanja.

Između njih jesu tri, koji su od ostalih ako i ne jednako, najvećma potrebni. Da je krštenje svakomu bezuvjetno potrebno, izjavio je Spasitelj ovim riječima (Iv. 3, 5): »Ako se tko ne preporodi vodom i Duhom Svetim, ne može ući u kraljevstvo Božje.« Pokora je pak samo onima potrebna, koji su se poslije krštenja zapleli u kakvi smrtni grijeh; jer ne će moći utећi vječnoj propasti, ako ne čine prave pokore za učinjeni grijeh. Sveti pak red, ako i nije potreban pojedinim vjernicima, ipak je cijeloj Crkvi svakako potreban.

Gledamo li na dostojanstvo sakramenata, euharistija nadvisuje druge sakramente svetošću i moštvom i veličinom tajna. To će se sve lakše razumjeti, kad budemo tumačili na svojem mjestu ono, što se tiče pojedinih sakramenata.

3. Sakramenti — kako smo spomenuli — daju nam ili uzdržavaju duhovni život. Prema tomu dijele se sakramenti na onakve, koji nam daju duhovni život ili milost posvećujuću: a to su krštenje i pokora. Onaj, koji taj sakramenat prima, nema u sebi duhovnoga života, mrtav je na duši. Zato se i ti sakramenti, koje prima čovjek duševno mrtav, da oživi, zovu sakramenti mrtvih.

Drugi pak sakramenti jesu više nalik na lijek, kojim se jača duševni život. Lijek ne koristi onima, koji su mrtvi. Tako i ti sakramenti koriste samo onima, koji su duševno živi, to jest koji imadu milost posvetnu. Ti se onda sakramenti zovu sakramenti živih, koje dostojno primaju samo oni, koji se nalaze u milosti posvetnoj. To su svi ostali sakramenti osim krštenja i pokore: dakle potvrda, presveti olt. sakramenat, posljednje pomazanje, sveti red i ženidba. Zato tko hoće da dostojno primi te sakramente, a nalazi se u smrtnom grijehu, treba da se prije toga očisti sakramentom krštenja ili pokore.

4. Osim sakramentalne milosti, koju svi sakramenti daju, tri su sakramenta: krštenje, potvrda i sveti red, koji utiskuju u dušu biljeg. O tom biljegu govori Apostol (II. Kor. 1, 21 sl): »Pomazao nas je Bog, koji nas je i obilježio, i dao nam je zalog Duha u srcima našim«. Ona riječ »obilježio« dosta jasno opisuje biljeg, koji ima to svojstvo, da nešto označi i obilježi. Biljeg je kao neko odlikovanje utisnuto duši, koje se ne može izbrisati, nego uvijek prianja uz dušu; i o njemu ovako piše sv. Augustin (Tract. 6 in Jo. et 1. l. c. Cresc. 1, 30): »E da li možda manje mogu kršćanski sakramenti nego onaj tjelesni znak, kojim se označuje vojnik? Ne daje se taj znak ponovo vojniku, koji je svoju dužnost ostavio pa se opet k vojništvu povratio, nego se stari znak priznaje i odobrava.«

Taj biljeg čini jedno, da budemo podobni nešto svetoga početi i izvršiti, a drugo, da se kakvim znakom jedan od drugoga razlikujemo. Biljeg kod krštenja postizava jedno i drugo: on nas čini podobne, da primamo druge sakramente; a njim se i vjerni narod razlikuje od neznabožaca, koji nemaju vjere. To se može razabrati također kod potvrde i kod svetoga reda. Biljegom kod potvrde dobivamo oružje kao Kristovi vojnici, da se borimo za javno priznavanje i širenje imena Isusova, da se opiremo neprijatelju, koji je u našoj naravi, i duhovnim pakosnim neprijateljima pod nebesima (zlim dusima), a ujedno se razlikujemo od onih, koji su tek kršteni te su kao novo rođena djeca (I. Petr. 2, 2). Sveti pak red imade uza se i vlast činiti i dijeliti sakramente, i opet pokazuje razliku između onih, koji imadu tu vlast, i između ostaloga zbora vjernika. Treba dakle držati pravilo katoličke Crkve, koje nas uči, da ta tri sakramenta utiskuju biljeg, i zato se ne smiju više ponavljati, nego se samo jedamput u životu primaju.

5. Budući da su sakramenti svete stvari, moraju se i sveto držati. I oni, koji sakramenti dijele, imadu to pobožno i sveto činiti, i oni, koji ih primaju, imadu biti za to pripravljeni, ako hoće dobiti milosti, koje sakramenti sadržavaju i daju.

Budući da su sakramenti naređeni od Krista, a službenici u njihovu obavljanju ne rade kao u svojoj osobi nego u osobi Krista (mjesto njega), odatle slijedi, da službenici bili dobri ili zli — samo ako se služe likom i tvari, kako je Crkva katolička po naređenju Kristovu svagda držala, i ono imadu namjeru činiti, što Crkva u dijeljenju čini — onda službenici doista sakramente čine i dijele, osim ako se oni, koji ih primaju, sami lišavaju tolikoga dobra i žele se opirati Duhu Svetomu. Sv. Augustin u raspravama, koje je pisao protiv Donatista (l. 3. c. 10. l. 4. l. 5. c. 19.), jasno je pokazao, da je to mišljenje svagda vladalo u Crkvi kao izvjesno i dokazano. Pa ako tražimo i svjedočanstvo Sv. Pisma, čujmo Apostola, koji ovako govori: »Ja sam«, veli (I. Kor. 3, 6 sl.), »zasadio, Apolo je zalio; ali je Bog dao da raste. Tako niti je onaj što, koji sadi, ni onaj, koji zalijeva, nego Bog, koji daje da raste.« Iz toga se mjesta dosta razumije: kao što drvetima ništa ne škodi zloća onih, čijim su rukama zasađena, tako nikakve opačine ne mogu navući na sebe tuđom krivicom, koji su Kristu prisađeni službom (radom) zlih ljudi. Zato, kako su iz evanđelja sv. Ivana (4, 2) učili sveti naši Oci, i Juda Iškariot mnoge je krstio, pa ne čitamo da bi od tih bio tko ponovo kršten; tako da je sv. Augustin ostavio ono sjajno pisano (Tract. in Jo. 5): »Dao je Juda krštenje, i nijesu krstili poslije Jude; dao je krštenje Ivan (Krstitelj), ali se krstilo poslije Ivana; jer ako je Juda dao krštenje, bilo je to »krštenje Kristovo«; zato ne predpostavljamo Judu Ivanu, nego krštenje

dano preko Jude predpostavljamo krštenju Ivanovu, ma da ga je Ivan davao.

Ali zato neka ne misle pastiri i drugi službitelji sakramenata, da im je dosta ne mareći za neporočno vladanje i čistoću savjesti samo to misliti, kako će pravilno vršiti sakramente; jer ako se i mora o tom nastojati, ipak ne stoji u tom sve, što se proteže na tu službu. Imadu se naprotiv opominjati, da sakramenti nikad ne gube doduše božanske moći, ali donose vječnu propast i smrt onima, koji ih nečisto podjeljuju. Jer sa svetim stvarima — to treba opet i opet spominjati — mora se i sveto i pobožno postupati. »Grešniku je«, tako piše Prorok (Ps. 49, 16 sl.), »rekao Bog: Zašto ti pripovijedaš pravednosti moje, i uzimaš u usta zavjet moj? a ti mrziš na uredan život.« Ako dakle nije tako slobodno čovjeku, okaljanu grijesima, govoriti o Božjim stvarima, koliko više ima se držati da počinja zločin, koji svijestan mnogih grijeha ipak se ne žaca svete tajne nečistim ustima obavljati ili u zamrljane ruke primati, dohvatati, drugima pružati i dijeliti? Pogotovo pak kad piše Sv. Dionizije (De eccles. hierarch. c. 1), da zli ne smiju svete znake (simbole, tako zove sakramente) ni doticati. Službitelji svetih stvari imadu dakle u prvom redu ići za svetošću, neka čistom dušom pristupaju da služe sakramente, i neka se tako vježbaju u pobožnosti, da po čestom vršenju i primanju sakramenata od dana u dan postignu s pomoću Božjom što obilniju milost.

6. Ako se zahtijeva od službitelja sakramenata svet život, to se jednako traži i od primaoca, da svete sakramente prima sa što većom pobožnošću, ako hoće da primi što više milosti.

Da se sakramenti uzmognu primati sa što većom pobožnošću, naredila je crkva osobite obrede. Ti se obredi ne mogu izostaviti bez grijeha osim ako potreba prisili drugo učiniti. Ipak, ako se izostave, drži se, da se nije ništa oduzelo, da ne bi sakramenat bio potpun i valjan, jer se ti obredi ne tiču same bitnosti stvari. Ipak se od prvih vremena Crkve držao običaj, da su se sakramenti davali sa svečanim obredima. To je bilo ponajprije zato, jer je dolikovalo, da se dade ono poštovanje svetim tajnama, s kojim sa svetim stvarima treba i sveto postupati. Osim toga oni obredi još više očituju i kao pred oči stavljaju ono, što sakramenti čine i dublje utiskuju u duše vjernika svetost onih stvari. Napokon dižu i pamet onih, koji ih gledaju i vjerno vrše, k mišljenju o višim stvarima, pobuđuju u njima vjeru i ljubav. Zato je dobro, da te obrede poznamo i razumijemo; pa ćemo o tim obredima govoriti kod svakoga sakramenta napose.

IV. 25. Koliko je sakramenata naredio Krist? Krist je naredio sedam svetih sakramenata. — 26. Koji su to sveti sakramenti? Sedam svetih sakramenata jesu: 1) krštenje,

2) potvrda, 3) presveti oltarski sakramenat, 4) pokora, 5) posljednje pomazanje, 6) sveti red, 7) ženidba. — 27. Kako razlikujemo sakramente? Sakramente razlikujemo: 1) u sakramente živih i sakramente mrtvih; 2) u sakramente, koje možemo primiti samo jedamput u životu, i u sakramente, koje možemo primiti više puta. — 28. Koji su sakramenti živih? Sakramenti živih jesu: 1) potvrda, 2) presveti oltarski sakramenat, 3) posljednje pomazanje, 4) sveti red, 5) ženidba. — 29. Zašto se ovi sakramenti zovu sakramenti živih? Zovu se zato sakramenti živih, jer tko hoće da ih dostojno primi, treba da ima svrhunaravski život, to jest milost posvećujuću. — 30. Koji su sakramenti mrtvih? Sakramenti mrtvih jesu: krst i pokora. — 31. Zašto se ovi sakramenti zovu sakramenti mrtvih? Zovu se zato sakramenti mrtvih, jer tko ih prima, nema još̆te ili ne treba da ima svrhunaravski život, to jest milost posvećujuću. — 32. Koje sakramente možemo primiti samo jedamput u životu? Samo jedamput u životu možemo primiti: krst, potvrdu i sveti red. — 33. Zašto se ova tri sakramenta mogu primiti samo jedamput u životu? Ova tri sakramenta mogu se samo jedamput primiti, jer bilježe dušu neizbrišljivim biljegom. — 34. Kako treba da primamo sakramente? Sakramente treba da primamo dostojno i valjano pripravljeni. — 35. Kako griješi, tko nedostojno primi koji sakramenat? Tko nedostojno primi koji sakramenat, griješi teško — čini naime svetogrđe.

V. Nauku o svetim sakramentima treba što bolje znati, jer ćemo se onda i z a s a k r a m e n t e b o l j e p r i p r a v i t i. Onda će nam sakramenti doista dati milosti, za koje su određeni. Tko pak nemarno, nepripravljen ide k svetim sakramentima, taj ih može nedostojno primiti, i mjesto lijeka duševnoga dobiva smrtni otrov. Zato je i dužnost svećenika (župnika) da vjernike poučava, a vjernici opet treba da se dadu poučiti. Onima, koji nisu dovoljno poučeni, te bi mogli svete sakramente skvrniti, ne smiju ih svećenici davati, jer Krist Gospodin kaže: »Nemojte dati svetinje svoje psima niti ne bacajte svojega bisera pred svinje.« (Mat. 7, 6).

Budući da su sakramenti od milosrdnoga Boga određeni za zajedničko spasenje svima, treba da se njima pobožno služimo. Tko padne u vodu, iz koje se sam ne može izbaviti, ne će li s velikom željom prihvatiti dasku, koju mu drugi pruža, da se izbavi? Tko je bolestan, ne će li posegnuti za lijekom, koji mu donosi zdravlje? Tko je siromah, ne će li primiti dar, kojim može postati imućan? A ne ćemo li većim žarom primati svete sakramente, koji nas izbavljaju od smrti, od bolesti i donose nam veliko blago kršćanske savršenosti? Veliki si dakle svoj neprijatelj, kršćanine, veliko blago gubiš, ako se spasonosno ne služiš osobito sakramentom pokore i euharistije.

Opomenimo se često, što smo čuli o svetosti i božanskoj moći svetih sakramenata: oni su određeni od Gospodina Spasitelja našega, od koga ne može ništa doći nego što je najsavršenije. Kad primamo sakramente, u dubinu našeg srca silazi božanska sila Duha Svetoga. Sakramenti imadu čudesnu i stalnu moć, da iscjeljuju duše. Po njima nam pritječe neizmjerno blago muke Gospodnje.

Cijela se zgrada kršćanskoga života oslanja na tvrdi temelj ugaonog kamena; ali ako ga sa svih strana ne podupire propovijedanje riječi Božje i služenje sakramenata, bojati se vrlo, da se s veće strane oslabljena ne sruši. Jer kao što nam sakramenti daju prvi život, tako se tom hranom kao uzgajamo, čuvamo i jačamo.

VIII. KUPELJ PREPOROĐENJA. KRŠTENJE.

(D. K. 40. 42. 44. 45. R. K. II. 2, 1—2. 6—22).

I. Kad se dijete rodi, prva je briga, da ga okupaju. Tim se očisti na tijelu. No veća je ljaga na duši, a to je istočni grijeh. Milosrdni Bog dao dam je kupelj, koja nas duševno čisti, a to je k r š t e n j e (sveto kupanje).

Č u j m o, k a k o j e I s u s n a r e d i o k r š t e n j e.

II. 1. U početku svojega javnoga naučanja došao je Isus u Jeruzalem, i tu je činio mnogo čudesa, te su mnogi vjerovali u njega. Među njima bijaše i Nikodem, vijećnik židovski. Taj dođe k Isusu noću i reče mu: »Učitelju, mi znamo, da si ti učitelj od Boga došao, jer nitko ne može ovih čudesa činiti, koja ti činiš, ako nije Bog s njim.« Isus odgovori i reče mu: »Zaista, zaista ti kažem, a k o s e t k o n e p r e p o r o d i v o d o m i D u h o m S v e t i m, n e m o ž e u ć i u k r a l j e v s t v o nebesko. Što je rođeno od tijela, tijelo je; a što je rođeno od Duha, duh je. Ne čudi se, što ti rekoh: Treba vam se opet roditi... Kao što je Mojsije podigao zmiju u pustinji, tako treba da se podigne Sin čovječji, da nijedan koji vjeruje u njega, ne pogine, nego da ima život vječni. Tako je Bog ljubio svijet, da je svojega jedinorođenoga Sina dao, da nijedan, koji vjeruje u njega, ne pogine, nego da ima život vječni. Jer Bog nije poslao Sina svojega na svijet, da sudi svijetu (da ga osudi), nego da se svijet spasi kroza nj. Tko vjeruje u nj, ne sudi mu se; a tko ne vjeruje, već je osuđen, jer ne vjeruje u ime jedinorođenoga Sina Božjega. A ovo je sud, da je svjetlost došla na ovaj svijet, a ljudi su više ljubili tamu nego svjetlost; jer su djela njihova bila zla. Jer svaki, koji čini zlo, mrzi na svjetlost i ne dolazi na svjetlost, da se ne pokazuju njegova djela. A tko čini istinu, dolazi na svjetlost, da se objave njegova djela, jer su u Bogu učinjena« (Iv. 3, 1—21).

2. Na svršetku pak svojega zemaljskoga boravka, poslije uskrsnuća a kratko prije svojega uzašašća rekao je Isus apostolima ove riječi: »Idite po svemu svijetu i naučajte sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha svetoga... Koji vjeruje i krsti se, spasit će se, a koji ne vjeruje, osudit će se« (Mat. 28, 19. Mark. 16, 15).

U tim riječima Kristovim nalazi se sva nauka o krštenju. To je sakramenat, jer ima vidljiv znak: vodu i riječi Božje; daje milost: preporađa duševno; naređen je i zapovijedan od Isusa.

III. 1. Isus je dugo i po noći učio Nikodema, što mu je bilo potrebno znati o krštenju. To je znak, da je izmedu sve nauke o sakramentima, osobito p o t r e b n o što potpunije z n a n j e o k r š t e n j u. Zato i sv. Pavao često i mnogo o njemu govori u svojim poslanicama; podsjeća kršćane na tu tajnu, spominje njegovu božansku ustanovu i moć, i naređuje, da si u njemu predočujemo, razmatramo i nasljedujemo smrt, ukop i uskrsnuće našega Spasitelja, kako je to i sam Spasitelj napominjao Nikodemu.

Pa ako i svećenik u više prilika govori o tom sakramentu, izvršuje samo primjer Spasitelja našega i sv. Pavla. Zato je Crkva odredila na Veliku Subotu i u subotu pred Duhovima službu Božju, kod koje se čitaju odlomci iz Sv. Pisma, u kojima je sadržana p o u k a o k r š t e n j u; jer su se taj dan svečano ljudi krstili. Potrebno je znanje o krštenju svima nama, koji smo već kršteni, da se opomenemo onoga, što smo Bogu na krstu obećali i da se sjetimo: jesmo li ostavili djela tame i hodimo li u svjetlosti, t. j. u pravoj vjeri i dobroti. Potrebno je to i kumovima, koji donose djecu na krštenje, da razumiju što se na krstu radi i da se znadu na krštenju vladati pravo i pobožno. Rimski katekizam svjetuje duhovnomu pastiru, da i kod krštenja, kad je nazočno više svijeta, govori o krštenju; a i narod neka taj savjet posluša, da tu pouku rado prima na svoju veliku korist.

2. Krštenje se obavlja p r a n j e m, uz koje se upotrebljavaju po naredbi Gospodina Spasitelja neke izvjesne i svečane riječi, kao što su uvijek učili sveti Oci. To se dokazuje očitim ovim svjedočanstvom blaž. Augustina (Tract. 80. in Jo.): »Pristupa riječ uz elemenat, i postaje sakramenat«. To treba jače napomenuti, da se ne bi vjernici možda zaveli u bludnju, te mislili, što se običava u narodu govoriti, da je sakramenat sama voda, koja se čuva u svetom studencu za krštenje. Ono je samo sakramenat krštenja, kad se uistinu služimo vodom, da drugoga peremo dodajući riječi, koje su od Gospodina određene.

Ali budući svaki sakramenat sastoji od tvari i lika — kako smo u početku kazali govoreći općenito o sakramentima — zato ćemo sad razjasniti, što je t v a r i l i k k o d k r š t e n j a.

Isus je učio Nikodema: »Ako se tko ne preporodi vodom, ne može ući u kraljevstvo nebesko« (Iv. 3, 5), a Apostol kaže (Ef. 5, 26): »da je Crkva očišćena kupelju vode«; u poslanici pak sv. Ivana (I. 5, 8) čitamo: »Tri su, koji svjedoče na zemlji: Duh, voda i krv.« T v a r je dakle kod ovoga sakramenta svaka n a r a v s k a v o d a, bila morska ili iz potoka ili jezera, ili studenca, koja se bez ikakva dodatka zove voda. To se i dade dokazati i drugim svjedočanstvima iz Sv. Pisma.

Što pak sv. Ivan Krstitelj kaže (Mat. 3, 11), da će doći Gospodin, koji će krstiti »Duhom svetim i ognjem«, ne može se razumjeti tvar krštenja, nego u n u t r a š n j e d j e l o v a n j e D u h a S v e t o g a, ili još bolje to se proteže na čudo, koje se pokazalo na dan Pedesetnice (Dj. ap. 2, 1), kad je »Duh Sveti s neba u liku ognja sašao« na apostole. To je unaprijed rekao Krist Gospodin naš na drugome mjestu (Dj. ap. 1, 5): »Ivan je krstio vodom, a vi ćete se krstiti Duhom Svetim ne dugo poslije ovih dana.«

T o j e o z n a č i o G o s p o d i n i s l i k a m a i p r o r o š t v i m a proroka, kako opažamo u Sv. Pismu. Onaj potop, koji je očistio svijet, kad je velika zloća bila ljudi na zemlji i sve mišljenje srca okrenuto k zlu, bio je po kazivanju prvaka apostolskoga u prvoj poslanici (3, 21) s l i k a i p r i l i k a t o j v o d i. A bl. Pavao pišući Korinćanima (I. 10, 1) izlaže, da je tu vodu označivao i prelaz preko Crvenoga mora. Pa da izostavimo pranje Namana Sirjanina (IV. Kralj. 5, 14), i čudesnu moć ovčjeg ribnjaka (Iv. 5, 2.) i mnogo drugo takovo, u kojem se vidi lako znak ove tajne. O proroštvima pak ne može se nitko sumnjati, da one »vode, ka kojima« prorok Izaija (55, 1) tako ljubazno zove sve, koji žeđaju, ili koje je Ezekiel (47, 1) vidio da izlaze iz hrama; a onda i »vrelo ono, koje je pripravljeno domu Davidovu i stanovnicima jeruzalemskim za čišćenje grešnika i žene, koja se odvaja« što ga je navijestio Zaharija (13, 1): sve to pripada da se označi i izreče spasonosna voda krštenja.

A koliko je bilo p r i k l a d n o naravi i moći krštenja, da se za nj odredi v o d a k a o t v a r, to je pokazao mnogim razlozima sv. Jeronim pišući Oceanu. A kao najznatniji razlog uzimamo to, što je taj sakramenat bez izuzetka svima potreban da dobiju život, a zato je prikladna voda, k o j e i m a d o s t a i koju može svatko lako pribaviti. Potom v o d a n a j b o l j e o z n a č u j e d j e l o v a n j e k r š t e n j a. Kao što naime voda ispire nečistotu, tako i najljepše pokazuje moć i djelovanje krštenja, koje čisti mrlje grijeha. Još i ovo: kao što je voda najzgodnija da rashladi tjelesa, tako i krštenje uvelike rashlađuje žar požuda.

Ako se u nuždi taj sakramenat obavlja, onda se uzima jednostavna voda, kao prikladna tvar toga sakramenta, koja nema ništa primiješana. Po predanju pak apostolskom uvijek

se u Crkvi držalo, da se vazda, kad se krštenje svečanim obredima daje, doda vodi krizme, koja — kako je jasno — još više označuje učinak krštenja. To treba znati — ako je i kad sumnja, da li je što voda ili nije, koja se traži za izvršenje sakramenta — ipak je to izvjesno, da se ne može sakramenat krštenja podijeliti drukčije i drugom tvari nego tekućom naravnom vodom.

Osim tvari, koja se uzima kod krštenja, mora se dobro znati i l i k (forma) kao drugi dio vidljivoga znaka. To treba da naročito upamte oni, koji dolaze u priliku, da krste u nuždi: žene, koje pomažu rodilji. A savršeni lik sakramenta krštenja jesu riječi: »J a t e k r s t i m u i m e O c a i S i n a i D u h a S v e t o g a.« Tako je Gospodin i Spasitelj naš zapovjedio apostolima da krste: »Idući učite sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga« (Mat. 28, 19). U onoj riječi »krstite« izrečeno je djelo, što ga ima činiti služitelj sakramenta — kako je uvijek razumjela Crkva —; a to biva kad se veli: »ja te krstim«. A budući da je trebalo označiti osim služitelja i osobu, koja se krsti, i glavnoga činioca, koji krštenje izvršuje, zato se dodaje ona zamjenica »te« i spominje se napose ime svake božanske osobe: te se tako dobije tim riječima lik: »Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga«. Jer samo osoba Sina, o kojem piše Ivan (1, 33): »Ovaj je, koji krsti« ne radi krštenja, nego sve tri božanske osobe zajedno. Kad se pak veli »u ime« a ne »u imenima«, tim se jasno izriče jedna narav i jedno božanstvo Svete Trojice. Na ovom se dakle mjestu ne odnosi »ime« na osobe, nego označuju božansku narav, jakost i moć, koja je jedna ista u tri osobe.

U tom liku imade riječi, koje se nikako ne mogu izostaviti, jer ne bi sakramenat bio valjan; druge se m o g u i z o s t a v i t i, k o j e n i j e s u p o t r e b n e n. pr. riječ »Ja«, koja se nalazi u glagolu »krstim«. U grčkim se crkvama izmijenio način govora, jer su držali, da ne treba spominjati služitelja sakramenta. Zato se služe općeno ovim oblikom: »Krsti se sluga Kristov u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.« I tim se riječima pravilno izvršuje sakramenat, kako je izjavio i odlučio florentinski sabor, jer se tim riječima dosta jasno izriče, što je potrebno za krštenje: to jest pranje, koje se onda uistinu obavlja.

Ako čitamo, da su nekad apostoli k r s t i l i s a m o u i m e I s u s o v o, to je zacijelo bilo zato, jer ih je na to putio Duh Sveti. A to je bilo zato, da se u početku Crkve što više slavi i razglašuje ime Isusovo, njegova božanska i neizmjerna moć. Ako pak stvar dublje razmotrimo, lako ćemo razabrati, da se u onom obliku nalaze svi dijelovi, koji su propisani od samoga Spasitelja; jer koji Isusa zove Kristom (Pomazanikom), taj označuje i osobu Oca, od kojega je pomazan i Duha Svetoga, kojim je pomazan. Ipak se sumnja, da li su apostoli tim oblikom krstili, ako slušamo sv. Ambrozija (De Spirit. S. 1, 3) i sv. Bazilija (de Spir. S. c. 12) i druge znamenite svete Oce, koji tako tumače krštenje u ime Isusa Krista, te vele, da se onim riječima označuje krštenje, k o j e n i j e d a v a o I v a n, n e g o I s u s; a ni apostoli nisu se udaljili od onoga oblika, u kojem se napose spominju tri božanske osobe. Tim načinom govora čini se da se služi i sv. Pavao u poslanici Galaćanima (3, 27): »Koji ste god u Kristu kršteni, Krista ste obukli«, i tim označuje, da su kršteni u vjeri Kristovoj, i ne drugim oblikom, nego ga je sam Spasitelj i Gospod naš zapovjedio držati.

Budući da se kod toga sakramenta obavlja pranje i tu treba znati, kako se to čini. A to se vrši po općeno poprimljenom običaju jednim od tri načina. Koji se krste, i l i s e z a r o n e u v o d u, i l i s e p o l i j e v a j u v o d o m, i l i s e š k r o p e v o d o m. Ima se vjerovati, da je krštenje izvršeno, kakvim se god od ta tri načina voda uzela; jer se voda kod krštenja uzima, da označi pranje duše, koje obavlja. Zato krštenje zove Apostol (Tit. 7, 5. Ef. 5, 26) »kupelju«. A pranje se obavlja, ili se tko zaronio u vodu, što znamo da se od prvih vremena dugo u Crkvi držalo; ili se voda izlijala, što je sad najviše u običaju, ili se krsti škropljenjem, kako je činio sv. Petar (Djel. ap. 2, 41), kad je »jedan dan tri tisuće« ljudi priveo k istini vjere i krstio.

S v e j e d n o j e, d a l i s e t r i p u t p o l i j e v a i l i j e d a m p u t. Jednim se i drugim načinom krstilo nekad u Crkvi, i sad se može krstiti, kako se jasno vidi iz poslanice sv. Gregorija Velikoga, pisane Leandru. Ali vjernici treba da se pridržavaju onoga obreda, koji se u njihovoj Crkvi čuva.

I ovo treba imati na pameti, da se ne p o l i j e v a koji god dio tijela, nego naročito g l a v a, u kojoj se nalaze sva unutrašnja i izvanjska osjetila; i to treba činiti tako, da se ne govore riječi sakramentskoga oblika prije ili poslije pranja, nego se moraju govoriti onaj čas, kad se obavlja samo pranje.

3. Kao druge sakramente, tako je i k r š t e n j e n a r e d i o s a m K r i s t G o s p o d i n, kako smo vidjeli iz govora Nikodemu i zapovijedi apostolima, da krste. Ali treba razlikovati dva doba: jedno je doba, kad je Spasitelj naredio krštenje, a drugo je doba, kad je postavljen zakon, da se ima primati. Što se tiče prvog doba, vidi se, da je krštenje onda naređeno od Gospodina, kad je i sam bio kršten od Ivana i dao vodi moć posvećenja. Jer svjedoče sveti Gregorij Nazianški (or. 38) i sv. Augustin (isp. Serm. 136. in App.), da je u ono vrijeme dana moć vodi, da rađa duhovni život. I na drugom mjestu (isp. Aug. Serm. 135. in App.) ostavio je napisano: »Otkako se Krist uronio u vodu, otada voda pere sve grijehe«. I drugdje (ib.): »Krstio se Gospodin, koji nije trebao čišćenja, nego je dodiranjem čistoga tijela očistio vode, da imadu moć ispiranja.«

Za najbolji dokaz tome može biti, što je onda presveto Trojstvo, u čije se ime čini krštenje, objavilo svoje nazočno božanstvo. »Jer se glas Očev čuo« (Mat. 3, 16 sl. Mark 1, 9. sl. 3, 21. sl.), osoba je Sina bila nazočna, i Duh je Sveti sišao u liku goluba«; osim toga »nebesa se otvorila«, kamo možemo uzaći po krštenju. Ako bi pak tko htio znati, kakvim je načinom dana tolika i takva božanska moć, to nadvisuje um ljudski. Ovo ipak možemo dosta shvatiti, da je voda posvećena za spasenje dodiranjem Njegova prečistoga tijela; ali tako, ako i jest ovaj sakramenat načinjen prije muke, to ipak svoju moć i djelovanje izvodi iz muke Kristove, jer je ona bila svrha svih Kristovih djela.

Međutim i o drugom, to jest o vremenu, kad je zakon o krštenju počeo vezati ljude, ne ostavlja se nikakva sumnja. Jer se pisci svetih stvari slažu u tom, da je zakon o krštenju stao vezati sve ljude, koji će dobiti vječno spasenje, od onoga vremena, kad je Isus zapovjedio Apostolima (Mat. 28, 19): »Idite i naučajte sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga«. To se razabire iz ugleda prvaka apostola, kad je rekao (I. Pet. 1, 3): »Preporodio nas je za nadu živu uskrsnućem Isusa Krista od mrtvih«; jednako iz onoga mjesta sv. Pavla (Ef. 5, 25 sl.): »Predao je sebe za nju, da je posveti« (t. j. Crkvu) očistivši je kupelju vode riječju«. Jedan i drugi — kako se vidi — prenosi dužnost krštenja u vrijeme, koje je išlo poslije smrti Gospodnje, te nema sumnje, da to vrijeme poslije muke gledaju i riječi Spasiteljeve: »Ako se tko ne preporodi vodom i Duhom Svetim, ne može ući u kraljevstvo Božje« (Iv. 3, 5).

IV. 40. Kako se podjeljuje krštenje? Krštenje se podjeljuje ovako: Kršteniku se polijeva glava vodom, i ujedno izgovaraju se Kristove riječi: »Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga«. — 42. Kad je Krist zapovjedio krstiti? Krist je zapovjedio krstiti, kad je prije svoga uzašašća na nebo rekao apostolima: »Idite i naučavajte sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.« — 44. Kakovom vodom treba krstiti? Za krštenje dobra je svaka naravska voda. No kad je to moguće, treba da je ta voda blagoslovena. (Blagosilja se na Veliku subotu i na subotu uoči Duhova). — 45. Kakovu nakanu treba da ima, tko krsti? Tko krsti, treba da ima nakanu zbilja krstiti, to jest ono činiti, što Crkva čini, i što je Krist naredio.

V. Već po ovome, što smo dosad govorili o svetom krštenju, vidi se njegovo veliko dostojanstvo, te nam je dužnost da taj sakramenat iz sve duše pobožno poštujemo. (Zato je običaj, kad se čovjek poredуje životinji, da se kaže: Poštujem sveti krst). Dostojanstvo toga sakramenta pokazuju i oni veliki darovi, koji su označeni znakovima čudesa kod krštenja Isusova. Te darove daje jakost Duha Svetoga svima, koji se

krste. Jednom je htio sirski kralj uhvatiti proroka Elizeja, te je poslao kola i konje s jakom vojskom, i oni opkoliše grad, u kojem se prorok nalazio. Ujutro izide sluga Elizejev i opazi silnu vojsku oko grada. Sav u strahu dotrči k Elizeju i poviče: »Jao, jao, jao gospodaru moj, što ćemo učiniti?« A Elizej mu reče: »Ne boj se, jer ih je više s nama negoli s njima.« I pomolivši se Elizej reče: »Gospodine, otvori mu oči, da vidi«. I Gospodin otvori oči momku, te vidje, a to gora (na kojoj je ležao grad) puna konja i kola ognjenih oko Elizeja i četa anđelskih, koje su mu došle u pomoć. Kad bi nama bilo moguće — što se dogodilo sluzi Elizejevu (IV. Kralj. 6, 17), da vidimo tajne nebeske stvari, nema čovjeka, koji bi bio tako bez osjećaja, da ga ne bi božanske tajne krštenja dovele do najvećega čuđenja. A to će svaki od nas iskusiti, ako bude pomljivo slušao, što ćemo još o tom sakramentu s pomoću Božjom govoriti.

IX. BEZ KRŠTENJA NEMA SPASENJA.

(D. K. 36—39. 43. 49. R. K. II. 2, 3—5. 23—25. 31—58).

I. Govorili smo u predašnjoj Katekezi, da je krštenje pravi sakramenat, jer ima sve troje, što čini sakramenat: vidljiv znak, nevidljivu milost i naredbu Isusa Krista. Govorili smo nešto više o vidljivu znaku, a u ovoj ćemo Katekezi govoriti o tom, koje nam milosti taj sveti znak daje; pa će nam odmah biti jasno, da je krštenje najpotrebitiji sakramenat za spasenje. To će nam pokazati ovaj događaj.

II. Krštenje stotinika Kornelija. U vrijeme, kad je poslije obraćenja Pavlova Crkva imala mir (g. 37.—38.) od Židova za neko doba, živio je u Cezareji, gradu palestinskom kod Sredozemnog Mora Kornelije, stotinik od čete rimske. Bio je bogobojazan čovjek s cijelim svojim domom prianjajući uz vjeru židovsku, a bio je poganin. On je davao mnoge milostinje i molio se Bogu bez prestanka, u određene ure, kako su to činili Židovi. Kad se jednom tako molio u tri ure po podne, javi mu se anđeo i reče mu: »Kornelije! molitve tvoje i milostinje uziđoše na spomen pred Boga. I sad pošlji ljude i dozovi Simona Petra; on će ti kazati, što treba da činiš, da se spaseš ti i cijela tvoja kuća.« Kad nestade anđela, Kornelije posla trojicu od svojih ljudi u Jopu, gdje se Petar nalazio.

Sjutradan, kad su se ona trojica približavala Jopi, išao je Petar u gornju sobu, da se moli u podne, i dođe izvan sebe, te vidje nebo otvoreno i nekaku plahtu, gdje se spušta na četiri roglja s neba na zemlju, a u njoj je bilo svakojakih životinja, koje su držali Židovi po zakonu Mojsijevu za nečiste. Petar čuje glas, koji mu je govorio: »Ustani, pokolji i jedi!« A Petar reče: »Nipošto, jer nikad nisam jeo što nečisto.« A glas mu reče: »Što je Bog očistio, ne reci, da je nečisto.« To je bilo

triput; a onda se plahta uzela na nebo. Kad je Petar razmišljao o viđenju, reče mu Duh Božji: »Evo tri čovjeka te traže. Idi s njima ništa ne dvoumeći, jer sam ih ja poslao. Petar ustade i nađe tri čovjeka, što ih je poslao Kornelije, pred vratima, koji mu kažu, zašto su došli. On ih uvede u kuću i ugosti.

Sjutradan pođe Petar s njima u Cezareju. Kornelije ih je čekao sazvavši svu rodbinu svoju i prijatelje. Kad je Petar htio da uđe, izide preda nj Kornelije, padne k nogama njegovim i pokloni mu se. A Petar ga podiže govoreći: »Ustani, i ja sam samo čovjek.« Potom mu Kornelije sve ispripovjedi, što mu se dogodilo, a na posljetku reče: »Evo mi svi stojimo pred tobom, da čujemo, što ti je Gospodin zapovjedio.« Tada je Petar razumio značenje onoga viđenja, da ne valja braniti neznabošcima ulazak u Crkvu Kristovu. Potom stane propovijedati Krista počevši od krštenja Ivanova, njegovu nauku, čudesa, smrt, uskrsnuće i dolazak na sudni dan, i da u ime njegovo dobivaju oproštenje grijeha svi, koji vjeruju u njega.

Dok je Petar još govorio, siđe Duh Sveti na sve, koji su ga slušali. I divili su se tomu vjerni, koji su došli s Petrom. Tada progovori Petar: »Eda li može tko vodu zabraniti, da se ne krste ovi?« I zapovjedi, da se krste u ime Gospodina Isusa Krista.

III. 1. Petar je prije krštenja Kornelijeva govorio, da dobivaju oproštenje grijeha u imenu Isusovu svi, koji vjeruju u njega. A da se to oproštenje dobija krštenjem, učio je skupljeni narod na Duhove ovako: »Zacijelo neka zna sav dom Izraelov, da je Bog učinio Gospodinom i Kristom ovoga Isusa, kojega ste vi razapeli.« Čuvši to sažali im se i rekoše Petru i drugim apostolima: »Što ćemo činiti, braćo?« A Petar će njima: »Pokajte se« — reče — »i neka se krsti svaki od vas u ime Gospodina Isusa Krista za oproštenje vaših grijeha, i primit ćete dar Duha Svetoga.«

Prva je dakle milost, da nam se čudesnom moći krštenja oprašta istočni grijeh, koji smo od praroditelja naslijedili i svi grijesi, koje je čovjek sam prije krštenja učinio, pa bili ti grijesi i ne znam kako veliki. To je davno prije prorekao Ezekiel (36, 25), po kojem Gospod Bog ovako govori: »Izlit ću na vas vodu čistu, i očistit ćete se od svih bezakonja svojih.« A Apostol (I. Kor. 6, 11) nabrojivši veliko čislo grijeha dodaje: »I to ste neki bili, ali ste oprani, ali ste posvećeni.« Jasno je, da je tu nauku sveta Crkva uvijek naučala. Jer sv. Augustin u knjizi, koju je o krštenju napisao, ovako svjedoči: »Kad se rađa tijelo, onda se navlači samo istočni grijeh; a kad se preporađa duh, dobija se oproštenje nesamo istočnoga grijeha nego i svojih hotimičnih grijeha.« A sveti Jeronim piše Oceanu: »Svi se grijesi opraštaju na krštenju.« A da se o tom nitko više ne može sumnjati, poslije

drugih sabora i sabor tridentski to je isto izjavio, kad je anatematisao one, koji bi se usudili drukčije misliti ili možda tvrditi, da se u krštenju doduše grijesi opraštaju, ali da se sasvim ne uklanjaju i s korijenjem ne čupaju, nego samo na neki način obriju, tako da korijenje grijeha još uvijek ostaje zabodeno u duši. Jer — da se poslužimo riječima toga svetoga sabora — ništa nije mrsko Bogu u onih, koji su se preporodili, koji su zaista ukopani s Kristom krštenjem u smrt: koji ne hode po tijelu, nego svukavši staroga čovjeka i obukavši novoga, koji je po Bogu stvoren, postadoše nedužni, neokaljani, čisti, i mili Bogu.

Doduše mora se priznati, kao što je na istom mjestu svojim ugledom potvrdio taj sabor, ostaje u kršćenih požuda ili pohota; ali ona nije pravi grijeh. Jer po mišljenju sv. Augustina (De pecc. merit. et remiss. 2, 4): »Kod djece se krštene oprašta krivica požude, a požuda se ostavlja za borbu.« I taj isti drugdje (Retract. 1, 15) kaže: »Krivica se pohote na krštenju odrešuje, ali slabost ostaje.« Jer požuda, koja dolazi od grijeha, nije ništa drugo nego želja duha, koji se po svojoj prirodi protivi razumu; ali ta težnja, ako uz nju ne pristane volja ili nemar, ni izdaleka nema naravi grijeha. Pa kad sv. Pavao veli (Rim. 7, 7): »Ne bih znao za požudu, da zakon nije kazao: Ne poželi!«, htio je tim riječima kazati, da se nema razumjeti sama sila požude, nego opakost volje. Tu nauku predaje sveti Gregorije (Epist. lib. 11. ep. 45) ovako pišući: »Ako koji vele, da se na krštenju grijesi samo kao s površine opraštaju: što je nevjernije od takoga naučanja? jer po sakramentu vjere duša se korenito rješava grijeha, uz Boga jedino prianja.« Pa da tu stvar dokaže, služi se svjedočanstvom Spasitelja našega, koji veli (kod sv. Ivana 13, 10): »Koji je opran, ne treba nego samo da noge opere, nego je sav čist.«

Tko želi da vidi izrezanu sliku i priliku te stvari, neka si predoči povijest Namana Sirjanina (IV. Kralj. 5, 1 sl.), koji je okupavši se sedam puta u jordanskoj vodi, tako bio očišćen od gube, kako svjedoči Sveto Pismo, te se činilo da ima tijelo kao tijelo djeteta.

2. Petar nije Korneliju ni drugima nikake pokore zadao za učinjene grijehe, koji su im bili na krštenju oprošteni. Tako se na krštenju opraštaju nesamo grijesi, nego Bog otpušta i sve kazne za grijehe. Jer ako to svim sakramentima pripada, da se preko njih dijeli moć muke Krista Gospodina, ipak je samo o krštenju rekao Apostol (Rim. 6, 3), da po njemu umiremo s Kristom i ukopavamo se; i po tim je riječima sveta Crkva uvijek razumjela, da bi se najveća nepravda nanosila tomu sakramentu, kad bi se onomu, koji je posvećen krštenjem, nalagale one pobožne dužnosti, koje običnim imenom zovu sveti oci djela zadovoljštine. Ovo, što se tu kaže,

ne protivi se običaju stare Crkve, koja je Židovima, kad su se krstili, nalagala, da poste četrdeset dana redom. Ta se naredba ne proteže na zadovoljštinu, nego su se tim oni, koji su primili krštenje, opominjali, da tim, što se neko vrijeme dadu na neprekidni post i molitvu, pokažu svoje poštovanje prema dostojanstvu toga sakramenta.

No premda moramo biti na čistu, da se na krštenju otpuštaju kazne za grijehe, ipak se od onih kazna, koje se imadu trpjeti po presudi svjetovnoga suda, ne izbavlja nitko, da bi se onaj, koji je zaslužio smrt, izavio od kazne zakonima određene tim, što se dade krstiti. Ipak bi trebalo pohvaliti vjeru i pobožnost onih vladara, koji bi i tu kaznu krivcima oprostili i otpustili, da se pokaže sjajnije slava Božja u njegovim sakramentima. (Ne oprašta se ni to na krštenju, da ne bi onaj, koji je ukrao ili prevario imao povratiti, što je drugomu ukrao ili štete nanio).

Krštenje čini osim toga, da se krštenik izbavlja od svih kazna poslije ovoga života, koje donosi istočni grijeh sobom; jer je smrt Gospodnja zaslužila, da to možemo postići; mi krštenjem, kako rekosmo prije, umiremo s njim. »Jer ako smo«, veli Apostol (Rim. 6, 5) »prisađeni njemu u sličnost smrti njegove, bit ćemo zajedno i uskrsnuća.«

Ako bi pak tko pitao: kako to, da nas odmah poslije krštenja u ovom smrtnom životu ne ostavljaju nevolje, i ne prenosimo se jakošću svetoga pranja na onaj savršeni stepen života, na koji je bio Adam, prvi otac čovječjega roda, postavljen prije grijeha: na to možemo odgovoriti, da je to tako s dva razloga. Prvi je razlog ovaj: Što se nema više časti dati nama, koji smo krštenjem združeni s tijelom Kristovim i postali njegovi udi, nego što se samoj glavi našoj ima dati. Pa kad Krist Gospodin, koji je od početka svojega rođenja bio pun milosti i istine, nije ipak skinuo sa sebe slabosti čovječje naravi, prije nego što je podnesao boli muke i smrt, a onda tek uskrsnuo na slavu besmrtnoga života: tko da se čudi, kad vidi vjernike, koji su već krštenjem postigli milost nebeske pravednosti, ako su u poniženo i slabo tijelo obučeni, da poslije mnogih muka, podnesenih za Krista i kad pretrpivši smrt budu pozvani na život, postanu tek vrijedni, da s Kristom uživaju vječno doba? Drugi je razlog, zašto ostaje u nas poslije krštenja slabost tijela, bolest, muke, pokret požude, ovaj: da imamo to kao sjetvu i građu za krepost: po kojoj onda stječemo obilniji rod slave i veću nagradu. Jer kad trpljivo podnosimo nevolje života, i kad s Božjom pomoću podlažemo pod zapovijed razuma zle težnje našega duha, imamo se tvrdo nadati, ako s Apostolom dobar boj bijemo (II. Tim. 4, 7 sl.), trku svršimo, vjeru održimo, da će nam dati vijenac pravde Gospodin, onaj dan pravedni sudac. Tako čini se da je Gospodin radio i sa sinovima Izraelovim: koje je doduše izbavio

iz ropstva egipatskoga utopivši Faraona i njegovu vojsku u moru; ali ih nije odmah uveo u onu sretnu obećanu zemlju, nego ih je mnogim i različitim načinom kušao; i poslije, kad ih je pustio da uzmu zemlju obećanu, neke je stanovnike protjerao iz djedovskog sjedišta, a druge narode ostavio, kojih nisu mogli nadvladati, da narod Božji ima vazda priliku, kako će se vježbati u kreposti i hrabrosti. Dodaj k tomu i ovo: ako bi se na krštenju povrh onih nebeskih dobara, kojima se uređuje duša, dijelila i dobra tijela, moglo bi se s pravom sumnjati, ne idu li mnogi na krštenje više za volju sreće ovoga života nego za nadu u buduću slavu; a ipak ova prevarljiva i neizvjesna (II. Kor. 4, 18) dobra, što se vide, ne smije da čovjek ima pred očima, nego svagda treba da teži za istinitim i vječnim dobrima, koja se ne vide.

Ipak ovaj život, pun bijeda, nije bez svojih naslada i radosti. Što nama, koji smo krštenjem kao loze (Iv. 15, 5) usađeni u Krista, može biti ugodnije i poželjnije, nego da dignuvši križ na leđa svoja idemo za njim, vođom svojim; da se ne damo zaustaviti nikakim teškoćama i pogiblima, te ne bismo svim silama težili za plaćom (Fil. 3, 14) višnjega Božjega zvanja: jedni da primimo od Gospodina lovoriku djevičanstva, drugi vijenac naučanja i propovijedanja, jedni palmu mučeništva, drugi druga odlikovanja za kreposti? I ti slavni znakovi pohvale ne bi se dali nikome, da se nismo vježbali u trkalištu ovoga bijednoga života i ostali nepobijeđeni u bojnom redu.

3. Ali da se povratimo k učincima krštenja. Petar nije samo rekao narodu, da se krste za oproštenje grijeha, nego je dodao: i primit ćete Duha Svetoga. I oni u kući Kornelijevoj dobili su ga u času krštenja. Mi se dakle krštenjem ne izbavljamo samo od zala, uistinu najvećih, nego se obogaćujemo izvrsnim dobrima i darovima. Duh se naš ispunja Božjom milošću, po kojoj postajemo djeca Božja i baštinici spasenja vjekovitoga. Jer kao što je pisano (Mark. 16, 16): »Koji vjeruje i pokrsti se, spasit će se«; a Apostol svjedoči (Ef. 5, 26): da je Crkva očišćena kupelju vode riječju života. Što je pak milost i kakav je to sjajni ures duše, kazali smo govoreći o njoj napose.

4. Za one, koji su bili kršteni, veli se, da su bili jedno srce i jedna duša. To je učinilo krštenje; jer milosti Božjoj, posvetnoj, koju krštenje ulijeva u našu dušu, dodaje se plemenita pratnja svih kreposti, koje se ulijevaju u dušu s milošću Božjom. Apostol piše Titu (3, 5 sl.): »Spasio nas je kupelju preporođenja i obnove Duha Svetoga, kojega je izlio na nas obilno kroz Isus Krista Spasitelja našega.« Tumačeći one riječi: »izlio obilno« veli sv. Augustin (Gloss. ord. ad l. c.): »Zato da dobijemo oproštenje grijeha i obilje kreposti.«

To je i sasvim razumljivo. Po krštenju mi se kao udi združujemo i vežemo s Kristom glavom. Pa kao što iz glave dolazi sila, kojom se svi dijelovi tijela pokreću svaki za svoj posao: tako iz punoće Kristove izlijeva se božanska krepost i milost na sve, koji se opravdavaju, te ih čini podobne za sve dužnosti kršćanske pobožnosti.

5. Oni koji su kršteni, svaki su se dan sastajali na lomljenje hljeba, primali su više puta sv. pričest. Ali ne čitamo nigdje, da bi apostol Petar ili tko drugi davao dvaput krštenje. Jer na krštenju označujemo se biljegom, koji se ne može nikad izbrisati iz duše; tako se krštenje ne može ponavljati; kako je to Crkva proglasila. I to treba dobro znati, da ne bi koga zaveli u bludnju krivovjerci (baptiste, nazareni, kojih ima i u nas u nekim krajevima). Da se krštenje daje samo jedamput, to je učio Apostol govoreći (Ef. 4, 5): »Jedan Gospodin, jedna vjera, jedno krštenje«. To isto kaže opominjući Rimljane (6, 2 sl.), da se umrvši krštenjem u Kristu čuvaju, da ne izgube života, koji su od njega primili veleći (ondje 10.): »Jer što je Krist umro grijehu, umro je jedamput«. Tim je jasno htio označiti: kao što Krist ne može opet da umre, tako i nama nije dano, da još jednom umremo na krštenju. Zato i Crkva javno ispovijeda, da vjeruje jedno krštenje. Kako je to sasvim u skladu s naravi stvari i s razumom, vidi se odatle, što je krštenje neko novo duhovno rođenje. Pa kao što se po naravnoj moći samo jedamput rađamo i na svijet dolazimo, te se — kako veli sv. Augustin (Tract. 11 in Joa.) — ne može natrag u utrobu: tako je i jedno duhovno rođenje, te se krštenje nikad ne može ponoviti.

Neka zato nitko ne misli, da Crkva ponavlja krštenje, kad nekoga određenim riječima polijeva, o kojem nije izvjesno, je li već prije kršten. Te riječi glase: »Ako si kršten, ja te opet ne krstim; nego ako još nisi kršten, onda te ja krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga«. Tako se krštenje bezbožno ne ponavlja, nego se sveto pod uvjetom podjeljuje.

Zato je i svećenicima dužnost, da svagda prije krštenja pitaju, je li dijete ili čovjek već kršten. Pa ako je dijete već kod kuće valjano kršteno, ne smiju ga ponovo krstiti, jer bi time učinili svetogrđe i navukli na sebe kaznu, koja se zove nepodobnost (iregularnost). Zato je ovaj oblik uvjetnoga krštenja, propisan od pape Aleksandra (c. 2. X. de bapt. III. 42), samo onda dopušten, ako ostaje sumnja, je li tko krštenje valjano primio; inače nije nikad dopušteno krstiti onim uvjetnim riječima.

6. Petar je vidio plahtu, u kojoj bijaše životinja čistih i nečistih, kako se spušta na zemlju. Čuo je glas: »Što je Bog očistio, ti ne kaži da je nečisto«. I opet se plahta uzela na nebo. To otvaranje neba doziva nam u pamet, kako se i kod krštenja Isusova otvorilo nebo i kako je Duh sveti sašao u liku goluba

na Krista Gospodina, kako je i pokazao i svoju nazočnost kod krštenja u kući Kornelijevoj. Tim se označuje ono kod krštenja, što posljednje spominjemo, ali se sve drugo na to upravlja: krštenje nam otvara vrata nebeska, koja su radi grijeha bila svima zatvorena; to nam pokazuje, da se na krštenju daju čovjeku božanski darovi. Ne biva to odmah poslije krštenja, nego u zgodno vrijeme da uđu u onu slavu, kad će prosti od svih bijeda, koje ne mogu da padnu u blaženi život, steći mjesto smrtnosti besmrtnost.

To su eto plodovi krštenja, koji, gledamo li samu moć sakramenta, bez sumnje svima pripadaju; gledamo li pak na spremu duševnu, kojom tko k njemu pristupa, treba svakako priznati, da k jednomu manje, k drugomu više dolazi milosti i ploda.

Poslije svega toga, što smo dosad govorili o krštenju, možemo reći, da je krštenje sakramenat, u kojem se čovjek vodom i riječju Božjom od svakoga grijeha čisti, i u Kristu na život vječni preporađa i posvećuje.

Ime »krštenje« nosi u nas taj sakramenat po svoj prilici zato, jer po njemu postaje čovjek Kristov, kršćanin. Tako bi to ime značilo isto, kao kad apostol veli (Gal. 3, 7.): »Koji ste se god u Kristu krstili, Krista ste obukli«. — Inače u grčkom jeziku krštenje glasi »baptizma«; a to znači umakanje i kupanje, i tim se označuje izvanji čin kod krštenja, a i unutrašnje čišćenje čovjeka. Sveti Oci daju tome sakramentu i druga imena, koja označuju njegovo djelovanje. Zovu ga sakramenat vjere, jer, kako svjedoči sv. Augustin (Epist. 98, 8), oni, koji ga primaju, ispovijedaju svu kršćansku vjeru. Drugi ga imenuju sakramenat prosvjetljenja, jer se vjerom prosvjetljuju naša srca. Tako i Apostol (Hebr. 10, 32) kaže: »Sjećajte se predašnjih dana svojih, u koje ste prosvijetljeni mnogu borbu muka podnijeli«, označujući tim vrijeme, kad su bili kršteni. A Zlatousti u govoru krštenicima zove ga: očišćavanje, jer krštenjem očišćujemo stari kvasac, da budemo novo tijesto; zove ga: ukop, sađenje, križ Kristov. A ti su svi nazivi izvađeni iz poslanice Rimljanima. A zašto ga sv. Dionizije (De eccl. hierar. c. 2. Rim. 6, 4. I. Kor. 5, 7) zove: početak presvetih zapovijedi, jasno je, jer je taj sakramenat kao vrata na koja ulazimo u društvo kršćanskoga života, i od njega počinjemo se pokoravati božanskim zapovijedima.

7. Kornelije je molio, postio, činio milostinja — ali mu je svejedno Bog preko anđela naložio, da zove Petra apostola k sebi i da se krsti. Tim se očituje, da je krštenje tako potrebno za spasenje, te se bez krštenja ne može nitko spasiti. To je jasno Isus učio Nikodema (Iv. 3, 5) govoreći: »Ako se tko ne preporodi vodom i Duhom Sve-

tim, ne može ući u kraljevstvo Božje«. I opet šaljući apostole, da propovijedaju evanđelje svim ljudima reče: »Tko vjeruje i krsti se, spasit će se«.

A što je sa silnim mnoštvom nekrštena naroda, što je umirao i sad umire u svijetu? Što bi bilo od Kornelija, da Petar nije htio doći u njegovu kuću, kako su doista Petru mnogi i prigovarali, što je išao k neznabošcu? To je pokazao događaj, kad je Duh Sveti došao na sve, koji su slušali i vjerovali naučanje Petrovo, još prije krštenja. Kornelije bi bio kršten krstom želje, jer je bio pripravan izvršiti sve, što Bog zapovijeda za spasenje. Zato je Petar rekao: »U svakom narodu onaj, koji se boji Boga, mio je njemu«. Tko se boji Boga i iz ljubavi drži sve njegove zapovijedi, ima u sebi želju izvršiti sve, što Bog zapovijeda, da se čini za spasenje, dakle i primiti krštenje. Tako je Kornelije, tako moraju i drugi pokazati ljubav k Bogu, a savršena ljubav k Bogu čisti od grijeha po onoj sv. Ivana (I. 4, 7): »Tko ima ljubav (k Bogu), rođen je od Boga.« — Takvu ljubav zacijelo pokazuju i oni, koji za vjeru kršćansku podnesu mučeničku smrt. Ti ako nisu doduše bez svoje krivnje oprani vodom, oprani su svojom krvlju, i to se onda zove krštenje krvi. Zato Crkva drži za svete onu dječicu, koju je dao pogubiti Herod tražeći smrt Kristovu: ona su umrla za Krista. A za takve veli Isus: »Koji izgubi dušu svoju (život svoj) mene radi, spasit će je« (Luk. 9, 24).

8. Oni, koji su na Duhove primili krštenje, ostali su u zajednici lomljenja hljeba« t. j. mogli su primati svetu pričest. Tako je krštenje prvi sakramenat, jer se prije njega ne može drugi sakramenat valjano primiti. A sad da počevši od ovoga posljednjega skupimo u pitanja, što smo o krštenju u ovoj Katekezi govorili.

IV. 36. Koji je prvi i najpotrebitiji sakramenat? Prvi i najpotrebitiji sakramenat jest krštenje. — 37. Zašto je krštenje prvi sakramenat? Krštenje je prvi sakramenat, jer se prije krštenja ne može ni jedan sakramenat valjano primiti. — 38. Zašto je krštenje najpotrebitiji sakramenat? Krštenje je zato najpotrebitiji sakramenat, jer se bez krštenja ne može nitko spasiti. — 39. Što je krštenje? Krštenje je sakramenat, kojim se čovjek vodom i riječju Božjom od svakoga grijeha čisti, i u Kristu na život vječni preporađa i posvećuje. — 41. Koje milosti daje sakramenat krštenja? Sakramenat krštenja daje ove milosti: 1) oprašta se istočni grijeh i svi grijesi, koje je čovjek možda prije krštenja učinio, 2) oprašta se vječna i vremenita kazan grijehâ, 3) čovjek se na krštenju duhovnim načinom preporađa i posvećuje, te postaje dijete Božje i baštinik kraljevstva Božjega. — 49. Može li se krštenje vodom čim naknaditi? Krštenje vodom može se naknaditi krštenjem želje

i krštenjem krvi. — Kad nije moguće, da se tko krsti vodom, ako ima savršenu ljubav k Bogu i volju biti kršten (krštenje želje), ili ako za vjeru podnese mučeničku smrt (krštenje krvi), smatra se da je kršten.

V. Obrezanjem postali su potomci Abrahamovi izabrani narod Božji. Ali daleko je veće odlikovanje, koje dobiva kršćanski narod svetim krštenjem, kad ne postaje samo narod Božji izabrani, nego po velikim milostima krštenja postaje dionik same naravi božanske, narod svet, djeca Boga živoga! Hvalimo dakle Bogu za toliko dobročinstvo. Poštujmo sveto krštenje, ali i životom svojim pokažimo se dostojni, da budemo pravi narod izabrani Izrael Božji. Daleko treba da je grijeh od života onih, koji su se zakitili takim uresom. Zato svaki dan živimo tako, kao da smo onaj dan primili krštenje i dobili njegove milosti.

X. TKO MOŽE I TKO SE MOŽE KRSTITI?

(D. K. 43. 45. 47. R. K. II. 2, 23—40. Cod. c. 738—754. 762—769. 777—779.)

I. Čuli smo, kako je sv. Petar u kući Kornelijevoj »zapovjedio, da se oni krste, na koje je došao Duh Sveti« i pokazao tim, da su dostojni krštenja. Tu razabiremo dvoje: jedno, da su osim apostola i drugi imali vlast krstiti; i drugo, da se za krštenje tražilo i neko svjedočanstvo, da su oni, koji traže krštenje, toga i vrijedni.

Zato ćemo sad pobliže o tom govoriti: tko sve može krstiti, i tko može da bude kršten.

II. Kako se krstio dvoranin kraljice etiopske (Dj. ap. 8, 26—40). Đakonu Filipu reče anđeo Gospodnji, da ide na put, što vodi iz Jeruzalema u Gazu. Kad je Filip došao onamo, vidje čovjeka Etiopljanina, dvoranina kraljice etiopske, gdje se na kolima vraća iz Jeruzalema, kuda se išao klanjati, i čita Izaiju proroka. Filip po nagovoru Duha Svetoga pristupi k Etiopljaninu i zapita ga: »Razumiješ li što čitaš?« A on mu odgovori: »Kako bih mogao, ako me tko ne uputi?« I umoli Filipa, da se popne na kola i sjedne s njim.

Idući putem dođu na nekakvu vodu, i dvoranin reče: »Evo vode, što brani meni, da se krstim?« A Filip mu reče: »Ako vjeruješ od svega srca, možeš«. Dvoranin odgovori: »Vjerujem, da je Isukrst Sin Božji«. Tada zapovjedi, da stanu kola, i siđoše oba u vodu, i Filip krsti dvoranina. A kad izidoše iz vode, Duh Gospodnji uze Filipa i odvede na drugo mjesto, i više ga ne vidje dvoranin, nego otide putem svojim radujući se.

III. 1. Filip nije bio apostol nego samo đakon, pa je ipak krstio. Tako je i Petar u kući Kornelijevoj zapovjedio svećenicima i đakonima, koji su s njim došli, da pokrste ljude u kući.

Jer imade više vrsta službitelja toga sakramenta, koji se u vršenju svoje službe imadu držati reda, što ga je postavila Crkva, da ne prekorače meda svoje vlasti (I. Kor. 14, 40). Tri su reda tih službitelja. U prvom su redu apostoli i svećenici, kojima je dano, da po svojem pravu a ne izvanrednom kakom vlašću izvršuju ovu službu. Biskupima je u Apostolima zapovjedio Gospodin: »Idite i krstite«. Ali biskupi (kao i apostoli), da ne zanemare preče one brige, kako će naučavati narod (I. Kor. 1, 17), običavali su službu krštenja povjeravati svećenicima. A da svećenici vrše tu službu po svojem pravu, te mogu i u naznočnosti biskupovoj krstiti, vidi se iz nauka Otaca i običaja Crkve. Jer ako su postavljeni, da mogu posvetiti euharistiju, koja je sakramenat mira i jedinstva (I. Kor. 10, 17), prikladno je bilo, da im se dade vlast svim onim upravljati, po čem može svatko nužno postati dionik toga mira i jedinstva. Pa ako kadikad Oci govore, da svećenici nemaju pravo krstiti bez dopuštenja biskupova, to se ima razumjeti o onakom krštenju, koje se na stanovite dane u godini podjeljivalo svečanim obredom. — Drugo mjesto službitelja pripada đakonima; ali njima nije dopušteno dijeliti taj sakramenat bez dopuštenja biskupa ili svećenika. To svjedoče mnoge odluke svetih Otaca. — Da se pak znade, tko je kršten, ima se to ubilježiti u knjige (Maticu krštenih), koju čuva župnik. Zato treba da krsti redovito duhovni pastir (župnik ili njegov pomoćnik); ako pak drugi tko krsti (s njegovim dopuštenjem), ima odmah to prijaviti župniku.

U posljednjem redu jesu oni, koji u nuždi mogu krstiti bez obreda. To su svi ljudi bili muški bile žene, pa koje mu drago vjere. Ta je služba dopuštena i Židovima pa i neznabošcima i krivovjercima, ako silna potreba zahtijeva. Ali da to učine, moraju imati namjeru činiti ono, što Crkva katolička čini dajući krštenje. To su utvrdile mnoge odluke starih Otaca, a sabor je tridentski anatematisao one, koji se usuđuju govoriti, da ono nije pravo krštenje, što ga daju krivovjerci u ime Oca i Sina i Duha Svetoga s nakanom činiti ono, što čini Crkva (Sess. 7. de bapt. cap. 4.). Kod toga treba da se divimo dobroti i mudrosti našega Gospodina. Jer budući da svi moraju primiti taj sakramenat, kako je za tvar odredio vodu, koje svagdje ima, tako nije htio isključiti nikoga, da ne bi mogao krstiti; premda ne smiju svi — kako je rečeno — upotrebljavati svečane obrede; i to ne zato, što bi ti obredi i čini više vrijedili, nego što nisu tako potrebiti kao sakramenat.

Ipak se i tu mora držati neki red. Ako su muški nazočni, neka žena ne krsti pred njima, tako i svjetovnjak, ako je nazočan klerik, ni klerik pred svećenikom. Tim se ne prigovara babicama, koje običavaju krstiti i u nazočnosti muškarca, osobito ako nije dosta vješt u tom poslu, kako se krsti — što bi inače bila prije njegova dužnost.

Valjano krstiti može svaki čovjek; ali kad nije upravo sila, treba da krsti samo svećenik, i to duhovni pastir.

2. Ne spominju doduše Djela apostolska kod krštenja dvoranina njegovih slugu, koji su bili svjedoci krštenja. Ali nam zato vele, da su s Petrom došla i neka braća Korneliju, te su bili svjedoci njegova krštenja. Tako osim onih službitelja, koji krste, imade još i drugih službitelja, koji su po davnom običaju Crkve nazočni kod svečanosti svetoga i spasonosnoga kupanja. Ti se zovu danas kumovi (duhovni oci), nekad prihvatnici, jamci ili svjedoci. Oni su svjedočili, da je onaj, koji prima krštenje, vrijedan toga, i da će se kao kršćanin držati onoga, što je na krštenju obećao. Pa i te dužnosti kumova treba da svatko dobro zna, jer može doći u priliku, da bude kum. Najprije da čujemo nešto, s kojega se razlog uzimaju kumovi kod krštenja. Da je to sasvim u redu, vidjet će svaki tko promisli, da je krštenje duhovno rođenje, po kojemu se rodimo kao djeca Božja. O njemu ovako govori sv. Petar (I. 2, 2): »Želite kao novorođena djeca razumno nepokvareno mlijeko.« Kao što dakle onaj, koji je došao na svijet, treba dojilju i odgajača, da ga odgoje i nauče nauku i umještvo: tako je potrebno da se i oni, koji su po izvoru krštenja počeli živjeti duhovni život, povjere brizi i mudrosti nekoga, od koga će crpsti zapovijedi kršćanske vjere, i budu odgojeni u svakoj pobožnosti, pa tako da u Kristu pomalo odrastu, dok s pomoću Božjom ne postanu savršeni muževi; pogotovo kad onim pastirima, koji se javno brinu za župe, nedostaje toliko vremena, da bi se mogli zasebice brinuti za djecu te ih poučavati u vjeri. O tom imamo sjajno svjedočanstvo o drevnom običaju u Sv. Dionizija (De eccl. Hier. c. 7): »Našim je božanskim vodima« (tako zove apostole) »došlo u pamet te su vidjeli, da primaju djecu na onaj sveti način, kao što naravski roditelji daju dijete nekom čovjeku poučenom u božanskim stvarima kao odgajaču, da dječak proživi dio života pod njim kao duhovnim ocem i prihvatnikom svetoga spasenja. A to mišljenje potvrđuje i ugled Higinijev (c. 100. Dist. V. de cons.).

Zato je sveta Crkva premudro odredila, da nesamo krstitelj dolazi u rod s krštenikom, nego i kum s kumčetom i njegovim pravim roditeljima, tako da ne može biti među njima valjane ženidbene sveze.

Treba dobro znati, što su dužnosti kumova. Jer se taj posao tako nemarno obavlja u Crkvi, te je od one službe ostalo samo pusto ime, da ljudi i ne slute, koliko ima u tom svetosti. Ovo treba da kumovi imadu svagda na pameti, da ih osobito ovaj zakon veže: oni treba da svagda brigu vode o svojoj duhovnoj djeci, i što se tiče kršćanskoga života neka brižljivo nastoje, da im se djeca duhovna u cijelom životu tako

vladaju, kako su za njih obećali na svečani način da će biti. Čujmo, što o tom piše sv. Dionizije navodeći riječi kumove (De eccl. hierar. l. c.): »Obećajem, da ću voditi dijete, kad dođe do svetoga razumijevanja, postojanim svojim opomenama, da se sasvim odriče onoga, što je protivno ispovijedanju i izvođenju pobožnih djela, što ih je obećao.« Tako i sveti Augustin (c. 105. Dist. V. de cons.): »Vas« veli, »i muževe i žene, koji ste podigli djecu na krštenju, prije svega opominjem, da znate, da ste pred Bogom bili jamci za one, koje ste prihvatili iz svetoga vrela.« I zaista se pristoji, da se onaj, koji je primio na se kakvu službu, ne umara nikad, nego je marljivo obavlja; i tko je obrekao, da će drugomu biti odgajač i čuvar, neka ne ostavi onoga, koga je jednom u obranu i zaštitu svoju primio, dogod vidi, da treba njegove pomoći i zaštite. A što imadu naučiti duhovnu djecu, to je ukratko skupio sv. Augustin, kad je o toj kumovskoj dužnosti govorio (ondje); jer kaže: »Treba da ih opominju, neka čuvaju čistoću, ljube pravednost, drže ljubav, i prije svega neka ih nauče vjerovanje i molitvu Gospodnju pa deset zapovijedi i prve početke vjere kršćanske.«

Kumovi su na krštenju zato, da zastupaju dijete. Njihova je dužnost, da nastoje, ako toga roditelji ne čine, da dijete nauči katoličku vjeru i da se kršćanski uzgoji.

Pa kad su to dužnosti kumova, lako razabiremo, komu se nema povjeriti služba ovoga svetoga štitništva; dakle ne onima, koji je ne će valjano vršiti ili je ne mogu vršiti postojano i brižljivo. Te službe ne mogu prihvatiti roditelji s razloga, da se vidi razlika, koja postoji između duhovnoga i tjelesnoga odgoja; zatim ne smije se dopuštati ta služba krivovjercima, Židovima, nevjernicima, jer se oni nalaze svagda u tom mišljenju i brizi, da istinu vjere lažima pomrače i razore svaku pobožnost kršćansku.

Kod krštenja ne smije biti više kumova nego samo jedan, muž ili žena; a najviše mogu biti dva: muž i žena, kako je odredio sabor tridentski (Sess. 24. c. 20.). A to zato, jer se lako red odgoja poremeti, gdje ima više učitelja; a onda zato, da se ne umnoži broj duhovnoga srodništva, koji bi smetao ženidbenu svezu i tako priječio, da se tim svezama društvo među ljudima što više raširi.

Kumovi treba dakle da su dobri katolici.

Kumove treba da izaberu roditelji ili krštenik, ako je odrastao ili svećenik, koji krsti. Da bude tko doista kum, treba da dijete drži ili ga se dotiče na krštenju sam ili preko opunomoćenika. — Da bude pak dostojan kum, treba da je došao u četrnaestu godinu života, da nije na zlu glasu; treba da zna glavne istine vjere, ne smije biti redovnik ili svećenik, ako to ne dopusti poglavar redovnički ili biskup.

3. Filip je poučio dvoranina o glavnim istinama vjere kršćanske, prije nego što ga je krstio. Tako je činio i Petar na Duhove i u kući Kornelijevoj. Otuda se vidi, da je za dostojno primanje krštenja potrebna neka priprava, koja se ravnala po starosti i odgoju čovjeka. Dvoranina nije trebalo dugo poučavati, jer je poznavao vjeru čitanjem Sv. Pisma. Kornelije živio je dugo među Židovima i poznavao je njihovu vjeru i nadanje u Spasitelja. Priprava se ne daje onima, koji za to nisu sposobni, n. pr. djeci, kojoj se davalo krštenje. Kornelije je kazao Petru, da mu je anđeo rekao, kako će se spasti »sva kuća njegova«, dakle i djeca. Tako čitamo i na drugim mjestima Djela apostolskih; a sv. Pavao piše (I. Kor. 1, 16) da je »jednu cijelu porodicu krstio«, dakle i djecu. Onaj zakon, da se treba preporoditi vodom, nije dan samo za odrasle, nego i za djecu. Da je tu nauku Crkva primila od Apostola, to potvrđuje općenito mišljenje i ugled Otaca. Osim toga treba držati, da nije Krist Gospodin uskratio sakramenta krštenja i milosti djeci, o kojima je govorio (Mat. 19, 14): »Pustite malene i ne branite im dolaziti k meni; jer je njihovo kraljevstvo nebesko«, »pa ih je (Mark. 10, 16. Luk. 18, 15) grlio, metao na njih ruke, blagosiljao ih.« A onda obrezanje, koje je bilo slika krštenju, to potvrđuje. Svatko zna, da su se dječaci obrezivali osmi dan poslije rođenja. Pa kad je djeci koristilo rukotvoreno obrezanje »za svlačenje tijela« (Ef. 2, 11. Kol. 2, 11), jasno je da im koristi krštenje, koje je »obrezanje Kristovo nerukotvoreno« (Rim. 5, 17). Naposljetku, kako Apostol uči: »ako je grijehom jednoga smrt vladala po jednomu: mnogo većma će oni, koji primaju obilje milosti i dara i pravednosti, vladati u životu po jednom Isusu Kristu.« Kad su dakle djeca rođenjem privukla na se krivicu po grijehu Adamovu, mnogo većma mogu po Kristu Gospodinu postići milost i pravednost, da vladaju za život; a to ne može nikako biti bez krštenja. Zato treba da se i djeca krste, te se izmala imadu odgajati kršćanskim zapovijedima za pravu pobožnost. Jer lijepo veli Mudrac (Prič. 22, 6): »Kakvu se putu nauči mladić, i kad ostari, ne će odstupiti od njega.«

Nema sumnje, da djeca primaju tajne vjere, kad se polijevaju; ne radi toga, što bi vjerovala pristajanjem svoje pameti, nego ih utvrđuje vjera roditelja, ako su roditelji vjernici; ako pak nisu, onda djecu pomaže i utvrđuje vjera cijele zajednice svetih. Jer pravo kažemo, da ih svi oni nose na krštenje, kojima je drago da su nošeni, i čijom se ljubavlju pridružuju zajednici Duha Svetoga.

Zato neka roditelji što prije, ako mogu bez pogibli, djecu donesu u crkvu i nastoje, da se krste svečanim načinom. Jer budući da djeci ne preostaje nikaki drugi način za spasenje, nego da im se dade krštenje, lako vidimo, da teško griješe, koji ih puste da ostanu duže bez sakra-

BIBLIOTEKA REZIDENCIJA

mentalne milosti, nego što je potrebno; pogotovo što im poradi slaboće dobi prijete gotovo nebrojene pogibli života.

Djeca se dakle mogu i moraju krstiti. Pod djecom se razumijevaju oni, koji još nisu došli k razumu; a njima se pribrajaju i ludi od mladosti. U utrobi se materinoj ne krsti dijete, osim ako se vidi, da ne će živo doći na svijet. Nahodi, ako nema znaka, da su kršteni, krste se pod uvjetom. Slobodno se krsti dijete nevjernika i protiv volje roditelja, ako je na umoru, te se vidi, da će prije umrijeti nego dođe k razumu. Ako nema te pogibli, slobodno se krsti, kad je izvjesno, da će se katolički odgojiti; i to, ako roditelji ili skrbnici traže; ili nema oca, matere, djeda, babe, ili skrbnika. To vrijedi i za djecu krivovjeraca.

4. Stari crkveni običaj pokazuje nam, da se ima različito postupati s onima, koji se krste u odrasloj dobi, kad imadu potpunu uporabu razuma, a rodili su se od nekršćenih roditelja. Njima treba izložiti kršćansku vjeru, te ih opominjati, privlačiti i zvati, da je prihvate. A kad se obrate ka Gospodinu Bogu, onda ih treba opomenuti, da ne odgađaju krštenja preko vremena, koje je Crkva odredila. Jer je pisano (Crkv. 5, 8): »Ne docni obratiti se ka Gospodinu i ne odgađaj od dana do dana«; zato ih treba poučiti, da se pravo obraćenje nalazi u novom rođenju kroz krštenje; osim toga, što kasnije idu na krštenje, to će duže ostati bez drugih sakramenata i njihovih milosti, kojima se kršćanska vjera poštuje, jer bez krštenja nema pristupa k njima. Onda i ovo: što se lišavaju najvećega ploda, koji dobivamo po krštenju; jer nam voda krštenja ne pere samo i uzima ljagu i nečistoću svih grijeha prije učinjenih, nego nas urešuje božanskom milošću, kojom pomagani možemo ubuduće uklanjati se grijesima, čuvati pravednost i nedužnost, a da u tom stoji jezgra kršćanskoga života, lako može svaki razumjeti.

Premda je to tako, ipak ne običava Crkva ovoj vrsti ljudi odmah dati sakramenat krštenja, nego je odredila, da se odgodi do izvjesnog vremena. To odgađanje nije spojeno s pogibli, o kojoj smo prije govorili da prijeti djeci; jer onima, koji su kod razuma, može pribaviti milost i pravednost želja i odluka da prime krštenje i pokajanje za predašnje zlo življenje, ako bi nenadani slučaj spriječio, da se ne operu spasonosnom vodom. Naprotiv se vidi, da to odgađanje donosi neke koristi. Prvo je, što Crkva ima dobro paziti, da ne bi tko naoko i licemjerno pristupio k tomu sakramentu; zato se prije volja onih, koji traže krštenje, iskušava i razgleda. Zato čitamo, kako su stari sabori odredivali, da oni koji od Židova prelaze na vjeru katoličku, moraju biti nekoliko mjeseci među katekumenima (pripravnicima), prije nego im se krštenje podijeli. Onda da se i u nauku vjere, koju moraju ispovjediti, i u kršćanskom življenju što savršenije pouče. Osim toga tim

odlaganjem daje se sakramentu veće poštovanje, ako samo u Uskrsne i Duhovske dane svečanim načinom primaju krštenje.

Dobro je znati, što se traži od onih, koji se krste u odrasloj dobi. Ponajprije treba da žele i imadu nakanu primiti krštenje. Jer kad svaki u krštenju umire grijehu i prima na sebe novi način življenja i vladanja: pravo je, da se krštenje ne daje onomu, koji ne će i koji se opire, nego samo onima, koji ga od svoje i drage volje primaju. Zato vidimo, da su se svagda po svetom predanju držali ovoga: da se nikomu nije davalo krštenje, ako nije prije bio pitan, hoće li se krstiti. Pa i kod djece ima se držati, da imadu tu volju, jer volja Crkve, koja miesto njih obećava, ne može biti nejasna.

Pa i ludi i bijesni, koji su nekad bili pri zdravoj pameti, pa su onda pali u bjesnilo, ako nisu nikad pokazivali volje da budu kršteni, nemaju se krstiti. Ako su pak takvi bili od rođenja ili su postali prije nego što su došli k razumu, imadu se krstiti kao djeca. Ako dođu kadikad k pameti (dobiju svijetle časove), te pokažu u taj čas, da žele biti kršteni, imadu se krstiti. I u pogibli smrti imadu se krstiti, ako su prije nego što su izgubili pamet pokazali želju, da prime krštenje. Koji boluju od tvrdog spavanja (letargije) i od nesvijestice, imadu se krstiti samo kad su budni i žele biti kršteni; ako je smrtna pogibao, krste se samo onda, ako su prije čim pokazali, da žele biti kršteni.

Kao što je volja potrebna, da bude krštenje valjano, tako je potrebna vjera, da se dobije milost sakramenta. Filip je rekao dvoraninu: »Ako vjeruješ, možeš se krstiti.« I kad je dvoranin priznao, da vjeruje Isusovu nauku, onda ga je krstio. Jer je Gospodin i Spasitelj naš učio (Mark. 16, 16): »Tko vjeruje i krsti se, spasit će se.« Zatim treba da se svaki kaje za učinjene grijehe i prošlo svoje zlo življenje, te odluči, da će se ubuduće čuvati od svih grijeha. Inače onaj, koji bi tako tražio krštenje, te ne bi htio popraviti svoju grešnu naviku, ima se odbiti. Ništa se toliko ne opire milosti i jakosti krštenja kao mišljenje i namjera onih, koji si ne odrede nikakva kraja griješenju. Pa budući da se krštenje ima tražiti zato, da Krista obučemo (Gal. 3, 27) i s njim se združimo: očito je, da onoga treba odbiti od svete kupelji, koji ima nakanu ostati u opačinama i grijesima; jer se ništa ne smije uzalud uzimati, što pripada Kristu i Crkvi; dosta je razumljivo, da je uzaludno krštenje u onoga gledajući na milost pravednosti i spasenja, koji misli, kako će »po tijelu hoditi, a ne po Duhu« (Rim. 8, 4); premda što se tiče sakramenta, on ga potpuno i bez svake sumnje prima, samo ako je kod pravilnoga krštenja imao volju primiti što sveta Crkva radi. Zato je poglavica apostola onomu velikomu mnoštvu, koje je, kako veli Pismo (Dj. ap. 2, 37 sl.) »ražalivši se u srcu« pitalo njega

i druge apostole, što im treba činiti, ovako odgovorio: »Pokoru činite i neka se krsti svaki od vas«, i na drugom mjestu (Dj. ap. 3, 19): »Pokajte se«, reče, »i obratite se, da se unište grijesi vaši.« Tako i sveti Pavao pišući Rimljanima (6, 11 sl.) otvoreno pokazuje, da onaj, koji se krsti, ima sasvim umrijeti grijesima; zato nas opominje, da ne damo »udova svojih grijehu za oružje nepravde, nego se posvetimo Bogu kao oni, koji smo uskrsnuli na život od mrtvih« (Rim. 6, 13).

Odrastao ne smije se krstiti nego svojim znanjem i privoljenjem. Osim toga treba ga opomenuti, da se kaje za svoje grijehe. Ako je u smrtnoj pogibli i ne može se poučiti dosta u glavnim istinama vjere, dosta je, ako pokaže nekim načinom, da priznaje te istine i obeća zbiljski, da će držati zapovijedi kršćanske vjere. Ako ne može tražiti krštenje, ali je prije pokazivao ili taj čas pokazuje nešto barem volje, da ga primi, ima se krstiti pod uvjetom; ako pak ozdravi, te se sumnja o valjanosti krštenja, krsti se opet pod uvjetom, ako nije kršten. Kad se odrastao krsti, pristoji se, da budu svećenik i onaj, koga krsti, natašte. Odrasli treba, ako nema kakve veće zapreke, da bude kod sv. mise i da primi svetu pričest.

IV. 43. Tko može valjano krstiti? Valjano krstiti može svaki čovjek; ali kad nije upravo sila, treba da krsti svećenik, i to duhovni pastir. — 45. Kakovu nakanu treba da ima, tko krsti? Tko krsti, treba da ima nakanu zbilja krstiti, to jest ono činiti, što Crkva čini i što je Krist naredio. — 47. Zašto su kumovi na krštenju? Kumovi su na krštenju zato, da zastupaju dijete. — Kumovi treba da su dobri katolici, da nastoje, ako toga roditelji ne čine, da dijete nauči katoličku vjeru i da se kršćanski odgoji.

V. Iz ovoga nauka treba da si zapamte osobito žene, koje roditeljima pomažu, kad im je slobodno i kad im je dužnost krstiti djecu. To je samo onda slobodno, ako se vidi, da će dijete umrijeti, prije nego se donese svećeniku na krštenje. No svaka takva žena (babica, primalja, pa uopće svaka žena), treba da dobro zna, kako se krsti. Mora znati, da se ima dijete nešto polijati vodom i kod toga odmah izgovarati: Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Nije dosta samo dijete prekrižiti ili samo polijati. Najbolje je, da svaka žena traži pouku o tom od svećenika.

Nadalje kumovi treba da si k srcu uzmu opomene sv. Augustina, te budu svojoj duhovnoj djeci pravi duhovni oci. Neka ne zaborave onih, za koje su Bogu obećali, da ih uzimaju pod svoju skrb; neka im budu skloni, da ih pomažu u životu savjetom svojim i opomenama. A kumče treba da se sjeća svojih duhovnih roditelja, te im pokazuje svoje poštovanje, ljubav i poslušnost, kako smo spomenuli u četvrtoj zapovijedi Božjoj. Neka se moli za one žive i mrtve, koji su mu pomagali, kad ga je Bog pozvao k životu milosti.

XI. OBREDI KRŠTENJA.

(D. K. 46. 48. R. K. II. 2, 59—77. Cod. c. 755—761. Rit. Rom. Tit. II. cap. 1. 2.)

I. Kao kod drugih sakramenata, tako se i kod krštenja upotrebljavaju obredi. Takvo krštenje s propisanim obredima zove se svečano. Tako se ima svečano krstiti svagda, osim ako prijeti smrtna pogibao. Kad tko krsti u nuždi, a nije svećenik, ne smije obavljati obreda, nego samo polije vodom i govori: Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Izostavljeni obredi imadu se što prije popuniti u crkvi.

Djeca imadu se krstiti obredima, kojima pripadaju njihovi roditelji. Ako je jedan od roditelja latinskoga obreda a drugi istočnoga, djeca se krste po obredu očevu, ako nije posebnim pravom drukčije određeno. Ako je samo jedan katolik, dijete se krsti tim obredom.

A sada da protumačimo ukratko obrede kod krštenja, koji će nas na sve ono sjetiti, što smo dosad učili o krštenju. To će biti od velike koristi svima, i kumovima, koji gledaju krštenje, i svima nama, koji smo već kršteni. Ako ti obredi i nisu potrebni za valjanost sakramenta, ipak su veoma korisni i poštovanja vrijedni. Te su obrede — tomu nema prigovora — naredili sami apostoli s namjerom, da se sakramenat dijeli s većom pobožnošću i svetošću, i da se predočuju vjernicima sjajni i izvrsni darovi, koji se u njemu nalaze.

II.—III. Te obrede i molitve možemo razvrstati na tri dijela, da se lakše zapamte. Prvi su oni što se čine prije nego se dođe do krstionice; drugi se drže kod krstionice, a treći se izvršuju poslije krštenja.

Ponajprije pripravi se krsna voda, koja se posvećuje dodavajući joj svetoga ulja. To nije dopušteno činiti u svako vrijeme, nego se po običaju starom čini u predvečerje onih svetkovina, kad se u staro vrijeme krst podjeljivao većem mnoštvu svečanim načinom, to jest na Veliku subotu i u subotu prije Duhova. Samo onda, ako nestane posvećene vode ili se pokvari, može se nekim pokraćenim obredima posvetiti.

Prije krštenja obredi su ovi kod krštenja djeteta. Kum ili kuma donese dijete (na desnoj ruci) k crkvenim vratima (ako se u crkvi krsti) i čekaju pred ulazom, jer nekršteni nije vrijedan, da uđe u dom Božji, prije nego što odbaci od sebe sramotni jaram ropstva i predade se sav Kristu Gospodinu i njegovoj najpravednijoj vlasti.

Svećenik dođe i pita za ime djetetu, koje će dobiti na krštenju. To ime treba uzeti, koliko je većma moguće od onih, koji su radi velike pobožnosti i vjere pribrojeni Svetima. Tako će to ime krštenika poticati, da bude krepošću i svetošću sličan onome, čije ime nosi; a osim toga molit će se onome, za kojim

hoće da ide i nadat će se, da će mu biti zaštitnik za spasenje duše i zdravlje tijela. Zato su vrijedni prikora, koji smišljaju kako će ime izabrati i dati djetetu između neznabožačkih imena i to baš onih, koji su poznati kao najgori od svih; jer se po tom pozna, koliko cijene nastojanje oko kršćanske kreposti, kad ih tako veseli spomen na bezbožne ljude, te žele, da vjernicima sa svih strana zuje uši od tih nesvetih imena. Zato crkveni propisi kažu svećeniku, neka nagovara roditelje, da svom djetetu dadu kršćansko ime, a ne ime ružno, basnovito, smiješno ili ime kakvoga krivoga boga. Ako im to ne pode za rukom, neka uz ime, što ga daju roditelji, doda ime kojega sveca i u krsnoj knjizi zabilježi jedno i drugo ime.

1. Došavši svećenik obučen u bijelu košuljicu sa stolom ljubičastom na vrata crkve pita onoga, koji će se krstiti: »Što tražiš od Crkve Božje?« Kumovi odgovaraju: »Vjeru«. Svećenik: »Vjera što ti daje?« Kumovi: »Život vječni«.

2. Svećenik: »Ako hoćeš u život unići, drži zapovijedi. Ljubi Gospodina Boga svojega svim srcem svojim, svom dušom svojom i svim umom svojim, a bližnjega svojega kao sama sebe.«

Tako drži svećenik poučavanje u nauku vjere, koju imadu na krštenju ispovjediti. A to čini na temelju Katekizma, koji način poučavanja bez sumnje dolazi od zapovijedi Gospodina Spasitelja, koji je naložio apostolima (Mat. 28, 19): »Idite po svem svijetu i naučajte sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga, učeći ih, da drže sve, što sam vam zapovijedao.« Odatle se može razabrati, da se krštenje ne daje prije, dok se ne izlože barem glavne istine vjere. Katekizam sastoji od mnogih p i t a n j a; i na ta pitanja odgovaraju odrasli sami, a mjesto djeteta po pravu odgovara kum i čini svečano obećanje.

3. Svećenik p u h n e t r i p u t a lagano u lice djetetu i govori: »Iziđi iz njega, nečisti duše, i daj mjesto Duhu Svetomu Utješitelju.« Tim se riječima tjera moć stare zmije i dobiva dah izgubljenoga života.

4. Potom svećenik načini palcem djetetu z n a k k r i ž a na čelu i na prsima veleći: »Primi znak Križa tako na čelu kao i u srcu, uzmi vjeru nebeskih zapovijedi, i tako se vladaj, da već možeš biti hram Božji.« Ti znakovi križa označuju, da tajna krštenja otvara i jača osjetila čovjeku, da može poznati Boga, razumjeti i držati njegove zapovijedi. To se kaže i u molitvi, koju odmah svećenik moli: »Pomolimo se. Usliši, molimo Gospodine, milostivo naše molbe, i neprestanom krepošću čuvaj ovoga Izabranika svoga I(me), označenoga utisnućem križa Gospodnjega; da čuvajući veličajni nauk tvoje slave držanjem tvojih zapovijedi zavrijedi doći k slavi preporođenja.«

5. Potom p o l o ž i r u k u n a g l a v u d j e t e t a i poslije držeći je ispruženu veli: »Pomolimo se. Svemogući,

vječni Bože, Oče Gospoda našega Isusa Krista, dostoj se pogledati na ovoga slugu svojega I., kojega si se dostojao pozvati k nauku vjere: otjeraj od njega svu sljepotu srca; raskini sva uža sotonska, kojima bijaše svezan; otvori mu, Gospode, vrata tvoje blagosti, da poučen znakom tvoje mudrosti bude bez svakoga smrada požuda, i da ti u Crkvi tvojoj veseo služi za slatki miris tvojih zapovijedi i napreduje od dana do dana. Po istom Kristu, Gospodu našem. Amen.«

6. Poslije svećenik blagoslovi sol, pa kad je jednom blagoslovena, može i drugiput služiti za istu porabu. Blagoslov soli glasi: »Otklinjem te, stvorenje soli, u ime Boga † Oca svemogućega, i ljubavlju Gospoda našega Isusa † Krista, i krepošću Duha † Svetoga. Otklinjem te Bogom † živim, Bogom † pravim, Bogom † svetim, Bogom †, koji te je stvorio za zaštićenje roda ljudskoga, i zapovjedio da te blagosiljaju njegovi sluge narodu, koji dolazi k vjerovanju, da u ime svetoga Trojstva postaneš spasonosna sveta stvar za izgon neprijatelja. Zato te molimo, Gospode Bože naš, da ovo stvorenje soli posvetom † posvetiš, i blagoslovom † blagosloviš, da bude savršen lijek svima, koji je primaju, te ostane u nutrini njihovoj, u ime istoga Gospoda našega Isusa Krista, koji će doći suditi žive i mrtve i svijet ognjem. Amen.«

7. Onda stavi malo blagoslovene s o l i u u s t a djetetu govoreći: »I. Primi sol mudrosti; neka ti bude pomilovanje za život vječni. Amen. Mir s tobom. I s duhom tvojim. Pomolimo se. Bože otaca naših, Bože sazdatelju svekolike istine, tebe priklonjeni molimo, da se dostojiš milostivo pogledati na ovoga slugu svojega I., i ne pustiš da dulje gladuje, koji je okušao ovu prvu hranu soli, nego da se ispuni jelom nebeskim, te bude uvijek duhom vreo, nadom veseo, tvojemu imenu svagda služeći. Privedi ga, molimo, Gospode, k pranju novoga preporođenja, da bude vrijedan s tvojim vjernicima postići vječnu nagradu tvojih obećanja. Po Kristu, Gospodu našem. Amen.

Zaklinjem te, nečisti duše, u ime Oca †, i Sina †, i Duha † Svetoga, da izideš i odstupiš od ovoga sluge Božjega I.; jer ti Onaj zapovijeda, prokleti osuđeniče, koji je nogama hodio po moru i pružio desnicu Petru, koji je tonuo.

Dakle, prokleti đavole, priznaj svoju riječ i daj čast Bogu živomu i pravomu, daj čast Isusu Kristu Sinu njegovu, i Duhu Svetomu, i odstupi od ovoga sluge Božjega I., jer se dostojao Bog i Gospod naš Isus Krist, da si ga pozove k svojoj svetoj milosti, i blagoslovu i k vrelu Krštenja.«

Što se sol daje u usta onome, koji će se krstiti, očito znači, da će naukom vjere i darom milosti postići, te će se izbaviti gnjiloće grijeha, dobiti miris dobrih djela i naslađivati se hranom božanske mudrosti.

Zaklinjanje nečistoga duha ne znači, da bi dijete bilo opsjednuto, nego se tim slabi moć nečistoga duha, da svojim napastovanjima ne udi kršteniku.

8. Zato odmah svećenik palcem znamenuje dijete na čelu govoreći: »I ovaj znak svetoga Križa †, što ga mi dajemo na njegovo čelo, ti, prokleti đavole, ne usudi se nikad oskvrniti. Po istom Kristu, Gospodu našem. Amen.«

9. Odmah položi ruku na glavu djetetu i držeći poslije ruku rastegnutu veli: »Pomolimo se. Molim vječnu i najpravedniju blagost tvoju, Gospode sveti, Oče svemogući, vječni Bože, početniče svijetla i istine, na ovoga slugu tvojega I., da se dostojiš prosvijetliti ga svijetlom razuma svojega; očisti ga i posveti; daj mu istinito znanje, da postavši vrijedan milosti Krštenja, drži tvrdu nadu, pravo mišljenje, svetu nauku. Po Kristu, Gospodu našem. Amen«.

10. Poslije toga metne svećenik na dijete okrajak stole, što mu visi s lijeva ramena, i uvodi ga u crkvu govoreći: »I. Udi u hram Božji, da uzimadeš dio s Kristom u život vječni. Amen.«

11. **Kad udu u crkvu,** svećenik ide ka Krstionici i moli glasno s kumovima: »Vjerujem u Boga ... Oče naš...

12. I potom, prije nego pristupi Krstionici okrenuvši bokove k vratima ograde oko Krstionice veli: »Zaklinjem te, svaki nečisti duše, u ime Boga † Oca svemogućega, i u ime Isusa † Krista Sina njegova, Gospoda i Suca našega, i krepošću Duha † Svetoga, da odstupiš od ovoga sazdanja Božjega I., što ga se dostojao Gospod naš pozvati k svojemu svetom hramu, da bude hram Boga živoga i da Duh Sveti stanuje u njemu. Po istom Kristu, Gospodu našem, koji će doći suditi žive i mrtve, i vijek ognjem. Amen.«

13. Potom svećenik uzme palcem svoje sline i dotakne se ušiju i nosnica djetetovih; dotičući se pak desnoga i lijevoga uha govori: »Efeta to jest Otvori se«. Onda se dotakne nosnica govoreći: »Za slatki miris. A ti pobjegni, đavole; jer se približio sud Božji.«

Poslije tih riječi pušta Izabranika Krstionici, da kao što je onaj slijepac evanđeoski (Iv. 9, 6), kojemu je Isus namazao oči blatom i zapovjedio mu, da ih opere vodom siloanskom, dobio svjetlost očiju, tako tim poznamo, da u svetom pranju stoji moć, kojom se donosi svijetlo umu, da shvati nebesku istinu.

14. Kad se to svrši, **pristupaju krsnoj vodi,** i tu se obavljaju drugi čini i obredi, po kojima se može poznati jezgra kršćanske vjere. Svećenik pita onoga, koji se ima krstiti: »I. Odričeš li se sotone?« Kum odgovara: »Odričem se«. Svećenik: »I svih njegovih djela?« Kum: »Odričem se«. Svećenik: »I sve njegove raskoši?« Kum: »Odričem se«. Dakle koji se pribraja Kristu, treba da najprije sveto i pobožno obeća, da će

ostaviti đavola i svijet, njegove grešne zabave i naslade, i da će na njih mrziti kao na najgore neprijatelje.

15. Potom svećenik umoči palac u Katekumensko ulje i pomaže dijete na prsima i među ramenima na način križa govoreći jedamput: »Ja te pomazujem † uljem spasenja u Kristu Isusu, Gospodu našem, da imaš život vječni. Amen.« I otare pomazana mjesta pamukom ili sličnom stvari.

Pomaže se na prsima, da po daru Duha Svetoga odbaci bludnju i neznanje i prihvati pravu vjeru; jer »pravednik živi iz vjere« (Gal. 3, 11). Maže se među ramenima, da s milošću Duha Svetoga strese sa sebe nemar i lijenost i čini dobra djela, jer je »vjera bez djela mrtva« (Jak. 2, 26).

16. Stojeći ondje izvan ograde skine svećenik ljubičastu stolu i uzme stolu bijele boje. Tada **uđe u Krstionicu,** kamo uđe i kum s djetetom.

Svećenik kod Vrela pita po imenu onoga, koji se ima krstiti, a kum odgovara. »I. Vjeruješ li u Boga Oca svemogućega, Stvoritelja neba i zemlje?« — »Vjerujem«. — »Vjeruješ li u Isusa Krista, Sina njegova jedinoga, Gospoda našega, rođenoga i mučenoga?« — »Vjerujem«. — »Vjeruješ li u Duha Svetoga, svetu Crkvu katoličku, općinstvo Svetih, oproštenje grijeha, uskrsnuće tijela, i život vječni?« — »Vjerujem«.

Tako onaj, koji se krsti, ima da vjeruje i ispovijeda sve članke Vjerovanja. U ta dva obećanja, ovom da će vjerovati, i onom, da se odriče sotone, stoji sva snaga i obaveza kršćanskog zakona.

17. Poslije priznanja vjere odmah pita svećenik po imenu onoga, koji se krsti: »I. Hoćeš li se krstiti?« Kum odgovori: »Hoću«. — Jer kao što je čovjek poslušavši svojom voljom zmiju osuđen, tako i Gospodin nikoga ne uzima u svoju vojsku, nego dobrovoljna vojnika, da slušajući dragovoljno Božje zapovijedi dobije vječni život.

18. Čim je kum rekao riječ »Hoću«, odmah kum ili kuma ili oba, ako su dva, drže dijete, a svećenik iz posudice izlijeva krsnu vodu tri puta na glavu djeteta unakrst i zajedno govori polagano, razgovijetno i pažljivo: »I. Ja te krstim u ime Oca †, i Sina † i Duha † Svetoga.«

Tada kum ili kuma ili oba zajedno dižu dijete iz Vrela primajući ga iz ruke svećenikove.

19. **Kad je već krštenje svršeno,** svećenik umoči palac u svetu Krizmu i pomaže dijete na tjemenu glave na način križa govoreći: »Bog svemogući, Otac Gospoda našega Isusa Krista, koji te je preporodio vodom i Duhom Svetim, i koji ti je dao oproštenje svih grijeha, on neka te pomaže † Krizmom spasenja u istom Kristu Gospodinu našem. Amen. Mir tebi.« »I s duhom tvojim«.

Tada otare pamukom palac i pomazano mjesto. Ovo mazanje kaže, da je krštenik od onoga trena pripojen kao ud

Kristu glavi i prisaden u tijelo njegovo, pa se zato zove kršćanin po Kristu, kao Krist po Krizmi. A da to krizma znači, vidi se iz molitve, koju svećenik onda moli, kako svjedoči sveti Ambrozije.

20. Potom svećenik metne na glavu djetetu bijeli rupčić mjesto bijele haljine govoreći: »Primi bijelu haljinu, koju neokaljanu donesi pred sudište Gospoda našega Isusa Krista, da imaš život vječni«. »Amen«.

Sveti Oci uče, da se tim znakom označuje i slava uskrsnuća, na koju se radamo krštenjem, i čistoća i ljepota, kojom je nakon opranih grijeha urešena duša na krštenju, pa nedužnost i nepovrijeđenost, koju treba da krštenik čuva sav svoj život.

21. Još svećenik daje kršteniku ili kumu goruću svijeću govoreći: »Uzmi goruću svjetiljku i besprikoran čuvaj svoje krštenje: drži zapovijedi Božje, da kad Gospod dođe na svadbu, uzmogneš mu ići ususret zajedno sa svima Svetima u dvoru nebeskom i živiš u vijeke vijeka«. »Amen«.

Ta goruća svijeća pokazuje vjeru užarenu ljubavlju, koju je krštenik primio na krštenju, te je ima njegovati i množiti nastojeći oko dobrih djela.

22. Napokon veli svećenik: »I. Idi u miru, i Gospod bio s tobom«. »Amen«.

IV. 46. Kakvo ime treba dati djetetu na krštenju? Treba mu dati ime kojega sveca ili svetice, da mu bude zagovornik na nebu, a uzornik na zemlji. — 48. Što obećavamo Bogu u krštenju? U krštenju obećavamo Bogu: 1) da ćemo nauk katolički tvrdo i stalno vjerovati, 2) da ćemo se čuvati grijeha, i bogumilo živjeti.

V. Tako smo eto obredima Krštenja ponovili ono, što se imade znati o svetom krštenju. Kazali smo, što znači krštenje, što je njegova narav i bistvo, i koji su mu dijelovi. Rečeno je, tko ga je naredio, koja je njegova moć i učinak, tko ga može dijeliti, koga treba uzeti kao odgajača da pomaže slaboći krštenika. Kazali smo, kako se treba pripraviti za krštenje i s kakom ga željom primiti.

A sad čujmo nešto iz opomena sv. Augustina katekumenima prije petnaest stotina godina, u kojima ih sjeća na obrede, kojima su bili pripravljani za sveto krštenje, iz kojih ćemo opomena vidjeti, kako su ti obredi stari. »Vas je sveta mati Crkva svetim znakom križa primila pod svoje srce, te vas hrani, dok vas ne izvede na pravo svijetlo preporođene svetom kupelju... Sve svete tajne, koje nad vama rade sluge Božje zaklinjanjem, molitvama, duhovnim pjesmama, zadahnjivanjima, kostrijeću, sagibanjem vrata, snizivanjem nogu: sve su to jela, koja vas hrane u utrobi, da vas mati Crkva preporođene krštenjem preda vesele Kristu. Primili ste i Vjerovanje, zaštitu rodilje (Crkve) protiv zmijskog otrova (krivovjerja).

... Te rečenice svetoga Vjerovanja želim vam uz pomoć Gospoda protumačiti. Pripravna su srca vaša, jer je izagnan neprijatelj iz srdaca vaših. Vi ste izjavili, da ga se odričete. U toj izjavi niste rekli ljudima nego Bogu i njegovim anđelima, kad su vas popisivali (u vojsku Kristovu): Odričem se. Odrecite se nesamo riječima nego i vladanjem, nesamo glasom jezika nego i radom života, nesamo govorom usana nego izjavom djela. Znajte, da ste počeli boj s lukavim, starim, pritajenim neprijateljem. Neka poslije odricanja ne nađe kod vas svojih djela, neka nema prava, da vas odvuče u svoje ropstvo. Lako će te uhvatiti i otkriti, kršćanine, ako drugo radiš a drugo izjavljuješ: vjernik imenom, a drugo pokazuješ činom, kad ne držiš vjerno svoje obećanje. Sad ideš u crkvu, da izlivaš molitve, a zamalo u kazalištu vičeš besramno s glumcima. Što će ti raskošja đavolska, kojih si se odrekao?« (Brev. Vig. Pentec.).

Po opomeni sv. Pavla, koju daje svojemu učeniku Timoteju (II. 1, 6) probudimo i mi često u sebi one milosti, što smo ih dobili na krštenju. To biva, ako ponovimo ono obećanje Bogu, što su ga na krštenju naši kumovi dali u naše ime: a to je, da ćemo nauk katolički tvrdo vjerovati, grijeha se čuvati i bogumilo živjeti. To se zove p o n a v l j a n j e k r s n o g a z a v j e t a. To je vrijedno činiti često u životu. Svečano to djeca čine kod prve svoje svete pričesti. Možemo to lako ponoviti svake nedjelje, pače svaki dan. Pa kad smo svršili nauku o sv. krštenju, najbolje ćemo učiniti, ako sad svi zajedno ponovimo krsni zavjet. Zato sada bez ikakova stida, pobožno, iz dna srca i duše odgovarajte na moja pitanja i sa mnom zajedno izričite obećanja.

Pitam: Što ste na krštenju tražili od Crkve Božje? Odgovorite: Vjeru. — P. Što vam daje vjera? O. Život vječni. — Ako dakle hoćemo doći u život vječni, ljubimo Gospodina Boga svojega svim srcem svojim i svom dušom svojom i svim umom svojim, a bližnjega svojega kao sami sebe. — P. Odričete li se sotone? O. Odričemo. — P. I svih njegovih djela? O. Odričemo. — P. I svih njegovih raskoši? O. Odričemo. — P. Vjerujete li u Boga Oca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje? O. Vjerujemo. — P. Vjerujete li u Isusa Krista, Sina njegova jedinoga, Gospodina našega, za nas rođenoga i mučenoga? O. Vjerujemo. — P. Vjerujete li u Duha Svetoga, svetu Crkvu katoličku, općinstvo svetih, oproštenje grijeha, uskrsnuće tijela, život vječni? O. Vjerujemo. — P. Obećajete li Bogu i njegovoj Crkvi, da ćete živjeti kao pravi kršćani katolici? O. Obećajemo. — A ti Bože Oče, Sine i Duše Sveti, utvrdi nad nama svoju milost i daj nam jakost, da ispunimo svoje obećanje. Amen.

XII. PEČAT DUHA SVETOGA. SAKRAMENAT POTVRDE.

(D. K. 50—55. R. K. II. 3, 1—26. Cod. c. 780—792).

I. Duhovni život, koji smo primili na krštenju jača se i utvrđuje u sakramentu, koji se toga radi i zove potvrda.

II. Kako su apostoli dijelili svetu potvrdu. (Dj. ap. 8, 1—17). Po smrti sv. Stjepana nastalo je u Jeruzalemu veliko progonstvo kršćana, te su se vjernici raspršili po okolišnjim krajevima osim apostola, koji su ostali u Jeruzalemu. Oni pak, koji su se rasijali, propovijedali su svagdje riječ Božju.

Filip đakon otide u grad Samariju i ondje propovijedaše Krista i iscjeljivaše mnoge bolesnike, te je nastala velika radost u gradu, i mnogi su vjerovali i krstili se u ime Isukrstovo. A kad su apostoli u Jeruzalemu čuli, da je Samarija primila riječ Božju, poslaše onamo Petra i Ivana. Oni dođu i pomole se za njih, da prime Duha Svetoga; jer još nije bio ni na jednoga došao Duh Sveti, nego su bili samo kršteni u ime Gospodina Isusa. Tada apostoli polože ruke na njih, i oni prime Duha Svetoga.

III. 1. Po svemu ovome, što smo čuli, vidimo, da je to bio pravi sakramenat, što su dijelili apostoli Petar i Ivan krštenima. Ponajprije u onome nalazi se vidljivi znak, koji sastoji od tvari i lika (riječi). Apostoli su metali ruke na one, koji su bili kršteni i molili su za njih, da prime Duha Svetoga. Prva je dakle tvar polaganje ruku. Ne spominje se ovdje, ali se dosta jasno označuje na drugim mjestima Sv. Pisma povrh toga kao tvar potvrde krizma, a to je ulje pomiješano balzamom, kojim se pomaže čelo onome, koji se potvrđuje. Tu krizmu svečano posvećuje biskup na Veliki četvrtak. Te dakle dvije tjelesne stvari pomiješane čine tvar potvrde; a to spajanje različitih stvari u jednu ruku označuje mnogostruku milost Duha Svetoga, a u drugu ruku pokazuje veliko dostojanstvo toga sakramenta. Da je to doista tvar toga sakramenta, učila je svagda sveta Crkva i crkveni sabori (conc. Laodic. c. 48. Carthagin. 2. c. 3), predaje sv. Dionizije (Eccles. hier. c. 4) i drugi mnogi i znameniti sv. Oci, navlastito papa Fabijan (ep. 2. ad episcop. Orient.), koji svjedoči, da su apostoli primili od Gospodina, kako će pripraviti krizmu.

A nijedna druga tvar kao krizma nije prikladnija, da označi, što taj sakramenat čini. Jer ulje, koje je masno i po svojoj naravi gusto je i teče, označuje obilje milosti, koja od Krista kao glave po Duhu Svetom na druge obilno teče, te se razlijeva »kao pomast (Ps. 132, 2. 3.), koja silazi na bradu Aronovu sve do ruba haljine njegove«; »jer ga je Bog pomazao (Ps. 44, 8) uljem radosti nad drugovima njegovim«; i »od punine njegove (Iv. 1, 16) svi primismo«.

A balzam, koji je vrlo mirisav, što drugo označuje nego vjernike, koji se sakramentom potvrde usavršuju, te izlijevaju onu slatkoću svih kreposti, te mogu reći s Apostolom (Crkv. 24, 20. II. Kor. 2, 15): »Dobar smo Kristov miris Bogu?« Balzam ima usto jakost, te ne da da gnjije ono, što se njim namaže; pa je, kako se vidi, vrlo zgodan, da označi moć toga sakramenta; jer je očito, da će se duše vjernika, pripravljene nebeskom milošću, koju potvrda daje, lako moći braniti od kuge grijeha.

Krizmu svečanim obredima posvećuje biskup; jer kaže Papa Fabijan, znamenit sa svetosti i slavom mučeničkom, da je tako naš Spasitelj učio apostole na posljednjoj večeri, kad im je predavao način, kako će načiniti krizmu. Ali se dade i razumom dokazati, da to tako ima biti. Jer u drugim mnogim sakramentima odredio je Isus tako njihovu tvar, da joj je dao i posvetu; nije samo htio, da tvar krštenja bude voda veleći (Iv. 3, 5): »Ako se tko ne preporodi vodom i Duhom Svetim, ne može ući u kraljevstvo Božje«, nego je krstivši se sam učinio, da otada ima voda moć posvećivanja. Zato veli sveti Ivan Zlatousti (c. 10. Dist. IV. de cons.): »Voda krštenja ne bi mogla očistiti grijehe vjernima, da nije bila posvećena dodiranjem tijela Gospodnjega.« A budući da se Gospodin nije sam tom stvari služio niti je svojim dodiranjem posvetio, trebalo je, da se posveti svetim i pobožnim molitvama; i priređivanje njezino ne može pripadati drugomu nego biskupu, koji je određen kao redoviti služitelj toga sakramenta.

A sad da vidimo i protumačimo lik (formu) toga sakramenta kao drugi dio vidljivoga znaka, od kojega sastoji sakramenat. To treba da si naročito zapamte oni, koji idu na svetu potvrdu, da onda, kad biskup nad njima izriče te riječi, i sami probude u duši pobožnost, vjeru i poštovanje, da ništa ne bude stalo na putu nebeskoj milosti, koja k njima prilazi. Ovo su riječi, koje čine lik potvrde: »Znamenujem te znakom križa i potvrđujem te krizmom spasenja u ime Oca, i Sina, i Duha Svetoga«. Ali, ako za tu istinu pitamo i razum, to se može lako dokazati. Jer lik sakramenta mora sadržavati sve, što razjašnjuje narav i bistvo sakramenta.

A kod potvrde treba najviše paziti na ovo troje: božansku moć, koja kao glavni uzrok djeluje u sakramentu; potom jakost duše i duha, koja se svetim pomazanjem daje vjernicima za spasenje; napokon znak, kojim se znamenuje onaj, koji će ići u boj s kršćanskom vojskom. Božansku moć označuju riječi na koncu: »U ime Oca, i Sina, i Duha Svetoga«; jakost spominju riječi u sredini: »Potvrđujem te krizmom spasenja«; a znak daju riječi na početku: »Znamenujem te znakom križa«. Pa da to i ne možemo dokazati razumom, da je to pravi i putpuni lik toga sakramenta, ne dopušta nam ugled Crkve katoličke, koja nas tako uvijek uči, da se u toj stvari sumnjamo.

2. Da vidimo sad, kakvu nevidljivu milost daje sakramenat potvrde. To se jasno vidi iz riječi: »da prime Duha Svetoga«, i »primiše Duha Svetoga«. Ako su krštenici na sv. potvrdi primali Duha Svetoga, primali su svakako i milost, koju daje Duh Sveti. To je bila druga, nova milost poslije one milosti, koju su već na krštenju primili, te je onu milost popunjavala i usavršivala. Jer oni, koji su krštenjem postali kršćani, kao novorođena djeca nekako su još nježni i slabi; a po sakramentu sv. krizme postaju jači protiv svih navala tijela, svijeta i davola; njihova se duša do kraja utvrđuje u vjeri, da priznaje i slavi ime Gospodina našega Isusa Krista, od čega je i ime tomu sakramentu uzeto.

Ime dakle potvrda ne dolazi otuda — kako neki neuko i bezbožno izmisliše — što su se nekad pokrštena djeca, kad su odrasla, vodila k biskupu, da potvrde kršćansku vjeru, koju su na krštenju primila, te se ne bi potvrda potom ništa razlikovala od katekeze (ispita iz nauka vjere). Za taj se običaj ne može nikakav dokaz navesti. Nego je toj stvari dano ime odatle, što Bog jakošću ovoga sakramenta potvrđuje u nama ono, što je počeo raditi u krštenju, te nas vodi do tvrdoće kršćanske savršenosti. Ali ne potvrđuje samo, nego i jača, kao što svjedoči Melkijad (Ep. ad Episc. Hisp.): »Duh Sveti, koji spasonosnim silaskom dolazi na vode krštenja, daje kod vrela puninu za nedužnost, a u potvrdi dijeli umnoženje za milost.« I ne umnaža jednostavno, nego umnaža divnim nekim načinom. To prekrasno označuje i zove Sv. Pismo promjenjivanjem odjeće; jer je Gospodin Spasitelj govoreći o ovom sakramentu rekao: »Sjedite u gradu, dok se ne obučete u jakost s visine« (Luk. 24, 49).

Pa da kao pred očima imamo djelovanje toga sakramenta, čujmo što se Apostolima dogodilo. Oni su prije muke Spasiteljeve pa i za vrijeme same muke bili tako slabi i plašljivi, da su se odmah dali u bijeg, kad je Gospodin bio uhvaćen. A Petar, koji je bio označen kao stijena i osnov Crkve, i odlikovao se postojanošću i veličinom duha, jednom riječju žene uplašen odrekao se ne jednom nego tri puta, da nije učenik Isusa Krista (Mat. 26, 56 sl.). I još poslije uskrsnuća svi su se apostoli zatvorili u kuću radi straha židovskoga (Iv. 20, 19). Ali su se na dan Duhova napunili tolike jakosti Duha Svetoga, da su se odlučno i slobodno razišli nesamo po kraju Židovskom nego i po svem svijetu, te propovijedali evanđelje, koje im je povjereno, i ništa nijesu držali za srećnije nego što su bili »vrijedni za ime Kristovo trpjeti sramotu«, okove, muke i križeve.

Potvrda imade još i ovu moć, da bilježi dušu biljegom, i poradi toga ne može se ni ona ponoviti, kako smo čuli i za krštenje, a kako ćemo čuti još o sv. redu.

3. Treba dalje da i ovo znamo: da je potvrdu naredio sam Isus Krist, koji je kako svjedoči sveti Fabijan, biskup rimski, naložio da se kao tvar sakramenta upotrebljava krizma, a odredio je kao lik one riječi, kojima se katolička Crkva služi, kad podjeljuje potvrdu. A to se lako može dokazati onima, koji priznaju, da je potvrda sakramenat: jer sve svete tajne nadilaze sile ljudske naravi, te ne mogu biti od drugoga naređene nego od Boga. A budući da potvrda daje milosti, samoga Duha Svetoga — kako smo to vidjeli — onda je i potvrda naređena od Boga Isusa Krista.

4. Da je potvrda pravi sakramenat, to je crkva katolička svagda priznavala, što i papa Melkijad (Epist. ad episc. Hisp. cap. 2.) i mnogi drugi sveti i najstariji biskupi otvoreno izjavljuju. A sveti Klement (ep. 4. ad Jul.) nije mogao jačim riječima potvrditi istinitost te nauke. Veli na ime: »Svi treba da se žure i bez odlaganja treba da se preporode Bogu, a onda da ih biskup znamenuje, to jest mora da prime sedmostruku milost Duha Svetoga, jer drukčije ne može da bude savršen kršćanin onaj, koji nepravom i svojom voljom, a ne prisiljen nuždom, propusti taj sakramenat, kao što primismo od blaž. Petra i kao što su po zapovijedi Gospodnjoj učili drugi apostoli.« Tu su vjeru potvrdili, koji su puni istoga Duha za Krista prolijali krv svoju: Urban, Fabijan, Euzebij, biskupi rimski, kako se vidi iz njihovih odluka.

K tomu dolazi saglasan ugled svetih Otaca, među njima Dionizije Areopažanin, biskup atenski, kad govori, kakim se načinom zgotavlja ova sveta pomast i kako se treba njom služiti, ovako kaže (De eccles. hier. c. 2): »Svećenici obuku krštenika u prikladnu čistu haljinu, te ga vode k biskupu: on pak svetom i božanskom pomasti znamenuje krštenika i čini ga dionikom svete zajednice.« Euzebije pak Cezarijski (cf. Hist. Eccl. lib. 6, 43.) toliko je cijenio taj sakramenat, te je odlučno rekao, da krivovjerac Novat ne može steći Duha Svetoga, jer kad je bio kršten u teškoj bolesti, nije znamenovan znakom krizme. No o tom imamo sjajno svjedočanstvo u sv. Ambrozija u knjizi, koju je napisao za krštenike (c. 7. et lib. 3. de sacram. c. 2); tako u Sv. Augustina u knjigama, što ih je izdao protiv poslanica Donatovca Petilijana (lib. 2, 104). Jedan i drugi nije ni najmanje sumnjao o istinitosti toga sakramenta, pače ga je učio i dokazivao mjestima Sv. Pisma. Tako jedan svjedoči, da se na sakramenat potvrde odnose riječi Apostola (Ef. 4, 30): »Ne žalostite Duha Svetoga, kojim ste znamenovani«; a drugi riječi, koje se čitaju u Psalmima (132, 2): »Kao pomast na glavi, koja silazi na bradu, bradu Aronovu«; i one riječi Apostolove (Rim. 5, 5): »Ljubav je Božja razlivena u srcima našim kroz Duha Svetoga, koji nam je dan.«

Premda je Melkijad rekao (ep. ad episc. Hisp.), da je potvrda najviše združena s krštenjem, nije to ipak

isti sakramenat, nego je sasvim od njega različit. Jer različite milosti i različiti vidljivi znaci, koji označuju milost, čine druge i različite sakramente. Milost krštenja rađa ljude za novi život, a milost potvrde čini od onih, koji su već rođeni, da postanu muževi, »pošto su odbacili što je djetinje« (I. Kor. 13, 11): potom je razumljivo: koliko se u naravskom životu razlikuje rođenje od odraslosti, tolika je razlika između krštenja, koje ima moć preporođenja, i između potvrde, čijom moći vjernici jačaju i dobivaju potpune duševne sile. Osim toga trebalo je da se ustanovi novi i druge vrste sakramenat, kad duša nailazi na novu kakvu teškoću; zato se lako vidi, kao što nam je potrebna milost krštenja, da nam naobrazi vjerom dušu, tako je sasvim prikladno, da se duše vjernika drugom milošću utvrde, te se ne dadu zastrašiti od priznavanja vjere nikakim kaznama, mukama i pogibli i strahom od smrti. Pa kad to čini sveta krizma u potvrdi, odatle se očito vidi, da se taj sakramenat razlikuje od krštenja. Zato Melkijad (ep. ad episc. Hisp.) točno u svojem govoru izlaže razliku između oba sakramenta pišući ovako: »U krštenju prima se čovjek u vojsku, a u potvrdi se naoružava za boj. Vrelom krštenja daje Duh Sveti punoću nevinosti; a potvrdom podjeljuje savršenost u milosti. U krštenju se preporađamo za život; poslije krštenja utvrđujemo se za bitku. Na krštenju se peremo; poslije krštenja se jačamo. Preporođenje spasava u miru one, koji primaju krštenje; potvrda naoružava i vježba za borbe.« I to ne uče samo drugi sabori, nego to odlučuje osobito sabor tridentski, te o tom nije dopušteno drukčije misliti akamoli sumnjati.

5. Samarjane krstio je Filip, ali su apostoli Petar i Ivan došli i molili nad krštenicima, da dobiju Duha Svetoga, jer još nije bio došao na svakoga od njih, nego su samo bili kršteni. Odatle se vidi, da onaj, koji je krstio, budući samo đakon nije imao vlasti da potvrđuje, nego to pripada samo apostolima. I gdjegod nam Sveto Pismo spominje taj sakramenat, svagdje to možemo opaziti (n. pr. sv. Pavao krsti, a poslije potvrđuje Ivanove učenike; Dj. ap. 19, 6.). Tako imadu sada redovno vlast potvrđivati biskupi kao nasljednici apostola.

Da se ta stvar dokaže, imamo sjajna svjedočanstva svetih Otaca i Papa: Urbana, Euzebija, Damaza, Inocentija, Leona, kao što se vidi iz njihovih odluka. Sveti se pak Augustin (Quaest. vet. et nov. test. p. 1. qu. 101) teško tuži na iskvareni običaj kod Egipćana i Aleksandrinaca, gdje su se svećenici usuđivali dijeliti sakramenat potvrde. Da je pravo, što tu službu nose biskupi, može razjasniti ova prispodoba. Kad se gradi kuća, onda zidari i drugi manji radnici pripravljaju i sastavljaju omaz, kreč, drva i drugu građu; ali djelo dovršuje graditelj; tako se i ovim sakramentom kao dovršuje duhovna zgrada, te ga ima da izvrši veliki svećenik (biskup).

6. Apostoli su potvrdili one, što ih je đakon Filip krstio u Samariji; ali onaj dvoranin, što ga je krstio, ne čitamo, da bi bio potvrđen, nego je samo onako kršten otišao u svoj kraj, i Bog zna, da li je imao kad priliku, da bude potvrđen. Potom vidimo, da potvrda nije tako potrebna za spasenje kao krštenje. No premda nije tako potrebna, ipak se ne smije zanemariti ta stvar puna svetosti, po kojoj nam se toliki darovi obilato daju; nego što je Bog odredio uopće svima za posvećenje, treba to svim silama tražiti.

Pa i sv. Luka opisujući onaj čudesni izliv Duha Svetoga, ovako govori (Dj. ap. 2, 2): »I ujedamput posta šum s neba kao jakoga vjetra, što dolazi, i napuni svu kuću«; a malo zatim: »I napuniše se svi Duha Svetoga«. Odavle se vidi, da se sakramenat potvrde, koji se onaj dan započeo, tiče svih vjernika, jer je ona kuća bila slika i prilika svete Crkve. To se lako razumije, gledamo li svrhu toga sakramenta: svetom se krizmom imadu potvrditi oni, koji trebaju duhovnoga jačanja i koje treba dovesti do savršenoga stanja kršćanske vjere. A nema nikoga, kome ne bi to trebalo, jer kao što narav teži, da odrastu oni, koji su došli na svijet, i da dođu u pune godine, premda se to ipak često ne dogodi: tako i svima zajednička mati Crkva vrlo želi, da oni, koje je krštenjem preporodila, dođu do savršene ljepote čovjeka kršćanina. Pa kad se to zbiva sakramentom otajstvenoga pomazanja, jasno je, da se taj sakramenat tiče svih vjernika.

7. Kao za druge sakramente, tako se i za ovaj sakramenat traži osobita priprava. Ako se i može taj sakramenat dati svima odmah poslije krštenja, ipak je prikladnije da se taj sakramenat daje djeci, kad su već došla k razumu. Pa ako i ne treba čekati dvanaestu godinu, ipak je vrlo zgodno, da se taj sakramenat odgodi do sedme godine. Jer potvrda nije naređena, što bi bila nužna za spasenje, nego zato da nas svojom jakošću pripravi i spremi, kad nam se treba boriti za vjeru Kristovu. A da za taku borbu nisu još podobna djeca, koja nemaju porabu razuma — to može lako svaki rasuditi.

Odatle slijedi, da oni, koji se u odrasloj dobi potvrđuju, te žele dobiti milost i darove toga sakramenta, moraju imati nesamo vjeru i pobožnost, nego treba da se od srca kaju za teže grijehe, koje su počinili. Zato trebaju nastojati, da najprije ispovjede svoje grijehe i po opomeni duhovnih pastira poste i druga pobožna djela vrše; a dobro je, da se obnovi onaj pohvalni običaj stare Crkve, da taj sakramenat prime natašte. A to će svaki rado učiniti, koji razumije darove i čudesne učinke toga sakramenta.

8. S tim smo se primakli obredima, koji se upotrebljavaju kod dijeljenja potvrde. I kod potvrde uzima se kum, kako smo vidjeli kod krštenja. Jer koji se žele boriti (mačevati), trebaju nekoga, koji će ih izvježbati i poučiti, kako će moći na svojega protivnika udariti i nadvladati ga, a da sami ostanu neozlijeđeni; tako još više vjernici, koji sakramentom potvrde kao jakim oružjem oboružani i zaštićeni idu u duhovnu borbu, kojoj je obećano vječno spasenje, treba da imadu voda i savjetnika. Zato se s pravom prizivaju kumovi kod dijeljenja toga sakramenta, s kojima se spaja onakvo duhovno srodstvo, koje prije zakonit ženidbeni vez, kako smo učili kod krštenja.

Po odredbi crkvenoga Zakonika (c. 793—797) ima biti na potvrdi samo jedan kum. Ne može biti kum, koji nije već potvrđen, ili je nekatolik. Kumovati ne može otac, mati, ili ženidbeni drug. Kod potvrđivanja treba da se takne kumčeta (stavi desnu ruku svoju na desno rame kumčetu). Kumovati ne smije bez dopuštenja: kum na krštenju, drugoga spola od potvrđenika, i uopće onaki, kaki se bez dopuštenja ne uzima kod krštenja. I kum na potvrdi dužan je skrbiti se za dobro svojega kumčeta i njegov kršćanski odgoj.

Potvrda se dijeli obično o Duhovima, kad su apostoli primili Duha Svetoga i njim bili ojačani i potvrđeni. Inače biskup dijeli potvrdu, kad pohodi biskupiju. Oni, koji se potvrđuju, imadu se skupiti u crkvi ili na određenom mjestu, muški nadesno, ženske nalijevo, i kad dođe biskup k žrtveniku i k njima se okrene, treba da kleknu (ako mogu). Biskup najprije sklopljenih ruku na prsima a onda raširivši ih nad potvrđenicima moli, da bi Duh Sveti sašao nad njih i napunio ih sedam svojih darova. Potom zareda od jednoga do drugoga te držeći ruku nad glavom i čineći palcem umočenim u krizmu križ na čelu svakomu veli ime i kaže: »Znamenujem te znakom...« Potom ga lagano udari po licu veleći »Mir s tobom!« Preko pomazanoga mjesta preveže se lanena vrvca, koju sobom donesu potvrđenici, te se kasnije spali.

Pomaže se potvrđeniku čelo. Jer se tim sakramentom ulijeva Duh Sveti u duše vjernima, i u njima umnožava jakost i hrabrost, da se mogu muževno boriti u duhovnom boju i opirati opakim neprijateljima. Na čelu se obično pokaže strah ili sram; a križ na čelu opominje potvrđenike, da se ne dadu ni strahom ni stidom odvratiti od slobodnoga priznavanja kršćanskoga imena. A i biljeg, kojim se kršćanin kao vojnik svojim znakom razlikuje od drugih, treba da se stavi na najodličnijem dijelu tijela.

Onaj pak udarac po licu sjeća potvrđenika, da kao hrabar borac ima biti pripravan nepobjedljivo podnositi sve protivštine za ime Isusovo.

Na posljetku mu se daje mir, koji ga opominje, da je dobio punoću nebeske milosti i mir, »koji nadilazi svaki um« (Filip. 4, 7).

Kad je tako biskup sve potvrdio (ili veći broj), povrati se k oltaru, potvrđenici pokleknu, a biskup moli molitvu, da bi Duh Sveti načinio srca potvrđenika sebi za hram, u kojem će stanovati. Potom daje svima blagoslov.

Kao na početku, tako treba da budu potvrđenici nazočni i kod ovoga posljednjega blagoslova; zato ne smiju prije otići.

Na potvrdi može se uzeti kraj krsnoga imena još drugo ime, svakako ime sveca, u kojega se imade potvrđenik ugledati i njega u duhovnoj borbi prizivati za zaštitnika.

A sad s katekizmom u ruci ponovimo svu nauku o svetoj potvrdi, a Duh nam Sveti dao, da tu nauku zapamtimo i izvršujemo.

IV. 50. Što je potvrda? Potvrda je sakramenat, u kojem se kršteniku polaganjem biskupovih ruku, mazanjem svete krizme i molitvom daje Duh Sveti, koji ga jači, da može svoju vjeru stalno priznavati i po njoj živjeti. — 51. Koje milosti daje sveta potvrda? Sveta potvrda: 1) umnožava u nama milost posvećujuću, 2) daje nam Duha Svetoga, koji nas jači, da možemo svoju vjeru javno priznavati i po njoj živjeti, 3) bilježi nam dušu neizbrišljivim biljegom. — 52. Tko ima vlast potvrđivati? Potvrđivati imadu vlast redovito biskupi kao nasljednici apostola. — 53. Kako se potvrda podjeljuje? Potvrda se ovako podjeljuje: Biskup polaže ruke na onoga, koji se potvrđuje, moli nad njim i čini mu svetom krizmom na čelu znak svetoga križa govoreći: Znamenujem te znakom križa i potvrđujem te krizmom spasenja u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. — 54. Što treba da čini, koji ide na svetu potvrdu? Tko ide na svetu potvrdu, treba: 1) da nauči glavne istine vjere, napose o svetoj potvrdi, 2) da pobožno prizivlje Duha Svetoga i da obeća Bogu, da će živjeti i umrijeti kao dobar kršćanin, 3) da primi svetu potvrdu u milosti Božjoj, pa zato treba da se prije dostojno ispovjedi i pričesti. — 55. Je li potvrda za spasenje potrebita? Potvrda nije baš potrebita za spasenje, ali bi sagriješio, tko bi je zanemario primiti.

V. Znajući, koliko nam milosti daje sveta potvrda, koji je još nijesu primili, neka je prime što prije sveto i pobožno. Zato ima prilike ili u gradu biskupskom o Duhovima, ili u svojoj župi ili u župi kojoj susjednoj prijavivši se prije svojemu župniku, koji će mu zato dati potrebnu uputu i cedulju, koju ima na potvrdi predati.

Običaj je, da kum dade neki dar kumčetu. Radi dara toga vremenitoga neka ne ide nitko na potvrdu, nego radi onih darova Duha Svetoga, što ih dobivamo na svetoj potvrdi, darova neizmjerne vrijednosti, na koje nas darove ima kumov dar sjetiti. A za najljepši dar držimo to, što imamo u kuma

dobroga savjetnika, i njegova riječ, kojom nas na dobro puti, bit će najljepši dar. Zato ne izbiraj kuma bogata nego dobra i pametna.

A mi, koji smo potvrđeni i primili Duha Svetoga, molimo se njemu danas i često, da nam dade dar mudrosti i razuma, dar savjeta i jakosti, dar znanja i pobožnosti, i napuni nas strahom svojim, da se Boga bojimo, a protiv svih neprijatelja kršćanskoga imena da stojimo ponosno, hrabro i bez straha.

XIII. SAKRAMENAT EUHARISTIJE.

(D. K. 56—58. R. K. II. 4, 1—24. Cod. can. 814—817).

I. Da čovjek uzdrži život tjelesni, da jača i raste, treba mu hrane. Jednako treba i duši hrana, da život duševni, koji je na krštenju primila, uzdrži i krijepi. Nema plemenitije hrane nego što je majčino mlijeko: majka hrani dijete svojim vlastitim tijelom. Nešto slično ali daleko još uzvišenije učinio je i naš Spasitelj: on nas hrani svojim tijelom i poji svojom krvi u presvetom oltarskom sakramentu.

II. Evo kako je to čudo nad čudesima načinio naš dobri Spasitelj na zadnjoj večeri. Pošto je Isus svojim učenicima oprao noge, sjede za stol i pouči ih, za što je to učinio: da im dade primjer poniznosti. A onda uzme hljeb, dade hvalu i prelomi i dade učenicima govoreći: »Uzmite i jedite, jer je ovo tijelo moje, koje se daje za vas«. I uzevši čašu zahvali i dade im govoreći: »Pijte iz nje svi; jer je ovo krv moja, krv novoga zavjeta, koja će se proliti za mnoge na otpuštenje grijeha. To činite na moj spomen« (Luk. 22, 19. I. Kor. 11, 23. Mat. 26, 27. Mark. 14, 22).

III. 1. Prije nego pokažemo, da je ovo pravi sakramenat, što je Isus na zadnjoj večeri naredio — a to svi priznaju, kojigod nose ime kršćansko — spomenut ćemo različita imena, kojima se taj sakramenat zove, te ćemo se tim imenima kasnije služiti po primjeru svetih pisaca, koji tomu čudesnomu sakramentu daju mnoga imena, jer misle, da se jednim imenom ne može pokazati njegovo dostojanstvo i uzvišenost.

Jer je Isus rekao: »Ovo je tijelo moje, ovo je krv moja«, zove se to sakramenat tijela i krvi Gospodnje. Često zovu sveti pisci taj sakramenat euharistija. Ta riječ znači dobru milost ili zahvalnicu. I pravo se zove dobra milost; jer prvo, označuje život vječni, o kojem je pisano (Rim. 6, 23): »Milost je Božja život vječni«; a drugo, u njemu se nalazi Krist Gospodin, koji je prava milost i izvor svih milosti. Jednako se zgodno prevodi i zahvalnica; jer kad tu prečistu žrtvu prinosimo, zahvaljujemo svaki dan Bogu za bezbrojna dobročinstva, prije svega pak za uzvišeno dobro one milosti, koju nam daje tim sakramentom. To se ime lijepo

slaže s onim što je Isus činio, kad je ustanovljivao tu svetu tajnu; jer je »uzevši hljeb prelomio i dao hvalu«. I David, kad je razmatrao veličinu te tajne, prije nego je zapjevao onu pjesmu (Ps. 110, 4): »Spomen je učinio na čudesa svoja milosrdni i milostivi Gospodin, dao je jelo onima, koji ga se boje«, držao je, da mu treba prije Bogu zahvaliti, zato reče (r. 3): »Hvalim i veličam djelo njegovo«.

Često se tomu sakramentu kaže žrtva; a o toj ćemo tajni kasnije govoriti. Zove se i pričest (zajednica). Ta je riječ uzeta iz onoga mjesta Apostolova, gdje kaže (I. Kor. 10, 16): »Kalež blagoslova, koji blagosiljamo, nije li zajednica (pričest) krvi Kristove? i hljeb koji lomimo, nije li zajednica tijela Gospodnjega?« Jer, kako je to protumačio Damaščanin (de orthod. fide l. 4. c. 13), taj nas sakramenat veže s Kristom, i čini nas dionicima njegova tijela i božanstva, i nas među sobom u Kristu miri i spaja, te nas kao u jedno tijelo sastavlja. Zato se zove i sakramenat mira i ljubavi; i potom imamo znati, da su nevrijedni imena kršćanskoga, koji prave neprijateljstva, nego nam treba sasvim odstraniti mržnju, svađu i neslogu, jer u svagdašnjoj žrtvi ništa toliko ne obećavamo da ćemo držati, koliko mir i ljubav.

Sveti spisatelji zovu često taj sakramenat poputnina; jedno zato, što je to duhovna hrana, kojom se izdržavamo na putovanju u ovom životu; a drugo, što nam utire put k vječnoj slavi i sreći. Zato po staroj naredbi Crkve katoličke vidimo, kako se držalo, da ne bi nijedan vjernik bez toga sakramenta otišao s ovoga svijeta. Prastari pak Oci idući za primjerom Apostola zovu često svetu euharistiju imenom »večera«, jer je ustanovljena na onoj spasonosnoj tajni posljednje večere. Zove se sad najobičnije presveti oltarski sakramenat, jer se zgotavlja i čuva na oltaru. A kadikad se kaže samo Sakramenat, jer je od svih sakramenata najveći i u njemu se stječu svi drugi sakramenti kao u svojem središtu.

2. Protumačivši imena prelazimo na dio, u kojem ćemo pokazati, da je euharistija pravi sakramenat, jedan od sedam sakramenata, što ih sveta Crkva svagda držala i štovala. Jer kad se posvećuje kalež, onda se očito zove »tajna (sakramenat) vjere«. Izostavit ćemo bezbrojna svjedočanstva svetih spisatelja, koji su svagda držali, da se to ima brojiti u prave sakramente; pa ćemo samo vidjeti, kako se kod euharistije nalazi sve, što čini pravi sakramenat: u njega imadu vidljivi znakovi, koje vidimo i osjećamo; ne označuje samo, nego i daje milost; a da ga je Isus Krist naredio, jasno uče evanđelisti i apostol Pavao, te ne ostavljaju nikake sumnje.

3. Isus je uzeo u ruke kruh i vino. Tvar dakle toga sakramenta jest kruh i vino. No premda su to dvije tvari,

ipak je samo jedan sakramenat; jer to dvoje znači samo jedno, što se u sakramentu daje, a to je duševna hrana. Da se uzdrže i okrijepe tjelesne sile, treba zato jelo i pilo. Dakle dvije različite tvari imadu jednu službu. Tako i dvije različite prilike kod oltarskoga sakramenta označuju jedno isto: duhovnu naime hranu, kojom se duše izdržavaju i krijepe. Zato je Gospodin Spasitelj rekao (Iv. 6, 56): »Tijelo je moje zaista jelo, i krv je moja zaista pilo«.

Dvojaka je dakle tvar toga sakramenta: kruh i vino. Prva je k r u h. Jer, kako uče evanđelisti Matej (26, 26), Marko (14, 22) i Luka (22, 19), Krist Gospodin uze u ruke kruh, blagoslovi ga i prelomi govoreći: »Ovo je tijelo moje«. Tako i kod Ivana (6, 41) zove se naš Spasitelj kruhom veleći: »Ja sam kruh živi, koji sam s neba sišao«. No kruha ima različitoga: pšeničnoga, ječmenoga, raženoga, kuruznoga ili od soćiva; te može biti ili kvasan ili bez kvasa: pita se, kakav se kruh ima uzeti za svetu euharistiju? Što se tiče prvoga, od čega treba da je k r u h, riječi Spasitelja pokazuju, da ima biti o d p š e n i c e, jer kad se obično govori o kruhu, onda se misli pšenični kruh. To pokazuje i slika Staroga Zavjeta. »Hljebovi za postavljanje«, koji su znamenovali ovaj sakramenat, imali su biti po zapovijedi Gospodnjoj (III. Mojs. 24, 5) od »bijeloga brašna« (pšeničnoga).

Valjana dakle tvar za taj sakramenat može biti samo pšenični kruh. To nas uči predanje apostolsko i potvrđuje ugled Crkve katoličke. A da taj kruh ima biti b e s k v a s a n (prijesan), lako se razabire iz onoga, što je Krist Gospodin činio. Jer on je »prvi dan prijesnih hljebova« (Mat. 26, 17. II. Mojs. 12, 19) taj sakramenat načinio i ustanovio, a onaj dan nisu Židovi smjeli imati u kući kvasnoga hljeba. Ako bi pak tko prigovorio pozivajući se na ugled evanđelista sv. Ivana, koji spominje, da se to dogodilo »dan prije praznika Pashe« (Iv, 13, 1), to se može lako ovako riješiti: Tri prva evanđelista zovu prvi dan prijesnih hljebova onaj dan, koji se po židovskom načinu počinjao u četvrtak na večer, kad je naš Spasitelj slavio pashu. A taj isti dan (četvrtak) zove sv. Ivan »danom prije praznika Pashe«, jer je taj dan računao od sunčanoga ishoda, kako se naravnije računa. Zato i sv. Zlatousti (Hom. 81. in Matth.) tumači, da je ono bio prvi dan prijesnih hljebova, kad se navečer imao blagovati beskvasan hljeb. Apostol nas pak uči, kako se posvećivanje beskvasnoga hljeba slaže s nepokvarenošću i čistotom duše, s kojom moraju vjernici pristupati k tomu sakramentu, kad veli (I. Kor. 5, 7 sl.): »Očistite stari kvasac, da budete novo tijesto, kao što ste beskvasni. Jer je Pasha naša žrtvovan Krist; dakle svetkujmo ne u starom kvascu niti u kvascu zloće i pakosti, nego u beskvasnom kruhu iskrenosti i istine.«

Ipak se ta kakvoća ne treba držati tako nužnom, da se ne bi izvršio sakramenat, kad ne bi kruh bio takav. Jer kruh, bio kvasan ili nekvasan, ostaje kruh. Ipak ne smije nitko svojom vlasti ili bolje nepromišljenošću mijenjati hvale vrijedan obred Crkve. A to pogotovo ne smiju činiti latinski svećenici, kojima su osim toga Pape (c. 14. X. de celebr. miss. III. 41) zapovjedili, da svete tajne izvršuju beskvasnim hljebom. Koliko pak hljeba treba za sakramenat, nije određeno, jer se ne može odrediti ni broj onih, koji mogu ili moraju primiti svete tajne.

Ostaje, da rečemo koju o drugoj tvari toga sakramenta. To je v i n o, iscijeđeno iz ploda v i n o v e l o z e (grozda), kojemu se primiješa malo vode. Da se Gospodin Spasitelj služio vinom naređujući taj sakramenat, to je Crkva katolička svagda učila, jer je on sam rekao (Mat. 26, 29. Mark. 14, 25): »Ne ću odsada piti od ovoga roda trsovoga sve do onoga dana«. K tomu mjestu govori Zlatousti (Hom. 82. in Matth.): »Od roda loze, koja je zacijelo izvela vino, ne vodu«. Tim je riječima unaprijed kao osudio one krivovjerce, koji su mislili, da se kod tih tajna ima samo voda upotrebljavati.

Crkva je Božja vinu uvijek p r i m i j e š a l a v o d e; prvo, što ugled sabora i svjedočanstvo sv. Ciprijana (ep. 63. Trid. sess. 22. c. 7) dokazuje, da je to činio i Krist Gospodin; zatim, što se tim miješanjem obnavlja spomen na krv i vodu, koja je izišla iz njegovih prsiju. Kraj toga »vode«, kako čitamo u Otkrivenju (17, 15) označuju narod; a miješanje vode s vinom označuje sjedinjenje vjernoga puka s Kristom glavom. To je po apostolskom predanju svagda držala sveta Crkva.

No premda su tako teški razlozi, da se ima voda primiješati, te se to ne smije bez smrtnoga grijeha propustiti, ipak ako vode nema, sakramenat može da stoji. Svećenici imadu paziti, da priliju samo m a l o v o d e. Jer po mišljenju crkvenih spisatelja ona se voda pretvara u vino. Zato o tom ovako piše Papa Honorije (c. 13. X. de celebr. miss. III. 41): »U tvojim je krajevima pogibeljan običaj zavladao, to jest, da se više vode upotrebljava kod žrtve nego vina, dok po razumnom običaju cijele Crkve treba uzeti mnogo više vina nego vode.«

Te su dakle samo dvije tvari toga sakramenta, te s pravom mnoge odluke određuju (c. 1. de consecr. dist. 2), da se osim vina ne smije ništa drugo prikazivati, kako su se to neki usuđivali činiti.

A sad da vidimo, kako su ta dva znaka kruha i vina prikladna, da nam predoče one stvari, koje se u tom sakramentu kriju, kako vjerujemo i ispovijedamo. Ponajprije nam o z n a č u j u K r i s t a, koji je pravi život ljudima; jer sam Gospodin veli (Iv. 6, 56): »Tijelo je moje zaista jelo, i krv je moja zaista pilo«. Kad dakle tijelo Krista Gospodina daje

hranu za vječni život onima, koji njegov sakramenat primaju čistom i pobožnom dušom, s pravom se ugotavlja onim stvarima, kojima se ovaj život podržava. Tako vjernici mogu lako razumjeti, da se duša zasićuje pričešćivanjem dragocjenoga tijela i krvi Kristove. Te tvari mogu ponešto dovesti ljude do spoznaje, da je u sakramentu doista tijelo i krv Gospodnja. Jer kad svaki dan vidimo, gdje se kruh i vino pretvara naravskim putem u čovječje meso i krv, ta nas slika lakše dovede te vjerujemo, da se bistvo kruha i vina nebeskim blagoslovom pretvara u pravo tijelo i pravu krv Kristovu. Ovo čudesno pretvaranje pomaže nam nešto, da se otkrije, što se zbiva u duši. Bistvo (bit) kruha i vina prelazi doista u tijelo i krv Kristovu, a ipak se kruh i vino ništa izvana ne promijeni: tako se i mi obnavljamo iznutra za život, kad primamo pravi život po sakramentu euharistije, premda se ne vidi u nas nikakva promjena. K tomu dolazi i ovo: Crkva je jedno tijelo (I. Kor. 10, 17. 12, 12.) sastavljeno od mnogih uda. To se spajanje ničim tako ne osvjetljuje kao tvarima kruha i vina. Kruh čini mnogo zrna, a vino nastaje od mnogo grozdova; pa nam tako označuju, kako i mi mnogi budući spajamo se vezom ove božanske tajne te postajemo kao jedno tijelo.

3. Sad ćemo pak govoriti o liku, kojim se posvećuje kruh. Evanđelisti Matej (26, 26) i Luka (22, 19) i apostol sv. Pavao (I. Kor. 11, 24) uče nas, da je ovo lik: »Ovo je tijelo moje«. Jer je pisano: »Kad su večerali, uze Isus kruh, i blagoslovi, i prelomi, i dade učenicima svojim, i reče: Uzmite i jedite, ovo je tijelo moje.« Pa kad se toga lika držao Krist Gospodin, njim se uvijek služila katolička Crkva. Tu moramo izostaviti svjedočanstva svetih Otaca, jer ih ima bez broja; i odluku sabora florentskoga, koja je svima poznata, jer se to dade razabrati osobito iz onih Spasiteljevih riječi (Luk. 22, 19): »To činite na moj spomen«. Jer što je Gospodin zapovjedio, da se čini, ne proteže se samo na ono, što je radio nego i na ono, što je govorio; a ta se zapovijed proteže najviše na riječi, koje su rečene ne toliko da znače, nego da učine. Ali se to dade i razumom dokazati. Jer lik je ono, čim se označuje, što sakramenat čini. Pa kad te riječi i označuju i izjavljuju, to jest da se kruh pretvara u pravo tijelo našega Gospodina, slijedi da je u onim riječima određen lik. U tom smislu treba uzeti i riječi evanđeliste: »blagoslovi«. Ta se riječ ima tako razumjeti, da je njom blagosloven, posvećen kruh, da bude Isusovo tijelo, kao da je rečeno: »Uzevši blagoslovi kruh govoreći: Ovo je tijelo moje.«

Premda je pred to evanđelist (Mat. 26, 28. Mark. 14, 24. Luk. 22, 20) postavio one riječi: »Uzmite i jedite«, jasno je, da se njima ne označuje posveta tvari nego njezina poraba. Zato ih svećenik mora svakako izgovoriti; ali nisu potrebne

za zgotavljanje sakramenta. Tako nije potrebna ni ona riječca »jer« kod posvećenja kruha i vina. Kad bi za zgotavljanje sakramenta bile potrebne riječi: »Uzmite i jedite«, onda taj sakramenat ne bi trebalo zgotavljati ili se ne bi ni mogao zgotoviti, kad ne bi bilo nikoga, kome bi se dao blagovati. A ipak ne smije se sumnjati, da svećenik izrekavši riječi Gospodinove po običaju i naredbi svete Crkve doista posvećuje prikladnu tvar, premda se dogodi poslije, da svete euharistije nikomu ne daje.

Lik za posvećenje vina sastoji u ovim riječima: »Jer je ovo kalež krvi moje, novoga i vječnoga Zavjeta, tajna vjere, koja će se za vas i za mnoge proliti za otpuštenje grijeha.« Od tih je riječi mnogo uzeto iz Svetoga Pisma, a neke su sačuvane u Crkvi iz apostolskoga predanja. One riječi: »Ovo je kalež« napisao je sv. Luka i apostol Pavao; a one riječi: »krvi moje«, ili »krv moja Novoga Zavjeta, koja će se proliti za otpuštenje grijeha« rekao je što sv. Luka što sv. Matej. A one riječi »vječnoga« i »tajna vjere« naučila nas sveta predaja, tumačiteljica i čuvarica katoličke istine.

O tom liku ne može nitko sumnjati, ako i na ovom mjestu pazi na ono, što je prije rečeno za lik, kojim se posvećuje kruh. Jer sastoji od riječi, koje označuju, da se bistvo vina pretvara u krv Gospodnju. Pa kad to te riječi jasno izjavljuju, očito je, da se nema određivati drugi lik. Te riječi izriču i neke divne plodove prolivene krvi u muci Gospodnjoj, koji se najviše tiču ovoga sakramenta. Jedan je plod pristup u vječno nasljedstvo, koje dolazi k nama po pravu novoga i vječnoga Zavjeta. Drugi je plod pristup k pravednosti preko tajne vjere; jer je Isusa kroz vjeru u krvi njegovoj postavio Bog za pomiritelja (Rim. 3, 25), da bude sam pravedan i da opravda onoga, koji je iz vjere Isusa Krista. Treći je plod oproštenje grijeha.

Pa kad su te riječi posvećenja pune tajna, i lijepo se slažu sa stvari, treba da ih pažljivije razgledamo. Kad se dakle kaže: »Ovo je kalež krvi svoje« ima se razumjeti: Ovo je krv moja, koja se nalazi u ovom kaležu. Pravo se i prikladno spominje kalež, kad se posvećuje krv kao pilo vjernicima; jer krv ne bi mogla označivati da se pije, kad ne bi bila u nekoj posudi. Potom dolazi: »Novoga Zavjeta«. To je dodano za razumijevanje, da se krv Krista Gospodina ne daje ljudima u slici, kako je to bilo u Starom Zavjetu, (koji se također »nije« posvetio »bez krvi«, kako čitamo kod Apostola, Hebr. 9, 18), nego se u Novom Zavjetu daje ljudima zbilja i stvarno prava krv Kristova. Stoga veli Apostol (Hebr. 9, 15): »Zato je« Krist »posrednik novoga Zavjeta, da kroz smrt dobiju obećanje vječnoga života, koji su zvani«. A riječ »vječnoga« proteže se na vječno nasljedstvo, koje je s pravom prešlo na nas smrću Krista Gospodina, vječnoga oporu-

čitelja. Što se dodaje »tajna vjere«, ne isključuje zbiljnost stvari, nego nam kaže, da moramo tvrdom vjerom vjerovati ono, što se tajno krije, te izmiče pogledu očiju. Te dvije riječi imadu drugo značenje nego kod krštenja. Jer tajna se vjere ovdje zove, što vjerom gledamo krv Kristovu, koja se krije pod prilikom vina. A krštenje po pravu zovemo mi sakramenat vjere a Grci ga zovu tajna, jer drži u sebi cijelu ispovijest vjere. A zovemo još i s drugoga razloga krv Gospodnju tajnom vjere, a to je, što u tom ljudski razum nalazi najviše teškoće i muke, kad nam vjera predlaže vjerovati, da je Krist Gospodin, pravi Sin Božji, zajedno Bog i čovjek, za nas podnio smrt; a tu smrt označuje sakramenat krvi.

Zato se prikladno ovdje više s p o m i n j e m u k a G o s p o d n j a, nego kod posvećenja tijela, ovim riječima: »Koja će se proliti za oproštenje grijeha«. Krv posebice posvećena ima veću moć i znamenitost, da nam predoči muku Gospodnju, smrt i način trpljenja. One riječi, što se dodaju: »za vas i za mnoge« jedna je uzeta od Mateja, druga od Luke; a sveta ih je Crkva naučena od Duha Svetoga spojila. Njima se razjašnjuje plod i korist muke Spasiteljeve. Gledamo li na moć, moramo kazati, da je Spasitelj svoju krv prolio za sve; ako pak gledamo na plod, što su ga iz nje ljudi primili, lako ćemo razumjeti, da tu korist nisu dobili svi, nego samo mnogi. Kad je dakle Isus rekao: »za vas«, označio je ili one, koji su bili nazočni, ili izabranike iz naroda židovskoga, kakvi su bili učenici, s kojima je govorio, izuzevši Judu. A kad je rekao: »za mnoge« mislio je na druge izabranike između Židova i neznabožaca. Pravo je dakle učinjeno, da se nije reklo »za sve«, jer je ovdje bio govor samo o plodovima muke, koja je samo izabranima donijela plod spasenja. Amo pripadaju one riječi Apostolove (Hebr. 9, 28): »Krist se jednom prikazao, da uništi grijehe mnogih«; i ono, što kaže Gospodin kod Ivana (17, 9): »Ja molim za njih, a ne molim za svijet, nego za one, koje si mi dao, jer su tvoji.«

Tako ima i mnogo drugih tajna u riječima posvećenja, o kojima možemo razmišljati služeći se knjigama, koje nam tumače svetu misu.

4. Sad bismo imali govoriti, koje nam m i l o s t i daje presveti oltarski sakramenat. Možemo kazati, da nam daje sve milosti, jer nam daje početnika milosti, Isusa Sina Božjega, preko kojega i od kojega dolazi sveta milost. O tim mnogim milostima govorit ćemo obilnije u nauku o sv. misi i pričesti.

5. Da je pak taj presveti sakramenat n a r e d i o K r i s t, to smo čuli u cijelom dosadašnjem razlaganju. Jer da se to, što je Isus načinio na zadnjoj večeri, ima uvijek ponavljati, kažu riječi njegove: »To činite na moj spomen«.

Tako je dakle presveti oltarski sakramenat pravi sakramenat po svojem vidljivom znaku, nevidljivoj milosti i naređenju Kristovu.

IV. 56. Što je presveti oltarski sakramenat? Presveti oltarski sakramenat jest pravo tijelo i prava krv Gospodina našega Isusa Krista, koji je pod prilikama kruha i vina za hranu duši našoj zbilja i bistveno nazočan. — 57. Kada je Isus Krist naredio presveti oltarski sakramenat? Presveti oltarski sakramenat naredio je Isus Krist na zadnjoj večeri, uoči svoje gorke muke. — 58. Kako je Isus Krist naredio taj presveti sakramenat? Taj presveti sakramenat naredio je Isus Krist ovako: uzeo je hljeb, blagoslovio ga, prelomio i dao učenicima svojim govoreći: »Uzmite i jedite, ovo je tijelo moje«. Zatim uze kalež s vinom, blagoslovi ga i dade učenicima svojim govoreći: »Pijte iz njega svi, jer je ovo krv moja. To činite na moj spomen.«

V. Nema ni jedne između svetih tajna, koje nam je ostavio Gospodin Spasitelj kao sigurna sredstva za milost Božju, koja bi se mogla porediti s presvetim sakramentom euharistije. Ali nam se nije ni jedne kazne Božje za kakav zločin većma bojati, nego ako se ne vladamo sveto i pobožno prema stvari punoj najveće svetosti, ili bolje, koje nosi u sebi početnika i izvor svetosti. To je Apostol i mudro vidio, i na to nas otvoreno opomenuo. Jer pošto je pokazao, kako velik zločin čine, koji ne rasuđuju tijela Gospodnjega, odmah je dodao (I. Kor. 11, 29): »Zato su među vama mnogi bolesni i slabi i spavaju mnogi.« Da nas ne stigne ta kazan Božja mjesto milosti, treba da »rasuđujemo tijelo Gospodnje«; a to će biti, ako spremno slušamo, zapamtimo i vjerujemo nauku o presvetom sakramentu. Onda ćemo se prema tome sakramentu sveto i pobožno vladati i po njemu dobiti nesamo duševno nego i tjelesno zdravlje, jakost i duljinu života.

XIV. HLJEB ŽIVI. KRIST U EUHARISTIJI.

(D. K. 61. 67. 68. R. K. II. 4, 25—36).

I. Kad se ljudi dadu slikati, pokazujući svoju sliku kažu: »Ovo sam ja«. A ipak nije čovjek onaj papir i boja; to on uistinu nije, nego je samo njegova slika, u kojoj se po crtama, bojama vidi njegovo lice, tijelo. Kruh pak, nad kojim je Isus rekao: »Ovo je moje tijelo« — nije bio sličan tijelu, jer nije imao ruku, glave, očiju. Kad ipak Isus veli: »Ovo je moje tijelo«, nije u presvetom sakramentu samo slika Isusova, nego je ondje uistinu p r a v o n j e g o v o t i j e l o.

To ćemo vidjeti, ako čujemo, kako je I s u s o b e ć a o, da će dati pravo s v o j e t i j e l o za hranu.

II. I s u s o b e ć a v a p r e s v e t u e u h a r i s t i j u. Pošto je Isus nahranio pet tisuća ljudi s pet hljebova i dvije ribe, prijeđe po noći preko jezera Genezaretskoga hodeći po vodi i dođe u Kafarnaum. Sjutradan dođoše ljudi blizu onoga

mjesta, gdje su jeli hljeb, što ga je Isus čudesno umnožio, pa ne našavši Gospodina ondje podu u Kafarnaum, da ga traže. I našavši ga rekoše mu: »Rabi! kad si došao ovamo?« Isus im odgovori: »Zaista, zaista vam kažem: vi me ne tražite, što ste vidjeli čudesa, nego što ste jeli hljeba i nasitili se. Starajte se ne za jelo, koje prolazi, nego za jelo, koje ostaje za život vječni, koje će vam dati Sin čovječji, jer je ovoga potvrdio Otac Bog.« Rekoše mu: »Gospodine, daj nam svagda taj hljeb.« A Isus im reče: »Ja sam hljeb živi, koji sam s neba sišao. Koji jede od ovoga hljeba, živjet će uvijek; i hljeb, koji ću ja dati, tijelo je moje za život svijeta.«

A Židovi se prepirahu među sobom govoreći: »Kako nam može ovaj dati tijelo svoje jesti?« Reče im dakle Isus: »Zaisto, zaisto, vam kažem: ako ne jedete tijela Sina čovječjega, i ne pijete krvi njegove, ne ćete imati života u sebi. Koji jede moje tijelo i pije moju krv, ima život vječni; i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan. Jer je tijelo moje doista jelo, i krv je moja doista pilo. Koji jede moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni i ja u njemu. Koji jede ovaj hljeb, živjet će uvijek.«

Tada mnogi od učenika njegovih, koji su slušali, rekoše: »Ovo je tvrda besjeda i tko je može slušati?« I otada mnogi od učenika njegovih otidoše natrag, i više nisu išli s njim. Reče dakle Isus dvanaestorici: »Zar i vi hoćete da otidete?« A odgovori mu Simon Petar: »Gospodine! Komu ćemo ići? Riječi života vječnoga imaš. I mi vjerovasmo i poznasmo, da si ti Krist Sin Božji« (Iv. 6, 22 sl.).

III. 1. Isusove riječi: »Ja sam hljeb živi«, »hljeb, koji ću ja dati, tijelo je moje« očito kažu, da je Isus mislio pravo svoje tijelo dati za hranu. Tako su razumjeli Židovi. Pa jer im je to bilo teško čuti, pitaju: »Kako nam ovaj može dati svoje tijelo jesti?« Isus ne ispravlja njihova mišljenja, ne tumači svojih riječi kao drugda, kad bi ga tko krivo razumio, nego još jasnije potvrđuje govoreći: »Tijelo je moje doista jelo i krv je moja doista pilo«. Pa kad su ga i neki učenici radi toga ostavljali, jer im se to činilo »tvrdo«, nerazumljivo i nemoguće, ipak Isus ostaje kod svojih riječi. Čak je pripravan, da ga i apostoli ostave, ako drže, da je ono nemoguće, što im govori. Ali njihovu vjeru u svemogućnost Kristovu izjavlja Petar: »Riječi života vječnoga imaš«. Mi vjerujemo da kao Sin Božji i pravi Bog možeš učiniti, što veliš.

Da je u presvetoj euharistiji pravo tijelo Krista Gospodina, ono isto tijelo, što je rođeno od Blažene Djevice i sjedi s desne Očeve na nebesima, vidi se odatle, jer je Isus obećao, da će dati pravo svoje tijelo jesti i pravu svoju krv piti.

2. To se jasno vidi iz riječi Spasiteljevih, što ih je govorio na posljednjoj večeri. Kad je Isus rekao: »O v o je moje tijelo, o v o je moja krv« svatko kod zdrave pameti zna, što se ima pri tom razumjeti, pogotovo kad je govor o čovječjoj naravi, koju je Krist doista imao, o čem vjera katolička ne dopušta nikakve sumnje. Zato je sveti i učeni muž Hilarije (lib. 8. de Trinit. Brev. die IV. infr. Oct. Corp. Christi) sjajno pisao o istinitosti tijela i krvi Kristove: »O istinitosti tijela i krvi Kristove nije ostavljeno mjesto sumnji; jer i po izjavi Gospodnjoj i po vjeri našoj njegovo je tijelo doista jelo i krv je doista pilo.«

Da je dakle u presv. oltarskom sakramentu Isus nazočan, znamo odatle, jer je na zadnjoj večeri izrijekom izjavio, da je ono, što učenicima daje jesti i piti, uistinu njegovo tijelo i njegova krv.

3. Ima još jedno mjesto Sv. Pisma, iz kojega se može očito doznati, da se u euharistiji nalazi pravo Gospodnje tijelo i krv. Jer Apostol, pošto je spomenuo, kako je Gospodin posvetio kruh i vino i podijelio svete tajne svojim apostolima, dodaje (I. Kor. 11, 28): »Neka čovjek ispituje sama sebe, i tako od toga hljeba jede i iz kaleža pije. Jer koji jede i pije nedostojno, sud sebi jede i pije ne razlikujući tijela Gospodnjega.« Kad se u sakramentu ne bi ništa imalo slaviti osim uspomene i znamenovanja muke Kristove (kako govore krivovjerci), zašto bi onda tako jakim riječima Apostol opominjao vjernike, da sami sebe ispituju? Spominjući ozbiljnu riječ suda izjavio je Apostol, kako teški zločin čini onaj, koji s nečistom dušom uzimajući tijelo Gospodnje, koje se tajno krije u euharistiji, ne razlikuje ga od drugoga jela. A to je prije u istoj poslanici Apostol obilnije objasnio ovim riječima (I. Kor. 10, 16): »Kalež blagoslova, koji blagosiljamo, nije li zajednica krvi Kristove? i hljeb, koji lomimo, nije li dio tijela Gospodnjega?« Te riječi pokazuju pravo bistvo tijela i krvi Krista Gospodina.

Tako su dakle apostoli vjerovali i naučali, da je u euharistiji pravo tijelo i prava krv Isusova.

4. Svaku pak sumnju uklanja od nas sveti ugled Crkve, koja ta mjesta Sv. Pisma tako tumači. Što je o tom sakramentu od početka svojega naučala Crkva katolička, to možemo saznati dvojakim putem i načinom. Prvi je put i način, ako pitamo svete Oce, koji su cvali od početka Crkve pa poslije kroz svako doba, jer su oni najbolji svjedoci crkvene nauke. Oni su pak svi jednodušno i jasno učili istinitost te nauke; ali jer bi nas stalo velikoga truda, da navedemo sva pojedina svjedočanstva, bit će dosta, ako pribilježimo ili bolje pokažemo neka, po kojima se može lako suditi o drugima. Neka dakle prvi iznese svoju vjeru sv. Ambrozije, koji u knjizi

o onima, što pristupaju k tajnama (c. 9) svjedoči, da se u ovom sakramentu prima pravo tijelo Kristovo, kao što ga je primila Djevica; i to se ima tvrdom vjerom držati. I na drugom mjestu (de sacr. 4, 4. Brev. Fer. IV. infr. Oct. Corp. Chr.) uči, da je ondje prije posvećenja kruh, a poslije posvećenja tijelo Kristovo. Neka pristupi drugi svjedok sv. Zlatousti, ne manje vjere i ugleda, koji doduše ispovijeda i uči tu istu nauku na mnogim drugim mjestima, ali navlastito u 60. homiliji (Brev. Fer II. infr. Oct. Corp. Chr.) o onima, koji nečiste duše primaju svete tajne; a tako i u homiliji 44. i 45. u evanđelje sv. Ivana. On veli: »Pokorimo se Bogu i ne prigovarajmo, iako se čini da se protivi našemu mišljenju i očima, što se govori. Njegova je riječ neprevarljiva, a naše se mišljenje lako dade zavesti.« S tim se sasvim slaže, što je uvijek učio sv. Augustin, jaki branitelj vjere katoličke, poglavito tumačeći naslov Psalma 33. On piše: »Nemoguće je čovjeku, da sebe nosi na rukama; to pripada samo Kristu. On je sebe nosio na svojim rukama, kad je predajući svoje tijelo rekao: Ovo je tijelo moje.« A Ciril Aleks. (da izostavimo Justina i Ireneja) tako otvoreno u 4. knjizi u evanđelje Ivanovo (Brev. Fer. V. Oct. Corp. Christi) potvrđuje, da se u ovom sakramentu nalazi pravo tijelo Gospodnje, te nitko ne može njegovih riječi potamniti lažljivim i varavim tumačenjem. Mogli bismo dodati i druga svjedočanstva sv. Dionizija, Hilarija, Jeronima, Damaštanina i nebrojenih drugih.

Drugi put i način, po kojem možemo istražiti, što je Crkva katolička učila o svetoj euharistiji, jest osuđivanje protivne nauke i mišljenja. To stoji, da je po svoj Crkvi bila raširena i rasijana istina, da je u svetom sakramentu euharistije pravo tijelo Kristovo i da su tu istinu složno i rado svi vjernici prihvatili; jer kad se prije sedam stotina godina usudio Berengar tomu prigovarati i kazivati, da je ondje samo znak, odmah je bio jednoglasno osuđen u Vercelskom saboru, što ga je svojim ugledom sazvao Leon IX., te je sam svoje krivovjerje anatematisao (njega se odrekao). A kad se poslije povratio natrag k svojoj bezbožnoj ludosti, osudila su ga tri druga sabora, jedan Turonski i dva Rimska, od kojih je prvi sazvao Nikola II., a drugi Gregorije VII. Tu je odluku poslije potvrdio Inocentije III. u velikom saboru Lateranskom. Poslije je ta istina vjere otvorenije razjašnjena i utvrđena na saborima Florentskom i Tridentskom. Tako je dakle Crkva svagda naučavala, da se u presv. olt. sakramentu nalazi pravo tijelo i krv Isusova.

A nema sumnje, da se vjera u ovu istinu nalazi među drugim člancima Vjerovanja. Jer kad vjerujemo i ispovijedamo, da Bog imade neizmjernu moć nad svim stvarima, treba i to da vjerujemo, da Bog može učiniti

ono, čemu se u sakramentu euharistije čudimo i klanjamo. I kad vjerujemo u svetu Crkvu katoličku, odatle nužno slijedi, da treba i o presvetom sakramentu držati ono za istinu, što smo dosad o njemu po naučanju Crkve kazali.

5. Kad je Isus govorio: »Ja sam hljeb živi«; i kad je rekao: »Ovo je tijelo moje« i davao ga apostolima, bio je živ. Davao im je dakle svoje tijelo živo. A i sad Isus — poslije uskrsnuća — živi nesamo kao Bog nego i kao čovjek na nebu. Zato se u sv. euharistiji nalazi živo tijelo Isusovo, a potom i sve što pripada živomu tijelu: kosti, žile, krv, pojedini udi i dijelovi: ruke, noge, glava, Srce: dakako u preobraženom i zato nevidljivom načinu.

Nadalje, budući da je Isus Krist zajedno i Bog i čovjek, te je njegova božanska narav nerazdruživo spojena s čovječjom naravi u jednoj osobi božanskoj, to se u sv. euharistiji nalazi Isus kao Bog i čovjek, svojom božanskom i čovječjom naravi. Toj naravi čovječjoj ne pripada samo tijelo nego i duša; potom je dakle Isus u presvetom sakramentu s tijelom i dušom nazočan.

Kad su dvije stvari tako među sobom združene, da čine jedno — kao eto tijelo i duša čine čovjeka, meso i krv čine tijelo — gdje je jedno, tu mora biti i drugo. Odatle slijedi, da je sav Krist pod prilikama kruha kao i pod prilikama vina: nije pod prilikom kruha samo njegovo tijelo, nego i krv; a pod prilikom vina nije samo njegova krv nego i tijelo. To očituju i riječi Isusove, kad veli: »Ja sam hljeb živi«, dakle je sav Krist pod prilikom kruha.

Isus je ipak napose blagoslovio kruh, napose pak vino, što su po njegovoj zapovijedi činili apostoli i danas čine svećenici. Razlog je tomu rekao sam Krist veleći, da će se njegova »krv proliti«, da apostoli imadu tako činiti na njegov spomen. Što se dakle napose posvećuje tijelo napose pak krv, to je zato, da se opominjemo muke i smrti Spasiteljeve, kad se krv odijelila od tijela. A tomu smo spomenuli već i drugi razlog: budući da taj sakramenat imamo primati za hranu duši, sasvim je u redu, da je taj sakramenat ustanovljen kao jelo i pilo, što oboje čini potpunu hranu za tijelo.

6. Isus je rekao: »Ja sam hljeb živi«; njegovo je tijelo živo. Živo pak i k tomu preobraženo tijelo ne dijeli se. Zato kao što je sav Krist pod jednom i drugom prilikom, tako je sav i u pojedinim dijelovima jedne i druge prilike. Tako je ostavio sv. Augustin napisano (cf. c. 75. 77. Dist. II. de cons.): »Svi jedan po jedan primaju Krista Gospodina, i on je sav u pojedinim dijelovima; niti ga je gdje manje, nego se sav daje u svakom dijelu.« To se uostalom dade lako razabrati iz evanđelista. Ne valja misliti, da je svaki komadić

kruha Gospodin posebice riječima blagoslovio, nego je ujedamput blagoslovio sav kruh, što je trebao, da se svete tajne izvrše i što se među apostole imao razdijeliti. To se jasno vidi kod kaleža; jer je za nj Isus rekao (Luk. 22, 17): »Uzmite i razdijelite među sobom«.

Zato kad svećenik lomi hostiju, ne lomi Isusova tijela, nego je u svakom dijelu Isusovo tijelo živo i cijelo. Hostija dobiva samo drugi oblik (priliku).

IV. Otkud znamo, da je u presv. oltarskom sakramentu nazočno pravo tijelo Isusovo? To znamo, odatle: 1) jer je Isus Krist obećao, da će dati pravo svoje tijelo jesti i pravu krv piti; 2) jer je na zadnjoj večeri izrijekom izjavio, da je ono, što im daje jesti i piti uistinu njegovo tijelo i njegova krv, 3) jer su apostoli i Crkva katolička uvijek tako vjerovali i naučavali. — 67. Je li pod prilikom kruha samo tijelo Kristovo, a pod prilikom vina samo krv njegova? Nije; nego je pod svakom prilikom Krist cijel i nerazdijeljen, kako je cijel i nerazdijeljen na nebu. — 68. Kada svećenik lomi svetu hostiju, lomi li tada i tijelo Kristovo? Kada svećenik lomi svetu hostiju, tada ne lomi tijelo Kristovo, nego lomi samo prilike; tijelo Kristovo nazočno je u svakom dijelku cijelo i živo.

V. Kad sve ovo stanemo razmišljati, što smo sad govorili, onda možemo pobožno i veselo reći ono, što Crkva pjeva o presvetom sakramentu, da je »radost srca našega«.

Ponajprije naša je radost, kad znamo, kako je savršen Zakon evanđelja. Njemu je dano, da stvarno ima ono, što je bilo samo naznačeno znakovima i slikama u vrijeme Mojsijeva Zakona. Zato su božanstvene riječi, što ih je rekao sv. Dionizije (de eccles. hier. c. 5), da je Crkva naša u sredini između Sinagoge i nebeskoga Jeruzalema, i od svakoga ima ponešto. Savršena je dakle sveta Crkva Isusova i velika je njezina slava, jer se čini, da je samo jedan korak između nje i nebeskoga blaženstva. Ovo nam je zajedničko s nebeščanima, što jedni i drugi imamo Krista Boga i čovjeka među nama. No korak je ipak znatan, koji nas dijeli: jer oni uživaju blaženstvo gledajući Krista pred sobom kakav jest, a mi iako ga imamo pred sobom, ipak se otima našem pogledu i krije se pod čudesnim pokrivalom svetih tajna, te mu se tvrdom i stalnom vjerom klanjamo. Zaista nema i nije bilo naroda tako velika, kojemu bi Bog bio tako blizu kao nama.

Kako da ne obuzme radost naše srce, kad nam je ovim sakramentom Krist Spasitelj pokazao svoju neizmjernu ljubav. Njegova se dobrota pokazala u cijeloj svojoj veličini, kad nije htio da od nas odnese svoju čovječju narav, koju je od nas uzeo, nego je htio s nama biti i boraviti, koliko je god moguće. Tako se u svako vrijeme vidi, da je istinito i pravo

rečeno: »Naslada je moja biti sa sinovima čovječjim«. Ako je Kristu naslada biti s nama, ne mora li biti većma nama naslada, da se što više družimo s njime u ovoj slavnoj i radosnoj tajni. »Poj, jeziče, preslavnoga tijela tajnu veliku!«

XV. PRETVORBA BEZ PRIMJERA.

(D. K. 59—61. 65. 66. 69. R. K. II. 4, 37—46.)

I. Nesumnjivo je po Svetom Pismu i crkvenoj predaji, da se u euharistiji nalazi pravo tijelo Isusovo. Ali kako? To pitajne: »Kako?« postavili su i Židovi govoreći: »Kako nam ovaj može dati svoje tijelo jesti?« I ovo »kako?« smelo je mnoge učenike Isusove, te su ga ostavili. To »kako?« učinilo je i kasnije mnoge krivovjerce, koji su htjeli svojim razumom mjeriti tajne Božje: Lutera, Kalvina i t. d. No Petar, tvrda stijena, na kojoj je Isus osnovao Crkvu, ne pita: »Kako?« On zna, da Isus, Bog svemogući, može sve učiniti; i Onaj, koji je u Kani Galilejskoj pretvorio vodu u vino, može i kruh pretvoriti u svoje tijelo. Tako je i Crkva svagda vjerovala i učila, da se na riječ Isusovu: »Ovo je tijelo moje« kruh pretvorio u tijelo Isusovo.

No drukčija je pretvorba bila, kad se pretvorila voda u vino, nego što je pretvorba kruha u tijelo Isusovo. Kad se u Kani voda pretvorila u vino, vino je imalo boju, tek i miris vina, što potvrđuje i kum veleći domaćinu: »Ti si ostavio bolje vino dosada«. No kad se pretvori kruh u tijelo Isusovo i vino u krv, ostaje oblik, tek, boja, miris kruha, a nema ondje boje, teka, mirisa mesa i krvi. Tako su Židovi shvatili riječi Isusove i mislili, da ih zove, neka jedu tijelo njegovo i piju krv, kako ga vide pred sobom. To se dakako svakomu grsti.

Isus je pretvorio kruh u svoje tijelo, da je poslije kruha ostao oblik, boja, tek, miris kruha, — uopće ono, što se zovu prilike. Te se prilike mijenjaju, jer kruh može imati različit oblik, boju, tek miris. Boja, tek, miris ne čini dakle kruha. Ono, što čini kruh, da jest kruh, a nije nešto drugo, zove se njegova bit (bistvo, substantia, essentia). Kad se dakle kod posvećenja pretvara kruh, a ne pretvaraju se prilike, nego ostaju, to se onda može pretvarati samo bit kruha u bit tijela Isusova. To se zove pretvorba biti (transsubstantiatio).

II. Čujmo o tom nauku sv. Tome Akvinskoga, najvećega učitelja crkvenoga i drugih nekih svetih Otaca, ljudi velikoga uma i vjere.

Evo riječi sv. Tome (Opusc. 59. Brev. Fest. Corp. Chr. II. Noct.): »Neizmjerna dobročinstva Božje dobrote, udijeljena kršćanskomu narodu, daju mu neiskazano dostojanstvo... Jedinorođeni Sin Božji uzeo je našu narav

želeći nas učiniti dionicima božanstva. Svoje je tijelo za pomirenje naše prinesao Bogu Ocu na oltaru križa, svoju je krv prolio, da nas otkupi iz ropstva i očisti od grijeha. Pa da ostane spomen na toliko dobročinstvo, ostavio nam je svoje tijelo za hranu i svoju krv za piло pod prilikama kruha i vina. O dragocjene i čudesne gozbe! Što je od nje dragocjenije? Kod nje ne jedemo mesa teladi i ovnova kao nekad u Zakonu, nego nam se postavlja za hranu Krist, pravi Bog. Što je čudesnije od ovoga sakramenta? U njem se kruh i vino bistveno pretvara u tijelo i krv Kristovu; zato se u maloj prilici kruha i vina nalazi Krist pravi Bog i čovjek. Vjernici ga blaguju, ali ne razdiraju; pače, kad se sakramenat razdijeli, ostaje potpun pod svakom razdijeljenom česticom. Prilike u njem stoje bez nosioca (subjekta), te je ovdje mjesto vjeri, kad se vidljivim načinom prima (pod vidom kruha) nevidljivo (tijelo Isusovo) sakriveno pod drugom prilikom. Vjera čini, da se naša sjetila ne prevare, koja sude po prilikama, što su im poznate.«

Evo zlatnih riječi sv. Ivana Zlatoustoga (Hom. 60. ad pop. Antioch. Brev. Dom. inf. Oct. Corp. Chor. II. Noct.): »Jer Riječ (Sin Božji) kaže: »Ovo je tijelo moje: pristanimo i vjerujmo i gledajmo ga očima razuma. Nije nam Krist ništa predao osjetno, nego po osjetnim stvarima sve duhovno. Tako i na krštenju preko stvari osjetne, vode, nosi nam se dar: a duhovno, što se zbiva, jest rođenje i obnovljenje. Jer da si bez tijela, dao bi ti darove gole i bez tijela; ali jer je duša združena s tijelom, daje ti u osjetnim stvarima duhovno. Koliko ih sad govori: Htio bih vidjeti njegovo lice, njegov stas, odijelo, obuću? Gle, njega vidiš, njega dohvataš, njega blaguješ. I ti želiš vidjeti samo odijelo, a on ti daje nesamo da ga vidiš, nego da ga blaguješ, dodiraš i u sebe uzimaš.«

A sv. Ambrozij u knjizi o sakramentima (lib. 4. cap. 4. Brev. Fer. IV. inf. Oct. Corp. Chr.) ovako piše: »Tko je početnik sakramenata nego Isus Krist? S neba su došli ti sakramenti. Zaista je bilo veliko čudo, što je Bog s neba daždio narodu manu, te je narod jeo, a nije se trudio. Ti možda kažeš: Moj je kruh običan. Ali kruh ovaj, kruh je prije riječi sakramentovih; ali kad pristupi posvećenje, od kruha postaje tijelo Kristovo. Ovo treba da nadodamo. Kako može ono, što je kruh, biti tijelo Kristovo? Posvećenjem. A kakve su riječi kod posvećenja, i tko ih govori? Gospodin Isus. Jer ostalo sve, što se govori, daje hvalu Bogu, prije dolazi molitva za narod, za kraljeve, za druge; ali kad se dođe do toga, da se zgotovi divni sakramenat, ne služi se više svećenik svojim riječima, nego riječima Kristovim. Riječ dakle Kristova čini taj sakramenat. Koja riječ Kristova? Ona, po kojoj je sve postalo. Gospod je zapovjedio, i nebo je po-

stalo; Gospod je zapovjedio, i postade zemlja; Gospod je zapovjedio, i postala su mora; Gospod je zapovjedio, i rodilo se sve stvorenje. Vidiš dakle, kako je tvorna riječ Kristova. Ako je dakle tolika moć u riječi Gospodina Isusa, da je ono počelo biti, čega nije bilo: koliko većma može riječ Kristova učiniti, da se ono, što je bilo, pretvori u drugo? Nije bilo neba, nije bilo mora, nije bilo zemlje. Ali čuj onoga, koji govori: On reče i postade; on zapovjedi, i stvori se. Dakle da ti odgovorim: Nije bilo tijela Kristova prije posvećenja; ali poslije posvećenja velim ti, da je već tijelo Kristovo. On reče, i postade; on zapovjedi, i stvori se.«

Lijepo sabiru nauku o čudesnom sakramentu ove riječi pisca glasovitih Katekeza sv. Cirila, biskupa jeruzalemskoga (Catechesi mystagog. 4. Brev. Octava Corp. Christ. II. Noct.): »Sama nauka sv. Pavla apostola čini se da je sasvim dovoljna, da vam utvrdi vjeru u božanske tajne, kojih ste bili dostojni, te ste postali, da tako rečem: tjelesni i krvni srodnici Kristovi. Jer glas je Apostolov, što smo ga čuli: da je one noći, kad je bio predan, Gospodin naš Isus Krist uzeo kruh, i davši hvalu blagoslovio i dao učenicima svojim govoreći: Uzmite i jedite; ovo je tijelo moje. I uzevši kalež i davši hvalu reče: Uzmite i pijte, ovo je krv moja. Kad je dakle sam izjavio za kruh i rekao: Ovo je tijelo moje: tko će se usuditi još da dvoji? I kad je on tako odlučno rekao: Ovo je krv moja: tko će se kad sumnjati te reći, da nije njegova krv? Nekad je pretvorio u Kani Galilejskoj vodu u vino, koje ima neku sličnost s krvlju: pa kako bismo mogli manje držati za vrijedno, da mu vjerujemo, da može vino pretvoriti u krv. Pozvan na svadbu, kojom se spajaju tjelesa, preko očekivanja svakoga načinio je ovo čudo: ne ćemo li biti većma tvrdo uvjereni, da nam je dao tijelo i krv svoju, da ih uzimamo kao njegovo tijelo i krv? Jer pod prilikom kruha daje nam tijelo, a pod prilikom vina daje nam krv: pa kad uzmeš, onda kušaš tijelo i krv Kristovu i postaješ dionik njegova tijela i krvi. Tako postajemo kristonoše, to jest nosimo Krista u našem tijelu, pošto smo primili u naše tijelo njegovo tijelo i krv; tako po riječima svetoga Petra postajemo dionici božanske naravi. Nekad je Krist raspravljajući sa Židovima rekao: Ako ne jedete mojega tijela i ne pijete moje krvi, ne ćete imati života u sebi. Kad pak oni tih riječi nisu primili duhovno, uvrijedeni otidoše natrag; jer su držali da ih nuka, neka jedu meso. Bilo je i u starom Zavjetu hljebova za postavljanje; ali njima, jer su bili staroga Zavjeta, došao je kraj. U novom je pak Zavjetu nebeski kruh i kalež spasenja, koji posvećuju dušu i tijelo. Zato ne misli, hoću da ti kažem, da je to prost i jednostavan kruh, prosto i jednostavno vino: jer to su tijelo i krv Kristova. Jer iako te sjetilo odvraća, neka te utvrdi vjera. Ne sudi stvari po teku, nego neka te vjera

uznese nad svaku sumnju te budi uvjeren, da si bio vrijedan postati dionik tijela i krvi Kristove.«

III. 1. Po svim ovim riječima vidimo, da poslije posvećenja nema više u ovom sakramentu biti kruha i vina. Premda se to meće u najveće čudo, ipak se nužno slaže s onim, što smo prije dokazali. Jer ako je poslije posvećenja pravo tijelo Kristovo pod prilikom kruha i vina, budući da ga prije nije bilo, to je nastalo ondje ili što je tijelo Kristovo promijenilo mjesto, ili što je stvoreno, ili je nastalo što se druga stvar u nj pretvorila. Ali to ne može biti, da bi tijelo Kristovo bilo u sakramentu, što je došlo iz jednoga mjesta na drugo; jer onda ga ne bi bilo u nebu; jer se ništa ne miče, ako ne ostavi ono mjesto, s kojega se miče. A da se tijelo Kristovo stvara, to se još manje može vjerovati, niti to možemo pomišljati. Ostaje dakle, da tijelo Gospodnje postaje tako u sakramentu, što se kruh pretvara u tijelo; a potom je nužno, da ne ostane biti kruha.

2. Tim razlogom vođeni Oci i stari naši utvrdili su jasnim odlukama istinu ovoga članka u općenim saborima lateranskom i florentijskom. A sabor je tridentski to naširе označio: »Ako tko kaže, da u presvetom euharistijskom sakramentu ostaje bit kruha i vina zajedno s tijelom i krvlju Gospodina Isusa Krista, neka je anatema.« A to je bilo lako razabrati iz svjedočanstva Svetoga Pisma; najprije iz onoga, što je sam Gospodin rekao naređujući taj sakramenat: »Ovo je tijelo moje«; jer na riječi »Ovo« stoji sila, da označuje svu bit nazočne stvari. Kad bi ostala bit kruha, ne bi se moglo istinito reći: »Ovo je tijelo moje«. Zatim Krist Gospodin veli kod Ivana (6, 52): »Kruh, koji ću ja dati, tijelo je moje za život svijeta«. Tako zove kruh svojim tijelom. A malo zatim dodaje: »Ako ne jedete tijela Sina čovječjega, i ne pijete krvi njegove, ne ćete imati života u sebi«, i opet: »Tijelo je moje zaista jelo, i krv je moja zaista pilo«. Kad je dakle tako jasnim i očitim riječima imenovao tijelo kruhom i pravim jelom, a opet krv pravim pilom, vidi se, da je dosta razjasnio, da u sakramentu ne ostaje biti kruha i vina.

Lako će svako razabrati, da je to svagda bila jednodušna nauka svetih Otaca, tkogod otvori njihove knjige. Sv. Ambrozije ovako piše (de sacram. l. 4. c. 4.): »Ti možda veliš: Moj je kruh običan. Ali taj kruh je kruh prije riječi sakramentovih; kad pristupi posvećenje, od kruha postaje tijelo Kristovo.« Pa da to lakše dokaže, iznosi razne primjere i slike. A drugdje (cf. c. 74) tumačeći one riječi (Ps. 134, 6): »Sve štogod je Gospodin htio, načinio je na nebu i na zemlji« veli: »Premda se vidi prilika kruha i vina, nema se drugo vjerovati, nego da je poslije posvećenja tijelo Kristovo i krv.« I gotovo tim riječima izlažući istu misao učio je sv. Hilarij,

premda se izvana vidi kruh i vino, ipak je tijelo i krv Gospodnja.

No treba i na ovo paziti, te se ne trebamo čuditi, ako se i poslije posvećenja zove kruh. Tim se imenom običava zvati euharistija, i to jedno zato, jer ima priliku kruha, a opet zato, jer pridržaje još uvijek moć gojenja i hranjenja tijela, što je svojstvo hruhu. I sv. Pismo ima običaj, da stvari zove onako, kako se vide. To dosta pokazuje I. Mojs. (18, 2), kad veli, »da su se Abrahamu ukazala tri čovjeka«, a ipak su to bili anđeli; i »ona dvojica«, koja su se pokazala apostolima, kad je Krist Gospodin uzlazio na nebo, zovu se »ljudi« (Dj. ap. 1, 20), a bili su anđeli u ljudskom liku.

Teško je tumačiti ovu tajnu. Zato se s nekom koriśću može samo onima izlagati, koji su dobro poučeni u vjerskim stvarima, te su se izvježbali u mišljenju i suđenju. Koliko tko može, neka gleda da zapamti barem glavne stvari. A to je: kruh se pretvara tako u tijelo Isusovo, da se svemogućnošću Božjom cijela bit kruha pretvara u cijelu bit tijela Kristova, i cijela bit vina u cijelu bit krvi Kristove, a da se Gospodin naš ništa ne promijeni. Jer se Krist ne rađa, niti se mijenja, niti raste, nego sav ostaje u svojoj biti. Kad sv. Ambrozije razjašnjuje tu tajnu, veli (de sacr. l. 4. c. 4): »Vidiš, kako je djelatna riječ Kristova. Ako je dakle tolika moć u riječi Gospodina Isusa, da počinje biti, čega nije bilo, to jest svijet; koliko je većma djelatna, da bude ono što je bilo i da se u drugo pretvori?« Jednako mišljenje ostaviše napisano i drugi stari i znameniti Oci. Tako sv. Augustin (cf. c. 41. Dist. II. de cons.): »Priznajemo, da je prije posvećenja kruh i vino, što je stvorila narav, a poslije posvećenja je tijelo i krv Kristova, što je posvetio blagoslov.« Damaščanin (lib. 4. c. 13. de orthod. fide): »Tijelo je u istinu združeno s božanstvom, tijelo od svete Djevice; ne kao da uzeto tijelo silazi s neba, nego što se kruh i vino promjenjuju u tijelo i krv Kristovu.«

To čudesno pretvaranje zgodno i prikladno zove sveta Crkva katolička: pretvorbom biti (transsubstantiatio), kao što je učio sv. sabor tridentski, jer tu cijela bit jedne stvari prelazi u cijelu bit druge stvari. Poslije pretvorbe nema dakle više kruha i vina na oltaru, nego pravo tijelo i prava krv Kristova pod prilikama kruha i vina.

No sveti Oci često opominju vjernike, da odviše radoznalo ne ispituju, kako se može dogoditi ta promjena; jer je mi ne možemo shvatiti, te tomu primjera ne možemo naći ni u promjenama u naravi, ni u samom stvaranju stvari. Nego vjerom treba znati, da je tako; a kako to biva, ne valja radoznalo istraživati. Pa kad se kaže: da se i u najmanjoj čestici kruha nalazi potpuno tijelo Isusovo, i to se mora vjerovati

imajući na umu one riječi (Luk. 1, 37): »U Boga nije nijedna stvar nemoguća«.

Dobro je i ovo znati, da Isus Krist nije u ovom sakramentu kao u nekom mjestu; jer se mjesto ravna po stvari, koliko je koja velika. A za Krista Gospodina ne možemo reći, da je na taj način u sakramentu, kako je velik ili malen po veličini, nego kako je po svojoj biti. Jer se bit kruha mijenja u bit Krista, a ne u veličinu ili količinu. A nitko ne će sumnjati, da se bit nalazi u velikoj kao i u maloj mjeri; jer bit na pr. mjedi i cijela njezina narav tako je u malom kao i u velikom komadu, tako i cijela narav vode nije manja u vedrici nego što je u rijeci. Kad dakle namjesto biti kruha dolazi tijelo našega Gospodina, treba reći, da je u sakramentu onako tijelo Isusovo, kako je prije posvećenja bila bit kruha; a ništa ne smeta, da li je pod velikom ili malom količinom.

Još je jedno što treba dobro znati povrh onoga dvojega što smo spomenuli, a to i jest najveće čudo kod toga sakramenta, ali poslije onoga dvojega lakše se dade protumačiti a to je: prilike kruha i vina stoje same o sebi bez stvari, koja bi ih nosila (bez subjekta). Jer budući da je prije dokazano, da je u sakramentu uistinu Gospodnje tijelo i krv, tako da više nema nikakva bistva kruha i vina; a prilike ne mogu prianjati uz Kristovo tijelo: to onda preostaje, da se preko svakoga naravnoga reda same drže, a ne oslanjaju se ni na kakvu drugu stvar. To je bila svagda stalna nauka katoličke Crkve, te se lako dade utvrditi ugledom onih svjedočanstva, kojima je prije dokazano, da u euharistiji nema nikakva bistva kruha i vina.

Premudro je Spasitelj učinio, da i poslije pretvorbe ostanu prilike kruha i vina, da i poslije, kad se već kruh i vino pretvorilo u tijelo i krv Kristovu vidimo pred sobom oblik kruha, osjećamo tek njegov i miris. Isus je naime naredio, da se blaguje njegovo tijelo i krv; a čovječja se narav najviše žaca pred tim, da jede čovječje meso i pije krv. Zato je Spasitelj dao svoje tijelo i krv za hranu pod prilikama onih stvari, to jest kruha i vina, koje u svagdašnjem životu obično i rado uživamo. Osim toga ima to još dvije koristi. Jedna je, da nas nevjernici ne mogu prekoriti — kako su to činili prvim kršćanima — da jedemo čovječje meso; a od toga se ne bismo mogli opravdati, kad bi nas vidjeli, da jedemo Gospodina pod njegovim prilikama. Druga je korist, što nam se tim umnožava vjera: mi uzimamo tijelo i krv Gospodnju, ali ih ne vidimo, nego vjerujemo; a poznata je ona rečenica sv. Gregorija (hom. 26. in Evang.): »vjera nema zasluge, gdje razum čovječji pruža iskustvo.«

Na svršetku još ovo. Kad je Isus rekao »Ovo je tijelo moje«, i predao ga apostolima, da ga među se podijele, nisu svi u isti čas posegnuli za tijelom Isusovim i poblagovali ga. Tako je i kalež išao od jednoga do drugoga, te je jedan prije, drugi poslije pio. Ipak je i onaj posljednji primio tijelo i krv Isusovu. Odatle se vidi, da tijelo Isusovo ostaje dugo nazočno u presvetom sakramentu. A kako dugo? Rekli smo, da se tijelo i krv Kristova nalazi pod prilikama kruha i vina. Nestane li prilika kruha i vina, ne će biti više onoga, što se pod prilikama nalazi, dakle ne će biti ondje tijela Isusova. Dakle ako se hostija rastopi ili spali, ako se izgubi onaj miris i tek, što ga je imalo vino — onda više nije ondje tijela i krvi Isusove.

Isus dakle ostaje tako dugo nazočan pod prilikama kruha i vina, kako dugo ostaju prilike.

Odatle opet slijedi nauka, da smo se dužni klanjati presvetom oltarskom sakramentu, jer je u njemu Krist kao Bog i čovjek doista nazočan. Mi se klanjamo Isusu i kao čovjeku; jer njegova čovječanstva ne možemo odijeliti od božanske njegove osobe; tako se njemu klanjamo i u presvetom oltarskom sakramentu, ma da se nalazi pod prilikama kruha i vina, kojima bi bio grijeh klanjati se. Ako se kralj zaogrne odijelom prostoga čovjeka, tim ne gubi svoje časti. Tako i Isusu pripada klanjanje, premda se nalazi pod prostim prilikama kruha i vina.

IV. 59. Što je postalo od kruha i vina, kad je Isus Krist nad njima izgovorio ove riječi: Ovo je tijelo moje, ovo je krv moja? Kad je Isus Krist nad kruhom i vinom izgovorio te riječi, pretvorio se kruh u pravo tijelo, a vino u pravu krv njegovu. — 60. Što je poslije tih riječi još ostalo od kruha i vina? Poslije tih Kristovih riječi ostale su samo prilike kruha i vina. — 61. Što su to prilike kruha i vina? Prilike kruha i vina jesu sve ono, što od kruha i vina vidimo i osjećamo, kao što je: oblik, boja, tek, miris i t. d. — 65. Je li poslije pretvorbe jošte kruh i vino na oltaru? Poslije pretvorbe nije više kruh i vino na oltaru, nego pravo tijelo i prava krv Kristova pod prilikama kruha i vina. — 66. Kako dugo ostaje Krist s tijelom i dušom nazočan pod prilikama kruha i vina? Ostaje tako dugo nazočan, kako dugo ostaju prilike. — 69. Jesmo li dužni klanjati se Kristu u presvetom oltarskom sakramentu? Jesmo dužni klanjati se Kristu u presvetom oltarskom sakramentu, jer je u njemu Krist kao Bog i čovjek doista nazočan.

V. Kako smo eto čuli, treba da se klanjamo Isusu u presvetom oltarskom sakramentu. Zato je Crkva u tu svrhu naredila neke pobožnosti. Tako je naredila svetkovinu Tijelova, kad se presveti sakramenat

nosi u svečanoj ophodnji. Toj će se ophodnji pobožan kršćanin rado pridružiti.

Druga je pobožnost Klanjanje presv. oltarskom sakramentu ili Klečanje. Presveti se sakramenat izloži na oltaru (od jutra do večera) i vjernici neko vrijeme (jedan sat) kleče pred njim moleći i klanjajući se. U nadbiskupiji zagrebačkoj određeno je svaki dan klanjanje u kojoj crkvi, i vjernici, koji mogu, ne će propustiti, da taj dan nekoliko časova posvete Spasitelju.

Gdje se u oltaru čuva presveto tijelo Spasiteljevo (božanstvo), gori za znak njegove nazočnosti i štovanja vječno svijetlo. Pravi vjernici rado daju nešto od svojega siromaštva, da se ta vječna luč izdržava Onome, koji nama daje tolika dobročinstva i milosti.

Pohodi često Isusa u crkvi, klanjaj mu se pobožno, pa ćeš se moći nadati, da će i on tebe pohoditi prema riječima pjesme: »Tako nas pohađaj, kako te štujemo«.

XVI. ŽRTVA SV. MISE.

(D. K. 71—78. 80—82. R. K. 67—80. Cod. 802. 803).

I.—II. Evanđelje sv. Luke (*22, 19. 20*) spominje, da je Isus na zadnjoj večeri uzevši hljeb dao hvalu i prelomio i dao učenicima govoreći: »Ovo je tijelo moje, koje se daje za vas. To činite na moj spomen.« A tako i čašu po večeri govoreći: »Ova je čaša novi zavjet u krvi mojoj, koja će se za vas proliti.« A i sv. Pavao piše Korinćanima (I. 11, *23—26*): »Ja sam primio od Gospodina, što sam i vama predao, da je Gospodin Isus onu noć, u koju bi izdan, uzeo hljeb i zahvalivši prelomio i rekao: Uzmite i jedite, ovo je tijelo moje, koje će se za vas predati; to činite na moj spomen. Tako i čašu, pošto je večerao, govoreći: Ova je čaša novi zavjet u mojoj krvi; to činite, kadgod budete pili, na moj spomen! jer kadgod budete jeli ovaj hljeb i čašu pili, smrt ćete Gospodnju obznanjivati, dok ne dođe.«

One riječi: uzmite i jedite, označuju, da je Isus ustanovio sv. euharistiju za to, da se u sv. pričesti daje nama za hranu; a one riječi: tijelo, koje se daje za vas, krv, koja će se za vas proliti, označuju, da je Isus zato naredio presveti oltarski sakramenat, da se za nas žrtvuje. Da je sv. euharistija zajedno i žrtva, označuju one riječi: koje se za vas daje, koja će se vas proliti.

Da je tako, vidjet ćemo potom, ako znamo kako su se žrtve prinosile

III. 1. Ljudi su od početka znali, da od Boga primaju dobro, pa su osjećali dužnost, da i oni imadu iz zahvalnosti dati nešto Bogu na dar. Takav dar, kojim su ljudi

priznavali Boga za svojega vrhovnoga gospodara i dobročinca, zvao se žrtva.

Žrtva je uopće vidljiv dar, koji prikazujemo Bogu da ga kao najvećega gospodara štujemo i da mu se klanjamo.

2. Već su prvi ljudi prinosili Bogu žrtve. Znamo, kako su sinovi Adamovi, Kain i Abel prinesli Bogu žrtvu: Kain budući ratar od roda zemaljskoga (žito), a Abel od prvenaca svojega stada, jer je bio pastir (I. Mojs. 4, 3. 4).

Noa, kad je izišao iz kovčega, na kojem se spasio sa svojom porodicom od potopa, načinio je žrtvenik Gospodinu i uzevši od svega stada i od čistih ptica prinesao je na žrtveniku žrtvu paljenicu. I Bogu bijahu ugodne njegove žrtve (I. Mojs. 8, 20. 21).

Abraham otišavši po zapovijedi Božjoj iz doma svojega došao je u zemlju Hanansku i načinio je ondje žrtvenik Gospodinu, koji mu se bio ukazao. Kako je bio gotov i sina svojega Izaka žrtvovati, i Bog je primio njegovu volju kao žrtvu, imali smo prilike reći. Tako su žrtve prinosili i njegovi potomci.

No nesamo kod Hebreja nego i kod drugih naroda vidimo, da su se prinosile žrtve, znak, da vjera ne može biti bez žrtve. Što je dakako vjera čistija i bliža onoj objavi, koju je u početku Bog dao ljudima, to su i žrtve čistije i dostojnije.

Ovako je i Melkizedek, kralj salemski, jer je bio i svećenik »Boga višnjega« prinesao Bogu žrtvu. Kad je ono — čuli smo — Abraham izbavio iz sužanjstva Lota i vraćao se pobivši kraljeve, koji su ga bili zarobili, izide mu ususret Melkizedek, kralj salemski i iznese kruh i vino, jer je bio svećenik Boga višnjega i blagoslovi ga i reče: »Blagosloven Abram od Boga višnjega, koji je stvorio nebo i zemlju, i blagosloven Bog višnji, koji te je štitio, da su neprijatelji u tvojim rukama.« A Abraham mu dade desetinu od svega (I. Mojs. 14, 17—20).

Žrtava je dakle bilo uvijek.

3. Bog je u Starom Zavjetu sam poučio Mojsija te je uredio žrtve. Žrtve su bile krvne i nekrvne. Krvne su žrtve bile goveda, ovce, koze i golubovi. Na njima nije smjelo biti nikakve pogreške. Krv se životinja izlijala oko žrtvenika ili bi se njom pokropilo prema svetinji nad svetinjama zavjetnoga šatora. Zato se i zovu krvne žrtve. Nekrvne (ili čiste) žrtve prinosile su se od rodova zemaljskih: žita (brašna, hljeba), vina, ulja, tamjana. Kruh se žrtvovao, što se predavao na sto za postavljanje hljebova. Vino se žrtvovalo tako, da se izlijalo oko žrtvenika.

Žrtve su bile dalje paljenice, žrtve za grijeh i žrtve zahvalne. Žrtve paljenice zvale su se one, kad se sve spalilo na žrtveniku. Tim se priznavalo, da je Bog gospodar

nad svim stvarima. Žrtve za grijeh prinosile se tako, da se jedan dio spalio, a ostalo je pripalo svećenicima. Tim je žrtvujući priznavao (ispovijedao) svoje grijehe i molio od Boga oproštenje. Žrtve zahvalnice žrtvovale se, da se jedan dio spalio, jedan pripao je svećenicima, a ostalo je žrtvujući sa svojom rodbinom blagovao na svetom mjestu, te je tako postao drug kod stola Gospodinu. Tim se žrtvama zahvaljivali Bogu za njegova dobročinstva (zato se grčkim jezikom zove ta vrsta žrtava euharistija = zahvalnica).

Način žrtvovanja bio je ovaj. Tko je donio žrtvu, imao ju je dovesti na vrata sv. šatora. Položio je ruku na nju; tim je označio, da je mjesto sebe prinosi i da na nju hoće prenesti svoje grijehe i kazne. Potom ju je zaklao on sam ili levit, a svećenik je prihvatio njezinu krv i izlio oko žrtvenika za znak, da Bog žrtvu prima. Svaki se dan prinosilo ujutru i navečer jednogodišnje jagnje s hljebom i vinom, i to se zvala svagdašnja ili neprestana žrtva.

U Starom je Zavjetu Bog sam uredio žrtve.

4. Žrtve su starozavjetne imale proročko znamenovanje, jer su kazivale unaprijed savršenu žrtvu Spasiteljevu. A kad je Spasitelj Isus Krist sebe prinesao Bogu za žrtvu, prestale su žrtve Staroga Zavjeta. Spasiteljeva smrt na križu bila je ta žrtva, kako se dokazuje u četvrtom članku apostolskoga Vjerovanja. To je bila krvna žrtva.

Žrtva dakle Novoga Zavjeta jest sam Isus Krist, Sin Božji, koji je sebe za nas na križu žrtvovao svomu nebeskomu Ocu.

5. Da će žrtve Staroga Zavjeta prestati, a Bogu se prinositi samo jedna čista žrtva, to je prorekao prorok Malakija (1, 11) riječima: »Niste mi mili, veli Gospodin, i dara ne ću primati iz ruke vaše. Jer od istoka sunčanoga do zapada veliko je moje ime među narodima, i na svakom mjestu žrtvuje se i prinosi imenu mojemu prinos čist, jer je veliko moje ime među narodima, veli Gospod nad vojskama.«

Ako tražimo iz Staroga Zavjeta slike o toj žrtvi, to je ta žrtva unaprijed javljena različitim vrstama čistih žrtava prije i poslije danoga Zakona. Jer sva ona dobra, koja su se označivala u onim žrtvama, obuhvatila je ova jedina žrtva kao usavršenje i dovršenje svih drugih. No nigdje doista ne možemo vidjeti bolje izdjelanu sliku te stvari nego u žrtvi Melkizedekovoj (I. Mojs. 14, 18. Ps. 109, 4. Hebr. 7, 17). Spasitelj se naime sam izjavio, da je svećenik postavljen do vijeka po redu Melkizedekovu. Potom i sveti Oci vide u toj žrtvi sliku žrtve svete mise, kako se to lijepo vidi iz poslanice sv. Ciprijana biskupa i mučenika Ceciliju (Lib. 2. Ep. 3. Brev. Fer. III. infra Oct. Corp. Chr.): »Vidimo kod svećenika Melkizedeka, da je oslikana unaprijed tajna žrtve Gospodnje, potom

što božansko Pismo svjedoči i veli: I Melkizedek, kralj salemski iznese kruh i vino. A bio je svećenik Boga višnjega i blagoslovi Abrahama. A da je Melkizedek nosio lik (tip) Kristov, razjašnjuje u Psalmima Duh Sveti iz osobe Očeve govoreći Sinu: Prije danice rodih te. Ti si svećenik do vijeka po redu Melkizedekovu. A taj je red, koji dolazi od one žrtve i odanle silazi, jer je Melkizedek bio svećenik Boga višnjega, jer je prinesao kruh i vino, jer je blagoslovio Abrahama. Jer tko je većma svećenik Boga višnjega nego Gospod naš Isus Krist? koji je prinesao žrtvu Bogu Ocu, i prinesao je ono isto, što je bio prinesao Melkizedek, to jest kruh i vino, naime svoje tijelo i krv. I onaj blagoslov, koji je prije dobio Abraham, proteže se na naš narod. Jer ako je Abraham vjerovao Bogu i uzelo mu se u pravdu, zaista koji vjeruje Bogu i živi vjerom, nalazi se pravedan i pokazuje se, da je već prije blagosloven i opravdan u vjernom Abrahamu, kao što dokazuje blaženi Apostol Pavao govoreći: Vjerovao je Abraham Bogu, i uze mu se u pravdu. Znate dakle, da su oni djeca Abrahamova, koji su iz vjere. A Pismo predvidajući, da Bog po vjeri opravdava neznabošce, naprijed javi Abrahamu, da će se u njemu blagosloviti svi narodi. Da se dakle može u Postanju slaviti blagoslov Abrahamov, što ga je dobio od svećenika Melkizedeka, prije toga došla je slika žrtve, koja je naređena u kruhu i vinu. Tu je stvar dovršio i ispunio Krist Gospodin, kad je prikazao kruh i kalež s vinom: i on, koji je punina, ispunio je istinu, što ju je unaprijed označivala slika. Ali i preko Salomona Duh je sveti unaprijed pokazao sliku Gospodnje žrtve: žrtvovani dar i kruh i vino i oltar, i spominjući Apostole veli: Mudrost sazida sebi dom i postavi sedam stupova: nakla svoje žrtve, pomiješa u krčagu vino svoje i pripravi svoj stol. I posla sluge svoje zovući propovijedanjem s visoka ka krčagu govoreći: Tko nema znanja, neka se vrati k meni. I nerazboritima reče: Dođite, jedite od mojih hljebova i pijte vino, koje vam smiješak.«

Smrću dakle Isusovom nisu prestale žrtve, nego treba da i u Novom Zavjetu bude čista i neprestana žrtva.

6. Tu čistu žrtvu prinesao je Krist na zadnjoj večeri, kad je blagosiljajući kruh i vino rekao one žrtvene riječi: »Ovo je tijelo moje, koje se za vas daje; ovo je krv, koja će se za vas proliti.« A da će se ta žrtva prinositi do konca svijeta, vele riječi: »To činite na moj spomen« pa riječi što se dodaju kod sv. Pavla: »Kadgod budete jeli ovaj hljeb i čašu pili, smrt ćete Gospodnju obznanjivati, dok ne dođe.«

Da je ta žrtva ustanovljena na zadnjoj večeri, nije tridentski sabor ostavio nikakva mjesta sumnji; izjavio je, da ju je naredio Isus na zadnjoj večeri, te je udario anatemom one, koji vele, da se ne prinosi istinita i prava žrtva

Bogu, ili da žrtvovanje nije drugo nego davanje Krista za blagovanje.

7. To što Crkva uči o istini te žrtve, dobila je iz riječi Gospodnjih, koji je one posljednje noći ostavljajući ove svete tajne apostolima rekao (I. Kor. 11, 24 sl.): »Ovo činite na moj spomen«. Onda je i njih načinio svećenike, kako odlučuje sv. sabor, i zapovjedio, da oni i koji ih naslijede u svećeničkoj službi, prikazuju i prinose njegovo tijelo. To isto dokazuju dovoljno i riječi Apostolove, koje piše Korinćanima (I. 10, 20. 21): »Ne možete piti kaleža Gospodnjega i kaleža bijesova; ne možete biti dionici (pričesnici) stola Gospodnjega i stola bijesova.« Jer kao što se pod stolom bijesova ima razumjeti žrtvenik, na kojem su im se prinosile žrtve, tako (da ono završimo što Apostol postavlja) stol Gospodnji ne znači drugo nego žrtvenik, na kojemu se prinosila žrtva Gospodnja.

Neprestana je dakle žrtva novoga zavjeta sv. misa, koju je Isus naredio na zadnjoj večeri, i apostolima naložio, da tu njegovu žrtvu uvijek prikazuju.

8. Tako dakle sada imadu samo svećenici vlast, da zgotavljaju svetu euharistiju i da je dijele. Sveti tridentski sabor (Sess. 13. de Euch. can. 10) razjasnio je, da se uvijek u Crkvi držao običaj, te je narod primao sakramente od svećenika, a svećenici su se vršeći svetu službu sami pričešćivali; ujedno uči sabor, da taj običaj dolazi od apostolskog predanja, te se ima pridržati, pogotovu kad nam je za to Krist Gospodin ostavio sjajan primjer, koji je i posvetio svoje presveto tijelo i svojim ga rukama pružio apostolima. Pa da na sve načine bude poskrbljeno za dostojanstvo tolikoga sakramenta, nije samo dana vlast svećenicima da ga služe, nego je Crkva zakonom zabranila, da se nitko — tko nije posvećen — ne dotiče svetih posuda, ruha i ostaloga pribora, koji je potreban za njegovo zgotavljanje, osim ako nadođe kakva teška nužda.

Odatle mogu vidjeti svećenici i vjernici, kako mora da budu pobožni i sveti oni, koji posvećuju, dijele ili primaju svetu euharistiju. Ali, kao što smo prije rekli o sakramentima, da ih mogu služiti i opaki, samo ako se onoga pravo drže, što pripada potpuno njihovoj naravi, to vrijedi i kod sakramenta euharistije. Jer to sve ne zavisi o vrijednosti služitelja, nego to čini krepost i moć Krista Gospodina. Tako se ima vjerovati.

Krist je dao i apostolima vlast pretvarati kruh u svoje tijelo, a vino u svoju krv veleći im: »To činite na moj spomen«.

Ta je vlast od apostola prešla na biskupe i svećenike.

Biskupi i svećenici vrše tu vlast u svetoj misi, kad nad kruhom i vinom izgovaraju riječi Kristove: »Ovo je tijelo moje, ovo je krv moja«.

9. Jedna je ista žrtva, to kažemo, i mora se tako držati, koja se vrši u misi, i koja je prinesena na križu; kao što je jedan i isti prinos (dar), to jest Krist Gospodin, koji se na križu samo jedamput žrtvovao krvnim načinom. Jer krvni i nekrvni prinos nisu dva prinosa, nego samo jedan; žrtvovanje toga prinosa svaki dan se ponavlja u euharistiji, pošto je Gospodin ovako zapovjedio: »To činite na moj spomen«.

Tako je i samo jedan svećenik, Krist Gospodin; jer službenici, koji obavljaju žrtvu, ne uzimaju svoju osobu nego osobu Kristovu, kad zgotavljaju njegovo tijelo i krv. To pokazuju i riječi posvećenja. Jer svećenik ne kaže: »Ovo je tijelo Kristovo«, nego: »Ovo je tijelo moje«; jer on noseći osobu Krista Gospodina pretvara bistvo kruha i vina u pravo bistvo njegova tijela i krvi.

Sveta dakle misa jest bitno ista žrtva, koju je Krist prikazao na križu, samo je način prikazivanja različit: na križu prikazao je sebe Krist krvnim načinom, a u svetoj misi prikazuje se nekrvnim načinom, jer u svetoj misi Krist niti trpi niti umire.

10. Sabor tridentski nije ni to izostavio, da ne bi pomnjivo razjasnio, da se žrtva prinosi samo Bogu. Jer ako i Crkva kadikad običava služiti mise na spomen i čast svetima, učila je ipak, da se ne prinosi žrtva njima, nego jedino Bogu, koji je ovjenčao svete neumrlom slavom. Zato i svećenik nikad ne običava reći (Conc. Trid. sess. 22. c. 3.): »prinosim žrtvu tebi, Petre ili Pavle«; nego prikazujući je jedinome Bogu zahvaljuje mu radi znamenite pobjede mučenika, i moli njihovu zaštitu, da nas oni zagovaraju na nebu, kojima spomen činimo na zemlji.

Svetu misu prikazujemo samo Bogu, ali uzato slavimo i uspomenu svetih.

Po svemu, što smo dosad izložili, sveta je misa neprestana žrtva Novoga Zavjeta, u kojoj se Isus Krist pod prilikama kruha i vina prikazuje svomu nebeskom Ocu.

11. Osim dakle onoga, što je euharistija naređena, da bude nebeska hrana našoj duši, i drugi je razlog za što je Isus naredio tu tajnu: da bude u Crkvi svagda žrtva, koja će grijehe naše očišćati i nebeskoga Oca, grijesima našim često uvrijeđena, od srdžbe sklanjati na milosrđe, od pravedne strogosti predobivati na blagost. Sliku i priliku toj stvari možemo vidjeti u vazmenom jagnjetu, što su ga sinovi Izraelovi kao

žrtvu prinosili i kao sakramenat blagovali. Doista, kad se Spasitelj naš htio na žrtveniku križa Bogu Ocu žrtvovati, nije mogao pokazati sjajnijega dokaza svoje neizmjerne ljubavi k nama, nego što nam je ostavio vidljivu žrtvu, u kojoj se ponavlja ona žrtva, koju je malo poslije jedamput prinesao. Tako na preveliku korist spomen njegov svaki dan do svršetka svijeta poštuje Crkva po svemu svijetu raširena.

Jedan je dakle razlog, zašto je Krist naredio nekrvnu žrtvu ili svetu misu: da nam predočuje svoju krvnu žrtvu na križu.

12. Mnogo se razlikuju sakramenat i žrtva. Jer sakramenat se zgotavlja posvećenjem; a žrtva stoji u tom, da se prikazuje. Zato je sveta euharistija sakramenat, kad se nalazi u kaležu ili se nosi k bolesniku, a nije žrtva. Euharistija kao sakramenat daje nam da možemo steći zasluge i sve druge koristi, koje ćemo spomenuti u sv. pričesti; a kao žrtva nema samo moći, da preko nje steče čovjek zasluge, nego ima i moć zadovoljštine. Jer kao što je Krist Gospodin u svojoj muci za nas zaslužio i zadovoljio, tako i oni, koji ovu žrtvu prinose, a s nama su u svezi, zaslužuju plod muke Gospodnje i čine zadovoljštinu.

Kad je dakle sv. misa ona ista žrtva, koja je i na križu i posebno je ustanovljena kao žrtva, odatle se vidi, da je svetu misu Isus zato ustanovio, da nam preko nje dijeli milosti, koje je zaslužio svojom žrtvom na križu.

Drugi je dakle razlog, zašto je Isus naredio sv. misu: da nas učini dionicima plodova žrtve na križu.

13. Kad je žrtva sv. mise jedna ista kao žrtva na križu, onda treba učiti, što je i sveti sabor (Sess. *22.* c. *2.* can. 3) razjasnio: žrtva svete mise nije samo žrtva, kojom Boga slavimo i njemu se zahvaljujemo, niti je jednostavno spominjanje žrtve učinjene na križu, nego je žrtva za pomirenje, kojom se Bog ublažuje i umilostivljuje. Zato ako čista srca i žarke vjere obuzeti unutrašnjom boli nad učinjenim grijesima žrtvujemo i prinosimo ovu presvetu žrtvu: nema sumnje, da ćemo »primiti milosrđe od Gospodina i milost u zgodnoj pomoći« (Hebr. 4, 16): jer je miris te žrtve tako ugodan Gospodinu, da nam daje dar milosti i pokajanja, te nam oprašta grijehe. Zato Crkva svečano moli (Secret. Dom. IX. post Pentec.): »Koliko se puta slavi spomen na ovu žrtvu, toliko puta se izvodi djelo našega spasenja«; to jest, preobilni plodovi krvne žrtve izlijevaju se na nas preko ove nekrvne žrtve.

Tako dakle prikazujemo Bogu svetu misu zato, da ga slavimo, da mu se zahvaljujemo, da nam se oproste grijesi i kazne, i da izmolimo njegovu pomoć za dušu i tijelo.

14. Ova žrtva ne koristi samo onomu, koji je prinosi i za koga se prinosi, nego i svima vjernicima, koji ili s nama žive na zemlji, ili su već umrli u Gospodinu, ali još nisu sasvim očišćeni. Jer po izvjesnoj predaji apostolskoj ne prinosi se s manjom korišću za njih nego li za grijehe živih, za kazne, zadovoljštine i za svaku drugu nevolju i tjeskobu.

Odatle se vidi, da su sve mise općenito dobro, jer pripadaju zajedničkoj koristi i spasenju svih vjernika.

Sveta dakle misa koristi svoj Crkvi, živima i mrtvima. Napose koristi: onomu, za koga se prikazuje; onomu, koji je prikazuje, svima, koji su pobožni kod sv. mise.

IV. 71. Što je žrtva? Žrtva je uopće vidljiv dar, koji prikazujemo Bogu, da ga kao najvećega gospodara štujemo i da mu se klanjamo. — 72. Je li uvijek bilo žrtava? Jest; žrtava je bilo uvijek, a u Starom Zavjetu naredio ih je sam Bog. — 73. Koja je žrtva Novoga Zavjeta? Žrtva Novoga Zavjeta je sam Isus Krist, koji je sebe za nas na križu žrtvovao svomu nebeskomu Ocu. — 74. Jesu li smrću Isusovom prestale sve žrtve? Nisu; trebalo je, da i u Novom Zavjetu bude neprestana žrtva. — 75. Koja je to neprestana žrtva Novoga Zavjeta? Neprestana žrtva Novoga Zavjeta jest sveta misa, koju je Isus naredio na zadnjoj večeri, i apostolima naložio, da tu njegovu žrtvu uvijek prikazuju. — 76. Što je sveta misa? Sveta misa jest neprestana žrtva Novoga Zavjeta, u kojoj se Isus Krist pod prilikama kruha i vina prikazuje svomu nebeskom Ocu. — 77. Kako se razlikuje sveta misa od žrtve na križu? Sveta je misa bitno isto žrtva, koju je Krist prikazao na križu, samo je način različit: na križu prikazao je sebe Krist krvnim načinom, a u svetoj misi prikazuje se nekrvnim načinom, jer u svetoj misi niti trpi niti umire. — 78. Zašto je Krist naredio nekrvnu žrtvu ili svetu misu? Krist je zato naredio nekrvnu žrtvu ili svetu misu: 1) da nam neprestano predočuje svoju krvnu žrtvu na križu, 2) da nas učini dionicima njezinih plodova. — 80. Komu prikazujemo sv. misu? Svetu misu prikazujemo samo Bogu, ali uzato slavimo i uspomenu svetih. — 81. Zašto prikazujemo Bogu svetu misu? Svetu misu prikazujemo Bogu zato: 1) da ga dostojno slavimo, 2) da mu zahvaljujemo za sve milosti i dobročinstva, 3) da nam oprosti grijehe i kazni, i 4) da izmolimo njegovu pomoć u svakoj potrebi duše i tijela. — 82. Komu koristi sveta misa? Sveta misa koristi uopće svoj Crkvi: živima i mrtvima, napose pak koristi: 1) svećeniku, koji je prikazuje, 2) onomu, za koga se prikazuje, 3) svima, koji su pobožni kod sv. mise.

V. Presveti oltarski sakramenat ustanovio je Isus »davši hvalu« Bogu. Tako je to nesamo sakramenat nego i žrtva, kojom zahvaljujemo Bogu za njegova neizmjerna dobročinstva. I ta žrtva, ako se pravo i po zakonu prinosi, Bogu je

neizmjerno mila i draga. To pokazuju primjeri navedeni iz Staroga Zavjeta. Žrtva je Noina »bila slatka i ugodna Gospodinu« (I. Mojs. 8, 21), a tako su bile ugodne Bogu i druge žrtve Staroga Zavjeta, o kojima je napisano (Ps. 39, 7): »Žrtve i prinosa nisi htio«, i opet (Ps. 50, 18): »Da hoćeš žrtvu, dao bih ti zacijelo: ne veseliš se paljenicama. Kamo većma će ugađati Bogu ova žrtva, u kojoj se žrtvuje i prinosi onaj, o kojemu se dvaput čuo nebeski glas (Mat. 3, 17): »Ovo je sin moj ljubazni, koji mi je omilio«. Kad je ta žrtva tako mila Bogu, tko ne će rado o njoj slušati, da se može kod nje i pažljivo i pobožno vladati!

XVII. OBREDI SV. MISE. ODIJELO I POSUDE.

(Cod. c. 806—811.)

I. Kad ljudi idu u pohode odličnome licu ili slave kakvu slavu, onda se što ljepše obuku. Pače uzimaju takovo odijelo, kakvo ne nose u običnom životu. Vojnici, žandarmi, činovnici, tja i đaci imadu svoje uniforme. Posebno se dakle odijelo uzima, kad se komu hoće da pokaže čast ili kad ljudi vrše neku osobitu službu. Sasvim je dakle prirodno, da i službenici Božji, kad vrše službu na čast Bogu, imadu posebno odijelo. Tako su gotovo u svih naroda svećenici drukčije odjeveni nego drugi ljudi, pogotovo pak, kad vrše službu Božju.

Da vidimo, kakvo su odijelo imali svećenici u Starom Zavjetu, pa ćemo ga porediti s odijelom, što ga svećenici imadu kod sv. mise.

II. 1. Odijelo službenika Božjih u Starom Zavjetu. Svećenici nosili su bijele duge haljine do gležanja, prepasivali su se pojasom, i imali su na glavi kapu od platna.

Povrh toga imao je veliki svećenik još ove haljine: plavu haljinu do ispod koljena, kojoj su na rubu bili privezani zlatni zvončići. Na prsima je nosio naprsnik, na kojemu se nalazilo u četiri reda dvanaest dragih kamena, a na njima urezana imena dvanaest plemena izraelskih, da ih se svećenik svagda spominje u molitvi. Na glavi velikomu svećeniku bila je kapa sa zlatnom pločom vrh čela, na kojoj je bilo napisano: »Svet Gospodinu«.

Žrtve su se prinosile na oltaru od zemlje ili kamena; hljebovi se postavljali na osobit stol, tamjan se palio na oltaru kadionom. Kod žrtvovanja služile su svete posude od zlata i od mjedi. Sve se to vršilo u svetom šatoru, a poslije u sagrađenom hramu. Bilo je i određeno vrijeme, kad su se prinosile žrtve večerom i jutrom.

2. Svećenik, kad služi svetu misu, ima slično odijelo. Mjesto bijele kape metne na glavu bijeli rubac od lanenoga platna, te pokrije leđa, ramena i glavu. Redovnici tako pokriti dolaze k oltaru, i tu ga sa glave potisnu na vrat. Taj se rubac zato i zove naglavnik ili oplećak (humerale). — Potom obuče svećenik bijelu košulju, koja mu siže do pete, te se zove bjelača (alba). Potom prepaše se pojasom od lana nalik na uže (cingulum). — Zatim stavi na lijevu ruku naručnik (manipulus), koji je tako udešen, da se njim prevuče ruka, a donji mu dio visi imajući znak križa na širokim okrajcima. — Poslije toga metne na ramena stolu i prekrsti je na prsima. To je oširoka vrvca od svile (od koje je i naručnik), te i ona nosi na sredini i na dva okrajka križeve. Što se meće preko ramena, može se zvati prekoramenica. — Povrh svega toga prebaci svećenik na sebe misnicu, od koje mu jedan dio zastre prednji dio tijela, a drugi leđa, te ima u sredini otvor, kroz koju se promoli glava. Nekad je bila zatvorena sa svih strana i imala raspor samo odozgo za glavu, te je bila nalik na kućicu, od čega i danas ima latinsko ime kazula (kućica). — Obično (izvan mise) svećenik pokrije glavu i četverouglatom kapom (kvadratom), koji mu i kod drugih zgoda služi za pokrivalo glave. — Biskup kao veliki svećenik ima još neke haljetke za razliku od drugih manjih svećenika. Naručnik, poramenica i kazula mogu biti u pet boja: crvena, bijela, zelena, plava (ljubičasta) i crna.

III. 1. A sad da kažemo, što koji od tih komada znači i na što nas opominje u muci Isusovoj. Uzimajući naglavnik (oplećak) govori svećenik: »Metni na glavu moju, Gospodine, kacigu spasenja, da odbijam navale đavolske.« Naglavnik dakle znači, da se svećenik i svi mi imamo boriti protiv napastovanja nečistoga duha, koji nas različitim načinom odvraća od pobožnosti dovodeći pred nas kojekake stvari i misli, koje nas rastresavaju kod molitve. Zato svećenik pokriva glavu, da zaštiti oči i uši od svega, što bi ga moglo smetati u pobožnosti, kojom treba da vrši svete čine. — Kako je Isus zapovjedio, da se kod sv. mise osobito spominjemo njegove muke, to nas naglavnik sjeća na onaj rubac, kojim su Isusu pokrivali lice i udarali ga govoreći: »Proreci, Kriste, tko te je udario?«

2. Oblačeći bjelaču moli svećenik: »Pobijeli me, Bože, i očisti srce moje, da pobijeljen krvlju Jagnjeta uživam vječne radosti.« Sjeća dakle alba svećenika na čistoću srca i duše, na milost posvetnu, koju ima čuvati i s kojom treba pristupati k svetoj službi. A sjeća i nas, da se kajemo za grijehe i gledamo čiste duše stajati kod čiste žrtve. Onda će nam sv. misa koristiti, da dođemo u društvo svetih u nebo, o kojima govori Otkrivenje (7, 14), »da su došli od nevolje velike i oprali haljine svoje i ubijelili ih u krvi Jagnjetovoj.« — Pa nas ta haljina sjeća na onu haljinu, koju je tomu Jagnjetu, Isusu

Kristu, dao obući Herod i poslao ga tako natrag k Pilatu, da ga izloži podsmijehu i ruganju opakoga ljudstva.

3. Prepašujući se pojasom govori svećenik: »Prepaši me, Gospodine, pojasom čistoće i osuši u bokovima mojim vlagu požude, da u meni ostane krepost uzdržljivosti i čistoće.« Pojas dakle opominje svećenika na uzdržljivost, da se čuva svih grijeha protiv stidnoće. Zato je u St. Zavjetu bilo naloženo svećenicima, da se prije žrtvovanja uzdrže od žena. Zato se i nama zapovijeda, da suspržemo svoje pohote misleći na Spasitelja, koji je radi naše raspojasanosti bio vezan užetima i vođen na sud, poslije bio privezan k stupu, gdje su ga bičevali.

4. Uzimajući naručnik na lijevu ruku kaže svećenik: »Daj, Gospodine, da vrijedno nosim naručnik plača i tuge, da s radošću primim plaću za muku.« Taj je naručnik ili ručnik služio svećeniku, da si je pod misom tro znoj a i suze, koje su mu navirale, kad se spominjao muke Isusove. Taj dakle naručnik može nas spominjati na ubrus, koji je — kako nam kaže stara predaja — pobožna žena Veronika pružila Isusu, da si otare znoj i krv s lica, a on joj na njemu ostavio svoju sliku. Tako promatrajući muku Isusovu u sv. misi opominjemo se, da i mi trpljivo podnosimo tuge i muke, jer ako s Kristom stradamo, s njim ćemo se i proslaviti.

5. Kad svećenik meće stolu preko ramena, moli: »Vrati mi, Gospodine, stolu (odijelo) besmrtnosti, koju sam izgubio u prijestupu prvoga roditelja, i premda nevrijedan pristupam k tvojoj svetoj tajni, daj ipak da zavrijedim vječno veselje.« Stola dakle znači svrhunaravske darove i milosti, kojima je prvi čovjek bio obdaren od Boga, ali ih je izgubio grijehom. Stola je bila kod Rimljana časna, službena haljina činovnika. Zato je i danas znak svećenikove službe, te se njome svećenik ogrće, kadgod vrši kakvu crkvenu službu: propovijeda, obavlja sakramente, blagosilja mrtvaca i t. d. — U muci Kristovoj označuje križ, koji je Isus nosio, da drvetom križa nadvlada onoga, koji je kod drveta znanja dobra i zla nadvladao čovjeka. Spominje i nas, da poslušamo riječi Spasiteljeve, koji veli: »Koji hoće da ide za mnom, neka uzme križ svoj«.

6. Mećući na sebe kazulu svećenik govori: »Gospodine, koji si rekao: Jaram je moj sladak i breme moje lako, daj da ovo mogu tako nositi, da postignem tvoju milost.« Kazula dakle znači »jaram« Spasiteljev; a taj jaram nosimo, ako služimo Bogu vršeći njegove zapovijedi. Bog je naš gospodar, naš kralj, a mi treba da smo njegove poslušne sluge. — Spominje nas kazula one crvene kabanice, u koju su vojnici obukli Isusa, te mu se rugali klecajući pred njim i govoreći: »Zdravo, kralju židovski!« Što su oni podrugujući se govorili, to imamo mi s poštovanjem priznati: Isus je naš kralj. Pa kad se kralj naš tako ponizio postavši poslušan do

smrti, smrti na križu, treba da se i mi ponizimo pred Bogom, da nas uzvisi.

7. Kapa svećenikova na četiri ugla s ćuperkom na vrhu sjeća nas na trnovu krunu Isusovu. A što ima četiri ugla, sjeća svećenika, da mu treba naviještati četvero evanđelje Isusovo na četiri strane svijeta; propovijedati Krista i to raspetoga, koji na križ podignut sve je privukao k sebi.

8. Boje svećeničkoga ruha imadu isto tako svoje značenje. Bijela je boja znak veselja i čistoće vjere. Zato se upotrebljava na radosne blagdane Gospodnje, na svetkovine Blažene Djevice Marije, anđela i ispovjednika i svetih djevica. — Crvena je boja znak krvi i žarke ljubavi. Zato se uzima na dan svetih Apostola i mučenika, koji su od ljubavi k Bogu dali svoj život. U crvenom se ruhu služi sv. misa i na Duhove za znak, kako je Duh sveti u plamenim jezicima sašao na apostole i napunio im srca svoje ljubavi. — Zelena je boja znak nadanja vječnoga života. Njom se svećenik zaodjeva po nedjeljama i prostim danima (feriama) poslije Bogojavljenja do nedjelje sedamdesetnice, pa u nedjelje i proste dane poslije Duhova do Adventa. Zelena je boja znak ufanja u nebesko kraljevstvo, o kojem se po tim nedjeljama mnogo govori u evanđeljima. — Plava ili ljubičasta boja znak je poniznosti i pokore; zato se u ljubičastom odijelu služi sveta misa od nedjelje sedamdesetnice pa kroz cijelu Korizmu do Uskrsa, kad su dani posta i pokore. — Crna napokon boja znak je žalosti. Zato se u crnom ruhu vrši služba Božja na Veliki Petak, dan smrti Isusove; a tako se u crnoj boji služe i svete mise za pokojnike.

9. Kao što se u Starom Zavjetu za službu Božju upotrebljavalo osobito posuđe, tako se to čini i kod sv. mise. Najznatnije je posuđe ovo: kalež, čaša s odugačkim drškom od zlata ili druge kovine ali pozlaćen zato, da ne rđa, kad dolazi u dodir s kiselinom vinskom. Znamenuje grob Kristov. — Hostija (priređen tanki okrugli hljepčić) meće se na zdjelicu plitku (koja se zove latinski patena), te je također od kovine i pozlaćena. Postavlja se na kalež, te ga zatvara, i označuje kamen, koji bijaše položen na grob Isusov. — Povrh zdjelice dolazi pokrivačić zvan palla, četverouglati, kojim se pod misom pokriva kalež. Znamenuje ubrus, u koji bijaše umotana glava Isusova u grobu. — Za čišćenje kaleža služi čistilica (purificatorium), bijeli ubruščić, i znamenuje ubrusac, kojim bijahu otrte rane Kristove. — Kad se kalež postavlja na oltar, rasprostire se poda nj prostirka nazvana tjelesnik, korporal, jer poslije posvećenja leži na njemu tijelo Isusovo, pa zato označuje platno, u koje bijaše zavito mrtvo tijelo Isusovo. — To se posuđe posvećuje, i jer dolazi u dodir s tijelom Isusovim, ne smiju ga bez potrebe dodirati osim onih, koji imadu svete redove.

Sveta se misa služi na oltaru, kojemu je gornji dio nalik na stol, a donji dio na grob; zato označuje stol na posljednjoj večeri i grobove mučenika, na kojima se nekad služila sv. misa, te je i danas određeno, da se u sredini oltara nalazi mala udubina kao grob, u koji se postavljaju moći svetaca. — Da se može sv. misa služiti na oltaru, treba da je oltar pokrit sa tri oltarnika (stolnjaka); na njemu mora biti raspelo za znak, da je misa ista žrtva s onom na križu. Valja da gore barem dvije voštanice. Goruće svijeće znamenuju goruću ljubav Kristovu k nama, koja ga je vodila, da se za nas žrtvovao na križu i sada još žrtvuje u sv. misi. A u nas te goruće svijeće imadu pobuditi ljubav k Spasitelju, da se njemu kod sv. mise žarko i pobožno molimo.

Misa se ima služiti u crkvi na posvećenom oltaru. S važnog razloga može se služiti i na drugom pristojnom mjestu, i ondje se postavlja prenosni oltar (kamena i posvećena ploča). — Misa se može služiti najranije jedan sat pred zoru, a najkasnije jedan sat popodne. Svećenik osim na Dušni dan i Božić smije služiti samo jednu misu. Ako narod ne može na jednu misu doći, biskup može dopustiti svećeniku, da služi dvije mise.

IV. Posebno dakle odijelo i posuđe za sv. misu određeno je zato, da nam predočuje žrtvu Isusovu na križu i da nas pomaže u pobožnosti.

V. Zato gledajući svećenika kod oltara odjevena opominjimo se onoga, što smo čuli da to odijelo znamenuje i imajmo pred očima Isusovu muku. To će nam sve dovoditi u pamet svete i pobožne misli. A sve druge misli svjetovne ostavimo na pragu crkve.

Još možda i ovo. Vidimo, kako Crkva želi, da sve odijelo kod svete mise bude što ljepše, dragocjenije, čišće. Neka pobožne duše osobito ženske ne zaostanu za onima u Starom Zavjetu, koje su sve potrebite stvari od platna same satkale i izvezle. Kad daruju crkvi oltarnike, neka budu od lanenoga tankoga platna. I darovane svijeće neka budu po mogućnosti od voska.

Gledajući, kako Crkva pazi na čistoću kod služenja sv. mise, dužnost je i vjernika, da paze na čistoću u crkvi. Zato treba da pred crkvom otaremo blato s obuće; u crkvu da se ne nose stvari, koje ju mogu okaljati. Na pod pljuvati nije lijepo ni u pristojnoj kući, a ni zdravo; toga se treba s jednoga i drugoga razloga uzdržati u crkvi.

Idući put gledat ćemo, kako svećenik služi sv. misu i kakve molitve moli. Ali da možete s uspjehom pratiti tumačenje, nabavite si knjižicu, u kojoj se nalaze molitve, što ih svećenik redovno moli u sv. misi. Takva knjižica »Hrvatska misa« može se dobiti za cigli jedan dinar, te je najvećemu siromahu moguće, da u njoj nađe najljepši način, kako će s pobožnošću i koristću slušati sv. misu i tako dobivati neiscrpivo blago milosti.

XVIII. OBREDI SVETE MISE DO PRIKAZANJA. KATEKUMENSKA MISA.

(Cod. c. 813. 818—819.)

I. Kad je Isus ustanovio presveti oltarski sakramenat, služio se također nekim obredima. Tako je najprije učenicima svojim oprao noge; potom sjeo za sto; onda je uzeo hljeb, podigao oči k nebu, dao je hvalu Bogu, prelomio ga i dao učenicima govoreći: »Uzmite i jedite, ovo je tijelo moje«. Mnogo je dakle toga govorio i činio Isus prije onih glavnih riječi: Ovo je tijelo moje. Pa kad su učenici svršili blagovanje tijela i krvi Isusove, nisu odmah ustali od stola, nego su još s Isusom neko vrijeme ostali kod stola, slušali njegovo opraštanje i molitvu, a onda otpjevali hvalu.

Tako i sad kod svete mise imade više čina. Kod posljednje večere razabiremo tri glavna čina: Uzeo je Isus hljeb, blagoslovio i dao hvalu Bogu — to je prikazba. Kad je rekao: Ovo je tijelo moje, ovo je krv moja: to je pretvorba: a kad su apostoli dijelili među sobom i blagovali tijelo i krv Spasiteljevu — to je pričest. Ono pak što je Isus oprao učenicima noge, bila je priprava; pjesma (psalam) na svršetku bijaše zahvala. Tako i sv. misa ima tri glavna dijela: prikazanje, pretvorbu i pričest. Prije prikazbe dolazi priprava, a poslije pričesti zahvala.

Govorit ćemo o pripravi sv. mise.

II.—III. 1. Svećenik obučen s pokritim kaležem u ruci ide k žrtveniku. Uz svećenika ide pratilac (akolit) i daje znak zvoncem onima, koji su u crkvi ili izvan crkve, da se počinje sv. misa. Tako su zvončići na plavoj haljini starozavjetnoga velikog svećenika javljali narodu u dvorištu, da svećenik stupa u svetinju. Svećenik ne smije služiti sv. mise, ako nema barem jednoga čovjeka u crkvi, koji poslužuje svećeniku kod oltara dodajući mu potrebne stvari i odgovara. To treba da je muškarac. Ženska može odgovarati izdaleka, ali ne smije pristupiti k žrtveniku.

Došavši pred oltar, ako se ondje čuva presveto Otajstvo, prigne svećenik koljeno; ako nema u oltaru božanstva, nakloni glavu prema raspelu. Potom ide u sredinu oltara, razastre tjelesnik i metne na nj kalež. Potom ide na lijevu stranu (lijeva je strana žrtvenika ona, gdje se nalazi lijeva ruka na raspelu, koje je okrenuto prema narodu). Ondje otvori knjigu, koju je pratilac donio i nađe misne molitve onoga dana.

Potom siđe na podnožje oltara, pokloni se i prekrsti se govoreći: »U ime Oca i Sina i Duha Svetoga«. Sa zname-

njem svetoga križa treba početi svako djelo, dakle i molitvu, a svakako i sv. misu.

Svećenik kaže: »Unići ću k oltaru Božjemu«, a pratilac odgovara: »K Bogu, koji razveseljuje mladost moju«. I tako naizmjence svećenik i pratilac govore psalam 42. Taj je psalam ispjevao kralj David, kad se sin njegov Absalom digao na njega i pobunio narod protiv svoga oca. David je pred sinom pobjegao bos i plačući. David je znao, da je to kazan za njegove grijehe, zato prima trpljivo to poniženje i moli Boga, da ga izbavi, pa će ga zato kod žrtvenika slaviti pjesmom. Sad će nam biti jasnije riječi toga psalma. Svećenik počinje: »Sudi me, Bože, i rasudi parbu moju od naroda nesvetoga (ako sam kriv, sudi mi ti, a ne predaj me sudu naroda, koji se nepravedno pobunio na me): od čovjeka nepravedna i lukava (sina mojega i njegova savjetnika Ahitofela) izbavi me.« Pratilac nastavlja: »Jer si ti, Bože, jakost moja; zašto si me odbio te tužan hodim, dok me goni neprijatelj.« S. »Pošlji svjetlost svoju i istinu svoju; one me odvedoše i dovedoše ka svetoj gori tvojoj i u šatore tvoje.« Daj narodu, da spozna istinu i ne da se varati; onda će me opet dovesti natrag u moj grad na Sionu i ja ću doći u šator tvoj, da ti zahvalim. P. »I unići ću u žrtveniku Božjem, k Bogu, koji razveseljuje mladost moju.« Bog će mi dati u srce radost, kako je osjećaju mladići. S. »Slavit ću te uz citaru, Bože, Bože moj; zašto si tužna, dušo moja, i zašto me smućuješ?« P. »Uzdaj se u Boga, jer ću ga još slaviti, spasenje lica mojega (spasenje moje) i Boga mojega.« Psalam svršava svećenik po običaju: »Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetomu«, a pratilac dodaje: »Kako bijaše u početku i sada i svagda i u vijeke vijeka. Amen.« Svećenik ponavlja s pratiocem: »Unići ću k žrtveniku Božjemu«, »K Bogu, koji razveseljuje mladost moju«. Potom čineći znamenje sv. križa veli svećenik: »Pomoć naša u imenu Gospodnjem«, a pratilac dodaje: »Koji je stvorio nebo i zemlju.«

Potom govori svećenik Konfiteor ili općenitu ispovijed, da se pokaje za grijehe. Priznaje svoje grijehe Bogu, svetima i narodu i moli ih, da se za njega mole Bogu. Pratilac se odmah moli u ime naroda: »Pomilovao te svemogući Bog i oprostivši grijehe tvoje priveo te u život vječni.« Svećenik dodaje: »Amen«. Onda u ime naroda ponavlja općenu ispovijed pratilac govoreći: »Ispovijedam se Bogu svemogućemu, blaženoj Mariji svagda Djevici, blaženomu Mihaelu arhanđelu, blaženom Ivanu Krstitelju, svetim apostolima Petru i Pavlu, svima svetima i tebi, oče; jer sam sagriješio veoma mišlju, riječju i djelom (i udarajući se triput u prsi govori): moj grijeh, moj grijeh, moj preveliki grijeh. Zato prosim blaženu Mariju svagda Djevicu, blaženoga Mihaela arhanđela, blaženoga Ivana Krstitelja, svete apostole Petra i Pavla, sve svete i tebe, oče, da se moliš za me Gospodu Bogu našemu.«

Nato svećenik moli: »Pomilovao vas svemogući Bog i oprostivši vam grijehe priveo vas u život vječni.« Pratilac doda: »Amen«. Onda svećenik daje opće odrešenje (koje vrijedi toliko, koliko pokajanje u svakoga): »Oproštenje, odrešenje i otpuštenje grijeha naših podijelio nam svemogući i milosrdni Gospodin.« Pratilac veli: »Amen«.

Potom svećenik prignuvši glavu kao da prima od Boga oproštenje moli: »Bože, ti ćeš obrativši se oživiti nas« (dati nam svoju milost). Pratilac dodaje: »I puk tvoj veselit će se u tebi.« Svećenik: »Pokaži nam, Gospode, milosrđe svoje.« Pratilac: »I spasenje svoje daj nam.« Svećenik: »Gospodine, usliši molitvu moju!« Pratilac: »I vapaj moj k tebi neka dođe.« Onda svećenik kaže pozdrav narodu: »Gospod s vama.« A pratilac odvraća: »I s duhom tvojim.« Taj pozdrav svećenik često ponavlja u svetoj misi. Tako je anđeo pozdravio Gedeona: »Gospod s tobom, hrabri junače.« Tako je Boz pozdravio svoje žeteoce; tako je i samu blaženu Djevicu Mariju pozdravio arhanđeo Gabrijel. Tako i kršćani pozdravljaju jedan drugoga: Bog s tobom! S Bogom! Doista lijep pozdrav; jer »ako je Bog s nama, tko će protivu nas?«

Potom svećenik uzlazi k žrtveniku i moli: »Pomolimo se. Odnesi od nas molimo, Gospodine, bezakonja naša, da zavrijedimo s čistim dušama unići k svetinji nad svetinjama. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.« U Starom su se Zavjetu prije žrtvovanja imali svećenici oprati, i to ih je sjećalo na čistoću duše; svećenicima je Novoga Zavjeta glavno čistoća duše. — Uspevši se k sredini žrtvenika poljubi svećenik oltar na mjestu, gdje su zatvorene moći svetaca i moli: »Molimo te, Gospodine, po zaslugama Svetih tvojih, kojima se ostaci ovdje nalaze, i svih svetih, da se dostojiš oprostiti sve grijehe moje. Amen.«

Sve ove molitve: znamenje križa, psalam Sudi me, općena ispovijed i odrešenje zovu se pristupne molitve. Glavni im je sadržaj kajanje za grijehe. Zato i mi na početku svete mise probudimo u sebi kajanje Općom ispovijedu, koju bi dobro bilo napamet znati.

2. Svećenik prelazi na lijevu stranu žrtvenika, prekriži se i stane čitati iz knjige prve riječi mise onoga dana. Te su riječi uzete obično iz psalama, jer je svećenik molio psalme, dok se narod nemajući točnih ura skupljao na misu. Te bi psalme ponavljao, ako je vrijeme dopustilo. Zato i sad izgovorivši nekoliko riječi iz psalma završuje ih sa »Slava Ocu . . .«, a onda ponavlja prve riječi. Taj se čin svete mise zove Ulazak ili Introitus. To mu je ime odatle, što su te riječi pjevali i pjevači, kad je svećenik ulazio u crkvu. Po prvoj riječi Ulaska zovu se i mise. Tako se sv. misa za pokojnike počinje prvom riječju »Rekviem« (Pokoj vječni daruj im, Gospodine), te se zato i cijela misa zove Rekviem.

3. Svršivši ulazak govori svećenik naizmjence sa pratiocem Kirie eleison ovim redom: S. Kirie eleison. P. Kirie eleison. S. Kirie eleison. P. Kriste eleison. S. Kriste eleison. P. Kriste eleison. S. Kirie eleison. P. Kirie eleison. Svećenik svršava: Kirie eleison. To su riječi grčke i znače: Kirie eleison, Gospodine pomiluj, a Kriste eleison, Kriste pomiluj. U svetoj misi, ako se služi i latinskim jezikom, pridržane su neke grčke riječi, jer se u prvo vrijeme služila sv. misa grčkim jezikom i u samom Rimu. Neke su se riječi tako udomaćile, da su ostale i u latinskom jeziku. Pa tako i na hrvatskom jeziku imade stranih riječi nesamo kod službe Božje — nego — to znamo svi i u običnom životu, kao što su telegraf, telefon, kino, auto i t. d. pa nikomu ne pada na um, da ih izbaci. Tako smo u hrvatski jezik primili latinske riječi: misa, sakramenat, đakon, biskup i t. d.

No ostavimo to, pa gledajmo, zašto se to tako često ponavlja: Kirie eleison? Kad dijete zove mamu ili tatu, govori po više puta njihova imena, i što više puta nježna usta dječice izgovore ime: mama, mama! to su roditeljima milija, jer se u tom vidi dokaz ljubavi i privrženosti djetinje. I mi treba da smo takvom ljubavlju obuzeti prema našemu Ocu nebeskomu, pa kad po više puta tom ljubavlju uzneseni zovemo njega Oče! Oče! njemu će biti mil naš glas. Tri puta kažemo Kirie eleison, Gospodine pomiluj, Bogu Ocu, triput prizivamo Kriste eleison, Kriste pomiluj, Boga Sina, a triput opet Kirie eleison govorimo Bogu Duhu Svetomu. Znajući to ne će nam biti čudno to ponavljanje. A koji bi u tom nalazio što smiješna, pitajte ga, ne čuje li, kako ljudi slaveći neke muževe po više puta izvikuju njihova imena: Živio R... živio R... i to baš oni, koji prigovaraju ovomu podvikivanju i pjevanju Kirie eleison. A ipak je to najkraća i najkrepča molitva, koja čovjeku dolazi na usta, kad se nađe u nevolji: Smiluj mi se, Bože!

4. Poslije Kirie eleison govori svećenik ili kod pjevane mise zapjeva: Gloria in excelsis Deo, što će reći: »Slava u višnjima Bogu«, i onda nastavlja: »a na zemlji mir ljudima dobre volje. Hvalimo te, blagosiljamo te, klanjamo ti se, slavimo te. Hvalu uzdajemo tebi poradi velike slave tvoje. Gospode Bože, kralju nebeski, Bože Oče svemogući. — Gospode Sine jedinorođeni, Isuse Kriste. Gospode Bože, Jaganjče Božji, Sine Očev. Koji odnosiš grijehe svijeta, pomiluj nas. Koji odnosiš grijehe svijeta, primi prošnju našu. Koji sjediš s desne Očeve, pomiluj nas. Jer ti si sam svet, ti sam Gospod, ti sam Svevišnji, Isuse Kriste — sa Svetim Duhom u slavi Boga Oca. Amen.«

Doista oduševljena i slavna pjesma! Pa kako i ne bi, kad su prve njezine riječi pjevali anđeli kod rođenja Isusova, i zato se zove pjesma anđeoska. Ta je pjesma donijela veselje svemu svijetu naviještajući dolazak Spasitelja, Jaganjca Božjega, koji je na se uzeo grijehe svijeta i uništio ih žrtvom na križu. I ta pjesma spominje redom tri božanske osobe: Oca svemogućega, Sina jedinorođenoga i Duha Svetoga, te je u njoj kao prošireno što kraće kažemo: Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetomu.

Kako je to radosna pjesma, to se izostavlja kod onih misa, koje se služe u vrijeme posta i žalosti, n. pr. u adventu, u korizmi i u misama za pokojnike.

5. Zatim svećenik poljubi žrtvenik i okrene se k narodu te ih pozdravi po drugi put: »Dominus vobiscum« »Gospod s vama«. Pratilac u ime naroda odvraća pozdrav svećeniku riječima: »I s duhom tvojim« (Et cum spiritu tuo). Nato svećenik kaže Oremus, pomolimo se, te govori Molitvu onoga dana, koja se zove Skupljena (collecta), jer ju je molio, kad se već narod skupio u crkvi. U toj je molitvi obično izrečena glavna misao ili nakana mise onoga dana. N. pr. na Božić: »Podaj, molimo, svemogući Bože, da nas oslobodi novo rođenje Jedinorođenoga tvojega u tijelu, koje staro ropstvo drži pod jarmom grijeha.« Ili na Begrešni Začetak B. D. M.: »Bože, koji si Bezgrešnim Začetkom Djevice pripravio dostojan stan Sinu tvomu, molimo: koji si nju gledajući unaprijed na smrt Sina njezina očuvao od svake ljage, i nama podaj, da po njezinu zagovoru čisti k tebi dođemo.« Tako su sve molitve u sv. misi upravljene k Bogu, jer se sv. misa kao žrtva prinosi samo njemu. Završuju se pak molitve ovako: »Po Gospodinu našem Isusu Kristu, Sinu tvojem, koji s tobom živi i kraljuje u jedinstvu Duha Svetoga — po sve vijeke vijekova (per omnia saecula saeculorum).« Pratilac kaže: »Amen«. Sve naše molitve upravljamo k Bogu po Isusu Kristu, jer je on posrednik između Boga i ljudi, koji je sam učio apostole, da sve mole Oca u ime njegovo, pa će im i biti.

K toj glavnoj misnoj molitvi gdjekad dodaju se druge, ako se isti dan spominjemo više svetaca ili svetih događaja.

6. Poslije Molitve čita ili pjeva svećenik odlomak iz Svetoga Pisma Staroga i Novoga Zavjeta, ali sad ne iz evanđelja. To se zove Čitanje. Budući da se najviše čitaju odlomci iz poslanica svetih apostola, zove se to i Epistola. Tu čujemo riječ Božju, kako ju je Bog naviještao preko proroka i kako su je učili apostoli. Pročitavši poslanicu dade svećenik znak, da je svršio čitanje (obazrevši se na pratioca), a pratilac kaže »Deo gratias«, Bogu hvala. Zahvaljujemo Bogu za nauk, što smo ga čuli od njegovih poslanika.

7. U staro je doba podakon pjevao Poslanicu sa povišenog mjesta, na koje se uspinjalo stepenicama. A tako je poslije i đakon uzlazio, da pjeva evanđelje. Dok su se tako mijenjali, pjevali su pjevači pjesmu »na stepenicama« nazvanu Graduale ili Stepenička (pjesma): nekoliko redaka iz Psalama.

U vrijeme uskrsno pjevalo se A l e l u j a. Ta riječ znači u židovskom jeziku Hvalite Boga i označuje veselje radi pobjede Kristove nad grijehom, smrću i paklom.

U vrijeme posta mjesto Aleluja dodaje se Z a v l a k a (Traktus), pjesma, koja se tugaljivo otezala, zavlačila.

U nekim misama dodaje se Gradualu Sekvencija ili P r i p i j e v k a, tako n. pr. na Tijelovo: Hvali Sion, ili na Duhove: Dođi Duše presveti ili na sedam žalosti B. D. M. Stala plačuć tužna mati i t. d.

Stepenička pjesma ima nas sjećati, da se slušajući riječ Božju uspinjemo sve više od kreposti na krepost.

8. Svećenik sad p r e l a z i s l i j e v e s t r a n e žrtvenika n a d e s n u, da čita evanđelje. Dotle pratilac prenese misnu knjigu onamo. U sredini, prije nego će čitati evanđelje, prignut k žrtveniku moli svećenik ovako: »Očisti srce moje i usne moje, svemogući Bože, koji si usne Izaije proroka očistio ražarenim kamičkom, tako se dostoj mene tvojim blagim pomilovanjem očistiti, da uzmognem dostojno navijestiti sveto evanđelje tvoje. Po Kristu Gospodu našem. Amen. Daj blagoslovi, Gospode. Gospod bio u srcu mojem i u usnama mojima, da dostojno i prikladno navijestim evanđelje njegovo. Amen.«

Kad je proroka Izaiju pozivao Gospod Bog, da govori narodu riječi njegove, držao je prorok, da nije dostojan uzimati u usta riječi Gospodnje. Zato je vidio, kako anđeo Seraf uzima sa žrtvenika užaren kamenčić i stavlja mu na jezik za znak, da ga je Bog očistio i učinio dostojna da navješta riječi Božje.

Prenošenje knjige znači, da je nauk evanđelja, koji su Židovi odbacili, prešao k neznabošcima.

Došavši na desnu stranu svećenik pozdravi narod pozdravom »Gospod s vama!« Potom veli: »Slijedi s v e t o e v a n đ e l j e po Mateju (Sequentia sancti Evangelii secundum Matthaeum) [Marku, Luki ili Ivanu]. Odgovor je: »Slava tebi, Gospode« (Gloria tibi, Domine). Usto svećenik znamenuje znakom križa knjigu i sebe na čelu, ustima i prsima. Križ na knjizi znači, da su ono riječi Kristove; a križ na čelu, ustima i prsima znači: da bi svećenik mogao riječi evanđelja razumjeti, druge poučavati i sam po njima živjeti (držati u srcu).

Kad se stane čitati evanđelje, vjernici u crkvi ustanu, ako su sjedjeli ili klečali, da pokažu poštovanje riječima, koje sam Krist u evanđelju govori. Ustajanje znači i to, da smo pripravni svoju vjeru od neprijatelja braniti. — Svećenik pokaže poštovanje riječima evanđelja, što svršivši čitanje poljubi knjigu; a jer su to bile riječi Kristove, dvorilac veli: »Hvala tebi, Kriste« (Laus tibi, Christe).

Poslije evanđelja obično dolazi propovijed kao tumačenje evanđelja.

9. Prikladno sad dolazi molitva, u kojoj priznajemo, da vjerujemo sav nauk Kristov, što nam ga navješta njegova Crkva. Svećenik govori ili pjeva C r e d o, to će reći V j e r u j e m. To se Vjerovanje zove nicejsko-carigradsko, te je nešto šire od apostolskoga i glasi ovako: »Vjerujem u jednoga Boga, Oca svemogućega, tvorca neba i zemlje, svega vidljivoga i nevidljivoga. I u jednoga Gospoda Isusa Krista, Sina Božjega jedinorođenoga. I od Oca rođenoga prije svih vijekova. Boga od Boga, svjetlo od svjetla, Boga istinoga od Boga istinoga. Rođena ne stvorena, istobitna Ocu, po kojem je sve stvoreno. Koji poradi nas ljudi i spasenja našega radi sađe s nebesa. I utjelovi se po Duhu Svetom od Marije Djevice, i čovjek postade. Raspet također za nas, pod Poncijem Pilatom mučen, i pokopan bi. I uskrse treći dan po Pismima. I uzađe na nebo, sjedi s desne Ocu. I opet će doći sa slavom suditi žive i mrtve, čijemu carstvu ne će biti konca. I u Duha Svetoga, Gospoda i životvorna, koji od Oca i Sina izlazi, koji se s Ocem i Sinom zajedno poštuje i slavi, koji govori po Prorocima. I jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu. Ispovijedam jedno krštenje za oproštenje grijeha. I čekam uskrsnuće mrtvih. I život idućega vijeka. Amen.«

Na one riječi: »I utjelovi se po Duhu Svetom od Marije djevice i čovjek postade« klekne svećenik i narod (kod pjevanja), da se pokloni Isusu Bogu-čovjeku.

Na koncu se prekriži, jer križanjem očitujemo glavne istine vjere.

Sve ovo, što smo dosad čuli, zove se P r e d m i s a ili k a t e k u m e n s k a misa, kod koje su mogli biti katekumeni ili pripravnici za krštenje. A potom su bili otpušteni riječima: »Missa est«, otpuštate se, od čega je i nekrvnoj žrtvi novozavjetnoj ime misa.

IV. Katekumenska misa ili predmisa ima ovih devet česti: pristupne molitve, Ulaz, Kirie, Gloria, Molitva, Čitanje ili epistola, Graduale, Evanđelje i Vjerovanje.

V. Z a š t o s e s v. m i s a č i t a n a l a t i n s k o m j e z i k u? pitaju mnogi. To je zato, da se pokaže jedinstvo Crkve, koja je raširena po svim narodima. Latinskim jezikom ne govori više ni jedan narod na svijetu; to je mrtav jezik; ali baš zato se ne mijenja, kao što se mijenjaju živi jezici, te gdjekoja riječ nešto drugo znači nego je značila prije koju stotinu godina i opet neka riječ znači drugo u drugom kraju naroda. Zato je pogibao, da se u živim jezicima ne dade riječima bogoslužja krivo znamenovanje. Crkva je ipak dopustila, da se i na drugim (neživim) jezicima služi sv. misa, kao što je to dopustila u nekim krajevima narodu hrvatskomu, da u sv. misi bude stari slovenski jezik.

Da se svim narodima dopusti živi jezik u misi, ne bi bilo mnogo koristi, pače bi to još više razdvajalo ljude. Dođeš li

iz Hrvatske u Njemačku ili Ameriku pa čuješ Dominus vobiscum, Gloria, Kredo, osjećaš kao da si kod kuće. A to ne bi bilo, kad bi slušao njemačke ili engleske riječi.

Glavna se pouka u vjeri drži svuda na materinskom jeziku, i tu Crkva ne popušta, premda ima mnogo trpjeti od onakih ljudi, koji su inače veliki »nacijonalisti« na jeziku. A što svećenik govori kod sv. mise, može — kako smo i kazali — lako saznati svaki tko hoće, i bolje razumjeti, nego baš da sluša svećenika, ako si pribavi taki molitvenik, u kojem se nalaze molitve svete mise prevedene.

XIX. PRIKAZBA U SVETOJ MISI.

(Cod. c. 824—844.)

I. Sve što smo dosada govorili o obredima mise, samo je priprava za nju. Ipak bez razloga ne valja ni tu pripravu izostaviti. Jer ako se veli, da prije molitve treba pripraviti dušu, to onda svakako treba da pripravimo dušu i za sv. misu. Poslije priprave dolazi tek prava misa, koja se zove misa vjernih, jer su kod nje mogli u staro doba biti samo oni, koji su bili kršteni. Prava misa ima, kako smo već spomenuli tri dijela: prikazbu, pretvorbu i pričest.

Govorit ćemo o prikazbi kod sv. mise.

II.—III. 1. Svećenik poljubivši oltar okrene se k narodu i pozdravi ga četvrti put »Gospodin s vama«. Dobivši odgovor: »I s duhom tvojim« kaže: »Pomolimo se«. Nato izmoli nekoliko riječi sastavljenih obično iz Sv. Pisma kao uvod u prvi dio mise. To se zove Offertorium ili Prinošenje. Te su riječi pjevali pjevači, kad je u staro doba narod prinosio svoje darove na oltar želeći biti što uži dionik žrtve. Od prinesenih darova (kruha i vina) izabrao je svećenik najbolje za žrtvu i za pričest, a ostalo se poslije mise razdavalo siromasima ili svećenicima za njihovo uzdržavanje. Taj je običaj prestao, otkako se sam svećenik brine za kruh i vino u sv. misi. Oni pak, koji hoće da budu uži dionici žrtve sv. mise, daju kakav dar u novcu svećeniku, da za njih posebice služi sv. misu. To nije plaća, jer se sv. misa ne može ničim platiti. Zato ona riječ »platiti sv. misu« nije prikladna. Ako se i kaže, ima samo znamenovanje nagrade (stipendija), koji se daje svećeniku. Nisu to svećenici izmislili, nego se to već nalazi u zakonu Mojsijevu, da su svećenici dobivali dijelove od donesene žrtve, a sv. Pavao kaže i za svećenike Novoga Zavjeta: »Tko oltaru služi, od oltara treba da i živi.« Zato čine s više razloga dobro djelo, koji daju nagradu svećeniku, da služi sv. misu. No tko je tako siromašan, te ne može svećenika nikako nadariti, neka se ne žalosti, da mu ne bi koristila sv. misa, jer smo prije govorili, da koristi svima vjernicima, osobito onima, koji su pobožno kod nje nazočni.

2. Izgovorivši riječi Prinošenja otkrije svećenik kalež. Onda uzme hostiju na zdjelici i držeći je pred prsima ovako moli: »Primi, sveti Oče, svemogući vječni Bože, ovu neoskvrnjenu žrtvu, koju ja nedostojni sluga tvoj prinosim tebi Bogu mojemu živomu i istinomu, za neizbrojene grijehe i uvrede i nemarnosti svoje, i za sve nazočne, da i za sve vjerne kršćane žive i mrtve, da meni i njima koristi za spasenje u život vječni. Amen.«

Što ovdje svećenik govori, ne proteže se samo na kruh, što ga drži u ruci, nego na ono, što će od toga kruha postati, te se već prije posvećenja kruh zove žrtva, kao što se poslije posvećenja tijelo Kristovo zove hljeb. Jer se sve o žrtvi ne može izreći jednom riječju i izvršiti jednim činom, zato ima više molitava i čina, koji sastavljaju jednu cjelinu. I onda, kad se u starom zavjetu odabirao prinos za žrtvu i dovodio k žrtveniku, taj je čin pripadao k žrtvi, ali je prava žrtva bilo klanje i spaljivanje.

Žrtvu zove svećenik »neoskvrnjenom«. Ako se u Starom Zavjetu tražilo, da bude žrtva bez mane, to je bila slika Kristu bezgrešnomu. — U toj molitvi moli svećenik najprije za sebe, kao što su i u starom Zavjetu svećenici prinosili žrtve najprije za sebe a onda za narod. Premda svećenik govori, da on prinosi žrtvu, ipak znamo, da je Isus pravi svećenik, a svećenik je samo »sluga«, preko čijih se ruku Krist prinosi.

Prinesavši hostiju spusti je na tjelesnik, a zdjelicu metne pod tjelesnik za znak, kako su se apostoli posakrili, kad je Isus bio mučen.

3. Potom svećenik uliva vino u kalež i doda nešto vode blagosiljajući je ovom molitvom: »Bože, koji si dostojanstvo ljudske naravi čudesno stvorio i čudesnije obnovio, daj nam preko tajne ove vode i vina postati dionicima božanstva Onoga, koji se udostojao dionikom postati našega čovječanstva, Isus Krist, Sin tvoj, Gospodin naš, koji s tobom živi i kraljuje u jedinstvu Duha Svetoga Bog po sve vijeke vijeka. Amen.«

U toj molitvi kazuje svećenik jedan razlog, zašto se vinu dodaje vode: a to zato, što vino znamenuje Krista, a voda nas, koji se hoćemo združiti s Isusom u ljubavi i svetosti. Zato se voda blagosilje, jer nama treba blagoslova, a vino se ne blagosilje. Koji su još razlozi, da se voda primiješa vinu, rekli smo prije.

4. Tako natočeno vino i vodu prikazuje svećenik držeći kalež pred prsima ovom molitvom: »Prikazujem ti, Gospode, kalež spasenja proseći tvoju blagost, da pred lice božanskog veličanstva tvoga za naše i svega svijeta spasenje sa slatkim mirisom uzađe.« Što se nad vinom govori, proteže se kako smo spomenuli na krv Kristovu, koja će iz njega postati.

5. Svećenik metne kalež na tjelesnik, pokrije ga pokrivačićem i s a v i v š i l i c e prema oltaru — kao Ilija kad se molio za kišu — g o v o r i: »U duhu poniznosti i u srcu skrušenom neka budemo primljeni od tebe, Gospode, i tako neka bude naša žrtva pred licem tvojim danas, da omili tebi, Gospode Bože.« Te su riječi govorila tri mladića u zažarenoj peći (Dan. 3, 39. 40) pripravni, da za vjeru izgore kao žrtve u ognju. Te nas riječi opominju, da kod prikazbe sami sebe radosti, žalosti i muke.
prinesemo Bogu duhovnim načinom žrtvujući njemu svoje

Onda svećenik uspravivši se b l a g o s l o v i d a r e veleći: »Dođi, posvetitelju, svemogući vječni Bože, i blagoslovi ovu žrtvu, ugotovljenu tvojemu svetom imenu.«

6. Potom ide svećenik na lijevu stranu oltara i p e r e r u k e govoreći ove stihove Psalma (25, 6—12): »Umivat ću među nevinima ruke svoje: i obilazit ću oko žrtvenika tvojega, Gospode. — Da čujem glas hvale: i razglasim sva čudesa tvoja. — Gospode, omilio mi je ures doma tvojega: i mjesto stanovanja slave tvoje. — Nemoj pogubiti s bezbožnicima, Bože, duše moje: i s krvopilcima života mojega. — Kojima su bezakonja u rukama: desnica im je napunjena darova. — A ja hodih u nedužnosti svojoj: izbavi me i smiluj se na me. — Noga moja stade na pravom putu: na skupštinama blagosiljat ću te, Gospode. — Slava Ocu... Kako bijaše...«

Svećenik pere ruke, kako su činili i svećenici starozavjetni prije i poslije žrtve, jer su si mogli ruke okaljati. A tako je u starije doba kršćansko mogao i svećenik uprljati ruke, dok je primao prinose od naroda. Dok pere ruke, moli prikladne riječi iz Psalma Davidova, u kojem kralj pjesnik govori, da je uvijek mrzio na grijeh i nije se htio družiti s grešnicima. Milije mu je bilo dolaziti među pobožan svijet, i boraviti kod svetoga šatora. Zato se i brinuo za ljepotu svetoga šatora, stana Božjega. To pranje ruku sjeća sada svećenika i narod, kako treba da budu čista srca, da i njima omili stan Božji, crkva, i da rado tu u skupu, u društvu s drugim vjernicima slave Boga.

To pranje ruku može nas sjetiti na to, kako je Pilat oprao ruke, kad je on krvopilac i licemjer, koji je išao za mitom, za ulagivanjem zlom narodu, osudio Onoga, koji je išao po pravom putu, i za koga je sam priznao, da na njemu ne nalazi nikakove krivice.

7. Došavši opet u sredinu žrtvenika podigne svećenik oči prema Raspelu, a onda prignut govori molitvu položivši prste na mjesto, gdje se nalaze moći svetaca: »P r i m i, s v e t a T r o j i c e, o v a j p r i n o s, koji ti prinosimo na spomen muke, uskrsnuća i uzašašća Isusa Krista Gospodina našega: i na čast blažene Marije svagda Djevice, i blaženoga Ivana Krstitelja, i ovih i svih svetih: da njima bude na čast,

a nama na spasenje, i da nas oni dostoje se zagovarati na nebu, kojima spomen činimo na zemlji. Po istom Kristu Gospodu našem. Amen.« U toj se molitvi lijepo spominje: komu se prinosi misa. Prinosi se trojednomu Bogu, a usto se slavi spomen svetih. Kažu se i glavni razlozi, zašto se prinosi sv. misa: da se u njoj spominjemo muke Isusove, i da nam se preko sv. mise donese spasenje zasluženo na križu.

8. Okrenut k narodu veli svećenik: O r a t e f r a t r e s, M o l i t e s e, b r a ć o, da moja i vaša žrtva bude primljena kod Boga Oca svemogućega.« Dvorilac će nato u ime naroda: »Neka primi Gospod žrtvu iz ruku tvojih na hvalu i slavu imena svojega, na korist također našu i sve Crkve svoje svete.« Svećenik veli: »Amen«.

Iz ove se molitve vidi, da osim glavnoga prinosioca svete mise, Isusa Krista, prinosi misu i svećenik, pače i sav kršćanski narod — nije to dakle samo svećenikova žrtva, nego i svakoga vjernika, koji je kod nje nazočan i živo se pobožnošću pridružuje svećeniku. Tako kršćanski narod postaje »kraljevsko svećeništvo«. Označuje ta molitva, komu koristi sveta misa: svećeniku, nazočnima i cijeloj Crkvi, živima i mrtvima.

9. Kod pjevane mise svećenik pjeva Molitvu skupljenu. Toj molitvi odgovara molitva na svršetku prikazbe, koju svećenik i kod pjevane mise govori tiho, i zato se zove T i h a m o l i t v a. I u toj se molitvi sa žrtvom spaja događaj onoga dana, na koji se sv. misa služi. Tako n. pr. glasi Tiha molitva na dan Bezgrešnoga Začeća: »Primi Gospodine spasonosnu žrtvu, koju ti prinosimo na svetkovinu Bezgrešnoga Začeća blažene Djevice Marije i podaj, kao što priznajemo, da je ona prethodnom tvojom milošću izuzeta od svake ljage, tako da se i mi njezinim zagovorom izbavimo od svih krivica.« Budući da se tu spominje tajna mise, ta se molitva zove i t a j n a.

Ta tišina dovodi nam u pamet šutnju Isusovu na sudu, kad su ga krivo tužili.

10. Tihu molitvu svršava svećenik glasno, a kod pjevane mise pjeva: »Po sve vijeke vijeka«. P. »Amen«. Zatim: »Gospodin s vama«, (peti put u misi) »I s duhom tvojim«. S. »Gore srca« (Sursum corda). P. »Imamo ka Gospodu« (Habemus ad Dominum). S. »Hvalu uzdajmo Gospodu Bogu našemu« (Gratias agamus Domino Deo nostro). P. Dostojno i pravedno jest« (Dignum et justum est).

To je svečana priprava za uzvišenu pjesmu, koja sad slijedi, i koju svećenik pjeva kod pjevane mise veličanstvenim napjevom, da mu nema primjera u glazbenoj umjetnosti. Ta je pjesma uvod u najuzvišeniju tajnu ovoga i onoga svijeta: tajnu smrti Sina Božjega, njegove žrtve na križu i na oltaru. Zato se zove P r e f a c i j a (Uvod, Predslavlje, Predpjev). Tih prefacija ima više (13), a najobičnija glasi: »U istinu dostojno i pravedno jest, pravo i spasonosno, da mi tebi svagda

i svagdje hvalu uzdajemo, Gospode sveti, Oče svemogući, vječni Bože, po Kristu Gospodu našem. Po kojemu Tvoje veličanstvo hvale Anđeli, klanjaju se Gospodstva, dršću Vlasti. Nebo i Sile nebeske i blaženi Serafi udruženim veseljem proslavljuju. S kojima da naše glasove zapovjediš k sebi pustiti, molimo poniznom hvalom govoreći.« I kao iznemožen od uznesenja i zastrašen veličanstvom Božjim, i dolaskom Kristovim, svećenik promjenjuje glas i svršava tiše: »S v e t, s v e t, s v e t G o s p o d Bog nad vojskama. Puna su nebesa i zemlja slave tvoje. Hosana u visini. Blagosloven, koji dolazi u ime Gospodnje. Hosana u visini.«

Ta je Prefacija dakle veliko zahvaljivanje Bogu za neizmjerna njegova dobročinstva, što nam je osobito po Kristu dao. Posebna se dobročinstva spominje prefacija na Božić: »što nam je po tajni utjelovljene Riječi granulo novo svijetlo sjajnosti Božje očima naše duše: te dok Boga vidljivo spoznajemo, po njemu se uznosimo k ljubavi nevidljivih stvari.« Na Bogojavljenje hvalimo Bogu: »Jer, kad se Jedinorođenac njegov javio u bistvu naše smrtnosti, novim nas je svijetlom besmrtnosti svoje obnovio.« U vrijeme Muke slavimo Boga: »Koji je na drvetu križa postavio spasenje roda ljudskoga, da odanle ustane život, odakle se radala smrt; i koji je na drvetu nadvladao (đavo), bude i drvetom svladan.« Na Uskrs pjevamo: »Uistinu dostojno i pravedno jest, pravo i spasonosno, da Tebe doduše Gospodine, svako vrijeme slavimo, pogotovo pak slavnije na ovaj dan, kad je naša Pasha žrtvovan Krist. Jer je on pravi Jaganjac, koji je odnesao grijehe svijeta. On je umrvši satro našu smrt i uskrsnuvši obnovio naš život.«

Gledajući dakle svećenik duhom u sv. misi dolazak Kristov na ovaj svijet, pozdravlja ga anđeoskom pjesmom, kojom su serafi u viđenju Izaijinu slavili Boga: »Svet, svet, svet«. Pozdravlja ga riječima, kojima su apostoli i narod i djeca sretali Isusa, kad je posljednji put dolazio u Jeruzalem kao vojvoda, koji će održati slavnu bitku i pobjedu: »Blagosloven, koji dolazi u ime Gospodnje«. To su najprikladnije riječi, kojima se naviješta drugi dio mise: pretvorba, kad Isus dolazi na oltar nevidljiv pod vidljivim prilikama.

IV. Prvi dio svete mise zove se prikazba, jer se prikazuje kruh i vino, koje će se pretvoriti u tijelo i krv Kristovu. — Prikazba ima ove česti i molitve: Prinošenje, prikazivanje hostije i kaleža, pranje ruku, Molite se braćo, Tiha molitva i Prefacija.

V. Tko hoće da bude pravo kod sv. mise, treba da pripazi na glavne dijelove njezine, i da se što više pridruži mišljenjem i molitvom činima svećenikovim. Onda će i nas sve obuzeti sveti strah i poštovanje prema velikim tajnama, koje se zbivaju pred našim očima, te ćemo se u zanosu duše predati osjećajima onih nevinih duša, koje su pjevale Kristu: »Blagosloven, koji dolazi u ime Gospodnje«.

Tako za prikazanja prinesimo Bogu same sebe; poklonimo Bogu svoj um, svoju volju, svoje srce, da budemo svagda gotovi njemu služiti kao svojemu gospodaru.

Ako možeš — kako rekosmo — daj određeni dar svećeniku, da za tebe ili za tvoje ili za duše u čistilištu prikaže sv. misu, i ne slušaj nerazboritih prigovaranja sebičnih ljudi, koji će prije za vino ili druge škodljive stvari dati novac nego za crkvu i spasonosne ustanove. Svećenike vežu osobiti propisi, da budu u tim stvarima daleko od svake trgovine. Svećenik ne smije uzeti više dužnosti za mise, nego ih može svršiti u godini dana. Ako ih sam ne može svršiti, treba da ih preda drugomu svećeniku, koji će ih moći odslužiti. A o svemu ima voditi račun, te ga na to veže nesamo savjest nego i nadziranje poglavara.

XX. KANON MISE ILI GLAVA MISE.

(Cod. c. 1544.)

I. Prefacija je uvod u drugi najsvetiji dio mise. I kad svećenik govori pjesmu Serafinsku: Svet, svet, svet! glas zvončića u crkvi a gdjekad i velikog zvona na tornju oglašuje vjernicima, da je došao najsvečaniji čin. Molitve, koje svećenik odsada moli, govori tiho, i ta svečana tišina znak je one noćne tišine, u kojoj je svemoguća Riječ Božja sašla na zemlju s kraljevskih visina.

I u molitve, koje se mole u tom dijelu sv. mise, već od najstarijih vremena ništa se ne dira, da se time označi njihovo otajstveno znamenovanje. Zato se u grčkom jeziku zovu K a n o n ili N a r e d b a, koje se ima svećenik držati kod svake svete mise.

E v o m o l i t a v a u K a n o n u.

II.—III. 1. Isus je kod posljednje večere molio za svoje učenike i za sve, koji budu vjerovali na njihove riječi, dakle za Crkvu svoju, da bude sveta i jedna. Napose se molio za onoga, koga je namjesto sebe postavio glavarom Crkve, svetoga Petra govoreći: »Simone, ja sam se molio za tebe, da ne ponestane vjere tvoje.« Tako i svećenik moli ovu m o l i t v u z a C r k v u, njezine poglavare i članove: »Tebe dakle, preblagostivi Oče, po Isusu Kristu, Sinu Tvojem, Gospodinu našemu, sniženi molimo i prosimo, da primiš i blagosloviš ove darove, ove poklone, ove žrtve neokaljane, ponajprije što ih Tebi prinosimo za Crkvu tvoju svetu katoličku, koju da se udostojiš upokojiti, čuvati, ujediniti i ravnati po cijelom svijetu, zajedno sa slugom tvojim Papom našim (n. pr. Pijem), i vladikom našim (n. pr. Josipom, Ivanom, Antunom) i sa svima pravovjernima i Katoličke i apostolske vjere štovaocima.«

Govoreći riječi: »blagosloviš ove darove, ove poklone, ove žrtve« načini svećenik tri križa nad kruhom i vinom za znak, da će ih sam Bog pretvoriti u tijelo i krv Kristovu.

2. Potom se svećenik poimence spominje onih, koji su osobitim načinom preporučeni u njegove molitve i koji su za crkvu stekli većih zasluga. To se zove M e m e n t o ili S p o m e n ž i v i h. Veliki je svećenik u Starom Zavjetu imao na prsima napisana imena dvanaest plemena izraelskih, da se za njih moli. Tako je u staro doba kršćansko bila na oltaru daščica, kojoj su na jednoj strani bila napisana imena živih dostojanstvenika i dobročinitelja crkve, a na drugoj mrtvih. Ta se daščica zvala diptih (dvostranica). Moleći se za njih čitao je svećenik njihova imena. Nešto je od toga običaja ostalo danas, što svećenik od oltara ili žrtvenika kaže (pod propovijedu) imena onih, za koje se služi sv. misa ili mole zajedničke molitve. Molitva u Spomenu živih glasi: »Opomeni se, Gospode, sluga i službenica svojih (tu može spomenuti imena njihova) i svih, koji unaokolo stoje, čija je vjera tebi znana i poznata pobožnost, za koje ti prinosimo ili koji ti prinose ovu žrtvu hvale za sebe i za sve svoje; za otkupljenje duša svojih, za nadu spasenja i nepovređenja svojega, i tebi donose molitve svoje vječnome Bogu, živomu i istinomu.« — Iz te molitve eto znamo, da se svećenik osobitim načinom moli za one, koji su nazočni kod svete mise, te će njima i biti veća korist od nje. Moli se svećenik za sve potrebe vjernika: za njihovo duševno spasenje a i za tjelesno dobro, za zdravlje i napredak u zemaljskim stvarima, koliko su korisne duši.

3. Da svećenikova molitva bude jača, p r i z i v a u p o m o ć s v e t e, koji su s nama kršćanima na zemlji združeni općinstvom svetih. Ta molitva glasi: »Udružujući se i spomen štujući ponajprije slavne vazda Djeve Marije, Roditeljice Boga i Gospoda našega Isusa Krista: da i blaženih apostola i mučenika tvojih Petra i Pavla, Andrije, Jakoba, Ivana, Tome, Jakoba, Filipa, Bartolomeja, Mateja, Simona i Tadeja; Lina, Kleta, Klementa, Ksista, Kornelija, Ciprijana, Lovrenca, Krizogona, Ivana i Pavla, Kuzme i Damjana: i svih svetaca tvojih; po njihovim zaslugama i molitvama dopusti, da u svemu budemo odbranjeni pomoću zaštite tvoje. Po istom Kristu Gospodu našem. Amen.«

Tu se u prvom redu spominje — kako je kršćanskom srcu razumljivo — Blažena Djevica, koja je u najužoj svezi sa žrtvom Novoga Zavjeta, jer je ona prečista Jagnjica, koja je rodila i odgojila žrtvu novozavjetnu neokaljanoga Jaganjca Krista Gospodina. Spominje se dalje dvanaest apostola. Kao u evanđelju tako se i ovdje na prvom mjestu spominje poglavica apostolski Petar i njegov drug kod osnivanja Crkve sv. Pavao. Potom se spominje pet Papa i mučenika, koji su došli poslije sv. Petra: Lin, Klet, Klement, Ksist i Kornelij. Uz papu

Kornelija spominje se biskup kartaški Ciprijan (16. rujna), koji je istoga dana mučen ako i ne iste godine, te je s crkvom rimskom bio u uskoj svezi. Sv. Lovrenac (10. kolovoza) đakon crkve rimske poznat je sa svoje mučeničke smrti na ognju. Krizogon, Rimljanin (24. studenoga) je pretrpio mučeničku smrt u Gradu, na Adriji. Ivan i Pavao (26. lipnja), bogata braća u Rimu, bijahu pogubljeni od Julijana odmetnika, jer su razdijelili siromasima svoje blago, za kojim se bio Julijan pohlepio. Kuzma i Damjan (27. rujna), dva brata liječnika, umrli su za vjeru kršćansku u doba Dioklecijanova progonstva.

Spominju se samo najstariji mučenici, jer kad se jednom utvrdio Kanon, a to je bilo već u prvim vijekovima, nisu se više dodavala imena drugih svetaca.

4. Svećenik r a z a s t r e r u k e n a d h o s t i j o m i k a l e ž o m. To je stari obred, kad se kakva stvar htjela blagosloviti, da se na nju stavljale ruke. To označuje i molitva: »Ovaj dakle prinos služenja našega, da i cijele obitelje svoje, prosimo, Gospode, da umilostivljen primiš, i dneve naše u miru tvojem razrediš, te zapovjediš, da se izbavimo iz vječnoga prokletstva i pribrojimo u stado izabranika tvojih. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.«

5. Svećenik čini p e t k r i ž e v a n a d h o s t i j o m i k a l e ž e m moleći: »Ovaj prinos, prosimo, dostoj se ti, Bože, u svemu blagoslovenim, prikladnim, pravim, umjesnim i milim učiniti, da nam postane tijelo i krv preljubaznoga Sina tvojega, Gospodina našega Isusa Krista.«

6. Dvorilac daje znak zvončićem: sve se u crkvi spušta na koljena, nastaje sveta tišina: nebo se i zemlja približuje. Svećenik spominje događaj posljednje večere, kad je Isus ustanovio svetu tajnu: »Koji dan prije nego trpi, uze hljeb u svete i časne ruke svoje, i uzdignuvši oči k nebu k tebi Bogu Ocu svojemu svemogućemu, tebi hvalu dajući blagoslovi, razlomi i dade učenicima svojim govoreći: Uzmite i jedite od ovoga svi.« I kad svećenik govori te riječi, on se sjedinjuje u činu i riječima s Kristom: diže oči k nebu, blagosilje; a onda svećenikove osobe nestaje i pušta kao da Krist govori nad kruhom: »Jer je ovo tijelo moje«. I te riječi Kristove u onaj čas p r e t v o r e kruh u tijelo njegovo. Zato svećenik odmah poklekne i pokloni se Isusu nazočnu na oltaru; a onda p o d i g n e p r e s v e t o t i j e l o u vis, da mu se poklone anđeli i ljudi u crkvi.

Dalje nastavi svećenik: »Tako poslije večere uzevši i ovaj presjajni kalež u svete i časne ruke svoje opet tebi hvalu dajući blagoslovi i dade učenicima svojim govoreći: Uzmite i pijte iz ovoga svi: Jer je ovo kalež krvi moje novoga i vječnoga Zavjeta, tajna vjere, koja će se za vas i za mnoge proliti za otpuštenje grijeha. Koliko puta budete ovo činili, činite na moj spomen.« U kaležu je taj čas prava krv Isusova; zato se

svećenik pokloni i podigne kalež, da se i drugi poklone dragocjenoj krvi našega otkupljenja.

Taj se čin zove pretvorba i podizanje. Za toga najsvetijega čina treba da smo što pobožniji. Predočimo si kod podizanja Isusovo tijelo na križu, kako iz rana na rukama i nogama teče sveta krv za očišćenje grijeha svega svijeta. Probudimo u sebi pokajanje udarajući se u prsi, vjeru klanjajući se, i nadu gledajući u svetu hostiju i kalež.

7. Potaknut onim riječima Spasiteljevim: To činite na moj spomen, opominje se svećenik muke Isusove ovom molitvom odmah poslije podizanja: »Zato i opominjući se, Gospode, mi sluge tvoje, da i narod tvoj sveti, presvete muke istoga Krista Sina tvojega, Gospodina našega, ali i uskrsnuća iz mrtvih i slavnog uzašašća u nebo, prinosimo presjajnom veličanstvu tvojem od tvojih darova i poklona prikaz čist, prikaz svet, prikaz neokaljan: hljeb sveti života vječnoga i kalež spasenja vjekovitoga.« I tu se zove tijelo Isusovo »hljeb«, ali ne običan hljeb, nego »hljeb sveti života vječnoga«, a te riječi jasno kažu, da je to samo pravo tijelo Isusovo.

8. Potom svećenik spominje tri žrtve, koje su znamenovale žrtvu Isusovu: Abelovu, Abrahamovu i Melkizedekovu; te se moli: »Na koje (darove) dostoj se milostivo i blagim licem pogledati i primiti, kako si se dostojao primiti darove sluge tvojega pravednoga Abela i žrtvu patrijarhe našega Abrahama i koju ti je prinesao veliki svećenik tvoj Melkizedek, svetu žrtvu, neokaljan prikaz.« Spominju se te tri žrtve: krvna žrtva Abelova, koji je prinesao prvence svojega stada, ali je radi te žrtve i on sam postao žrtva krvna; Abraham je žrtvovao svojega sina nekrvnim načinom, jer je imao volju, da ga krvnim načinom žrtvuje. Abelova žrtva označuje krvnu žrtvu na križu; Abrahamova žrtva označuje, da je sveta misa ista žrtva kao i na križu; Melkizedekova pak žrtva označuje nekrvnu žrtvu na posljednjoj večeri i u svetoj misi. Ako je Bog — veli molitva — primio slike žrtve Isusove: većma će primiti samu žrtvu svojega Sina.

9. Tijelo Kristovo nije samo žrtva nego i hrana. I kao žrtva i kao hrana dijeli nam milosti krvne žrtve. Zato se svećenik duboko sagnut prema svetoj hostiji moli za milosti, koje nam daje sveta euharistija kao žrtva i hrana: »Sniženi te prosimo, svemogući Bože, zapovjedi, da se ovi prinosi po rukama svetoga Anđela tvojega odnesu na najviši žrtvenik tvoj, pred lice božanskog veličanstva tvojega, da koliko puta uzblagujemo s ovoga žrtvenika presveto tijelo i krv Sina tvojega, toliko puta da se napunimo svakoga blagoslova nebeskoga i milosti. Po istom Kristu Gospodinu našem. Amen.«

10. Kao što se prije podizanja svećenik spominje živih, tako poslije podizanja čini Spomen mrtvih ovom molitvom: »Opomeni se također, Gospode, sluga i službenica

svojih I. i I., koji nas pretekoše sa znakom vjere i spavaju san mira. Njima, Gospode, i svima u Kristu upokojenima, prosimo, podijeli mjesto rashladenja, svijetla i mira. Po istom Kristu Gospodu našem. Amen.« Kristova je žrtva na križu koristila i mrtvima, što pokazuju mnogi mrtvi, koji su na čas smrti njegove izišli iz grobova. Svakako onda i sv. misa njima koristi, naime onima, koji tu korist trebaju, a to su duše onih, koji su umrli sa znakom vjere i u Kristu upokojeni, to jest duše u čistilištu. Zato Crkva javno ne moli za one mrtve, koji nisu umrli sa znakom vjere: nekršteni, krivovjerci, otpali i izopćeni. Ali moli za žive takve, da se k Bogu obrate, kao što čini na Veliki Petak.

11. No to čini svećenik i u molitvi poslije Spomena mrtvih. On se sjeća i onih, koji su duševno mrtvi, to jest grešnici. Moli se za grešnike, da im Bog dade milost te se obrate i budu primljeni u društvo svetih. Udarivši se u prsi u znak kajanja govori svećenik ovu molitvu: »I nama grešnicima, slugama tvojim, koji se uzdamo u mnoštvo pomilovanja tvojih, dostoj se darovati kaki dio i društvo sa svetim tvojim apostolima i mučenicima: s Ivanom, Stjepanom, Matijom, Barnabom, Ignatijem, Aleksandrom, Marcelinom, Petrom, Felicitatom, Perpetuom, Agatom, Lucijom, Agnetom, Cecilijom, Anastazijom i svima svetima tvojima: u njihovu nas zajednicu, molimo, pusti ne gledajući na zaslugu, nego dijeleći smilovanje. Po Kristu Gospodinu našem.« Ivan, što se tu spominje, jest Ivan Krstitelj. Stjepan to je prvi mučenik. Matija je izabran apostol mjesto Jude. Barnaba, drug i pomagač sv. Pavla, nosi također ime apostola. Ignatij (1. veljače) bio je biskup antiohijski, radi vjere bačen pred lavove u Rimu. Aleksandar (3. svibnja) Rimljanin upravljao je Crkvom u vrijeme Hadrijanovo, te je mnoge plemenite porodice rimske priveo k vjeri. Marcelin i Petar (2. lipnja) onaj svećenik, ovaj zaklinjalac mučeni su i umrli u Rimu za cara Dioklecijana. Felicitata i Perpetua (6. ožujka) za cara Severa bile su uhvaćene i na smrt osuđene. Događaji kod njihove smrti izmamljuju svakomu suze na oči, kad ih čita. Agata (5. veljače) djevica mučena je od okrutnoga suca, koji joj je dao izrezati prsi. Lucija (13. prosinca) osuđena je na lomaču, a kad joj oganj nije naudio, presječeno joj je grlo. Agneta (21. siječnja) bila je mučena i pogubljena u 13. godini, zrelija krepostima nego godinama. Cecilija (22. studenoga) djevica rimska uz orgulje je Gospodina slavila i za vjeru ljude kao pčelica radilica predobivala. Anastazija (25. prosinca kod druge mise) bila je kći ugledna Rimljanina, koju je muž njezin mučio, jer je bila kršćanka. Kad joj je muž umro, za cara Dioklecijana bila je živa spaljena po svoj prilici u gradu, gdje je danas Mitrovica.

Čast je biti u društvu tolikih junaka, a vječna sreća radovati se s njima u nebu. A te junake stvorila je muka i smrt Kristova. Tolika je u njoj moć.

12. Zato svećenik uznesen mislima na silu i moć novozavjetne žrtve čini tri križa nad hostijom i kaležem govoreći: »Po Kom (Kristu) sve ovo, Gospode, uvijek dobro tvoriš, posvećuješ, blagosiljaš i nama udjeljuješ.« Ovo trokratno križanje znači blagoslove i milosti, koje silaze na vjernike po žrtvi sv. mise.

Onda svećenik otkrije kalež, poklekne i uzme svetu hostiju te njom načini pet križeva: tri nad kaležem, a dva između sebe i kaleža govoreći: »Po njemu (Kristu), s njime i u njemu tebi je Bogu Ocu svemogućemu u jedinstvu Duha Svetoga sva čast i slava.« Govoreći posljednje riječi podigne zajedno kalež s hostijom uvis. Po Kristu dajemo slavu Bogu; ali tom slavom slavimo i Krista kao Boga, jer je u njemu sva punina božanstva. Slaveći jednu osobu božansku slavimo zajedno presveto Trojstvo. Tako svećenik s l a v e ć i O c a i S i n a i D u h a S v e t o g a završuje drugi dio svete mise iliti pretvorbu. Podiže hostiju i kalež uvis, jer se sveta misa prikazuje trojedinom Bogu.

IV. Drugi dio svete mise zove se pretvorba, jer se u tom dijelu pretvara kruh i vino u tijelo i krv Isusovu. — Molitve su u tom dijelu stalne, te se zovu Kanon ili Naredba. — U kanonu prije pretvorbe (podizanja) moli svećenik za Crkvu i njezine poglavare, spominje se živih, utječe se u pomoć svetima, stavlja ruke na darove te ih blagosilja. — Potom dolazi pretvorba i podizanje tijela i krvi Kristove. — U kanonu poslije podizanja idu molitve: spomen muke Isusove; spomen žrtve Abelove, Abrahamove i Melkizedekove; spomen na milosti svete žrtve; spomen mrtvih, molitva za grešnike i pridruženje svetima; slavljenje presvetoga Trojstva.

V. To je najsvetiji dio mise, zato treba da se pod njim što pobožnije vladamo. Molimo se za Crkvu i njezine poglavare, za svoje roditelje, dobročinitelje pa i neprijatelje. Pod podizanjem govorimo pobožne uzdahe n. pr. Zdravo, tijelo Isusovo, za me na križ uzvišeno! Zdravo krvi Isusova, za me grešna prolivena! Smiluj mi se Isuse! — Poslije podizanja ne zaboravimo moliti se za vjerne mrtve, i za one koji su nam blizu rodom i prijateljstvom, ali se molimo i za one, kojih se nitko ne opominje.

Učinit ćeš dobro za dušu svoju i duše drugih vjernih, ako ostaviš zakladu, iz koje će se služiti svete mise zadušnice, pa će se tako i tebe po imenu spominjati Crkva, kad drugi svi na tebe zaborave.

XXI. PRIČEŠĆIVANJE I SVRŠETAK MISE.

(D. K. 79.)

I. Spominjali smo, da je sv. misa žrtva zahvalna. Od žrtve se zahvalnice blagovalo. Tako je i Krist Gospodin prinesavši svoje tijelo i krv dao ih učenicima blagovati: »Uzmite i jedite«, »pijte iz ovoga svi«.

Tako se i sad čini kod sv. mise, i taj dio, kad svećenik (i narod) blaguje tijelo i krv Isusovu, zove p r i č e š ć i v a n j e.

Evo molitava i o b r e d a s v e t e m i s e k o d p r i č e š ć i v a n j a.

II.—III. 1. Svećenik molitve Kanona, koje je tiho molio, svršava glasno: »Po sve vijeke vijeka«. Služitelj odgovori: »Amen«. Nato svećenik pozove narod na molitvu veleći: »Pomolimo se«. I sad svećenik moli molitvu, koju je sam Isus naučio moliti: molitvu Gospodnju ili O č e n a š (Pater noster). Za tu najizvrsniju molitvu pripravlja sebe i narod s nekoliko riječi govoreći: »Spasonosnim zapovijestima opomenuti i naukom božanskom poučeni usuđujemo se govoriti: Oče naš, koji si na nebesima, sveti se ime tvoje, dođi kraljevstvo tvoje, budi volja tvoja kako na nebu i na zemlji. Kruh naš svagdašnji daj nam danas i otpusti nam duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima našim. I ne uvedi nas u napast.« Dvoritelj završuje: »Ne oslobodi nas oda zla«. A svećenik doda tiho: »Amen«.

Svećenik veli, da se samo »naukom božanskom poučeni usuđujemo govoriti Oče naš«. Tko bi se inače usudio reći Bogu »Oče!« da nas nije tako Isus naučio. To je prikladna molitva za sve, pa osobito i za svetu pričest, jer u njoj dolaze riječi: »Kruh naš svagdašnji daj nam danas«. U toj molbi ne molimo samo za kruh tjelesni nego i za kruh duševni, a to je tijelo i krv Krista, koji je rekao: »Ja sam hljeb živi, koji jede ovaj hljeb, živjet će uvijek«. To je »svagdašnji kruh«, jer se sveta misa prinosi svaki dan; svaki dan može svećenik služiti svetu misu, i vjernici se mogu svaki dan pričešćivati.

Sedam molba u Očenašu spominje nas sedam riječi Isusovih na križu, od kojih se neke slažu s molbama u Očenašu, tako n. pr. Oprosti im Oče, jer ne znaju što čine; kad je razbojnik rekao: »Opomeni me se, Gospodine, kad dođeš u kraljevstvo svoje« — reče mu Isus: »Još danas bit ćeš sa mnom u raju.« Riječ ona: »Evo ti majke!« sjeća nas na ono: »Oče naš!« jer tko ima Mariju za majku, ima i Boga za Oca. I što Isus govori u teškim mukama: »Bože moj, zašto si me ostavio?« i po svojoj čovječjoj naravi želi i teži riješiti se muka, nije li molba: »Oslobodi nas oda zla?« A predajući se u volju Božju i govoreći: »Svršeno je« nije li tim rekao veliki »Amen«?

2. P o s l j e d n j u m o l b u u O č e n a š u p r o š i r u j e svećenik u ovu molitvu: »Oslobodi nas, molimo Gospode, od sviju zala prošlih, sadašnjih i budućih, i po odvjetovanju bla-

žene i slavne svagda Djeve Bogorodice Marije s blaženim apostolima tvojim Petrom i Pavlom i Andrijom i svima svetima daj milostivo mir u dnevima našim, da pomoću milosrda tvojega potpomagani i od grijeha budemo uvijek slobodni i od svake smetnje zaštićeni. Po istom Gospodu našem Isusu Kristu Sinu tvojem, koji s tobom živi i kraljuje u jedinstvu Duha Svetoga Bog po sve vijeke vijeka.« P. »Amen«.

Dok svećenik moli tu molitvu spominjući svetoga Petra, Pavla i Andriju križa se zdjelicom. Spominje ovu trojicu apostola, jer su najviše muka i zla podnijeli za Kristovu vjeru. Crkva nekad ljuto progonjena molila je Boga, da joj dade mir od progonitelja, kako se i Isus molio u vrtu: »Odnesi ovu čašu, da je ne pijem.« No Crkva zna, da vremenite muke nisu najveća zla nego je najveće zlo grijeh, zato se moli, da bi »od grijeha bili uvijek slobodni.«

3. Govoreći one posljednje riječi: »Po istom Gospodu . . .« uzme svećenik hostiju i prelomi je na tri dijela; dva dijela metne na zdjelicu, a treći spusti u kalež govoreći: »Mir Gospodnji bio uvijek s vama« (Pax Domini sit semper vobiscum). Dvoritelj kaže: »Amen«. Spustivši dijelak hostije u kalež veli svećenik: »Ovo miješanje i svećenje tijela i krvi Gospoda našega Isusa Krista neka bude nama, koji primamo, za život vječni.« Kad se vjernici pričešćuju objema prilikama kruha i vina, onda se hostija umoči u krv Kristovu. Tako se ugotavljala sveta pričest.

Lamanje hostije predočuje smrt Kristovu na križu; a spuštanje jednog dijelka u kalež označuje, kako je duša Isusova poslije smrti sašla u pretpakao i objavila dušama preminulih pravednika, da je skinut grijeh s ljudi i otvorena su im vrata nebeska, jer su pomireni s Bogom.

4. Zato svećenik klikuje Kristu, koji je to izveo, udarajući se tri puta u prsi: »Jaganjče Božji (Agnus Dei), koji odnosiš grijehe svijeta, pomiluj nas! Jaganjče Božji, koji odnosiš grijehe svijeta, pomiluj nas! Jaganjče Božji, koji odnosiš grijehe svijeta, daruj nam mir.«

5. Na riječi: »daruj nam mir« nadovezuje svećenik posebnu molitvu za mir: »Gospode Isuse Kriste, koji si rekao apostolima svojima: Mir ostavljam vama, mir svoj dajem vama: ne gledaj na grijehe moje, nego na vjeru Crkve svoje i nju po volji tvojoj dostoj se upokojiti i ujediniti, koji živiš i kraljuješ Bog po sve vijeke vijeka. Amen,«

K svetoj pričesti, sakramentu ljubavi, ne smije se nitko približiti, koji mrzi na drugoga. Zato treba, da prije oprosti bližnjemu i s njim se izmiri po opomeni Spasiteljevoj:: »Ako prineseš dar svoj k oltaru i ondje se opomeneš, da brat tvoj ima što na te, ostavi ondje dar svoj pred oltarom i idi prije te se pomiri s bratom svojim, i onda dođi i prinesi dar svoj« (Mat. 5, 23. 24.). Te su se opomene držali kršćani, te bi se u

crkvi pomirili dajući si cjelov mira. To čine još danas svećenici stavljajući jedan drugome ruke na ruke govoreći: »Mir s tobom«.

6. Sada dolaze dvije krasne molitve pred samu pričest, u kojima svećenik ispovijeda svoju vjeru u nazočnost Kristovu, kaje se za grijehe, ponizuje se i izjavlja ljubav i želju primiti Gospodina i s njim se sjediniti: »Gospode Isuse Kriste, Sine Boga živoga, koji si voljom Očevom uz sudjelovanje Duha Svetoga smrću svojom oživio svijet, oslobodi me po ovom presvetom tijelu i krvi svojoj od svih nepravda mojih i od svih zala; i učini, da vazda prianjam uz zapovijedi tvoje, i ne dopusti, da se kada od tebe rastavim: koji s istim Bogom Ocem i Duhom Svetim živiš i kraljuješ Bog u vijeke vijeka. Amen.« — I ovo: »Primanje tijela tvojega, Gospode Isuse Kriste, koje se ja nevrijednik uzeti preuzimljem (usuđujem), neka mi ne bude za sud i na osuđenje; nego po tvojoj dobrostivosti neka mi je za zaštitu duše i tijela i za lijek potrebiti, koji živiš i kraljuješ s Bogom Ocem u jedinstvu Duha Svetoga Bog po sve vijeke vijeka. Amen.«

7. Sada dolazi sama pričest. Svećenik poklekne pred hostijom, uzme je u ruke sastavivši oba dijela i udarajući se u prsi govori riječi satnika u Kafarnaumu, koji je držao, da nije vrijedan primiti Isusa u svoju kuću: »Gospodine, nisam vrijedan, da uđeš pod krov moj, nego samo reci riječju, i ozdravit će duša moja.« Tako govori tri puta. Dvorilac dade znak zvončićem vjernicima, da pripaze na sveti čin: na pričest. Svećenik načini hostijom pred prsima križ i govori: »Tijelo Gospoda našega Isusa Krista neka čuva dušu moju u život vječni. Amen.« Tada se sagne prema žrtveniku i blaguje hostiju: pričesti se tijelom Isusovim. Ispravivši se ostaje časak zaduben u pobožne misli; a onda otkrije kalež, pokloni se krvi Isusovoj i govori: »Što da vratim Gospodu za sve, što mi je dao? Kalež ću spasenja primiti i prizvati ime Gospodnje. Hvaleći prizvat ću Gospoda, i od svih ću se neprijatelja izbaviti« (Ps. 115, 12. 13. 17, 4.). Onda se prekriži kaležem i veli: »Krv Gospoda našega Isusa Krista neka čuva dušu moju u život vječni.« Nato popije presvetu krv i tako se pričesti svetom krvlju.

Potom oplahne kalež vinom i ispije govoreći: »Što ustima uzesmo, Gospode, daj da čistom dušom primimo; i od dara vremenitoga neka nam bude pomoć vjekovita.« Zatim opere nad kaležem prste vinom i vodom govoreći: »Tijelo tvoje, Gospode, koje sam primio, i krv tvoja, koju sam pio, neka prione uz nutrinu moju, i podaj, da u meni ne ostane ljaga zloća, kad me čiste i svete okrijepiše tajne. Koji živiš i kraljuješ u vijeke vijekova. Amen.« Premda je svećenik zabavljen čišćenjem kaleža i pranjem prsta, da ni jedna mrvica ne ostane na njima, ipak se tim činima ne da smetati, da ne bi

neprestano mislio i govorio o svetoj pričesti, molio se i prosio od Boga milosti, što ih ona daje.

8. Popivši isperak i pokrivši kalež ide svećenik na lijevu stranu, kamo je već dvorilac prenesao knjigu, čita nekoliko redaka, koji se zovu Pričesnica (Communio). Te su se riječi — obično iz kojega psalma — pjevale, kad je narod prilazio i pričešćivao se zajedno sa svećenikom.

9. Svećenik još ne ostavlja žrtvenika. Ne bi bilo dostojno otići od stola Gospodnjega, da se prije ne zahvali za gozbu, kojoj je bio dionik. Poljubivši oltar okrene se k narodu i pozdravi ga (šesti put): »Gospod s vama« i dobivši odgovor: »I s duhom tvojim« kaže: »Pomolimo se«. Nato moli molitvu, koja se zove molitva Poslije pričesti (Postcommunio), te je odziv Skupljenoj molitvi i Tihoj: zato koliko je bilo Skupljenih molitava i Tihih, toliko ima i Poslije pričesti. U toj se molitvi zahvaljuje svećenik za primljenu svetu pričest uz spomen onoga dana. Tako n. pr. na Bezgrešni Začetak glasi molitva Poslije pričesti: »Sakramenti što ih uzesmo, Gospode Bože naš, neka iscijele u nama rane onoga grijeha, od kojega si osobitim načinom očuvao Bezgrešni Začetak blažene Marije.« Molitvu kao obično svršava: »Po sve vijeke vijeka.« »Amen«.

10. Svećenik ide na sredinu oltara, pozdravi opet narod riječima: »Gospodin s vama«, na što dobiva običan odzdrav. Zatim kaže (ili pjeva): Ite missa est, Idite svršena je (žrtva); a dvorilac odgovara: »Deo gratias, Bogu hvala«. — Na dane posta mjesto toga kaže svećenik: »Benedicamus Domino, Blagosiljajmo Gospodina«; jer bi vjernici još neko vrijeme ostali moleći se u crkvi. — Kod misa za pokojnike mjesto Ite missa est veli svećenik: »Requiescant in pace, t. j.: Neka počivaju u miru. Amen.«

11. Svećenik okrenuvši se k oltaru prignut moli ovu molitvu: »Neka omili tebi, sveta Trojice, ponizna služba moja i podaj, da žrtva, koju sam očima tvojega veličanstva nevrijedan prinesao, tebi bude ugodna, a meni i svima, za koje ju prinesoh, neka bude po tvojoj milosrdnosti pomirna. Po Kristu Gospodu našem.« S tom se molitvom zgodno završuje sveti čin.

12. Onda svećenik uzdigne ruke prema nebu, raširi ih i sklopi, kao da hoće primiti blagoslov od Boga, pa okrenuvši se k narodu načini nad njima križ i blagoslovi ih govoreći: »Blagoslovio vas svemogući Bog, Otac i Sin i Duh Sveti.« P. »Amen«. Svećenici su Staroga Zavjeta blagosiljali narod, pošto su završili žrtvu (isp. Zaharija hoće da blagosilja narod), pa kako bi otišao kršćanski narod kući, a da ne ponese blagoslova od svećenika novoga Zavjeta, koji ima veću moć?

U misama se za mrtve ne daje blagoslov živima, jer se pridržaje umrlima.

13. Svećenik još govori Posljednje evanđelje, koje se zove tako za razliku od evanđelja na početku mise. Obično je to evanđelje početak evanđelja sv. Ivana, koje se počinje ovako: »U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše u Boga.« Pod tom Riječju razumijeva se druga božanska osoba, Sin. Tu dolaze i ove riječi: »Riječ je tijelom postala i prebivala među nama«, t. j. Sin je Božji postao čovjek i boravio među nama. Zgodno se to evanđelje čita gotovo kod svake mise, jer nam živo doziva u pamet istinu presvetoga sakramenta: Sin Božji kao Bog i čovjek nesamo s nama nego i u nama prebiva po ovom svetom sakramentu. Zato »Bogu hvala!« veli se na koncu mise.

IV. Treći dio sv. mise jest pričešćivanje. — U tom su dijelu glavne molitve: Očenaš, Jaganjče Božji, molitva za mir, molitve prije pričesti, Gospodine nisam vrijedan, sama pričest.

Svršetak mise čini Pričesna molitva. Molitva poslije pričesti, Idite misa je, blagoslov i posljednje evanđelje. — 79. Koji su glavni dijelovi svete mise? Glavni dijelovi svete mise jesu: 1) prikazivanje, 2) pretvorba (podizanje) i 3) pričest.

V. Najbolje ćemo činiti kod ovoga dijela svete mise, ako se sa svećenikom po starom lijepom običaju pričestimo. Ne možemo li to učiniti uzimajući svetu hostiju, gledajmo se duhovnim načinom pričestiti, to jest živo željeti, da se s Isusom združimo u vjeri, ufanju i ljubavi.

I kod toga dijela mislimo na muku Spasiteljevu. Sveta pričest sjeća nas na ukop Spasiteljev. Završetak mise doziva nam u pamet život njegov poslije uskrsnuća. Pozdrav: »Gospod s vama« sjeća nas uskrsnuća; »Idite, misa jest« spominje nas, kako je Isus poslije uskrsnuća poučio apotole, da šire njegovo kraljevstvo veleći im: »Idite po svem svijetu«. Blagoslov na svršetku govori nam, kako je Isus na gori Maslinskoj blagoslovio svoje učenike i njima na očigled uzašao na nebo. A posljednje nam evanđelje kaže, kako su apostoli izvršili njegov nauk i propovijedali svuda, a Gospodin ih je potpomagao znakovima i čudesima, koja su išla za njima.

Sv. misu možemo na različite načine pobožno slušati; ali uvijek tako, da mislimo na muku i smrt Isusovu. To biva ili da molimo molitve sa svećenikom; ili da molimo čislo ili kružni put (bez obilaženja).

Koliko pak god puta budemo pobožno slušali sv. misu, »toliko put ćemo se napuniti svakoga blagoslova nebeskoga i milosti«.

XXII. SVETA PRIČEST. DUŽNOST I MILOSTI.

(D. K. 83—89. R. K. II. 4, 47.—54. Cod. c. 853—856).

I. Isus Krist — kako smo vidjeli — naredio je presveti oltarski sakramenat kao žrtvu, da se u svetoj misi za nas

žrtvuje. Drugi je razlog, da se u svetoj pričesti nama daje za hranu. I pošto smo o euharistiji govorili kao o žrtvi, govorit ćemo sada o njoj kao o duhovnoj hrani u svetoj pričesti.

II. Isus zapovijeda, da se pričešćujemo. To je bilo onom zgodom, kad je obećao svoje tijelo za hranu, pa ćemo opet ponoviti sve njegove riječi: »Zaista, zaista kažem vam: koji vjeruje u me, ima život vječni. Ja sam hljeb života. Oci su vaši jeli manu u pustinji, i pomrli su. Ovo je hljeb, koji silazi s neba, da koji jede od njega ne umre. Ja sam hljeb živi, koji sam s neba sišao. Tko jede od ovoga hljeba, živjet će uvijek, i hljeb, koji ću ja dati, tijelo je moje za život svijeta.« A Židovi se prepirahu među sobom govoreći: »Kako nam ovaj može dati tijelo svoje za jesti?« Reče im dakle Isus: »Zaista, zaista vam kažem: ako ne jedete tijela Sina čovječjega i ne pijete krvi njegove, ne ćete imati života u sebi. Koji jede tijelo moje i pije moju krv, ima život vječni, i ja ću ga probuditi u posljednji dan. Jer je tijelo moje zaista jelo, i krv je moja zaista pilo: tko jede moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni i ja u njemu. Kao što je mene poslao živi Otac, i ja živim radi Oca; i tko jede mene, živjet će radi mene. Ovo je hljeb, koji je sišao s neba: ne kao što su oci vaši jeli manu, te su pomrli. koji jede ovaj hljeb, živjet će uvijek . . . Ima ih među vama, koji ne vjeruju.« Jer je Isus znao od početka, koji su što ne vjeruju i tko će ga izdati . . . Odgovarajući Isus reče: »Nisam li ja izabrao dvanaestoricu, a jedan je između vas đavo?« Govoraše pak za Judu Iškariota, koji će ga izdati. (Iv. 6, 47—72)

III. 1. Iz riječi Isusovih: »Ako ne jedete tijela Sina čovječjega i ne pijete krvi njegove, ne ćete imati života u sebi« jasno izlazi, da smo dužni pričešćivati se, to jest uistinu blagovati tijelo i krv Isusa Krista duši za hranu. Koliko puta to imamo činiti, nije Isus rekao, ali da to treba često činiti, vidi se iz njegovih riječi: »Ovo je hljeb, da koji jede od njega ne umre.« Kao što treba često hranu uzimati, da ne umre tijelo, tako treba uzimati i svetu pričest, kad duši prijeti pogibao, da umre t. j. da padne u teški grijeh. Crkva, tumačiteljica Isusove nauke, nalaže, da to činimo barem jedamput u godini, i to o Uskrsu. O tom smo govorili kod četvrte zapovijedi crkvene.

2. Pa tko se ne bi pričešćivao, kad zna, kolike su milosti, koje nam daje sveta pričest? Te milosti lako ćemo razabrati, ako gledamo na narav kruha i vina, koji su znaci ovoga sakramenta. Jer kakvu korist daju tijelu kruh i vino, takve sve koristi daje sakramenat euharistije za spasenje i nasladu duši, i to na bolji i savršeniji način. Jer se taj sakramenat ne pretvara u naše bistvo kao kruh i vino; nego se mi obraćamo na neki način u njegovu narav, te se s pravom može ovamo primijeniti ona riječ Sv. Augustina (Confess. lib. 7. c. 10): »Jelo sam velikima; rasti, i jest ćeš me; ali ti mene ne ćeš pretvoriti

u sebe kao jelo svojega tijela, nego ćeš se ti pretvoriti u mene.« Jer »ako je milost i istina načinjena kroz Isusa Krista« (Iv. 1. 17), to se nužno izliva u dušu, kad čista i sveta prima Onoga, koji je o sebi rekao: »Koji jede moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni i ja u njemu.« Jer koji puni vjere i pobožnosti primaju taj sakramenat, nema sumnje, da tako puštaju u sebe Sina Božjega, te se kao živi udi ucjepljuju u tijelo njegovo; jer je pisano: »Koji jede mene, i on će živjeti radi mene«: i opet: »Hljeb, koji ću ja dati, tijelo je moje za život svijeta.« Sv. Ciril (in Io. 1, 4. c. 3) tumačeći to mjesto veli: »Riječ Božja ujedinivši se sa svojim tijelom, načinila ga životvornim. Zato je bilo prikladno, da se čudesnim nekim načinom ujedinjuje s tjelesima (ljudskim) po svetom svojem tijelu i dragocjenoj krvi, što ih primamo u životvornom blagoslovu kruha i vina.«

Tako nas sveta pričest najuže združuje s Kristom.

No nesamo s Kristom, nego nas kao ude jednoga tijela združuje s drugim kršćanima na zemlji. Zato se zove zajednica (Communio).

3. Ali kad se kaže, da euharistija daje milost, ne smije se to tako razumjeti, kao da ne bi onaj trebao već prije biti u milosti, koji hoće da s korišću primi taj sakramenat. Jer je očito, kao što naravska hrana ne koristi ništa mrtvim tjelesima, tako svete tajne ne koriste duši, koja ne živi (nema milosti posvetne). Te tajne imadu priliku kruha i vina; tim se označuje, da nisu ustanovljene, da prizovu dušu na život, nego da je čuvaju u životu.

Sveta pričest ne daje, ali umnožava milost posvećujuću.

4. Zatim kao što se naravskim jelom tijelo ne izdržava samo, nego se i jača, i tek dobiva od jela svaki dan novu ugodnost i slast: tako i jelo svete euharistije ne drži samo duše u životu, nego joj dodaje sile i čini, da se duh više pokreće naslađivanjem božanskih stvari. Zato se pravo i istinito kaže, da taj sakramenat daje milost, te se spravom može porediti mani, koja je »imala svu slast u sebi« (Mudr. 16, 20).

Tako nam sveta pričest slabi zle želje i krijepi nas u dobru.

5. Nema sumnje, da euharistija oprašta lake grijehe, koji se zovu oprostljivi. Štogod duša izgubi ognjem požude, kad načini kakvu malu pogrešku, to naknađuje euharistija uništujući manje grijehe; kao što — da ostanemo kod predašnje slike — osjećamo, da hrana pomalo dodaje i obnavlja, što tijelo gubi isparivanjem i trošenjem. Zato je pravo sv. Ambrozije rekao (De Sacram. 15. c. 4.) o ovom nebeskom sakramentu: »Taj se hljeb uzima svaki dan kao lijek za svagdašnju slaboću«.

Sveta nas dakle pričest čisti od lakih grijeha.

6. U svetim tajnama stoji i ova sila: da nas čuva od teških grijeha i od navale napasti, i kao nebeskim lijekom brani dušu, da je se ne prihvati otrov kakvog smrtnog poremećenja i da je ne pokvari. Zato je bio stari običaj u Crkvi katoličkoj — kako svjedoči sv. Ciprijan (epist. 54) — da su biskupi davali sakramente tijela Gospodnjega i krvi onima, koje su nekad silnici vukli na muke i smrt radi priznavanja kršćanskoga imena, a zato su im davali sakramente, te ne bi teškoćom muka nadvladani podlegli u spasonosnoj borbi. Osim toga euharistija sprečava i stišava požudu; jer što više ognjem ljubavi raspaljuje duše, to više gasi žar pohote.

Sveta pričest nas dakle čuva od smrtnih grijeha.

Napokon da jednom riječju obuhvatimo sve koristi i dobročinstva ovoga sakramenta, velimo, da je najveća moć u euharistiji, što nam pribavlju vječnu slavu; jer je pisano: »Koji jede moje tijelo i pije moju krv, ima život vječni i ja ću ga probuditi u posljednji dan«. Po milosti toga sakramenta vjernici, dok su u ovom životu, uživaju najljepši mir i pokoj savjesti. Potom njegovom jakošću okrijepljeni kao Ilija (III. Kralj. 19, 8), »koji je jakošću hljeba pečenoga pod pepelom putovao do Božje gore Horeba«, kad dođe vrijeme da se presele iz ovoga života, uzlaze k vječnoj slavi i blaženstvu.

Sveta nam je pričest zalog slavnog uskrsnuća i vječnog blaženstva.

8. Tako smo vidjeli silne milosti, koje nam sveta pričest daje, o kojima bi se moglo naširoko još mnogo govoriti, jer su te milosti neizrecive. Euharistija je tako silno vrelo, da iz njega ističu drugi sakramenti kao potoci. S pravom se i nužno ima nazvati vrelom svih milosti, jer drži u sebi čudesnim načinom sam izvor svih nebeskih milošta i darova i početnika svih sakramenata Krista Gospodina; a od njega, kao iz izvora, teče u druge sakramente sve štogod imadu u sebi dobra i savršena. Po ovom vrelu božanske milosti lako se saberu najobilniji darovi, koje nam taj sakramenat dijeli.

9. Ali treba znati, tko prima ove silne milosti svete euharistije, što smo ih nabrojili. Nije samo jedan način, kako se pričešćuje; a vjerni narod gledat će, da ide za boljim darovima. Pravo su i mudro naši stari, kao što čitamo u saboru tridentskom (Sess. 13. de euchar. c. 8), razlikovali tri načina, kako se prima taj sakramenat. Neki primaju samo sakramenat, kao što su grešnici, koji se ne žacaju primiti svete tajne nečistim ustima i srcem. Za njih veli Apostol (I. Kor. 11, 29), da »nedostojno jedu i piju tijelo Gospodnje«. O njima sv. Augustin ovako piše (tract. 26. in Joann.): »Koji ne ostane u Kristu, i u

kojem ne ostane Krist, bez sumnje duhovno ne blaguje njegova tijela niti pije krvi, premda tjelesno i vidljivo stište zubima sakramenat tijela i krvi Kristove.« Koji dakle takim načinom primaju svete tajne, nesamo što ne primaju od njih nikakove koristi; nego po svjedočanstvu Apostolovu (I. Kor. 11, 29) »sud sebi jedu i piju«. — Za druge se pak kaže, da samo duhovno primaju euharistiju. To su oni, koji imadu volju i namjeru, da blaguju taj nebeski hljeb, užgani živom »vjerom, koja radi preko ljubavi« (Gal. 5, 6). Zato dobivaju ako ne sve, zacijelo ipak veliko obilje korisnih plodova. — Ima ih napokon, koji primaju svetu euharistiju i duhovno i sakramentalno. To su oni, koji po nauku Apostolovu (I. Kor. 11, 28) »najprije sebe ispitaju« i urešeni ruhom svadbenim (milošću posvetnom) pristupaju k stolu Gospodnjemu. Ti primaju obilje onih plodova, koje smo prije spomenuli. Otuda je jasno, da se oni lišavaju najvećih i nebeskih dobara, koji se mogu pripraviti, a misle, da im je dosta, ako se samo duhovnim načinom pričeste.

Milosti dakle, koje daje sveta pričest, prima samo onaj, koji se dostojno pričesti, to jest u milosti posvećujućoj.

10. Zato se treba najprije dušom pripraviti za svetu pričest. Ponajprije i najviše potrebna je priprava, kojoj nam je Spasitelj ostavio primjer. Jer prije nego je apostolima dao sakramente tijela i krvi svoje, »premda su bili čisti, oprao im je noge« (Iv. 13, 5 sl.). Tim je izjavio, kako nam se treba brinuti, da nam ništa ne bi nedostojalo do najveće savršenosti i čistoće, kad hoćemo primiti svete tajne. A onda treba znati, kao što onaj, koji pripravno i dostojno prima euharistiju, dobiva velike darove nebeske milosti: tako naprotiv onaj, koji dolazi nepripravljen, nesamo da ne prima nikakve koristi, nego pače najveće zlo i štetu. Ovo je naime u stvarima dobrim i spasonosnim: ako se njima služimo u pravo vrijeme, veoma su korisne; ako se pak uzimaju kad nije vrijeme, donose štetu i propast. Zato će nam veliki i sjajni darovi Božji moćno pomagati, da postignemo nebesku slavu, ako ih primamo s dobro uređenom dušom; ako ih pak nismo dostojni, donose nam vječnu smrt. To nam dokazuje primjer kovčega Gospodnjega. »Kovčeg zavjetni« (I. Kralj. 5, 1) bio je najveća dragocjenost naroda izraelskoga i preko njega je Gospodin davao narodu velika i nebrojena dobra; a »kad su ga Filisteji oteli« donio je njima kugu i nesreću zajedno s vječnom sramotom. Tako i jelo, koje ide u zdrav želudac, hrani i drži tijelo; a kad jelo dođe u želudac pun zlih čirova, zadaje mu teške boli.

Tko se dakle nedostojno pričesti, čini teški grijeh svetogrđa.

11. Treba zato ispitati svoju savjest, da ne bismo možda na sebi imali kakvi teški grijeh, koji moramo okajati i očistiti lijekom skrušene ispovijedi. Jer je sveti tridentski sabor (Sess.

13. de euch. can. 11) izjavio, da nitko ne smije svete euharistije primiti, koji je svijestan smrtnoga grijeha, ako se prije sakramentalno ne ispovjedi svećeniku, koga može dobiti, premda drži, da se dovoljno pokajao (c. 856).

Tko je dakle u smrtnom grijehu, treba da se prije pričešćivanja valjano ispovjedi.

IV. 83. Što će reći pričestiti se? Pričestiti se reći će: uistinu blagovati tijelo i krv Isusa Krista duši za hranu. — 84. Jesmo li dužni pričešćivati se? Jesmo, jer nam to sam Krist Gospodin zapovijeda, koji reče: »Zaisto vam kažem: ako ne jedete tijela Sina čovječjega i ne pijete krvi njegove, ne ćete imati života u sebi«. — 85. Kakve nam milosti daje sveta pričest? Sveta pričest daje nam ove milosti: 1) združuje nas najuže s Kristom i umnožava nam milost posvećujuću, 2) slabi nam zle želje i krijepi nas u dobru, 3) čisti nas od lakih grijeha i čuva od smrtnih, (4. daje nam zalog slavnoga uskrsnuća i vječnoga života). — 86. Prima li svatko u svetoj pričesti ove milosti? Ove milosti ne prima nego onaj, koji se dostojno pričesti, to jest u milosti posvećujućoj. — 87. Kakav grijeh učini onaj, tko se nedostojno pričesti? Tko se nedostojno pričesti, čini teški grijeh svetogrđa. — Onima, koji su se nedostojno pričestili, otvrdnulo je često srce, katkada stigla ih je i nagla smrt i druge vremenite kazne. — 88. Što treba da učini prije pričešćivanja, tko je u smrtnom grijehu? Tko je u smrtnom grijehu, treba da se prije pričešćivanja valjano ispovjedi. — 89. Je li pričest nedostojna, kad se tko pričesti u lakim grijesima? Nije nedostojna, ali što smo čišći od grijeha, to obilnije dobivamo milosti.

V. Čujmo sad nešto iz Govora svetoga Ivana Zlatoustoga (Hom. 61. narodu Antioh. Brev. Sabb. infra Oct. Corp. Christi): »Potrebno je, ljubazni, da se naučimo čudo tajna: što je i zašto je dano, i koja je korist te stvari. Postajemo jedno tijelo; udi, kaže, od njegova mesa i od njegovih kosti. Idimo da vidimo, posvećeni, što se govori. Da ne budemo samo to ljubavlju nego i samom stvari, primiješajmo se u ono tijelo, jer to izvodi ona hrana, koju nam je dao želeći pokazati volju, kojom nas voli. Zato je sama sebe primiješao k nama, i svoje je tijelo k nama primjerio, da budemo jedno kao tijelo pripojeno glavi: jer to čine, koji se žarko ljube. Idimo dakle od onoga stola kao lavovi dišući ognjem, postavši strah đavolu, i imajmo na pameti glavu našu i ljubav, koju nam je pokazao. Jer eno roditelji često daju djecu drugima, da je hrane; a ja, kaže, ne ću tako, nego tijelom svojim hranim i sebe vam polažem želeći, da svi budete plemeniti, i dajem vam dobru nadu za budućnost: jer ja, koji sam vam se ovdje predao, mnogo ću više to u buduće činiti. Htio sam postati vaš brat; radi vas sam se združio s tijelom i krvlju; i vama opet dajem to tijelo i krv,

po kojima sam postao vaš rod. Pazimo dakle na se, ljubazni, i kad nam dođe želja, da što ružno govorimo ili kad vidimo, da nas prevladuje srdžba ili kakva druga opačina, pomislimo čega smo bili dostojni; i ta misao neka popravlja nerazumna naša nagnuća. Kolikogod puta dakle postajemo pričesnici naša nagnuća.«

XXIII. PRIPRAVA, PRISTUP I ZAHVALA. ČESTA I SVAGDAŠNJA PRIČEST.

(D. K. 90—93. R. K. 57 58. 65. 66. Cod. c. 852. 858. 863. 866-869.)

I. Čuli smo zapovijed Kristovu, koja nam veli, da se moramo pričešćivati; vidjeli smo prevelike milosti, koje nam pričest daje, te ih dobiva svaki, ako se pričešćuje u milosti posvetnoj, da bude barem čist od smrtnih grijeha. Ta je dakle zapovijed tako mila, slatka i laka, te je svako izgovaranje radi propuštanja svete pričesti tako neopravdano, kao što je bilo izgovaranje ljudi, koji po priči Isusovoj nisu htjeli doći na veliku večeru.

II. Bilo je to onda, kad je neki knez farizejski pozvao Isusa na objed, pa je Isus videći, kako neki izbiraju začelja, govorio o poniznosti, i svjetovao kneza, neka zove na objed siromahe, koji mu ne mogu vratiti, jer će mu se vratiti o uskrsnuću. Nato je jedan od onih, što su sjedjeli kod stola rekao: »Blago onome, koji bude jeo hljeb u kraljevstvu Božjem«. Nato mu Isus reče: »Neki čovjek zgotovi veliku večeru i pozva mnoge. A kad bi čas večeri, posla slugu svojega kazati uzovnicima, da dođu, jer je već sve gotovo. I počeše se svi zajedno izgovarati. Prvi mu reče: Kupio sam zaselak, i valja mi ići, da ga vidim; molim te, izgovori me. I drugi mu reče: Kupio sam pet jarama volova i idem, da ih ogledam; molim te izgovori me. I drugi reče: Oženio sam se, i zato ne mogu doći. I vrativši se sluga kaza ovo gospodaru svojemu. Tada se rasrdi domaćin i reče sluzi svojemu: Idi brzo na raskršća i ulice gradske, i dovedi ovamo siromahe, i slabe, i slijepe i hrome. I reče sluga: Gospodaru, učinjeno je kako si zapovjedio, i još ima mjesta. I reče gospodar sluzi: Iziđi na putove i među ograde, te natjeraj neka dođu, da mi se napuni kuća. A kažem vam, da nijedan od onih zvanih ljudi ne će okusiti moje večere.«

U ovom priči kazuje Isus, kako su Židovi prvi bili pozvani u Crkvu Kristovu. Ali oni većinom nisu htjeli pristupiti, jer su čekali Spasitelja, zemaljskoga kralja, tražili su sreću u bogatstvu i uživanju svijeta. Zato je Bog pozvao druge neznabožačke narode na njihovo mjesto i oni su se pozivu više odazvali. Priča se može ipak primijeniti i svetoj pričesti, večeri Gospodnjoj. Mnogi ne dolaze k svetoj pričesti, jer ne osjećaju duhovnih naslada, koje ona daje.

Ovako govori u Homiliji k tomu evanđelju Sv. Gregorije Papa (36. u Evand. Brev. Dom. II. post Pent. III. Noct.): »Ovo zna biti razlika, predraga braćo, između naslada tjelesnih i duhovnih: što tjelesne naslade, kad ih nemaš, raspiruju veliku želju za sobom; a kad ih tko pohlepno uživa, odmah ih se čovjek zasiti te mu se ogade. A naprotiv duhovne naslade, kad ih čovjek nema, ne cijene se; a kad ih imaš, onda ih želiš; i to čovjek za njima više gladuje, što ih više uživa. U onima uživanje ugađa, ali kad si ih okušao, ne mile se; u ovima je uživanje slabo, ali kad si ih okušao, sve više gode. U onima kušanje rađa sitost, a sitost rađa gađenje; u ovima kušanje rađa sitost, a sitost daje tečnost.

Jer duhovne naslade umnožavaju želju u duši, dok sitе: jer što se više prima njihov miris, to se više pozna što se ima pohlepnije ljubiti; i zato, ako ih nemaš, ne mogu se ljubiti, jer se za njihov miris ne zna. Jer tko će ljubiti ono, što ne pozna? Pa nas i psalmista opominje govoreći: »Kušajte i vidite, kako je sladak Gospodin«. Kao da otvoreno kaže: Slatkoće njegove ne poznate, ako je ne kušate; nego se jezikom srca dotaknite jela života, da kušajući njegovu slatkoću uzmognete ga ljubiti. Te je sladosti čovjek onda izgubio, kad je sagriješio u raju: izišao je napolje, kad je zatvorio usta pred jelom vječne slatkoće. I mi, koji smo rođeni u bijedi ovoga putovanja, došli smo u dosadi svojoj dotle, te ne znamo, što da želimo. I to se većma množi bolest našega dosađivanja, što se više duh udaljuje od uživanja one slatkoće. I onda već ne traži unutrašnjih naslada, kad se odviknuo da ih dugo već ne uživa. Tako se mi sušimo od dosađivanja, i mori nas pošast od toga, što dugo nismo jeli. I zato što ne ćemo kušati unutra pripravljenu slatkoću, ljubimo jadnici izvana naš glad.«

III. 1. Tri su vrste bili ljudi, koji nisu htjeli doći na veliku večeru: jednoga je odvukla oholost, da gleda svoj lijepi zaselak; drugoga je spriječila škrtost, da brzo radi s volovima, što ih je kupio; trećega je zadržalo veselje uz ženu. Tako se i k svetoj pričesti ne daju ljudi grešnici, koje po riječima sv. Ivana (I. 2, 16) vodi »požuda tijela, požuda očiju i oholost života«. To je razumljivo. Tko ima pokvaren želudac, te ne može probavljati hrane, boji se jela. Ovako se s pravom grešnici boje svete pričesti, jer što je pravednima lijek, to je njima otrov. Treba se sjetiti, da je onaj, koji je sjeo bez ruha svadbenoga kod gozbe Gospodnje bio bačen u tamni zatvor i predan na vječne muke (Mat. 22, 11).

Zato smo već spominjali, tko se nalazi u smrtnom grijehu, treba da se valjano ispovjedi, i onda se ne će trebati bojati pričesti, nego će za njom težiti kao za najizvrsnijom hranom.

2. Da komu ne ide u slast hrana, često je razlog neka manja boljetica. Ta se boljetica odstrani često lakšom probavljivijom hranom, ili se uklanja kakim lijekom, obično gorkim.

Ovako i sveta pričest kao lijek čisti od lakih grijeha i daje duši potpuno zdravlje. No dobro je da bude čovjek čist i od lakih grijeha, jer će onda dobiti obilnije milosti; a čisti se gorčinom duše, to jest kajanjem.

Tako se treba p r i p r a v i t i za svetu pričest dušom, da se s k r u š e n o k a j e m o z a g r i j e h e.

3. Mnogo vrijedi, da težimo za jelom i da nam jelo bude tečno, ako držimo, da je to jelo doista dobro. Čim tko reče tečno, ako držimo, da je to jelo doista dobro. Čim tko reče kod stola: to je dobro, to je tečno, odmah osjećaju tečnost i oni, kojima se jelo nije sviđalo; ako se pak čuje glas: to nije dobro, izgube volju jesti i oni, kojima je jelo bilo slasno. Tečnost dakle jela stoji mnogo do uvjerenja, što ga tko o jelu ima. Tako je i s duhovnom hranom. Mana — slika svete pričesti — imala je svaku slast, što ju je tko poželio; ali kad su Izraelci izgubili vjeru u Božju providnost, onda im se to jelo gadilo. Tko želi, da mu sveta pričest donese duhovnu slast, mora k njoj pristupiti vjerom.

Prva je priprava po opomeni sv. Pavla, da razlikujemo stol od stola, sveti stol od svjetskoga, nebeski taj hljeb od običnoga. To biva, ako tvrdo v j e r u j e m o, da je ono pravo tijelo i krv Gospodina, kojemu se na nebu klanjanju anđeli (Ps. 96, 8); »na čiji se mig potresaju i dršću stupovi neba« (Job. 26, 11); »čije je slave puno nebo i zemlja« (Iz. 6, 3). Tomu se otajstvu treba više klanjati negoli se baviti raspravljanjem o njegovoj istinitosti.

Ta će nas vjera odmah potaknuti, da u duši svojoj razmišljamo, k a k o s m o n e v r i j e d n i mi, kojima Gospodin daje to božansko dobročinstvo. Pomislimo kako je čuvstvo obuzimalo one siromahe, slabe, slijepe i hrome. Oni se nisu usudili da idu na večeru k tako odličnom domaćinu, nego ih je on morao prinuđivati. I mi smo takvi »siromasi, slabi, slijepi i hromi«; zato od srca govorimo one riječi stotinika, za kojega je Spasitelj posvjedočio, da »nije našao tolike vjere u Izraelu« (Mat. 8, 10. i 8.): »Gospodine, nisam dostojan, da uđeš pod krov moj«.

Mnogo stoji do toga, hoće li komu koristiti hrana ili djelovati lijek, ako ima pouzdanje u liječnika. Tako treba da i mi prije pričešćivanja probudimo u sebi u f a n j e, da će nam sveta pričest biti lijek potrebiti za život vječni.

Uzato potražimo u sebi, možemo li na sebe protegnuti riječi Petrove: »Gospodine, ti znaš, da te l j u b i m« (Iv. 21, 17). Ljubav sjedinjuje duše: ljubav ima i nas sjediniti s Onim, koji je iz ljubavi k nama naredio taj sakramenat.

Tako treba p r i j e p r i č e š ć i v a n j a p r o b u d i t i u s e b i v j e r u, u f a n j e i l j u b a v, p o n i z i t i s e i ž e l j e t i p r i m i t i G o s p o d i n a i s n j i m s e s j e d i n i t i.

4. Svi su ljudi u tom složni, da hrana ne donosi mnogo koristi, pače i škodi, ako ljudi sjednu k stolu i jedu razdraženi

i ljuti; nego se prije moraju stišati i primiriti. Jednako je i više potreban takav mir duševni, kad idemo k stolu Gospodnjemu. Zato je druga priprava veoma potrebna za svetu pričest, da svaki sebe ispita, ima li mir s drugima, da li bližnjega istinski i od srca ljubi. Jer veli evandelje Matejevo (5, 23. 24.): »Ako dakle prineseš dar svoj na oltar, i ondje se opomeneš, da brat tvoj ima nešto na te, ostavi ondje dar svoj pred oltarom, i idi prije te se pomiri s bratom tvojim, pa onda dođi i prinesi dar svoj.«

Zato je bio običaj, da su se pod misom vjernici prije pričešćivanja izmirili dajući si cjelov mira. A to svaki neka sad učini, prije nego ide u crkvu, da oprosti bližnjemu i ako ga je uvrijedio, da traži od njega oproštenje i pomirenje.

5. Da se uzmogne osjećati slast uživanja jela i da bude što više od koristi, potrebno je, da ljudi sjednu k stolu odbacivši brige, koje ih taru. Tih se briga nisu htjeli riješiti oni, koji su mislili samo na svoj zaselak, volove i ženu; zato i nisu okusili gospodarove večere. Da se ljudi riješe briga, običavaju kod stola voditi lakše razgovore i šale, zasladiti jelo i pilo svirkom i pjevanjem. Hoćemo li i mi osjećati slasti duhovne gozbe, svete pričesti, treba da odbacimo brige za zemaljske stvari, te govorimo kod pričesti pobožne molitve i pjevamo svete pjesme i razbuđujemo u sebi pobožnost.

6. Da se može hrana sa slašću uživati, ne smije biti u njoj ništa, što se čovjeku grsti. I u tom je svetu pričest Gospodin Spasitelj naredio, a potom i Crkva priredila, te se tako daje, kako ne će nikomu biti teška za uzimanje.

Što se tiče obreda, kojim se pričest dijeli, treba znati, da nitko ne smije osim svećenika, kad služi svetu misu, primati svetu euharistiju pod objema prilikama. Jer kako je tridentski sabor (Sess. 21. de commun. c. 1—3. can. 1—3) izjasnio, premda je Krist Gospodin na zadnjoj večeri ustanovio taj sakramenat pod prilikama kruha i vina, i predao apostolima: odatle ne slijedi, da je Gospodin Spasitelj ustanovio zakon, da se imadu svete tajne dijeliti svim vjernicima pod objema prilikama. Jer sam Gospodin naš, kad je o tom sakramentu govorio, često je spominjao samo jednu priliku, tako kad veli (Iv. 6, 52. 59): »Ako tko jede od ovoga hljeba, živjet će uvijek« i »hljeb, koji ću ja dati, tijelo je moje za život svijeta« i »tko jede ovaj hljeb, živjet će uvijek«.

Mnogi i veliki razlozi vodili su Crkvu, da je taj običaj pričešćivanja pod jednom prilikom nesamo odobrila, nego i ugledom odluke potvrdila. Prvo, treba paziti, da se krv Gospodnja ne prolije na zemlju; a to bi teško bilo zapriječiti, kad treba veliko mnoštvo naroda pričestiti. Osim toga ima se sveta euharistija držati za bolesnike, i bilo se bojati, da će se ukiseliti prilike vina, ako se duže čuvaju. A kraj toga mnogi ne mogu podnositi teka vina,

pače ni njegova mirisa. Zato da ne bi škodilo tijelu, što se daje za dušno spasenje, premudro je Crkva odredila, da vjernici uzimaju samo priliku kruha (c. 852). K tim razlozima dolazi i ovaj: što u nekim krajevima vlada nestašica vina, te se ne može iz drugih krajeva dobiti i dovesti bez velikoga troška i dugog i teškog putovanja. Napokon, što je glavno, trebalo je iskorijeniti krivovjerje onih, koji nisu priznavali, da je Krist cijel pod svakom prilikom, nego su tvrdili, da je pod prilikom kruha samo tijelo bez krvi, a krv da je samo pod prilikom vina. Da se dakle što više predoči istina vjere katoličke, uvedeno je s mudrom nakanom pričešćivanje pod jednom prilikom to jest pod prilikom kruha. Ima i drugih razloga, ali će i ovo biti dosta, da svakoga uvjeri, kako je Crkva u toj stvari u pravu.

Crkva ipak izlazi ususret i onima, koji žele iz pobožnosti primiti krv Kristovu pod prilikama vina pa zato veli u c. 866. 1. Zakonika: »Svim vjernicima kojegagod obreda daje se dopuštenje, da iz pobožnosti prime euharistički sakramenat zgotovljen kojimgod obredom.« Dakle vjernici rimo-katolici mogu u crkvama grčko-katoličkim ili sjedinjenim primati svetu pričest pod prilikama kruha i vina; a grko-katolici mogu se pričešćivati u crkvama rimo-katoličkim i pod samom prilikom kruha.

7. Da jelo ide čovjeku u slast, najviše pridonosi, ako je gladan. Glad je najbolji kuhar. Zato oni bogati nisu došli na večeru, jer su imali svega dosta, bili su siti; nego su došli siromasi, gladni. Tako je nešto slična načinila Crkva, kad zapovijeda, da se k stolu Gospodnjemu pristupa natašte, tako da barem od ponoći onoga dana, kad idemo na svetu pričest, do samoga pričešćivanja ništa ne jedemo niti pijemo. »Tko ne drži naravskoga posta od ponoći, ne može se pustiti k svetoj Euharistiji, osim ako prijeti smrtna pogibao ili treba spriječiti obeščašćenje sakramenta. Bolesnici ipak, koji već mjesec dana leže a nema nade, da bi brzo ozdravili po razboritom sudu ispovjednikovu mogu primiti presvetu euharistiju jednom ili dvaput u nedjelju dana, premda su prije uzeli kakav lijek ili nešto kao napitak« (c. 858).

Dostojanstvo toga sakramenta traži, kako svjetuje Katekizam Rimski, da se oženjeni ljudi uzdrže nekoliko dana jedan od drugoga prije svete pričesti. Na to ih opominje primjer Davidov (I. Kralj. 21, 5), koji je želeći dobiti od svećenika hljebove postavljene na žrtveniku priznao, da »su on i njegovi momci tri dana čisti od žena«.

8. Mnogo smeta slasnom uživanju jela, ako nema dosta čistoće kod onih, koji ga prireduju, ili u posudi, ili na stolu ili kod onih, koji zajedno sjede. Zato treba k svetoj pričesti doći umiven, počešljan, očišćena odijela. To može imati i najsiromašniji; jer zaprljanost, poderano odijelo ne pokazuje siromaha

nego nemarnjaka. Odijelo treba da bude i pristojno. Zato neka se čuvaju ženskinje, da ne dolaze slabo odjevene k oltaru po opakoj današnjoj nošnji, jer bi je svećenik po određenju duhovne vlasti mogao odbiti od svetoga stola.

9. Pristojnost zahtijeva, kad se mnogo ljudi pričešćuje, da se ne guraju jedan pred drugoga, nego da čekaju, dok se prvi pričeste. Onda treba pristupiti smjerno k oltaru ili k ogradi ili na drugo mjesto, gdje se pričest dijeli. Ruke je najljepše držati sklopljene, a oči oborene ili upravljene k svetoj hostiji. Svetu pričest treba primiti klečeći, osim ako je tko bolestan, te ne može kleknuti.

10. Obredi su kod pričešćivanja ovi: Ako svećenik dijeli svetu pričest pod misom, onda to čini, pošto se sam pričesio tijelom Isusovim i njegovom svetom krvi. Dvorilac mjesto naroda izmoli općenu ispovijed: Ispovijedam se Bogu svemogućemu . . . kako smo čuli kod svete mise. Svećenik otvori sveti stanak (tabernakul), u kojem se čuva kalež s posvećenim hostijicama, poklekne, izvadi kalež (čestičnjak, ciborij), otkrije ga i načinivši poklon okrene se k narodu te im daje općenu odrešenje govoreći kao u početku mise: Smilovao vam se . . . Odrešenje, oproštenje . . . Onda izvadi iz kaleža jednu hostijicu i okrenuvši se k pričesnicima drži je nad kaležem pred prsima i govori riječi Ivana Krstitelja, kojima je pokazivao Isusa narodu: »Evo jaganjac Božji, evo koji odnosi grijehe svijeta«. I onda govori tri puta: »Gospodine, nisam vrijedan . . .« Svaki put dvorilac kucne u zvončić, da pričesnike sjeti, neka i oni i ustima i duhom ponavljaju te riječi poniznosti. Potom svećenik ide k pričesnicima, tako ipak da ne pusti s vida oltar, načini pred svakim nad kaležem križ blagosiljući pričesnika i veli: »Tijelo Gospodina našega Isusa Krista neka čuva dušu tvoju u život vječni«. I doda: »Amen«; a dobro je, da tu riječ »Amen« kaže po starom crkvenom običaju i onaj, koji se pričešćuje.

Da svećenik može bez smetnje staviti svakomu svetu hostiju u usta — kao što se stavlja naravska hrana djeci — treba da onaj, koji se pričešćuje podigne glavu, čedno (ne odviše) otvori usta, a jezik spusti na donju usnicu (da ga ne isplazi ili uvuče). Da ne bi po nezgodi pala sveta hostija na tlo, treba pod bradu metnuti molitvenik ili rubac ili se poslužiti ubrusom, koji se nalazi na ogradi za pričešćanje ili koji pričesnici sami drže i drugome podaju. Ako bi svećeniku ispala hostija na ubrusac, on će je sam prihvatiti. Padne li na odijelo pričesnikovo, te se ne pristoji, da je svećenik sam potražuje, dopustit će, da je prihvati pričesnik, podа svećeniku i od njega je opet primi. Tu će trebati, da si opere i otare prste u posudicu, koja služi svećeniku za tu istu svrhu.

Kad svećenik metne hostiju na jezik, treba je odmah blagovati tako, da je progutamo. Ne bi se pričestio, koji bi samo svetu hostiju držao u ustima, te bi se tu sasvim rastopila i raspala; jer je Isus rekao da treba njegovo tijelo jesti; a držanje hostije u ustima nije jelo. A nije ni s drugih razloga (n. pr. kašlja) zgodno ostaviti hostiju duže u ustima.

Kad je svećenik sve pričestio, nastavi sv. misu običnim načinom. Daje li pak svetu pričest izvan svete mise, opravši i otrvši prste spremi kalež u sveti stanak, moleći kod toga neke molitve (»O sveta gozbo, kod koje se uzima Krist, čini se spomen muke njegove, duša se puni milosti i daje se zalog buduće slave. — Kruh s neba dao si njima, koji svaku slast u sebi ima. — Gospode usliši molitvu . . . I vapaj moj . . . Gospod s vama. I s duhom tvojim. Pomolimo se. Bože, koji si nam pod čudesnim sakramentom ostavio uspomenu svoje muke, daj nam molimo tako štovati sveta otajstva tijela i krvi tvoje, da vazda u sebi osjećamo plod tvojega otkupljenja: koji živiš i kraljuješ u vijeke vijekova. Amen.« Poklonivši se svećenik svetotajstvu zatvori tabernakul i okrenuvši se k narodu blagoslovi ih riječima: »Mir i blagoslov Boga Oca svemogućega i Sina i Duha Svetoga neka sađe na vas i ostane svagda. Amen.«

11. Te nas molitve opominju, da ne idemo poslije pričesti odmah iz crkve. Ne bi bilo pristojno, da od stola čovjeka, koji te je pogostio, ustaneš a da mu se ne zahvališ; a daleko više treba da zahvaljuješ Gospodu Isusu za svetu gozbu, kojom te je počastio. Zato barem deset časaka (minuta) ostani u Crkvi: Isusu se klanjaj, njemu zahvaljuj, za njegove ga milosti moli. On je sad tako blizu tebi, on čuje tvoje molitve i uslišit će ih.

12. Sveta se pričest može dijeliti zdravima u svako doba i na svakom mjestu, u koje se doba i na kojem se mjestu može služiti sveta misa. Na Veliki Petak ne mogu zdravi primiti svetu pričest; a na Veliku Subotu daje se pričest samo pod misom ili odmah iza mise.

IV. 90. Što treba u sebi probuditi prije samoga pričešćivanja? Prije samoga pričešćivanja: 1) treba u sebi probuditi vjeru, ufanje i ljubav, 2) skrušeno se pokajati za grijehe, poniziti se i željeti primiti Gospodina i s njim se združiti. — 91. Kako se treba pripraviti tijelom za svetu pričest? Tijelom treba se pripraviti za svetu pričest ovako: 1) treba biti natašte, to jest od ponoći ništa ne jesti niti piti, ako nije tko opasno bolestan; 2) treba doći čist i pristojno odjeven. — K stolu Gospodnjemu treba pristupiti što smjernije, sklopljenih ruku i oborenih očiju. — Svetu hostiju treba ovako primiti: pod bradu treba metnuti molitvenik ili rubac, glavu podići, čedno otvoriti usta i jezik spustiti na donju usnicu. — Ne treba držati svete hostije

u ustima, dok se posve rastopi. Ako se prilijepi za nepce, treba je ne prstom nego jezikom odlijepiti i potisnuti. — 92. Što treba činiti poslije pričešćivanja? Poslije pričešćivanja treba čedno vratiti se na svoje mjesto i ondje još koje vrijeme moliti. — 93. Što treba da molimo poslije pričešćivanja? Poslije pričešćivanja treba da se pred Bogom ponizujemo, njemu hvalimo, njemu se prikazujemo i za različite ga milosti prosimo. — Pričesni dan treba da provedemo bogoljubno i pobožno kloneći se svjetovnog veselja.

V. Ne bih izvršio svoje pouke o svetoj pričesti, kako treba, kad ne bih po odredbi crkvenoga Zakonika (c. 863) svakomu na srce stavio, da češće dolazi k svetoj pričesti. Ali čujmo jedan glas svetiji, jači i stariji od mojega, glas sv. Cirila Aleksandrijskoga (Lib. 4. in Jo. 17. Brev. Oct. Corp. Chr.): »Ako hoćemo dobiti život vječni, ako želimo imati u sebi darovatelja besmrtnosti, skupimo se rado, da primimo blagoslov, i čuvajmo se, da nam na mjesto zamke ne postavi đavo krivu pobožnost. Pravo (veli) govoriš: Znam da je pisano, da sud sebi jede i pije, koji nedostojno jede od kruha i pije iz kaleža. Ja dakle ispitujem sebe, pa nalazim, da nisam dostojan. A kad ćeš ti, tko bio, koji to govoriš, biti dostojan? kad ćeš sebe prikazati Kristu? Jer ako griješeći nisi dostojan, a griješiti ne prestaješ, ne ćeš imati dijela u ovoj životvornoj posveti. Zato molim, primi se pobožnih misli, brižljivo i sveto živi, da budeš dionik blagoslova, koji ne odgoni samo smrt nego i sve bolesti.«

Zato nesamo često, nego komu je stalo do prave pobožnosti i svetosti, neka po mogućnosti i svaki dan pristupa k svetoj pričesti. Po odredbi sv. Oca Pape Pija X. ne smije se nitko odbiti, koji svaki dan hoće s pravom i pobožnom namjerom pristupiti k stolu Gospodnjemu. A prava je namjera, ako to ne čini, da samo ljudima ugodi, nego da zadovolji želji Spasiteljevoj i svojoj duševnoj potrebi. Dosta je, ako takvi nisu svjesni smrtnoga grijeha: ali imadu odluku da će se i njih čuvati s pomoću milosti, što im sveta pričest daje, a to će im i poći za rukom, ako imadu doista pravu odluku. Takvi dakako dužni su još više, koliko im dopusti njihova služba i posao, da se pobožnim molitvama za svetu pričest pripravе i poslije nje zahvaljuju. No prije nego se tko odluči ići svaki dan na svetu pričest, neka traži savjet i uputu kod svojega duhovnika.

Svakoga se jela, kažu, čovjek zadovolji, te mu dosadi: ali kruh ne dosadi nikad. Tako i ova nebeska hrana ne može nam dosaditi, ako i postane svagdašnji kruh, svagdašnja pričest. »Dođite dakle k meni svi, koji ste opterećeni«, zove nas Spasitelj od oltara, »i ja ću vas okrijepiti«.